Poštarina plaćena u gotovom

Pojedini broj 1·— Dinar

MALI ISTRANIN

BISKUP DR. JURAJ DOBRILA

God. III. 1932 Br. 5.

MALI ISTRANIN

GOD. III. ZAGREB, SIJEČANJ ŠKOL. GOD. 1931./32. BR. 5.

Biskup Dr. Juraj Dobrila

Dne 13. siječnja godine 1882. u 6 i pol sati na večer, preminuo je lijepom smrću u Gospodinu, komu je svega svoga vijeka vjerno služio, oplakan od stotina tisuća svoga naroda, koga je nehinjenom ljubavi ljubio, otac naš, preporoditelj i najveći istarski sin, Dr. Juraj Dobrila.

Ganutljiv bijaše njegov polazak s ovoga svijeta. Pol sata prije nego je izdahnuo skrajnim je naporom podigao desnu ruku, da njome još jedamput blagoslovi ne samo svoje prijatelje i znance, koji su žalosni i suznih očiju klečali uz njegov bolesnički krevet, nego u duhu i sav svoj dragi istarski narod, koji je u to doba okupljen oko svojih ognjišta, sa zebnjom iščekivao glase o stanju bolesti svoga biskupa.

»A ja, onda njegov kapelan, opazio sam njegovu nakanu, pa sam mu pomogao dići ruku, kojom je blagoslovio nas i prekrižio sebe, poljubivši raspelo. Dok smo svi mi naokolo plakali, on je mirno i pouzdano gledao u raspelo, koje je već ujutro postavio do nogu svoga kreveta. Zatim je dignuo oči prema nebu, pa ih opet spustio na nas, milo nas gledajući, dok ih napokon nije zauvijek zatvorio«. Tako pripovijeda svećenik Petar Flego, koji bijaše ondje prisutan i koji je vidio blaženu smrt biskupovu. Veliki je biskup bio mrtav.

Otada je minulo pedeset godina. — Pol stoljeća! Što se sve dogodilo u to vrijeme, kolike su bure i oluje prohujale nad glavama istarskih patnika, seljaka. — Porušila se u prah i silna prestolja, nestadoše moćne carevine, nekadašnjim tlačiteljima Istre zatro se trag. Pomrla su brojna pokoljenja. Mnogo se toga stubokom promijenilo.

Ali narod je naš ipak ostao. I duh Dobrilin u njemu. Ni za iskru nije jenjala ljubav koju goji u svom srcu za svog biskupa. I ne će ugasiti dok bude jednoga Hrvata u Istri.

*

A zašto je narod istarski toliko zavolio baš ovoga svoga biskupa? Zašto ga je učinio legendarnim junakom i svecem?

Treba se duhom prenijeti u ona vremena, da se uzmogne pravo razumjeti veličinu Dobrilinu rada.

Narod bijaše zapušten, preziran od gospode i izrabljivan. Njegova se riječ nije nigdje smjela čuti. O kakvim narodnim pravicama, o školama, ni govora. Seljak se osjećao robom, kmetom i uza svu golemu snagu koja se krila u njegovoj nutrini, nemoćan.

Tada se pojavi među njim Dobrila. Sam sin siromašnoga kmeta, uz nadčovječne se napore izdigao do biskupske stolice. I progovorio je s nje narodu svome riječima, koje je puk razumio. Riječima ne praznim i suho

parnim, nego riječima, koje su bile pune žara i ljubavi do toga naroda. Nikakva, pa ma kako kićena riječ, ako ju ne provejava ljubav, ne može djelovati, ne može doprijeti do srca . . .

U obranu do tad izrabljivanog i prezrenog istarskog kmeta biskup je digao svoj glas i u saboru u Poreču i u Trstu i pred licem samoga cara u Beču. Glas ovako visoka dostojanstvenika, koji je nadaleko slovio kao muž krijepostan, pravedan i svet, nije mogao ostati bez odjeka. — O zahtjevima se našega puka počelo voditi računa.

Razumijeva se, da se je glas o biskupovom zauzimanju za narod, o njegovoj dobroti i plemenitosti pronio Istrom kao munja. U seljačkim se domovima i nije o drugom onih godina govorilo nego o »našem biskupu«. U svakoj potrebi, u svakoj nevolji hitalo se k njemu. A on se nije ni na čiju molbu oglušio. Svima je pomogao. Bistrije seljačke mladiće o svom je trošku slao u škole, svu je svoju imovinu porazdijelio u korisne narodne svrhe. Za duševnu utjehu naroda izdao je prvi hrvatski molitvenik za puk u Istri, »Oče, budi volja tvoja«. Narod ga je objeručke prihvatio, čitao iz njega i molio se u svakoj duševnoj potrebi. Taj je molitvenik ostao do dana nadašnjega najdraža knjiga istarskoga seljačkoga puka.

Navadati što je sve biskup Dobrila, hrvatskom narodu u Istri učinio, bilo bi nemoguće.

»Prošao je, čineći dobro« . . . Tim riječima svetoga pisma rečeno je sve. Sve one brojne škole, koje su se kasnije digle, gimnazije, knjižice, sokolska i druga nebrojena kulturna društva i sve, uopće sve, što je Istra naša, probuđena i osvještena, imala, samo je plod sjemena koje je veliki naš Dobila posijao.

Velikan Dobrila otišao je s ovoga svijeta onako siromašan, kao što je i došao. Neposredno prije smrti razdijelio je sav imetak u korist istarskih đaka, seljačkih sinova.

Skromno je i pokopan, na groblju Svete Ane u Trstu. — Nije mu ispunjena želja, koju je opetovano izrazio, da bude pokopan među seljacima na groblju kod Majke Božje pod Bermom.

Njegove svete kosti ne počivaju u mramornom Panteonu. I kad bi tko htio pokušati, počinio bi svetogrđe. Skromnost je najljepša vrlina velikih istarskih sinova.

Ali postoji jedan Panteon velebniji od piramida, velebniji od svih hladnih i ledenih Panteona. To je duša dobroga naroda našega istarskoga, u kojoj je pohranjen svijetli i svetački lik Dobrilin, to je srce, koje ga nikad ne će iznevjeriti i koje će, kod bude jednoga našeg čovjeka u Istri, paliti vječno svjetlo pred likom biskupovim, oganj žark ljubavi do tog svog najvećeg sina.

Slava biskupu Dobrili!

Pod tuđinskim jarmom

(Istiniti događaj).

I.

U selu bijaše škola, crkva i oružnička stanica. Milan je pohađao školu i crkvu. Karabinijere nije volio i klonio ih se gdjegod je mogao. Oni se rugahu barba Jakovu i teti Foški, što ne znaju talijanski i govore »barbarski« jezik. Prijete seljacima, da će ih sve pozatvarati, ako budu i dalje pjevali hrvatske pjesme. Tukli su i zatvorili gospodina župnika, jer nije htio s ljudima razgovarati talijanski. Djecu su zlostavljali, kad bi ih zatekli, da govore materinskim jezikom. Milan im nije mogao nikada oprostiti, što su ga, dok je još polazio treći razred vukli za uha i kosu, jer nije htio vikati »živila Italija«.

Sada je Milan išao u četvrti razred osnovne škole. Čuo je, kako seljaci govore, da danas škole ne vrijede mnogo, jer djeca u njima malo nauče. Učitelji su svi Talijani, koji ne znaju hrvatski, a djeca ih najčešće uopće ne razumiju. Milan je znao prilično talijanski, ali je radije čitao hrvatske knjige, koje mu je kod kuće davao njegov otac.

U četvrtom razredu bijaše učiteljica Sicilijanka, koju su četvrtoškolci zvali »koza«. Ona nije razumjela dječake, ni oni nju. Kad je neko odgovarao, ona je tada ljutito vikala »cosa« (čitaj: koza), a to znači: što? Tako su je dječaci nazvali koza, možda je tako ne bi bili nazvali, da nije bila s njima zločesta.

Milan je sjedio u predzadnjoj klupi; u prvoj su sjedila dva sina talijanskoga trgovca Bertolda. Samo s njima postupaše lijepo učiteljica, a sve druge je danomice tukla i nazivala najpogrdnijim imenima. Zato je dječaci nisu voljeli. Prkosili su joj i zadavali stotinu jada. »Slavenski robovi!« — izdirala se je ona na njih. — »Dobro znam, tko vas uči, da budete neposlušni. Oni vaši roditelji u suknenim kaputima platiće to meni skupo«.

Tako je na njih vikala i onda bi kao vjetar pojurila van po brigadjera (zapovjednika karabinijera). On je stanovao u susjedstvu i ulazio u sobu odmah iza nje. Djeca su ustajala i u najvećem strahu čekala koga će brigadjer pograbiti i izbatinati. To se ponavljalo češće, pa su đaci navikli na to i mirno snosili batinjanje. Bili su tihi, ali iz njihovih očiju sjevala je mržnja i težnja za osvetom.

Poslije takvih dana, kad je učiteljica i brigadjera zvala u pomoć, četvrtoškolci su bili neko vrijeme plahi. I ne bi se nikada bunili, kad ih ne bi sama učiteljica izazivala. Nije joj bilo po volji ni ovo n ono. Svi su radili krivo, samo su dva Bertolda dobivala pohvalu. Zato su ih ostali u razredu smatrali neprijateljima, upirali su u njih prstom i zvali ih »digići«.

Jednoga dana nezadovoljstvo je u četvrtom razredu doseglo vrhunac. Imala se pjevati nova pjesma. Dosad su se pjevale različite talijanske pjesme, koje su hvalile Italiju, a grdile Slavene i druge narode. Djeca su ih pjevala. iako nerado. Sada je učiteljica izmislila jednu novu pjesmu, u kojoj je bio i ovaj stih:

»Mi ćemo biti mali Talijani, jer mrzimo jezik svinjara«.

Kao dogovoreni dječaci stadoše odjednom kašljucati. Učiteljica je bjesneći udarala petama o pod i davala takt. Uzalud. Dječaci su tvrdo odlučili da neće pjevati ove pjesme. Učiteljica pohrli po brigadjera. Kad je u školsku sobu ušao brigadjer sa još dva karabinijera s puškama, dječaci su problijedili i ušutjeli kao zaliveni. »Da ste odmah pjevali, vi slavenski psi!« — vikao je na njih brigadjer. Niko osim dvojice Bertolda ne pokuša ni otvorit usta. No i oni posramljeni odmah umukoše. Brigadjer je uhvatio Milana, koji mu je stajao na dohvat. Tresao je i lamao njime, da su ostali mislili: Ubiće ga! Milan je stiskao zube i šutio. Njegovih drugova se je to zlostavljanje kosnulo, pa su jedan za drugim briznuli u plač. Učiteljica se srdila. Brigadjer je smrsio kroz zube neku kletvu i odgurnuo nogom izmučenog Milana. Zaprijetio se još jednom i izašao zalupivši vratima.

II.

Milanov otac bio je tkalac. Dok su seljaci imali mnogo ovaca, nosili su vunena odijela, koja im je on tkao. Sada je ovaca bilo manje, jer su ih seljaci morali prodati da plate Talijanima velike poreze i nepravedne globe.

Milan je u slobodno vrijeme uvijek bio uz oca. Odmatao je i zamatao vretena i tako pomagao svome ocu. Seljaci, koji su dolazili u radionicu, govorili su: »Milan će biti vrijedan čovjek i biće na ponos svojih roditelja i zemljaka«. Njemu je to godilo i još se većma predao poslu.

Onoga dana, kad ga je brigadjer onako teško zlostavljao, ušao je Milan u očevu radionicu odlučivši da ocu ništa ne kaže. No otac je zapazio da s njime nije sve u redu.

Seljaci su pripovijedali, kako je u nekom drugom selu izgorjela škola, zbog čega su zatvoreni mnogi seljaci, koje su optužili, da su podmetnuli vatru. Milan je vrtio kolovrat i mislio, kako bi se radovali njegovi drugovi, kad bi izgorjela i njihova škola. Tada ih više ne bi tjerali u školu i mučili, razmišljao je on.

Mislio je tako Milan, a posao mu nije išao od ruke. Boljelo ga. Brigadjer ga bijaše udario nogom. Kad je došao k njemu njegov školski drug Mirko, bilo mu je lakše.

Mirko nije ni riječju spomenuo brigadjera. Izvadio je iz džepa pismo, koje mu je pisao stariji brat, koji bijaše pobjegao preko granice i pošao u gimnaziju u Zagreb. U pismu mu je javljao, kako je u Zagrebu lijepo. Tamo uče i pjevaju u svom jeziku, a profesori i ostali đaci vole ga, jer je mali Istranin. Milan je pozorno slušao i dogovorio se s Mirkom, da će njih dva pisati jedno pismo bratu i javiti mu, kako je kod njih u Istri.

Pisali su istoga popodneva. Bilo im je teško pri duši. Nisu bili vični svoje osjećaje stavljati na papir. Pismo je glasilo:

»Dragi brate i prijatelju! Ti si sretan, a mi smo nesretni. Ti se veseliš, a mi plačemo. Tebe hvale, a nas tuku. Tebi je škola raj, a nama je pakao. Kako bismo mi ljubili vaše učitelje, da su kod nas. Kako bismo veselo pjevali naše pjesme, a ne smijemo ni govoriti u svom jeziku, a kamo li pjevati. Kako nam je teško klicati: živila Italija! Ako ne kličemo batinaju nas. Tuče nas učiteljice, tuče nas i brigadjer. Mi šutimo i sanjamo, kako bi lijepo bilo, da učimo hrvatski i da naše majke i oceve niko ne zove »robovi« i »psi«. Mnogo pozdravljamo tebe, tvoje drugove i učitelje«. — Mali Istrani Mirko i Milan«.

Kad su pročitali još jednom pismo, njihove oči orosiše se suzama. Jedna je pala na pismo i razlila se u obliku pečata.

III.

Drugi dan Milan nije išao u školu. Njegov otac je doznao za brigadjerovo nedjelo i odlučio da se na njega potuži. Brigadjer ga je primio u kasarni i još prije nego je Milanov otac rekao zašto je došao, skoči on na njega:

»U pravi si čas došao! Protiv tebe podnesena je prijava da učiš svoga sina vaš barbarski jezik. Ne znaš li da se to smatra protudržavnim činom i kažnjava se sa šest mjeseca zatvora. Ti si uapšen!«

Milanov se otac zabezeknuo, stao je kao prikovan i nije smogao ni riječi. Nešto ga je gušilo u grlu. Nakon kraće stanke zaridao je, kao dijete. Brigadjer se je zlobno smiješio i stavljajuć mu okove na ruke pakosno je govorio: »Sve bih vas povješao, slavenski robovi!«

U kući Milanovoj zavladala je velika žalost. Majka je bolno naricala, a Milan se skutrio u kut i brisao suze. Dolazili su susjedi, tješili ih i obećavali pomoć. Milana sve to nije utješilo. Njemu su s ocem odnijeli svaku utjehu. Za sve je smatrao krivim učiteljicu i brigadjera.

Ni dan kasnije nije išao u školu. Sjedio je uz majku, koja je uz ognjište grčevito plakala. I on je neko vrijeme plakao, a onda je sklopio ruke i skrušeno molio za svoga dragog tatu i mamu.

Nešto prije podne poslala ga majka u dućan. Morao je proći mimo škole. Učiteljica je upravo u tom hipu banula na vrata. Valjda je hrlila po brigadjera. Opazivši Milana pojuri k njemu i povukavši ga za ruku poviče na nj: »Ništarijo, klatiš se naokolo, a u školi te nema već drugi dan. Čekaj, prirediću ja tebi objed, kao što sam ga skuhala i onom buntovniku, tvom ocu«. —

Tako je vikala na nj i vukla ga u školski hodnik. Milan se nije opirao. Znao je da će morati neko vrijeme otsjediti u školskom zatvoru.

U tu svrhu je služio zahod. Ta se neprijatna prostorija nalazila kraj četvrtoga razreda. Dok ga je onuda gonila učiteljica, njegovi drugovi stajahu tihi i kroz rastvorena vrata vidješe što se je dogodilo Milanu. On je glasno zaplakao, ali učiteljica ga je bez milosrđa porinula u zatvor i zalupivši vratima zaključala ih.

U zahodu je bilo hladno. Kroz jedini prozor duvala je unutra bura.

Kad je učiteljica pustila Milana na slobodu, bijaše već mrak. Bijaše sav pomodrio i drhtao je od studeni.

IV.

Kod kuće je našao majku, gdje spava. Jadnica čitavu prošlu noć nije ni oka stisnula. Milan ju je sažalno pogledao, prekrižio se i nečujno ju poljubio u čelo. Zatim je izašao iz sobe. Drhtavim rukama dohvatio je kutiju šibica, a zatim silno uzbuđen pojurio prema dvorištu barba Jakova. Nitko ga nije vidio. Samo je šarko barba Jakovljev zalajao jednom, ali prepoznavši Milana, pokorno zašuti. Milan se došuljao do prozora zahoda, gdje je danas onako nemilosrdno bio zatvoren. Sa par skokova vješto se uspeo na prozor i provukao kroz tijesni otvor. Vrata zatvora bijahu samo pritvorena. Oprezno se otšuljao u prvi kat, gdje se nalazio učiteljičin stan. Na hodniku bijaše nekoliko klupa. S malo papira potpali pod klupama vatru. Klupe su počele gorjeti, a zatim i pod. Milan se stisnuo u kut, gdje ga vatra nije mogla doseći i stade posmatrati, što će se dogoditi.

Vani je duvala žestoka bura. Vatra se brzo raspirila. Pucketanje i dim probudi učiteljicu i ona u košulji izleti iz sobe i stade zapomagati. Malo zatim čulo se vani sve jače komešanje. Ljudi su vidjeli vatru i pritrčali. Milan se još bolje stisnuo u svoje zaklonište i skamenio se od straha. Dim je i njega počeo gušiti i on bi bio najradije potrčao van, ali se bojao, da ga ne uhvate. Odlučio je ostati. Dva seljaka doprla su bila do prvoga kata, gdje je harala vatra. Milan je čuo kako govore: »Pustimo, neka gori! To je prst Božji. Bog hoće da pokaže Talijanima, da škole nisu tu, da se u njima uče djeca mrziti na svoje očeve i matere, zato, jer su Slaveni!«

To su bile posljednje ljudske riječi, koje je čuo. Seljaci se povukoše, a plamen se naglo širio. Milan je skrušeno sklopio ruke i molio za oproštenje. Dim ga je gušio, a oganj, koji se sve većma približavao, počeo ga peći. Polako je počeo gubiti svijest. U tom trenutku sruši se pod njim sa silnim praskom pod u hodniku, gdje se je bio pritajio.

*

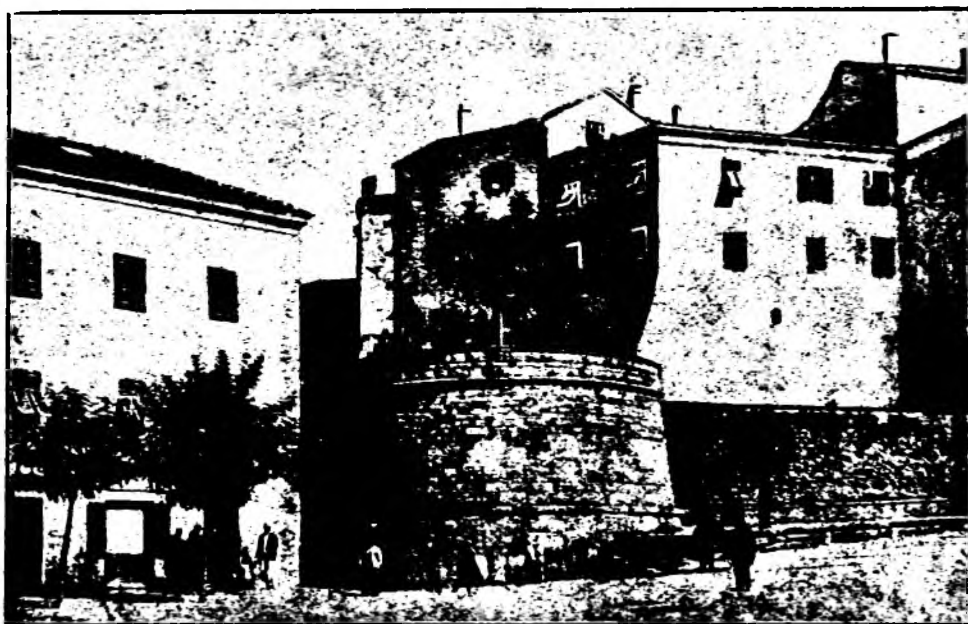
U selu nije nitko znao, kako se porodila vatra. Škola je do temelja izgorjela. Učiteljica je jedva iznijela živu glavu skočivši kroz prozor. Milana su tražili i čekali, ali ga nisu našli. Izgorio je posvema. Ljudi su držali, da je pobjegao u svijet od straha pred brigadjerom i učiteljicom. Njegova majka još danas plačući govori, da će se Milan vratiti, kad otidu Talijani.

Srećko Dobrila.

Lijepa naša Istra

Pogledajte tvrde ove zidine. Bog znade tko ih je gradio, nu našom su krvlju zalivene. Svud uokolo grada živi naš narod, bistri seljak, koji je dao svijetu najveće umove. Tko ne zna Matiju Vlacića diku njemačkog protestantizma? Naše je to dijete, naša krv.

U tim se zidinama skrivahu Mlečani, koji su gospodarili našim narodom svuda naokolo. Grabili su, gdje su stigli, ali su zato i mnogu gorku progutali. Upravo se ovih dana, dne 19. siječnja navršuje 403 godine, što su junački Uskoci jedne noći udarili na taj grad, sa osam stotina momaka i skoro ga svega spalili. Iza toga pošli su na obližnji grad Plomin, tamo posmicali Mlečane i utvrdili se u gradu. Mletačke galije dohrlile su ispred

LIJEPA NAŠA ISTRA: Grad Labin

Rijeke, gdje su se nalazile opsjedajući grad, pa da će osloboditi Plomin od Uskoka. Naišle su na tvrd orah. Uskoci su im vještim pucanjem iz topova sa gradskih zidina potopili tri galije, i raspršili vojsku, koja se bijaše iskrcala na kopno. Mlečani su odjurili glavom bez obzira u Zadar.

Danas se stari ti zidovi ruše. Gdje su Mlečani, gdje slava nekadašnje kraljice mora, gdje duždevi ponosni? A naš je narod još ondje. Pastir je sjeo na kamenu ploču i na lik Markovog lava, pa zasvirao u svoju frulu.

Sto se je gospodara izmijenilo. Sto silnika izredalo. I svi su nestali, kao da ih nikada ni bilo nije. Ali narod je ostao. Živ, svjež, neslomljen.

I ovo će proći, što ga danas tišti. Nestat će nasilnika i mučitelja, a naš će narod ostati. O današnjim će gospodarima pričati kakav pusti kamen, na vjetru će vijoriti poderana crna košulja, da plaši ptice u žitu, i to će biti sva slavna prošlost današnje tužne sadašnjice. A narod će ostati.

Majmun Klok, mali Jožić i njihove vragolije

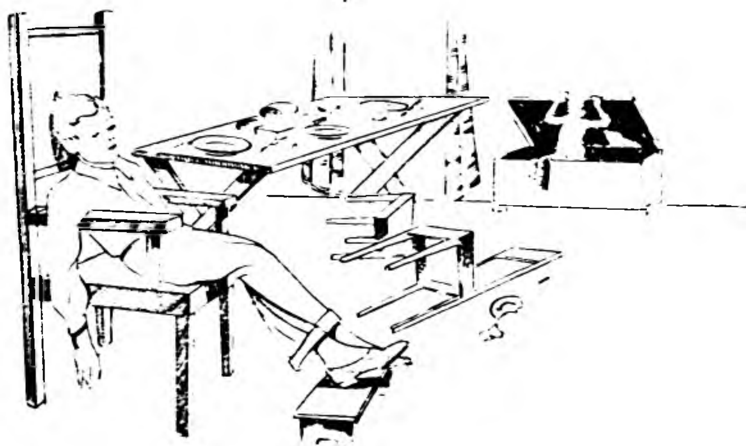

Kako smo u zadnjem broju čitali Klok su se i Jožić prve večeri u Istri dosta dobro proveli. Kad su ono upali kroz dimnjak u kuću nekih Talijana, pobjegoše preplašeni »digići« glavom bez obzira, a naša dva junaka, ne budi lijeni, sjedoše za njihov stol i udri večerati.

A bilo im je i potrebno. Dva su dana letjeli u košari balona, lebdeći između neba i zemlje, gladni i žedni, šibani vjetrom i kišom.

Kad su se dobro najeli i napili stadoše drijemuckati.

»Hajde, Klok, da spavamo!« rekao je Jožić i povalio se u naslonjač. Klok se stade obazirati tražeći ne bi li našao kakav mekaniji ležaj. U jednom kutu ugleda nekakav sanduk, digne poklopac i veoma se obraduje. U sanduku su naime bili lijepo složeni stolnjaci i Klok se, ne razmišljajući mnogo, uvuče u sanduk i povali na njih.

Umorni kako bijahu za čas su zaspali ko zaklani.

Nijesu dugo spavali. Talijani su digli pravu hajku. Dojuriše fašisti i karabinieri oboružani poškama i nahrupiše u sobu.

»Aha! Tu je taj zlikovac, koji provaljuje u tuđe domove kroz dimnjak«, graknuše na Jožića, koji je mirno spavao.

Dva ga fašiste spopadoše, gurnuše ga šakom pod rebra i baciše mu na ruke teške lance.

Silna buka probudila je i majmuna Kloka. Pridignuo je malo zaklopac sanduka i nemalo se preplašio videći u sobi toliko oboružanih vojnika i žandara. Zirkajući iz sanduka pritajio se i čekao što će se dalje dogoditi.

Umalo što nije kriknuo i majmunski zaplakao od žalosti kad je vidio kako vode okovana Jožića u tamnicu.

»Eto«, mislio je u sebi »kakovu sam poparu skuhao svom prijatelju. Samo zbog mene, ludoga majmuna on sve to podnosi. Zbog mojih ludorija zatvorio me ono čika Ilija u kokošinjac. Jožić me spasio, a ja ga digoh u balon. I evo kako je završio moj siromašni mali prijatelj. No, čekaj, druže, ne će tebe tvoj Klok napustiti. Ti si njega izbavio iz kokošinjca, on će tebe iz tamnice. Hoće, pa ma se ne zvao više Klok!«

Tako je mudrovalo majmunče u sanduku razbijajući sebi glavu, kako da pomogne Jožiću, koga bijahu već odveli u tamnicu.

Kad su već svi otišli diže se Klok pa da će za njima.

»Brr! kako je hladno!« strese se od zime, jer vani je zaista bilo studeno. Nije šala tu su prvi dani siječnja.

Sva su vrata na tamnici bila čvrsto zatvorena. Na svim prozorima debele rešetke. Kako će unutra? No njega nije mnogo zato glava boljela.

Da se nekako obrani od studeni, uzme iz sanduka jedan bijeli stolnjak i ogrne se njime. Zatim se uputi u noć da pronađe tamnicu u koju su fašisti odveli Jožića.

Ta kuda se sve verao i penjao, dok je još živio u prašumi. Na najvišu se paomu znao popeti u jednoj sekundi. Omotao bi rep o tanku granu i bezbrižno se njihao, dok bi se druge životinje čudom čudile njegovim majstorijama.

Tako je uradio i sada. Dohvatio se žlijeba, u tren oka već je bio na prozoru i provukao se kroz rešetku unutra. Našao se u nekom dugačkom hodniku, po kom je šetao stražar, zvoneći svežnjem velikih ključeva. Na sve strane vrata s rešetkama, kroz koje su provirivali zatvoreni istarski seljaci. — Na jednom prozorčiću ugleda Klok i Jožića, kako pruža ruke.

»Uhu! Uhu! Uhu!« zareži majmun i zaleti se kao strijela na stražara. A stražar umalo da nije umro od straha. Tko ne bi. Pred sobom ugleda iscereno lice jedne utvare, zaogrnute bijelim plaštem, koja se bacila na njega i stala mu grebsti lice, oštrim svojim čaporcima.

Na smrt preplašeni stražar bacio je i ključeve i svjetiljku i stao bježati što ga noge nose, preskakujući sve po tri, četiri stepenice.

A naš Klok dohvati svežanj ključeva i skoči do vrata Jožićeve ćelije, pa ih brzo otvori, Jožić je bio slobodan.

Pa što mislite, što je učinio? Zar mislite da je sam pobjegao kroz slobodan i ni od koga čuvani izlaz?

Ne! Pokazao se vrijednim i valjanim dječakom. Uzeo je ključeve i pootvarao vrata svih ćelija iz kojih su nahrupili van naši istarski seljaci, koje bijahu fašisti zatvorili zato, što su pjevali hrvatske pjesme i što se nijesu htjeli potalijančiti.

Tada su svi zajedno pobjegli napolje na slobodu: velika skupina seljaka, pa Jožić i na koncu Klok.

Seljaci su znali što ih čeka, uhvate li ih ponovno karabinieri, zato su predložili Jožiću i Kloku neka svi zajedno pobjegnu preko mora u Jugoslaviju.

I zaista svi oni potrčaše do mora, ukrcaše se u ladicu i da će preko Kvarnera prema Velebitu. U to se Jožić nešto zamisli, pa reče:

»Pođite vi ,draga istarska braćo, preko. I ti Klok možeš poći s njima. Ja ostajem, hoću da upoznam ovaj narod, u koji me sudbina bacila. Istrani će me sigurno rado primiti i štititi, koliko budu mogli.«

»Hoće, momče hoće!« odvratiše svi seljaci. Reci im da si ti onaj Jožić od »Malog Istranina« i svi će te voljeti.

»A vi, kada dođete uslobodnu domovinu sve mi pozdravite. Kažite učitelju, da Jožić nije pobjegao iz škole, što ne bi znao zadaću. I mojoj mami kažite, da ću se vratiti, kad upoznam Istru, u koju me sada, ne znam da li sreća ili nesreća, nanijela.«

»Zbogom! Zbogom!«

»Klok, zar ti ne ćeš u lađu?« upita Jožić majmuna. Majmun nije odgovorio ništa, jer kako znamo on ni ne zna govoriti. Umjesto odgovora privinuo se bliže Jožiću i lijepo ga pogledao.

»Ti dakle ostaješ sa mnom? Hvala ti, dobri druže«, reče Jožić i pogladi životinju po kudravoj glavi. Klok je veselo poskočio.

Međutim se lađa bila već otisnula i zaplovila prema istoku. Jožić i Klok još su neko vrijeme mahali i pozdravljali istarske bjegunce, a zatim se okrenu i vrate u selo, koje je još spavalo.

Talijani su se bili pozatvarali u kuće i drhtali od straha sve pričajući kako je iz oblaka pao u selo sam đavo — potari ga sveti Križ! — u društvu nekakvog dječaka, pa da širi strah i užas među Talijanima. I molili su i škropili se svetom vodicom, da ih izbavi te pokore.

A mi znamo da taj nečastivi i njegov pomoćnik nisu bili nitko drugi nego naša dva junaka Klok i Jožić.

Što su još sve u Istri uradili čut ćemo drugiput.

Prilog za odrasle.

Luka Kirac

prvi Dobrilin učenik — najveći istarski mučenik

(Povodom prve obljetnice njegove smrti)

Dana 3. siječnja 1931. preminuo je u Rakotulama, zabitnom i zapuštenom selu zapadne Istre — kuda ga bijahu zatočile talijanske vlasti — po Luka Kirac.

Sedam je punih godina čamio poput uhvaćena orla, sputanih krila. u toj pustoši, pravoj istarskoj Crnoj gori. Pod paskom, u zatočenju, bez slobode. On, buntovnik, revolucioner i fanatični propagator slobode. Od prvih dana rata pa sve do svoje smrti 1931. povlačen po tamnicama, internacijama prisilnim zatočenjima, pretrpio je za pravednu stvar svakojake muke. Ali snaga je njegova duha bila tolika, da ga ni najteže patnje nijesu mogle pokolebati, ni najveći progoni satrti.

Perseveravit usque ad finem. — — Smrti je jedinoj uspjelo da ga slomi.

Dok su drugi, mnogo veći, naoko i jači od njega, ne mogući više izdržati pakla, uskočili preko, da odahnu bar pod stare dane u slobodi, pop Luka toga nije učinio. Prošao je sa svojim narodom svu Kalvariju patnja i ostao s njime do kraja.

»Kako bih mogao da ga ostavim sada, gdje je više no ikada potreban okrijepe«, običavao bi govoriti. »Pa zar bi meni ono bio život? Nema meni života izvan moga naroda, izvan ove zemlje i pustih staza njenih . . .«

I ostao je unatoč nagovaranja brojnih njegovih prijatelja i poštovatelja, koji su htjeli da ga odvedu preko, kako bi bar posljednje dane mogao sprovesti u miru i pokoju . . .

Narod je to znao. Na muci se poznaju junaci. Sama svijest, da je njegov pop Luka s njime, da ga nije ostavio, davala mu snagu. Nije bilo potrebno da govori, krijepi i bodri. Narod je osjećao njegovo prisustvo, i to mu je dostajalo.

Zato je i bdio nad njime i čuvao ga kao zjenicu oka svoga. Kad su jedne večeri oboružani fašisti dojurili na kamijonima u Rakotule, da ga napadnu, selo koje je pazilo na svaki šušanj, skočilo je na noge kao jedan čovjek. Jedna žena pohrlila je do zvonika i udarila u sva zvona, da dade znak za uzbunu. I u tren oka žuljave su i izmučene seljačke ruke pograbile puške i skočile na dušmanina, koji je pred tolikom narodnom snagom morao ustuknuti i odjurio je glavom bez obzira da takav mučki napad nikad više ne obnovi.

Trećega siječnja, prije godinu dana, zaklopio je svoje umorne oči. Tek mrtvom bje mu dopušteno da se vrati u svoj rodni Medulin.

Trebalo je vidjeti one nebrojene tisuće seljačkog puka, iz čitave zapadne i južne Istre, koji je kao obezglavljen hrlio tko u Medulin, tko u Rakotule — jer ne bijaše pravo poznato, gdje će biti ukopan — da se pokloni prahu svog najiskrenijeg prijatelja, druga, borca, vođe i oca, pa da sažme u onoj suzi, koju će pustiti na njegov grob svu svoju dušu, sve svoje osjećaje, svu ljubav, koju je prema njemu gojio, a koju mu za života nije smio vidno pokazati.

Popa Luke nema više. Mučeničko mu tijelo krije skromni humak siromašne istarske zemlje rodnoga mu Medulina, zemlje koju je toliko volio, kojoj je posvetio sav svoj život, i koju nije htio da ostavi, nego se vratio u nju da i sam postane jedan posvećeni dijelak njezin.

*

Luka Kirac rodio se u Medulinu 27. rujna 1860. godine od seljačkih roditelja. Osnovnu školu je pohađao u svom rodnom mjestu. Veliki biskup Dobrila, čije se 50-e godišnjice smrti također upravo ovih dana spominjemo, zapazio je bistro seljačko đače i uzeo ga među svoje prve gojence, da stvori od njih gardu apostola i buditelja hrvatske narodne svijesti u Istri. Poslao ga u gimnaziju u Senj.

Bijaše to burne 1872. godine, godinu dana nakon pogibije Kvaternikove. Mučenička smrt rakovičkih heroja, o kojoj se nesumnjivo u redovima omladine u Senju mnogo govorilo, snažno je djelovala i na dušu mladog istarskog poletarca. I tom je notom, buntovnom i neslomivom obilježen sav kasniji rad popa Luke, koji postade fanatičnim borcem **z a s l o b o d u**. U tom ga je uvjerenju o potrebi beskompromisne žilave borbe na svim linijama i sa svim dušmanima našega naroda, učvrstio kasnije, kad je tri godine zatim nastavio nauke na tadašnjoj hrvatskoj gimnaziji na Rijeci, Ante Starčević, čije je glasilo »Hrvatska vila« na Sušaku, dalo mladom junaku posljednje poticaje.

I zaista, godine 1885., kad se je nakon četirigodišnjih bagoslovnih nauka u Gorici, pojavio kao mladi kapelan u Marčani, njegove se godinama spremane osnove počele pretvarati u djelo.

Poletan, neumoran i pun zanosa, budi narod, osvješćuje ga i diže. U narodu nastaje neko gibanje, previranje. Glas o popu Luki na daleko se pročuo. Porečki biskup, Talijan Flapp, hoće da ga zauzda, pa ga poziva u Poreč, da ga imade neprestano na oku. Povjerava mu pastvu u selima »extra muros« izvan grada. Pop Luka ni tu ne miruje. — Uz dužnosti prema Bogu znade da imade i dužnost prema svom zapuštenom narodu. Nastavlja u duhu svog velikog učitelja Dobrile.

Biskup ga i opet baca u južnu Istru, u Krnicu, pa zatim u Rakalj, odanle u Barban, pa u Ližnjan, gdje je tek nakon desetgodišnjeg kapelanovanja konačno postigao župu. Godine 1908. dolazi u svoje rodno mjesto Medulin, gdje ostaje do početka rata, kadno ga austrijske vlasti internlraše i poslaše u progonstvo, koje je bilo pravi križni put. Iz zatvora u zatvor, iz logora u logor, vječno pod paskom, okružen doušnicima i denuncijantima.

God. 1918. vraća se u Medulin, da ga digne i obnovi. Nu tek što stiže uapsiše ga talijanske vlasti, koje su međutim bile okupirale Istru i otpreme ga u Sardiniju opet u konfinaciju. 1921. puštaju ga konačno kući, ali ga drže pod najoštrijom paskom, dok ga konačno 1924. ne zatočiše u Rakotulama, pustom selu na Motovunštini, odakle se nije smio nikud maknuti. Tu je i umro.

*

Sav rad toga našeg velikana mogao bi se okarakterisati jednom riječju: **b o r b a** za narodne pravice. On je bio borac, svim srcem, svom dušom, svim osjećajima. Borac **z a p r a v d u**! Pravi pučki tribun. Izvrstan govornik, čije su riječi raspaljivale, jer su bile prožete **s r c e m**, budio je, oduševljavao, dizao. Nije bio nikakav preponizni sluga Božji, nego vojnik, pravi narodni junak! Jašeći na konju, kasao je neumorno od kuće do kuće, i danju i noću, krijepio narod, budio ga i poticao. A imao je sjajan način oduševljavanja. Vječno se zanosio u slavnu prošlost našu slovinsku i hrvatsku, poput Kačića, samo s mnogo više snage i junaštva. I zanosio narod pričajući mu o slavnim djedovima i županima, koji su nekad bili svoji na svome, strah i trepet sitnih i podmuklih Latina.

Narod je gutao svaku njegovu riječ, volio ga i obožavao. 1908. šalje ga u sabor u Poreč kao zastupnika seljačkih općina južne Istre od Medulina do Kanfanara. I tamo se je osjetila njegova prisutnost. Uvijek je bio među pukom tražio u njemu bistrije seljake i odgajao ih u svom duhu. I odgojio je čitave čete **s e l j a č k i h b o r a c a**, onih neznanih junaka, koji su ponijeli na svojim ramenima sve naše nekadašnje prvake, noseći ih od pobjede do pobjede, koje su oni sami izvojevali, da vodama dadu već zrele plodove. Na tim **s e l j a č k i m b o r c i m a** učenicima velikoga popa Luke, leže svi uspjesi naši u južnoj Istri.

Na tim i takovim seljačkim borcima počiva i **d a n a s** sav naš otpor, sva naša neslomiva narodna svijest, kojoj se i mi i čitav kulturni svijet, divimo. Kad ga je ostavila sva inteligencija, kad je prepušten sam sebi i na milost i nemilost dušmanu, taj narod stoji neskršen, nepokolebiv u svom nacijonalnom uvjerenju.

Baš u tom radu sastoji se sva veličina popa Luke tog najvatrenijeg borca za prava seljačkoga puka, najvećega pučkog tribuna, apostola naše narodne ideje, svećenika našega narodnog vjerovanja, uzor-karaktera, poštenja i ustrajnosti.

*

Još je jedno veliko i uzvišeno čuvstvo bilo u don Luke, koje je zapravo i bilo ono glavno što ga je gonilo da radi, što je pokretalo svim njegovim akcijama, što mu je davalo svu snagu.

To je bila **l j u b a v** do naroda u kom je nikao, do zemlje, koja ga je rodila. I kad, sapet, nije više ništa mogao uraditi za njeno dobro, on se baca na proučavanje njezine povjesti, ne kao historik, hladni analitičar i sakupljač događaja, nego kao apostol. Svim se svojim bićem baca na izučavanje njene prošlosti, sakuplja čak i kamenje pa i samu zemlju, študira je i analizira prevrće i miluje. — Tu našu pustu i nikad zaboravnu dragu istarsku zemlju.

Takav je eto bio naš svećenik, vođa i buditelj pop Luka Kirac.

Dobrilin prvi učenik, istarski najveći mučenik.

Slava mu!

Moj otac

Još dite je bija, kad svojin ocon jame je kopa,
divlje je strane prikapa, ke nikad matika ni takla.
S prstima zemlju je kupija, u škulje za loze je zgrta,
i mladu korunu na njivah je sadija, da brajde ogradi od puta.

Po tujih deli je mladost proveja, kopanji su žuljili rame,
to drago rame, ča je toliko truda podnilo za me.
Na tujen stinu je vadija, tuju je zemlju nagraća,
pedeset lita teškega dela jedina i sva mu je plaća.

Kada san ja, u gradu, u školu hodija i bili kruh ija,
on je po vas dan u črnen kruhu tuju travu kosija.
Kako su lipi po zimi u teploj školi bili moji ditinjski dani,
a tamo vani,
u stini, na moru i vitru su delali trdi očovi dlani.

Šumu je sika, stinu lomija, od stine novce je kova,
nikad mu dan ni prez dela se finija, ni dlan mu mirova.
Pragi ča on je isklesa kite lipe crikve i hiže,
ma stari otac sve novo kamenje podiže,
i z rukom čvršćon od stine, kako ripu ga riže.

I svako lito na novo tuče se z moren i išće sriću na njemu,
sve noći z veslom se muči i vajk se nada dobremu.
Vajk je u delu, po suncu, po vitru, po daždu i zimi,
po danu i noći.
To je očov život, i nikad ne će drugače živiti moći.

Mate Balota

Zemlja naših sanja

Mila, krasna, ukraj mora
Naše sunce, naša zora,
Draga kao čarna bajka,
Što je djeci priča majka...

Njene kuće po dolini
I crkvice na visini,
Sve lovorje i sve cvijeće,
Slatki miris davne sreće,
Pa i njezin kamen hladni
Mi ponijesmo sobom jadni.

Mi podjosmo. . Ali ona
I glas meki njenog zvona
U srcu nam baš duboko
I naše je gleda oko,
U pamet nam Bog upiso
Za nju našu vječnu miso!

Ne treba joj reći ime
Mi živimo samo s njime...
Kad je pala crna tama
Njena j' duša pošla s nama.

Rikard Katalinić-Jeretov

Bilješke

Prilog »Malog Istranina« za odrasle. Posljednjem broju našega lista bijasmo dodali zaseban prilog namijenjen ovdješnjim našim odraslim prijateljima. Kaošto smo naglasili, učinili smo to zato, da na taj način upoznamo šte veći broj ovdješnjega naroda s našom Istrom, njezinim nekadašnjim danima slavnih borba i pobjeda, te današnje njezine Kalvarije.

Podesnijeg puta zaista nije bilo, nego li poslužiti se ovim našim »Malim Istraninom«, koji je u razmjerno vrlo kratko vrijeme stekao silnu popularnost i nepodijeljene simpatije cijeloga ovoga naroda, a napose njegove omladine.

Tim ćemo putem nastaviti. Nu da sebi ne stvaramo nepotrebnih troškova, tehničkih i administrativnih poteškoća, taj će prilog biti sastavni dio ovog, našeg »Malog Istranina«. **Naš će list prema tome biti povečan i izlazit će na više stranica nego do sada. Cijena će mu medutim ostati i nadalje ista, dakle samo JEDAN DINAR.**

Svakome mora biti jasno, da se ovakav list za jedan dinar ne može dati. Ne bi ga dali ni mi, jer nas same više stoji, kad ne bi računali na to, da će nas naši prijatelji poduprijeti. Tkogod može neka pošalje i više nego što iznosi pretplata, pa makar taj dar iznosio samo jedan ili dva dinara.

Prijatelji, braćo i rodoljubi, poduprite nas. Radi se o našoj i vašoj Istri, za čiju se sreću i bolju budućnost svi borimo. Sjetite se »Malog Istranina« svakom prilikom, kod svake zabave, u svakom društvu.

B. Lorini, Split. Stvar, o kojoj nas pitaš vrlo je škakljiva. Povodom našeg članka »Prevratni dani u Puli 19918. god.« u broju 4. našeg lista, pitaš, da li je zaista baš admiral Koch bio imenovan p r v i m jugoslavenskim admiralom, ili je to bio kapetan Vuković-Podkapelski, kako to piše admiral Stanković u svojim zapisima. Danas su skoro svi ljudi, koji su učestvovali u tim dogodjajima, živi, pa bi trebalo dirnuti mnoga njihova lična pitanja, a u to je teško zalaziti. Sud pak o nekim našim mrtvima bio bi jako nepovoljan. Držimo, dakle, da još nije došlo vrijeme da se o tim dogodjajima definitivno govori i piše.

Konkretno, da li je od strane Narodnog Vijeća u Zagrebu p r v i bio postavljen Koch ili Vuković nije od važnosti. Svakako Vuković kada je poginuo nije znao da je admiral. One noći, prije potopljenja »Viribus Unitisa« na kom je bio komandant, Vuković je do pola naći bio u Šišanskoj ulici br. 24. (kuća Krmpotić) kao kapetan linijskog broda, a Koch je imao manji rang. Ali Koch je bio i z a b r a n na mornarskoj skupštini, gdje je izvršeno konstituisanje puljskog Narodnog Vijeća, za povjerenika (komesara). Koch je dakle bio revolucionarni komandant mornarice i Narodno Vijeće moralo je da ga postavi za admirala, jer je bilo postavljeno pred gotov čin.

Tako ti stoji stvar, a opširnije ćeš moći čuti istom nakon mnogo godina.

Prijatelji Malog Istranina

Naš apel na ovdješnji narod u zadnjem broju priloga za odrasle nije ostao bez odaziva. Riječi, koje smo upravili ovom narodu, naglasivši mu, da smo s njime jedno, da smo sastavni njegov dio, krv njegove krvi i meso njegova mesa, pa da otklanjamo svako separiranje od njega u bilo kojoj formi, najugodnije su se dojmile svih prijatelja Istre.

Nama je milo, što možemo konstatirati, da se nijesmo prevarili, kad smo računali, da nijesmo osamljeni, da nijesmo neka grupica beskućnika, emigranata, nego da smo snaga, dok smo nerazdruživi i neotudjivi sastavni dio ovoga naroda.

Stari jedan zagrebački rodoljub, koji je prije dvadeset godina, kad se osnovala tzv. »legija hiljade za Istru«, bio jedan od prvih njezinih članova, donio nam je u fond MALOG ISTRANINA 1000.— Din. i rekao: »Nikada, ni prije, ni sada, Istrane, koji bi došli u ove krajeve, prem su bili tudji, austrijski, državljani, nije narod naš smatrao nekim tudjincima, došljacima, doseljenicima. Ovo je vaša zemlja, vaš grad, vaša Domovina. Nema te sile, koja bi vas mogla ni prije, a ni sada, od nas odijeliti i napraviti vas tudjincima. Sva su vam naša vrata, sva naša srca širom otvorena. Vi ste ovdje kod kuće, kao i pod onom vašom dragom Učkom. Vi ste naša najdraža djeca i znajte da niste sami, da smo mi za vama . . . «

Na te riječi nijesmo mogli, a da tog starog našeg prijatelja od srca ne izljubimo i izgrlimo.

Osim njega sjetili su nas se i mnogi drugi prijatelji. Gosp. Rudolf Ivančić, trg. zastupnik iz Zagreba, pročitavši naš apel »Za Istru!« sabrao je medju prijateljima 2000.— Din, koje nam je na samu Novu Godinu donio kao svoju »dobru ruku«. Gosp. Josip Kovačić, trgovac iz Zagreba, telefonirao nam je iz vlastite pobude i izjavio, da će »Malom Istraninu« davati pripomoć dokgod bude list izlazio. Isto tako i gostioničar g. Marko Branica, kroz jednu godinu dana.

Iz Splita nam oduševljeni omladinac B. Lorini saopćuje svoju radost i zahvalnost, a da o prokušanom našem i starom prijatelju g. Ljubi Garčini iz Beograda, te Mati Baloti iz Subotice ni ne govorimo.

Osim toga sjetili su se prilogom u fond »Malog Istranina« još i ovi naši prijatelji:

Po 3.— Din: Vinko Gažić, D. Stoliv;

Po 8.— Din: Antun Stifanić, Virovitica; Cily Jovinović, Šestanovac; Natko Lahman, Split; Olga Albrecht, Rtanj; Blaž Rogutić, Kraljevica; Ljudevit Iveša, Split; Hotel »Krk«.

Krk; Stanko Ivančić, Gjenović; Toma Cukon, Subotica; Ljubica Bajić-Gašparin, Zamet; Karmelo Cvitanović, Igrane; Dr. Josip Avelini, Hvar; Anton Lipovž, Divulje; Roko Peričić, Zagreb; Ante Milotić, Zagreb; Branislav B. Oplanić, Beograd; Milan Deprato, Novipazar; Nikola Široki, Krapina; Ida Jereb, D. Lastva; Marko Jerković, Drniš; Evald Velčić, Sušak; Ante Širola, Smederevo; Dr. J. Štajduhar, Zagreb; Alojz Kovačić, Jastrebarsko;

Po 18.— Din: Franjo Gospodnetić, Makarska; Josip Zidarić, Đenovič; Dragutin Zajiček, Tivat; Ante Maretić, Beljevina-Feričani; Ankica Dobrila, Senj;

Po 20.— Din: Dr. Ante Gropuzzo;

Po 38.— Din: Dr. Andrija Karčić, Ruma, Roman Lah, Donja Lastva;

Po 50.— Din »Selčan«, Sušak;

Po 100.— Din: Milan Vapa, Beograd;

Po 300.— Din: Općina Štrigova.

Svima se najljepše zahvaljujemo u ime svoje i u ime zarobljene istarske braće, koja toga sama ne mogu da učine.

Molimo usrdno i druge prijatelje i imućnike, da se sjete u svakoj prilici našega lista, pa da pošalju, koliko mogu u fond.

A i svi oni, koji još nijesu namirili pretplatu, neka to odmah učine, jer su troškovi štampanja veliki. Bude li svaki pretplatnik učinio svoju dužnost i što prije poslao ako nikako ne može više, barem onih **dvanaest dinara,** list će moći izlaziti na 32 stranice, bogato ilustriran, s biranim sadržajem, koji će interesirati i velike i male, a stajaće uza sve to i nadalje **tek jedan dinar.**

Bila bi vječna šteta, a i sramota, da zbog nemarnosti pretplatnika list samo kuburi i životari, a možda čak i zapne.

Naglasujemo, da se kod našeg lista ne izdaje niti jedna para ni u ime nagrade urednicima, ni suradnicima, ni za naplatu za vodjenje administracije, koja je i te kako velika, ni za prostorije, pa čak ni za telefon, koji nam je jedan prijatelj besplatno ustupio.

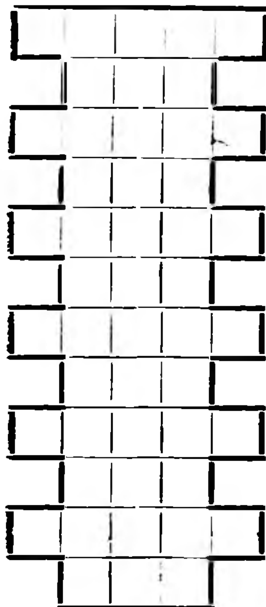
Ovo je list, koji vodi i drži samo ljubav, samo idealizam.

Zagonetke i odgonetk

ZAGONETKE

Ispunjalka
(Sastavio: Maik Šimović, Hamzići)

I.

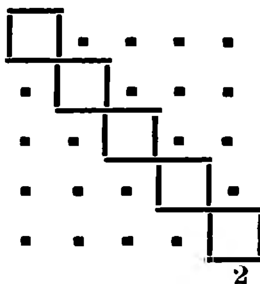

čita se rado
jači od čovjeka
muško ime
voli svatko
naša rijeka
kukac
zanimanje
doba
biljka
žensko ime
dio ptice
naša rijeka

II.

od 1 do 2 vrlo zanimivi časopis

Ispunjalka
(Sastavio: Luka Grgurević, Zagreb).

riba
vrst zagonetke
vidi se na sjeveru
južno voće
rijeka u Istri.

od 1 do 2 glasoviti pjesnik.

Rebus (Maik Šimović)

OR
―
Z

ODGONETKE.

Odgonetke zagonetki iz **br. 4.**

1) Rebus: Čokot
2) Rebus: Gundulič
3) Ko šta čini sebi čini
4) Rebus: Kosovo polje
5) Skrivačica: Istra.
6) Zagonetno ime: Mali Istranin.
7) Kraljev hod: Kupujte i čitajte Mali Istranin.

Ispravno su riješili: Marinko Dražin, K. Kambelovac, Ksenija Kobasica, Bakar; Dajina Gržinić, Slav. Brod; Maik Šimović, Hamzići; Luka Grgurević, Zagreb (djelomično).

Dok je oluja bjesnila

Zaurlali su vjetrovi, zaridali svi vihori. more se uskomešalo iz dubina. Munje sijevaju, gromovi treskaju, kiša pljušti. Sastal' se nebo i zemlja. Čitav urnebes.

U malenoj jednoj izbici neke kućice, što se šćućurila uz greben pored same obale morske, gori kandilo pred ikonom sv. Nikole. Pored kamina stoji zgurena mlada jedna žena, a do nje sjedi dječarac. Njezin sinčić. Obojici su misli upravljene na njihovog hranitelja, koga već davno ne vidješe. Pomorac je.

»Mama, ja se bojim za svoga tatu«, procmizi dijete.

»Oluja će pasti. Uzdajmo se u Milosrdje Božje. Poslije oluje sinuće sunce. Uvijek je tako bilo. Inače ne znači da ako ovdje oluja duva, da se i brod, kojim plovi tata, nalazi na uzburkanom moru«.

U taj par udari snažan talas o zid kućice, da se je iz temelja potresla. Dijete se prestrašeno skupi i pribi se uz majku. A ona nastavi da govori nekim spokojnim glasom:

»Nad našim glavama prohujalo je više vihora; rušili se domovi, razbijale se ladje. A mi, koji smo ostajali, hvalili smo Bogu. I dizali smo nove domove, gradili smo nove brodove«.

»Pomolimo se, majko, Bogu, da mine ova oluja. Pomolimo se i za našeg tatu«.

»Pomolićemo se Bogu da se utišaju sve oluje što haraju nad našim krajevima«.

»Da li je Istra naš kraj?«

»Ona je tvoja uža postojbina. U jednom njenom selu ugledao si po prvi put svjetlost svijeta«.

»A kad ćemo onamo?«

»Kad nad njom sine sunce, sunce slobode.«

Vjetar je urlao. Vihor je ridao.

»Sine moj!« reče majka i poljubi svoje razumno čedo u čelo.

A onda i majka i njen sinčić kleknuše i sklopiše ruke. Oči obratiše k nebu. Dugo su tako ostali bez riječi, bez trzaja na licu. Tek su se njihove oči polako, vrlo polako sklapale, dok ih vjedje potpuno ne skloniše. U simfoniji morskih valova krilila je pred prestolje Svevišnjega skrušena, nijema, bez riječi izricana, iz srca naviruća molitva njih dvojice, majke i sina. Molitvom su se uticali Bogu za spas njihovog hranitelja i slobodu njihove mile postojbine, Istre.

»Majko, zašto mi nismo ostali u Istri?«

I na to je majka predočila djetetu prilike kakove vladaju u zarobljenoj Istri.

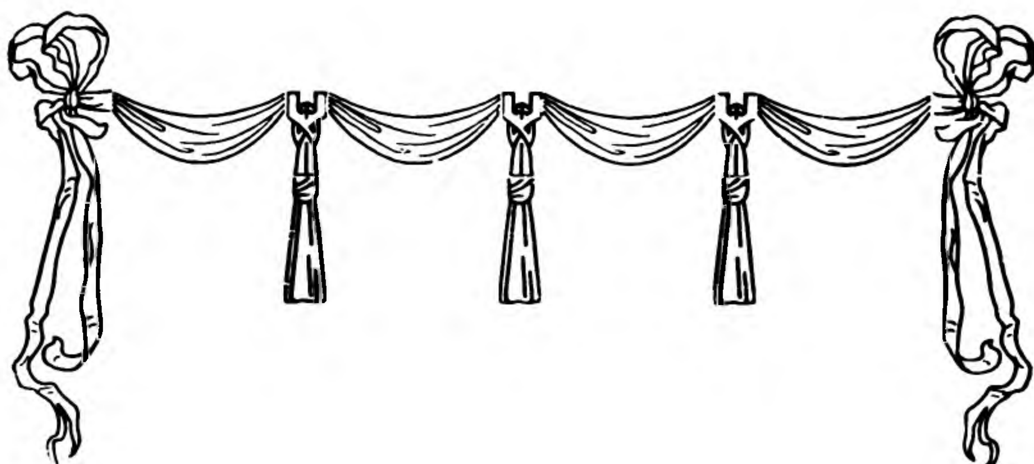
. . . Morali su da se sklone pred zvjerovima u ljudskoj koži. On je bio nejačko čedo, koga je ona povijenoga na rukama nosila, kad su jedne noći krišom napustili dom svojih praotaca i u čamcu se prevezli preko Kvarnera, te se sklonuli na slobodnom ostrvu na kome sada živu.

Tako sve do zore majka je pričala svom sinčiću. A kad je zora granula, dijete je usnulo majci na krilu.

Probudilo se je dijete, a sunce je bilo već visoko odskočilo. Djetetu zasinu oči od veselja. Približi se k prozoru i pogleda u pravcu dalekih istarskih plavičastih planina. I gle! Djetetu se pričini kao da nad njima još uvijek vijori strašan vihor. Mutne su. I kao da su sjetne i nevesele . . .

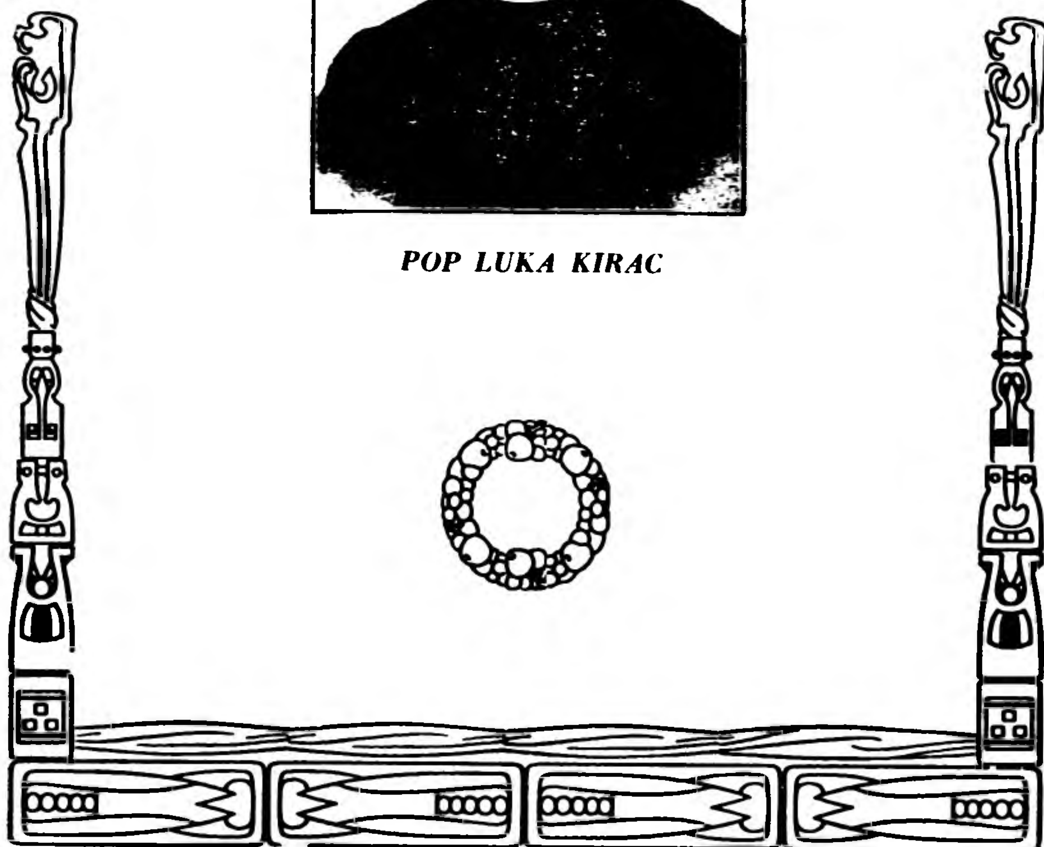
Na poziv djeteta i majka njegova pogleda u pravcu dalekih istarskih planina, i, ma da je sunce sijalo, i njoj se učini, da su nad njima nadviti tmasti oblaci. I njoj se učini da je istarsko stijenje u tom času tužno, sjetno i neveselo . . .

(Beograd) **Ljubidrag Garčina**

POP LUKA KIRAC

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 20. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26. Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gundulićeva ulica 22a.

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM. POJEDINI BROJ 1.— DIN

MALI ISTRANIN

God. III. 1932 Br. 6.

MALI ISTRANIN

GOD. III. ZAGREB, VELJAČA ŠKOL. GOD. 1931. 32. BR. 6.

Mali bubnjar . . .

Bilo godine 1849.

Boj se svršio, zvijezda bana Jelačića zasinula još jednim sjajnim trakom, a i junačka njegova vojska okitila se novim lovorovim listom.

Vjerna, junačka vojska pozdravljala velikoga bana, dok je nepregledna madjarska ravnica ozvanjala našom gordom pjesmom.

— Gdje je naš mali bubnjar? — zapita svijetli ban dojahavši do jedne od svojih satnija!

— Ranilo ga, Vaša Milosti! — uzvrati bradat momak pozdraviv na vojničku.

Ban htjede da vidi maloga ranjenika.

Na travi okružen vojnicima ležao mali bubnjar Stanko. Do njega pokleknuo stražmeštar Mile Maričić i slušao njegove posljednje riječi.

Mali je Stanko preporučivao starome vojniku svoju sirotu majku. On ju je ostavio u malom selu dolje ukraj mora i krenuo s vojskom, da služi domovini. Bilo je u dane divnog i plemenitog zanosa, kada su majke svoju djecu sprovadjale na bojište bez suza. A tako je sprovela i njega dobra mati, nevoljna udova Kata, premda joj je srce pucalo za lijepim jedincem Stankom. I sada je mali vojnik preporučivao tu svoju jadnu majku svome starijem drugu. Stražmeštar ga je slušao sa suzom u grlu i s tugom se u duši sjećao onoga lijepoga dana kada je njegova pukovnija prolazila kroz Zagreb. Svačije su oči bile okrenute k malome bubnjaru, sve ga je htjelo vidjeti, pozdraviti, a mnoge su se gospode otkidale od rpe i sagibale k njemu, da ga poljube. A on se smiješkao i rumenio, tek kad je sam svijetli ban stao preda nj i milo ga po licu podragao, mali je Stanko ublijedio u licu i oči mu se zalile suzama. Od toga je časa sva pukovnija zavoljela maloga bubnjara, ali najvećma stari stražmeštar, koji se je, gledajući to srčano dijete, sjećao svoga već davno mrtva sinčića Ivana. I sad kleči do njega, čekajući, da mu za uvijek zaklopi umorne oči.

I dođe ban i zaželi čuti, kako je ranjen mali bubnjar Stanko. Stražmeštar Mile iskaza među ostalim ovo:

— Našu je satniju neprijatelj otkinuo od lijevoga krila, te mi dobismo zapovjed, da žestokom navalom prokrčimo put do naše vojske. Mali je Stanko udarao u bubanj i klicao: Živio ban! Napred junaci! U to ga pogodilo tane u prsi, ali on je i dalje zvao na okup. I satnija se u čas okupila i mi se sretno probismo do našega krila — a sad nas evo, Vaša Milosti, oko našega junačkoga maloga bubnjara. Ban izreče na to nekoliko dobrih riječi pohvale i utjehe, pa izvadi iz kutijice lijepu kolajnu i sam je položi na grudi maloga junaka. Blagi, posljednji osmijeh zasja na bli-

jedu dječakovu licu, i kad se ban udaljio, Stankove se usne makle i s ono malo glasa, što mu je još preostalo, šane stražmeštru Mili:

— Ovo neka je za moju majku . . .

I glavom pokaza prema kolajni.

Sunce je zalazilo za nepreglednom ravni. S njime se za uvijek smrio i život maloga bubnjara.

*

A uboga mati ukraj mora čekala. Mnoge su joj druge već zakukale i u crno se zavile, ali ona je još uvijek pritajavala svoju bol i s mnogo nade gledala u sinovljevu sliku, što je visjela u njenoj sobi.

Neke večeri pokuca netko na vratima uboga doma. Ona pođe da otvori, a to se pred njom stvori vremešan vojnik, mrk u licu ali pogleda dobra i nujna.

— Jeste li vi mati maloga bubnjara Stanka? — upita dubokim glasom.

— Je li živ? Je li živ moj sinak? — na dušak će ona i ne odgovarajući na njegovo pitanje.

Stražmeštar (bio je to Mile Maričić) obori glavu i ušuti.

Time se tužnoj majci rasplinula posljednja nada. Uhvati se za glavu, zatetura, zajeca i dugo ostade bez riječi. Onda podigne svoje oči k vojniku, pa će mu prekinutim glasom:

— A je li poginuo slavno?

— Slavno, kao pravi sin ove naše stare i junačke zemlje. Ranjena ga je pohodio svijetli ban i svojom mu je rukom prikopčao za prsi ovu kolajnu. Nju mi je Stanko predao čas prije svoje smrti i rekao: — Ovo je za moju majku! —

Bijedna žena dohvati kolajnu, prinese je k usnama i dugo je cjelivaše. Zatim se teturajući približi slici maloga Stanka i ovjesi mu kolajnu na stranu srca.

Stražmeštar Mile se uspravi, pozdravi na vojničku sliku maloga bubnjara i onu jadnu siroticu pa se polako udalji. Žalosna mati ostavši sama, baci se na stolicu i bolno zarida.

*

Minule godine. Sirota Kata ostarjela, obnemogla, klonula. Sama je na svijetu, od nikuda pomoći, nigdje oslona. Crni glad pokucao na njena vrata, a ona, da mu odoli, otišla u grad, da isprosjači štogod. Dan je bio sumorast i studen. Nevoljnica se stisla uz kut nečije kuće i moli prolaznike, da joj štogod udijele. Ali prolaznici se žure za svojim poslom, pa je i ne vide, ili ako je vide, čine se, kao da je nisu ni zamijetili.

Podne je prošlo, a u suhe i drhtave ruke nije pao ni groš. Žalosno se vratila kući, prislonila glavu o zid, na kome je visjela Stankova slika i gordo zaplakala. U neke podigne oči i ugleda svijetlu kolajnu. I munu joj glavom misao: — Da ponesem kolajnu u zalagaonu? Dugo je oklijevala, jer joj se je bilo teško rastati s onom slavnom i dragom uspomenom, ali joj se u neke učini, da joj »mali« sa slike namiguje okom, neka je nosi. Teška je srca skine sa slike i poljubivši je, vrati se u grad.

Upravitelj zalagaone, čovjek u godinama, primi je ljubezno ogleda kolajnu i reče blago se smiješeći:

— Ova kolajna nema za nas nikakve vrijednosti, mi vam ne možemo na nju isplatiti ništa.

Starica ublijedi:

— Kako? Ova kolajna da ne vrijedi? A moj ju je jadni Stanko platio svojim mladim životom . . . I sam svijetli ban prikopčao mu ju na prsi.

I nevoljna žena ispriča svoju tužnu pripovijest, a upravitelj je slušaše i s trudom zadržavaše suzu, što mu je nalijetala na oko.

A kad je starica, završivši svoju jednu priču, ljuto zaplakala, upravitelj joj se približi, položi joj ruku na rame i ganutim joj glasom reče:

— Žalosna i dobra majčice, držite vi vašu kolajnu, a za prvu pomoć evo vam nekoliko groša. Drugo će slijediti, jer majčica, koja je Domovini othranila takovog junaka, ne smije da pod svoje stare dane strada.

Starica je primila kolajnu i novac i gušeći se u suzama poljubila dobru upraviteljevu ruku i otišla svojoj kući. Kolajnu je ovjesila na njeno prvašnje mjesto i klekla pred sliku miloga sina, lijepoga anđela svoje starosti i milim ga je obuhvatila pogledom, kao da mu iz pune duše i puna srca pjeva:

— Zlatna, zlatna ranice moja!

Sliku mile Istre naše

Riječi: **Vl. Nazora.**

Uglazbio: **Ivan Matetić**

Sli - ku mi-lu I-stre na — še Ja u sr - cu no-sim svom
Le - ži rav-na i vr — let— na

Na tom mo - ru Ja-dran-skom, Na tom mo-ru Ja-dran-skom.

---

* Odlični naš prijatelj, uvaženi glazbenik, gosp. Ivan Matetić, tajnik Muzičke akademije u Zagrebu, poslao nam je ovu svoju kompoziciju i obećao nam za svaki broj našega lista po jedan svoj glazbeni sastavak.

Preporučamo braći učiteljima, da ove naše lijepe istarske pjesme uvježbaju s djecom i češće ih pjevaju. To je najbolji način propagande za našu Istru.

Poštovanom gosp. Matetiću izrazujemo i ovom prilikom svoju najiskreniju zahvalnost.

Ostale kitice ove pjesme štampane su u 1. broju »Malog Istranina« ove šk. god. t. j. u broju od rujna mjeseca 1931. i pjevaju se po istom napjevu kao ova prva kitica.

Prevejanost staroga lisca

(Po tuđem izvoru.)

I. Proslava kraljevog rodjendana.

Krasan je proljetni dan. Sve je u cvatu i mirisu. Ptice pjevice sa svojim milozvučnim pjevom vesele se prirodi, novom životu i mladom suncu. I kod ostalih šumskih stvorova vlada neobično raspoloženje i razdraganost.

U sredini šume, na prostranoj čistini, vlada užurbanost i vreva. Svi pernati, dlakavi i rutavi šumski stanovnici žure se tamo da učestvuju na proslavi rodjendana svog obljubljenog kralja. Svi su došli osim starog lisca Šumića. Bojao se on doći jer ima mnogo grijeha na duši: peče ga savjest radi krađe, ubistva i ostalih zlih djela.

Dostojanstveno sjedi lav na svome prijestolju. »Gdje je Šumić?«. upita najednom ne videći lisca među čestitarima.

Na ovo kraljevo pitanje smjerno pristupi pred njega vuk Jagnjić i reče: »Svijetli kralju, udostoji se saslušati me! Šumić je mnogo zla i kvara počinio. Moju djecu je, ni krivu ni dužnu, izlemao na mrtvo ime, a moju suprugu izgrdio najodurnijim i najbezobraznijim riječima«.

Sada pristupi pred kralja pas Čuvarić i optuži lisca da mu je ukrao kobasicu. koju je bio spremio u vrtnu živicu.

— Laže, veličanstvo, — reče mačak Predić — ono nije bila njegova kobasica, već moja, a ja sam je mlinaru uzeo.

Kralj srdito reče: »Mir! Svatko ima pravo da govori«, i naloži svomu prvom dvoraninu da zabilježi i Čuvarićeve pritužbe.

— Ima li još tko da što kaže? — upita kralj.

— Svijetli kralju! — reče pantera. Pogledaj tamo našeg zeca Dugouhića. Njega je Šumić pozvao k sebi da ga nauči jednu pjesmicu. Siromašni Dugouhić bio je kod toga dosta neoprezan i nepažljiv, pa se odviše približio Šumiću. Kod učenja druge kitice uhvati ga Šumić zubima za šiju i Dugouhić počne od boli jaukati i zapomagati. Ja brzo dotrčah i slobodih zečića od

sigurne smrti. Pogledaj, veličanstvo, Dugouhić još uvijek krvari i bojim se da neće rane preboljeti.«

Još su mnoge životinje iznesle pritužbe protiv lisca. Kralj je sve mirno saslušao.

Napokon pristupi pred kralja jazavac Kukuruzović, koji bijaše sa liscem u dalnjem rodu i poče da govori: »Vuk Jagnjić se drži one: reci da ti ne reknem. Koliko je on zla počinio među ovcama, među srnama i zečevima, o tome neće da govori. On je dapače i mog rođaka grdno prevario, i to moram da ovdje iznesem. Kralju, molim najsmjernije da me saslušaš!«

— Govori — reče kralj.

— Bila je ciča zima — otpoče Kukuruzović. Svu krajinu pokrio debeli snijeg. Glad je morio sve šumske životinje. Ništa bolje nije bilo ni

Šumiću i Jagnjiću. Pođu zajedno u lov. Na cesti opaze seljaka koji je vozio ribe. Vuku počnu zazubice rasti za ribama i reče liscu: »Ajde da navalimo na seljaka i da mu otmemo ribe. »Ne luduj«, odgovori lisac »Kakva navala, mi ćemo do riba doći na drugi, pametniji način, ali ti kod toga budi pravi i pošteni drug i prijatelj«. Lisac legne nasred ceste i pričini se mrtvim. Seljak mu se približi, opipa ga i reče sam sebi: »Baš si mi dobro došao. Treba mi u ovoj zimi toplija kapa«, baci lisca na kola i potjera konje. — Lisac se iza seljaka polagano digne, uzme ribe i stane ih bacati na cestu. Jagnjić je ribe dočekao sa velikim apetitom. Kad je Šumić mislio da je dosta riba nabacao za obojicu, skoči iz kola, a da to nije seljak ni opazio. Ali mjesto riba nađe lisac samo riblje kosti. Pitam vas, kralju, je li se

ovako dobročinstvo nagrađuje? Zar si ovako gospodin Jagnjić tumači drugarstvo, poštenje i uzajamnost?!

Što se pak tiče Zečića, on nema pravo da govori. Tko neće da uči mora osjetiti i posjedice nerada i lijenosti. — A što da odgovorim psu i mačku. Ništa drugo nego da su i oni tatovi i lopovi. Ako negdje osjete komad mesa, ne pitaju čije je, već kradu i otimlju bez obzira na nikoga. Zaključujem obranu i tvrdim ,da je moj rođak vrlo skroman, a znam sigurno da nije već godinu dana okusio mesa.

Sada se približi kralju pijetao Crvenružić i reče: »Ne vjeruj, kralju, ovim brbljarijama jazavčevim. Lisac je pred nekoliko dana mojeg najmlađeg sina na smrt ranio. Da nijesam kri-

ještanjem pozvao u pomoć gospodara, bio bi mi i posljednje dijete pojeo«.

To kralja vrlo razljuti i reče jazavcu: »Jesi li čuo? Kako si mogao onako budalasto govoriti i lagati. Da ne čujem više ni riječi u obranu lisca. jer je on najveći i najpodliji bezobraznik. Njemu nema mjesta u mojem kraljevstvu. On je rušitelj mira i poretka. Medvjed Lijenivić ima da ga potraži i amo dovede da mu sudimo«.

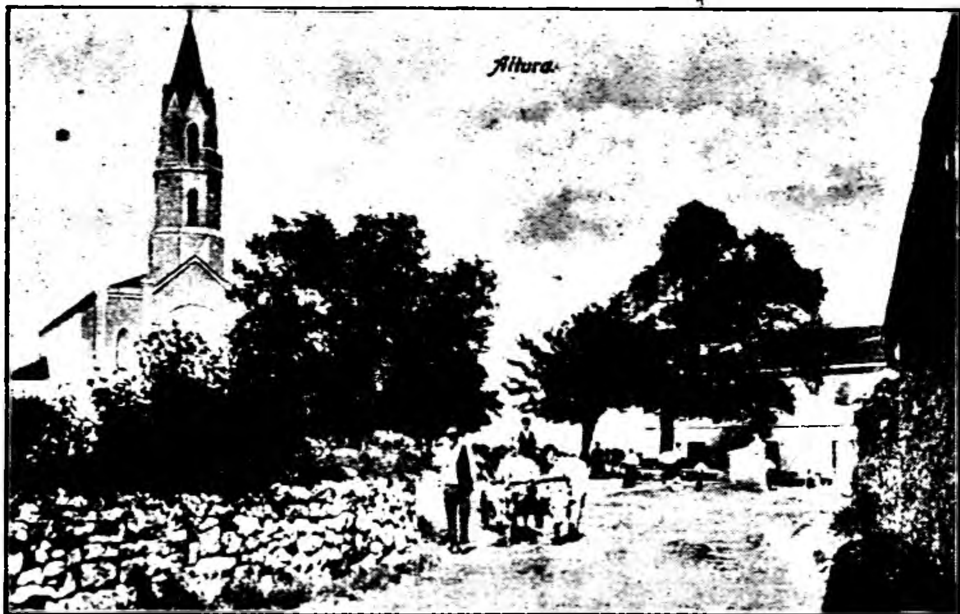
Medved se na ove kraljeve riječi duboko pokloni i reče: »Hvala, veličanstvo, na povjerenju. Budi uvjeren da ću sve lijepo udesiti i savjesno izvršiti povjerenu mi dužnost«.

(Nastavit će se.)

Sušak **(Drag. Lukež.)**

Lijepa naša Istra

Narod naš u Istri priča o dolasku naših djedova onamo lijepu jednu priču. Kad je kuga poharala Istru godine 1630. veoma je malen broj našega naroda ostao u njoj. Da se obnovi trebalo je dovesti nove snage, koje će obradjivati zemlju i preporoditi ovu lijepu pokrajinu. Mletačke vlasti odlučile su naseliti kraj opet našim pučanstvom, jer se je jedino ovo moglo složiti sa starim hrvatskim pučanstvom ,koje je tamo već preko hiljadu godina živjelo. I zato su dovele velik broj porodica iz

LIJEPA NAŠA ISTRA: Altura

čitavoga hrvatskog Primorja. Bijahu to bjegunci koji su bježali ispred Turaka, neki čak iz Bosne, drugi iz okolice Zadra, a neki opet iz Boke Kotorske. Još i danas imade u Istri porodica, koje znadu nabrojiti svoju rodbinu, koja je ostala ovdje u starom kraju. Neki iz srednje Istre podržavaju čak veze sa svojim dalekim rodjacima ovdje po gornjem hrvatskom Primorju, iz okolice Novog. Dakle punih trista godina.

Tih je godina došla velika jedna zadruga s mnogo članova obitelji u zapadnu Istru i naselila se u okolici Pirana. Kopala je zemlju, pregledala je i iskušavala, nu nije joj se svidjela. »Previše je ovdje paprati,« reče stari djed, kome je vid od silne starosti smalaksao.« Podjimo potražiti drugu zemlju.« I podjoše na jug. Kamo bi god došli slijepi je djed zatražio da mu dadu šaku zemlje. Prinesao bi je ustima i okusio. Dugo je tražio. Na koncu dodjoše u okolicu sela, koje se zvalo Altura. I ovdje zagrabi šaku zemlje i okusi je.

»Tu ćemo ostati« reče zadovoljno, »zemlja je slatka i ta je ona prava, koja će nam biti hraniteljica.«

I ostade sa svojom zadrugom, sa sinovima, snahama i unučadi.

Tako su se nastanili prije trista godina u Alturi djedovi današnjih Alturaca. Zemlja je bogata, dobra i plodna, a narod je novu pokrajinu uzljubio i zavolio kako je nekad volio svoju staru postojbinu iz koje je

Seljački svatovi u Alturi

ispred Turaka morao bježati. Alturci su vrijedni seljaci i marljivi radnici. Svjesni naši ljudi, koji se nikad nijesu odnarodili. Imadu još danas svoju lijepu junačku pjesmu i zadržali su mnoge narodne običaje, koji se više niti u staroj njihovoj postojbini nijesu održali. Donosimo dvije slike. Jedna prikazuje samo mjesto Alturu, a druga vesele seljačke svatove.

Školski drugovi Jožićevi sigurno negdje s velikom znatiželjom očekuju vijesti o njemu . . . Silom prilika postade eto pravi pravcati pustolov. A Klok, dobome, neprestano s njime. A što će istom kazati, kad čuju ovaj njihov najnoviji junački pothvat.

Svima nam je poznato, kakovu su ono silnu prašinu digli u jednom istarskom selu, kamo su pali iz balona. Seljaci su im savjetovali neka pobjegnu što mogu dalje, jer da bi mogli postradati. Što su drugo mogli, nego put pod noge i bjež. Jer Jožić nije svoju glavu kupio na pazaru, da je ne bi čuvao. A nije bome ni prefriganac Klok našao svoju na buništu.

Poslušali su savjet starijih i otišli. Ama da znate kuda. Mali Bepo Crvić ukrcan je na jednom velikom parobrodu kao »mali od foguna« i kad je čuo da Jožić i Klok žele pobjeći u svijet, bio je sav sretan, što im može pomoći.

Dok je jedne noći njegov parobrod ukrcavao u luci ugljen Crvić ih krišom uvede na brod, sakrije ih duboko pod palubom, naslaže im vreća da mogu na mekom ležati, donese im nešto hrane iz kuhinje i oni se lijepo odmarahu.

Parobrod je medjutim krenuo i zaplovio na široko more . . . Plovio je tako i plovio nekoliko dana, a oni spavali i lijengarili na mekom ležaju u brodu ni sami ne znajući kuda to odlaze. Tek bi ih pod večer posjetio Crvić i pričao im.

»Eto, sad smo baš prošli mimo Port Saida, pa kroz Crveno more, uskoro ćemo i u Indiju, pa još dalje u Kinu, a možda i u Japan«, raspričao se Bepo Crvić, a Jozić ga začudjeno slušao.

»Pa baš onamo idemo, gdje se ratuje?« nevoljko je pitao Jožić. »Mogli bi tamo lako da izgubimo glavu, koju smo dosad tako oprezno čuvali«.

»Nemoj se bojati« tješio ga Bepo Crvić. »Imamo mi gore na palubi jedan top, pa se ne bojimo .Budi sretan, što možeš vidjeti toliko svijeta. I svakog mjeseca možeš pisati »Malom Istraninu«, što si sve u tom dalekom svijetu vidio. Ja mislim, da su rijetki i veliki listovi, koji bi imali u ovoj tudjini svoga dopisnika«.

»Izvrsno! Valja da obavješćujem sve male prijatelje kako smo se Klok i ja proveli«.

»Daj samo, ali ne zaboravi izručiti pozdrav i od mene malog Bepa Crvića«, doda Crvić.

»Hoću, svakako i znam, da će svi veselo dočekati glas od tebe, koga poznaju još od lanjske godine«.

Dugo su tako putovali.

Jednoga se jutra Klok vrlo rano probudio. Bilo mu već dojadilo čepiti neprestano pod palubom, bez zraka i sunca i on ti se lijepo išeta na palubu da vidi krajeve kuda ih to sreća zanijela. A i Jožić se pomalo došetao za njim. Gledaju oni i gledaju i ne mogu da se dovoljno nadive čarobnosti istoka. Pomaljala se zora. Parobrod se polako i oprezno približavao nekoj luci. Bila je to velika ratna luka u Kini.

Klok se ozbiljno ušetao palubom, udisao svježi zrak i promatrao sve oko sebe. Jožić korakom za njim. Kako je bilo još rano jutro, mornari su spavali. Najednom zape Kloku oko o nekakav predmet na vrhu jarbola. Taj ga je predmet neobično smetao. Kakova je to zastava, mislio je u svojoj majmunskoj glavi. On je bio navikao tamo na aerodromu u Zagrebu kraj maksimirskog zoološkog vrta gledati druge boje zastave.

Kako bi on mali afrički majmun, mogao razumjeti, da svaka država imade drukčiju zastavu, pa da prema tome i Kapadokija, kojoj je ovaj brod pripadao mora imati svoju.

To majmunovo čeznutljivo pogledavanje na vrh jarbola opazio je i Jožić. Najednom mu nešto sinulo u glavu. Moramo sa žalošću priznati, da ta njegova misao, ovaj puta nije bila baš najpametnija, prem je on inače bistar i razuman dječak. Znate li, što mu je palo na pamet? Eto ovo: Zaželio je da bi naša lijepa jugoslavenska zastava zalepršala na ovom velikom parobrodu, pa da pronese slavu našega mora i naše države po svem svijetu.

Kad su ono letjeli u balonu našli su u košari lijepu jednu i dosta veliku jugoslavensku zastavu s utkanim i zlatom izvezenim državnim grbom. Jožić je nije htio ostaviti u košari, nego ju je lijepo složio i strpao u džep, pa mu je sada dobro došla. Dade znak Kloku i njih se dvoje stadoše penjati po jarbolu. Kloku to nije bilo teško. Za čas je bio na vrhu, a ni Jožić nije dugo trebao, da se popne, jer ga je vješti Klok svojim dugim repom obuhvatio oko pasa i pomogao mu kod penjanja.

Jožić izvadi iz žepa nožić, pruži ga Kloku, Klok odreže tudju zastavu, baci je u more, a umjesto nje izvjesi jugoslavensku, koja je — dugačka kako bijaše — veselo zalepršala na vjetru.

Baš je u taj čas parobrod ulazio u luku.

Svi znamo, kakove su prilike danas na istoku. Možemo dakle da sebi zamislimo kako kineska vojska pazi na svaki brod, koji ulazi u njihove luke, a pogotovu u njihovu glavnu ratnu luku, kakova bijaše ova.

Gospode Bože, kakovu je uzbunu ta nevina zastavica prouzročila u ratnoj luci. Jer to je bila ratna zastava jugoslavenske vojske.

U luci zazvoniše telefoni, čulo se dovikivanje »čin-čan-čok«, »vuj-pej-fuj-huj« i tko bi sve znao, kako se ono Kinezi sporazumijevaju, alarmirana je sva vojska, sirene na svim ratnim brodovima u luci zasviraše, stade trka vojnika, iz okolišnih tvrdjava grunuše topovi u znak uzbune, jednom riječju prava panika.

Kapetan se na ladji zbunio. Što to znači? Časnici i mornari poskakaše iz kreveta i pograbiše oružje, ne znajući, što se to dešava.

U to je na istoku granulo sunce i njegovi su traci obasjali jarbole na brodu. Sad su tek mornari opazili naša dva junaka na vrhu jarbola. Sta-

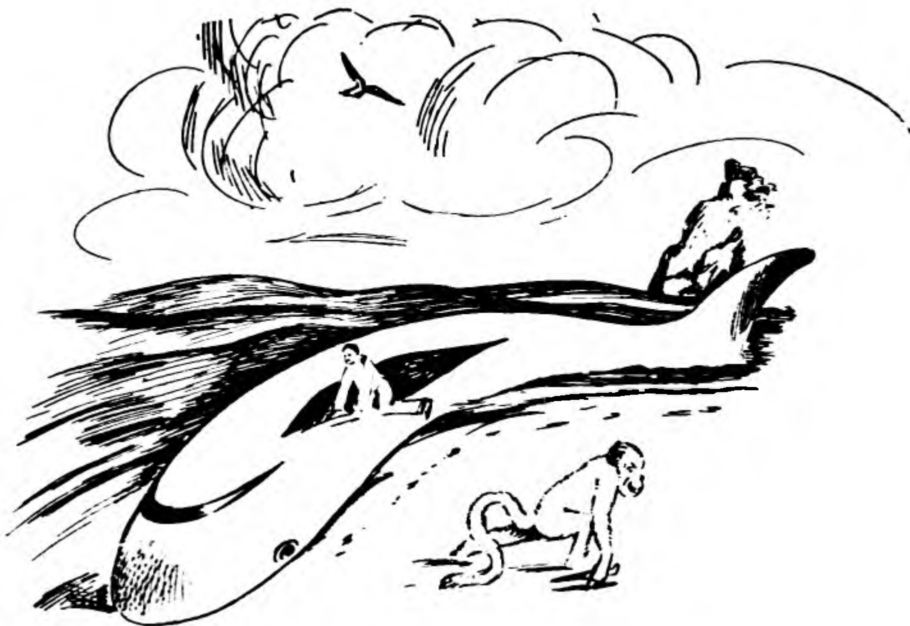
doše vikati na njih, a kapetan bijesan od srdžbe zapovijedi neka pucaju u njih. Neki odvažniji mornari stadoše se silnom brzinom penjati na jarbol.

»Zbogom, Jožiću, ode tvoja luda glava«, reče u sebi Jožić ne znajući što bi.

Klok je bio brži Videći opasnost koja mu prijeti od pušaka bijesnih mornara, nije dugo premišljavao nego: hop! djipne s jarbola i baci se naglavce u more da se spasi plivanjem. Za sobom je povukao i Jožića, koji je bio omotan oko pasa majmunovim repom.

»Bepo Crviću«, krikne Jožić još po posljednji puta, »pozdravi mi sve male Istrane i njihove prijatelje u Jugoslaviji, ja ću se utop...«

Nije svršio rečenicu. Stigla ga velika nevolja. I njega i siromašnog Kloka. Upravo je u tom času nekakav ogromni morski pas, kojih imade u kineskim morima veoma mnogo, izronio iz mora i otvorio svoje strašno ždrijelo.

Ham! dočeka naše male pustolove i proguta ih. Bijahu mu dobro došli baš za zajutrak. Zagnjuri opet u more, zamahnu repom i za nekoliko sekunda nestade ga u dubinama.

A naš Klok i Jožić? Ne pitajte kako im bijaše. Najedamput su osjetili kao neki strašan udarac, nešto ih prignječilo. smotalo u klupko, zavrtilo ih nekoliko puta i oni se nadjoše, sluzavi, mokri, bez zraka i bez svijetla kao u nekoj uskoj vreći, koja ih je bez prestanka gnječila. Bijaše to trbuh ove ogromne morske nemani, koja ih je progutala i sada probavljala.

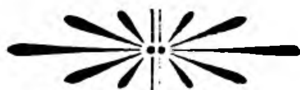
Jožić umalo te se nije ugušio. Već je počeo gubiti svijest. I da nije pukim slučajem bio progutan zajedno s Klokom mi bismo danas spominjući Jožića govorili: Bog mu dao duši lako! jer njega ne bi više bilo

medju živima. Ali Klok je žilavi majmun. Osjetivši se zgnječen u utrobi morskoga psa, koji ga htjede probaviti, stade se braniti. U rukama je još uvijek imao onaj nož, koji mu bješe na jarbolu dodao Jožić, da prereže zastavu i on stane sada s njime rezati desno i lijevo, parajući utrobu morskog psa sve u šesnaest. Oblila ga krv, koja je šiknula iz svih rana, ali on nije prestajao. Napravio je veliki otvor. Parao je i parao i gurao se kroz taj otvor naprijed.

Njednom osjeti neko strašno lomatanje i bacanje životinje, silno zapljuskivanje repom, a onda mir . . . Zareza junački još jednom i . . . ugleda bijeli dan. Bijaše prorezao utrobu morskoga psa, koji je smjesta uginuo i ležao na plićini, kuda se bješe dovukao da udahne svježeg zraka.

Klok i Jožić bijahu spaseni. U lice im udari svježi morski zrak i oni ga stanu punim grudima udisati.

Na to krenu na kopno. Kako su se tamo proveli i što su sve doživjeli čut ćemo drugi puta.

Mali Bodul*

Vladimir Nazor

»Bodul mali! Boduli mali!«
Kličete mi vi.
Al zna mali da se hvali:
»Čujte sad me svi!

Kapetana i mornara
Mi smo čestit rod
Vrijednih kmeta i ratara
Zelen, al zdrav plod.

Bašku novu, slavu staru,
Diči drevni hram;
U njem stoji na duvaru
Zvonimirov kam.

Bodul! Bodul . . . Samo dajte,
Kad sam tako zvan;
Al je Bodul bio, znajte,
Prvi Frankopan.

Nadimak me taj ne srdi:
Njim se dičim baš,
Jer je Bodul bio tvrdi
I Vitezić naš.

---

* Stanovnike otoka Cresa, Lošinja i Krka drugi Istrani nazivaju Bodulima.

Nek se bistre pojmovi

Naglasili smo u prvom početku, da nam je svrha prodrijeti u ovaj narod, zainteresirati ga za sudbinu onog njegovog najsvjesnijeg dijela, za sudbinu Istre naše...

Pričati danas p r a v i m Istranima i uvjeravati ih da moraju ljubiti onu svoju zemlju, boriti se za nju i doprinositi žrtve, stvar je posvema suvišna. Pravi Istranin znade, što mu je dužnost, znade, što od njega traži njegova napaćena zemlja i nisu mu potrebne ničije lekcije.

No zato je ovome narodu potrebno otvoriti pravu, čistu i nepatvorenu istarsku dušu, onakovu kakova je ona oduvijek bila, o n a k o v u. k a k o v a j e o n a i d a n a s.

Istru je narod ovaj volio, cijenio i poštovao. Ime Njezino za njega je bilo, a i danas je još, jedna svetinja, jedna religija. Nešto lijepa, velika i svijetla, vrhunac nacijonalnog savršenstva.

A zbog čega sve to?

Kako su došle silne mase narodne ovkraj Velebita do tog vjerovanja? Po čemu su došle do tog zaključka, po čemu upoznale i uzljubile Istru našu?

Jesu li možda čule o kakovom velikom bogatstvu one naše zemlje? Ne, jer su svi znali, da je ona, sirotica, oduvijek živjela u neimaštini. Ili su možda čuli pričati o nekim silnim veleumima, koje je Istra naša rodu dala? O velikim i besmrtnim djelima Njezinih sinova, trajne kulturne i umjetničke vrijednosti, koja su postala svojinom i ponosom čitavoga naroda?

Ne! Ni zbog čega od svega toga!

Narodu je ovom poznata Istra naša po jednoj silnoj vrlini istarskih sinova, a ta je: č a s t i p o š t e n j e! Po onoj našega Jenija Kumičića: »Sve za obraz, a obraz ni za što!« Zbog čestitosti, iskrena srca i fanatične upravo ljubavi do rodne grude, jezika materinjeg i drage Domovine, za koju se je davalo sve, sve, pa i glave. Samo da obraz ostane čist i neokaljan, a istarsko ime časno!

Za tu i takvu djecu narod je ovaj bio spreman da doprinese svaku žrtvu, da otkine svom rodjenom djetetu od ustiju ako je potrebno i zadnji zalogaj i pošalje ga nama, da mi dolje ne postradamo, nego izdržimo divovsku borbu do kraja. O tom bi znale pričate one hiljade i hiljade škrabica ćirilometodskih zidara, postavljene nekad po svim uglovima, po svim školama, po svim lokalima.

Nažalost ta je velika vjera u svijetli obraz onoga naroda u posliednjih trinaest godina često puta bila uzdrmana i potamnjela.

Čijom krivnjom?

Zar krivnjom možda onoga mučeničkoga naroda, koji još i danas stoji dolje na mrtvoj straži, čvrst i nepokolebiv i daje glavu za materinsku riječ? Naroda tvrda i neslomiva, koji je upro do koljena noge u zemlju rodjenu, ukopao se u nju i ne da se skršiti ni otjerati sa svoje zemlje, ni pod udarcima najbijesnijih oluja, koje ga evo već trinaest godina biju, kidaju ga i lome, urlajući mu i hujeći nad glavom?

Ili smo zar možda mi nesebična, idealna i poštena djeca toga istarskoga kmeta, bacili ružno svijetlo na časno istarsko ime? Mi, koje su oci poslali amo, ne kao nekakve »mučenike«, nego da budemo kopča izmedju njih i ove braće, da budemo trajni podržavatelji nekadašnjih čvrstih i neraskidljivih veza?

Ne! I naš je obraz čist! I kaošto je narod ovaj našao za svoju nesretnu istarsku braću na mrtvoj straži pod Učkom samo riječi udivljenja i ljubavi, tako nije ni nama, nijednom sinu one vrijedne i nepokvarene seljačke Istre, mogao naći ni truna prigovora.

Govorimo to i naglasujemo ne da sebi sami laskamo, nego da svijesno i muževno utvrdimo jednu činjenicu, koju narod ovaj, kome se obraćamo valja da znade. Naš je rad bio temeljen uvijek samo na čestitosti i poštenju, na svijetlom obrazu, a nikada na spletkama, prevarama, laži i medjusobnom izigravanju. To su pokvarenjačka, gospodska posla! Naše je srce otvoreno i iskreno!

Desilo se ipak slučajeva, gdje se narod ovaj razočarao. Došlo je, nažalost, ovamo i takovih tipova, koji nam ni dolje nijesu bili na čast, pa nijesu ni ovdje mogli da Istru proslave. Nu to su samo sporadični slučajevi i po tima se Istru našu, onu dobru i vrijednu, ne smije prosudjivati. Kukolja je vazda bilo i bit će ga u svakoj pšenici.

Ali mi naglasujemo, da taj kukolj nije nikada predstavljao Istru, a ne predstavlja je ni u stotisućem dijelu ni danas.

Ni mi sami, bar mi koji se kupimo oko »Malog Istranina«, nijesmo si nikad umišljali, da je predstavljamo. Drugačije je glave predstavljaju. One, koje se dolje krvave kotrljaju. One, kojima svi mi zajedno nijesmo dostojni da odriješimo remenje na obući njihovoj, a kamo li da se ovdje u njihovo ime grlato naduvamo.

I kad dodje njihovo vrijeme one će same progovoriti. Mi smo tek slaba jeka glasa njihovog gromkog.

Molimo svu braću ovdje, koja su se ma i za trun razočarala, da nas razumiju i shvate: Isranin znači poštenje, znači karakter, kremen-rodoljub, a ne kakav politički skakavac i sićardžija.

Istra je naša čestita i poštena, onakova, kakovu je ovaj narod zamišljao i kakovu ju je nekad poznavao. Ono je Istra, što je ovdje čestita i poštena, i samo ta smije kazati, da je slabi

odsjev one gorostasne vatre ljubavi do roda i naroda, na kojoj prava Istra kao žrtva paljenica danas izgara. A sve ostalo neka pospe glavu pepelom i nek ne izlazi na sunce Božje!

U Zagrebu, na Pepelnicu 1932.

Ernest Radetić.

Nekad bilo sad se spominjalo

Prviput u školi.

(Piše: Zvane Vuk iz Radmani)

Kojega je to točno dana bilo ne bih danas znao reći. Znam samo, da je taj dan bio ili utorak ili petak, nu po svoj prilici petak. Sudim to po tome, što je u te dane dolazio u školu stari pomoćnik upravitelja župe vječni kapelan, sada već davno pokojni velečasni Emil Lilek, koga smo mi jednostavnosti radi nazivali »stari Lijak« (što znači lijevak!) Dolazio bi u te dane, da održi djeci »duntrinu« ili kako se učenije kaže: kršćanski nauk.

Meni su bile četiri godine i do tada još nikad nijesam vidio školu iznutra. Mome je bratu bila sedma godina i on je već znao što je škola, ako po ničem drugom, a ono po batinama i vrućim »srdelicama«, koje su u obilju padale po njemu, jer — kažu — da nije bio baš najbolji đak.

Možete, dakle, razumjeti da nijesam bio suviše oduševljen kad me je brat pograbio za ruku i stao me vući prema školi govoreći:

»Šu, mali, danas je petak, se ne smi mrsiti, pak če ti maještar dati srdelic za užinu.«

I koliko me to god s jedne strane plašilo, prirođena radoznalost bijaše jača od svega i moje je malo srce življe zakucalo pri pomisli da ću jednom i ja u školu. Odvažnost mi se podvostručila, kad sam čuo da danas nema »maještra«, nego da će stari Lijak »vaditi duntrinu«. A o njemu sam već otprije čuo, da je blaga duša i da se uz njega djeca osjećaju mnogo slobodnije, nego li uz brkatog učitelja.

Srcem punim najraznolikijih osjećaja junački sam zakoraknuo prema školi. Razumijeva se samo po sebi da sam bio bos, jer se samo crkvu polazilo obuven, što znači da sam na nogama imao cipele najviše pedeset puta u godini. Božić, Uskrs, nedjelje i neizbježiva Sveta Marija Mala!

Dvadeset koraka pred školom skinuo sam već šeširić i smotao ga u njedra.

Moj brat sasvim je kuražno nahrupio na vrata — ta u školi je bio samo »stari Lijak«! — grunuo kao iz puške: »Faljen Isus i Marija!« i povukao me za sobom u onu košnicu. Plašljivo sam pozdravio i ja kraticom: »Fajsmarija!« i zastao nasred škole.

Stari me kapelan primio za ruku, onako sićušna i preplašena, i posjeo me u prvu klupu.

Ja sam rastvorio oči ne mogav se nagledati svih onih stvari u školi. Malo predamnom željezna peć, crna, visoka. Stvar, koju do tada nijesam nikada vidio. Peći kod nas uopće nema. Široko ognjište, na njem panj, naramak drva i hrpa živog ugljevlja jedini je izvor topline u kući.

Radoznalo sam buljio u brojne slike po zidu, koje su prikazivale najraznovrsnije životinje. Dugo mi je bila zagonetkom zemljovidna karta koja je predstavljala Istru. Tek sam nekoliko godina kasnije saznao, da to nije ogromni neki »badilj priz toporišta« nego naša Istra. Nu najdublji je utisak učinila na mene slika »Njigovega premilostivega cesarskoga i kraljevskoga apostolskega Veličanstva, cesara i kralja Frane Usipa prvega«, kako bi ga pleno titulo običavao nazivati gospodin maještar.

I do tada sam čuo o cesaru, ali mu slike nijesam nikada vidio. Znao sam, da je sav duhan u cesarstvu njegovo vlasništvo. Pričao mi je o tom stariji brat, koji je nad trafikom našeg ujaka pročitao tablu, s koje sam dobro upamtio, da je to (kako sam ja izgovarao): »cesàrska, kraljévska prodàjska tabàjska«. Zapravo je pisalo nezgrapnim slovima, da je tu: cesarska i kraljevska prodaja tabaka, nu ja sam držao kad se već kaže »cesarska i kraljevska«, da se mora kazati i »prodajska tabajska«, dakle sve na »ajska«. A i drugog sam koječeg čuo o cesaru. Kad su se djeca nabacivala kamenjem i takmila tko će dalje da baci, znao bi se po koji oglasiti: »E da sam cesar, hitija bin ja grotu sve do Rovinja«.

Obazirući se tako na sve strane, pasući oči po svim tim, dotad neviđenim, novostima, opazio sam kako ostala djeca neprestano nešto vršljaju pod klupama. I istom sam tada opazio, da klupa imade nekakav pretinac. Sagnuo sam glavu, da vidim što li je to odozdo i turio je unutra, u pregradak za knjige.

U taj čas stade me drèka da je sva škola zaječila. Kako sam naime turnuo pod klupu glavu nijesam je više mogao izvući napolje, pa udari u plač, urlajući u svim tonovima. Priskočio brat, sjatila se djeca al glava ne ide van pa ne ide, a ja dreč{im} i derem se ko da me režu...

U to je došao do mene i »stari Lijak« prihvatio mi rukama glavu, malo je okrenuo pljoštimice i bez poteškoće je izvukao van.

Nije mi bilo baš ugodno pri duši, gledajući ona nasmijana i podrugljiva lica brojne deriščadi oko sebe. A bit će da nije bilo bolje ni mom starijem bratu, jer me je odmah primio za ruku i odveo van. Smatrao je potrebnim da mi održi i čitulju, pa mi je rekao:

»Munjeni, ča zabadaš nos svakamo, kamo ni potriba«.

Tako je završio prvi moj pohod u hram božice mudrosti.

(Slijedi.)

ODGONETKE ZAGONETKI IZ BR. 5.

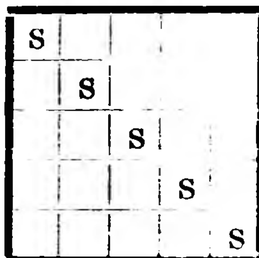
. MALI ISTRANIN. 2. ŠENOA 3. NAZOR

Ispravno su riješili: Luka Grgurević; Branko Bačić; Stanko Lederhas; Olga Deanović; Mira Borošak; Erna Andrašević: Ivan Ottenhaimer; Većeslav Klacek: Josip Lovretić; Branko Lavčević; V. Glogovšek; Ana Radjenović-Kuštrin svi iz Zagreba. Nadalje: Franjo Mihelčić, Lokve; Pavica Gomerčić. Belišće; Marin M. Jerkunica. Kaštel Sućurac; Nikola Cuculić, Sušak; Milan Princ. Diračje-Zamet. Nagrada je podijeljena Ani Rađenović-Kuštrin. Zagreb.

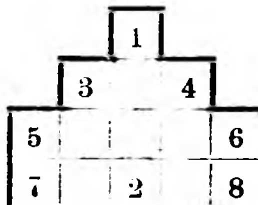
ZAGONETKE

ISPUNJALKA

(Sastavio: Franjo Mihelčić, Lokve).

nebesko tijelo
naša zemlja
vrst peradi
oblik glagola tresti
zagonetka

Okomito: 1—2 gora u Istri.
Vodoravno: 3—4 u glavi su, 5—6 na vratima je. 7—8 vrst predstave.

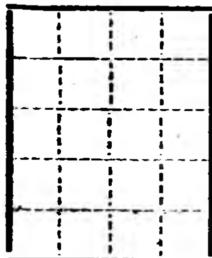
1	■	4	7	6	■	■	23	21	24	■	39
2	9	5	3	■			■	26	25	28	27
■		■	17					18	■		■
■		■	19					20	■		■
11	10	14	12	■			■	30	33	29	31
13	■	15	8	16	■	■	35	22	34	■	32

okomito: 1—2 zamjenica. od 4—5 jest ili ....; od 9—10 poganski bog, od 7—8 čovjek iz Arabije, od 11—13 prvi slog od ruka, od 14—15 car bez zadnjeg slova od 21—22 glagol od 24—25 prijedlog od 28—29 svršetak molitve od 39—27 vuk bez jednog slova od 31—32 mjera od 33—34 uzdah.

vodoravno: od 4—6 poklon od 2—3 rijeka u Mor. banov. od 11—12 žive u potoku od 15—16 ime (žensko) od 17—18 ime (muško) od 19—20 glasoviti kanal od 23—24 gledamo s njima od 26—27 biblijsko ime od 30—31 riba od 35—34 miran.

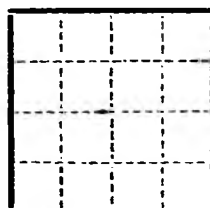
ISPUNJALKA

(Sastavila: Nera Šafarić, Crikvenica).

muš. ime
ptica
posuda
cvijet
prvi čovjek

Od I—II Svima nam draga zemlja.

protivno od nerado
prvi čovjek
gospođa
tursko ime

Okomito i vodoravno isto.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Bedkovićeva ulica [illegible]. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica [illegible]. Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gundulićeva ulica [illegible].

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM POJEDINI BROJ 1.— DIN

God. III. 1932 Br. 7.

MALI ISTRANIN

GOD. III. ZAGREB, OŽUJAK ŠKOL. GOD. 1931./32. BR. 7.

Sretan Uskrs!

Tri je puna dana ležao u grobu... Kad su došli dani teških iskušenja, Veliki Petak, Muka, Golgota i umiranje na križu, svi Ga ostaviše, pa i oni, koji Mu do pred kratko najgrlatije prisizahu... Juda iz Kariota, crn, garav, košto mu bijaše garava pogana duša, videći da se ne može drukčije Njime okoristiti, prodao Ga je za trideset srebrnjaka.

Dušmani su likovali. Njihove su spletke uspjele. Bijahu Ga nadvladali. Popljuvan je, razapet i mrtav...

Rimski je vojnik gordo stajao uz grob pobijedenoga, uništenoga. Ali On ne bijaše umro. Izvršio je samo svoju veličanstvenu misiju. Može li Bog — Pravda vječna, umrijeti?

I trećeg se dana razvalila nadgrobna ploča, zabrujali su angjeoski zborovi, vojnici su popadali, izbezumljeni od strave, zaslijepljeni nebeskim sjajem Onoga, za koga su držali da je sramotno podlegao.

Aleluja, uskrsnuo je Gospod, pobijedila je Pravda!

Sretan Uskrs!

Uskrs, blagdan ljubavi

Odvezala se zvona, zabrujila svečano, zakliktala i zacilikala, a srebrni se njihov glas razlio brdom i dolom.

Titraji su njihovi zakucali na svaki prozorak, probudili oda sna šarne cvjetove, visibabe bijele i ljubice skromne...

Sva se priroda zaodjela u svečano ruho, sve se obnovilo, oživjelo novim životom. Svi su stvorovi Božji izišli iz svojih skrovišta na blago proljetno sunce. Doletješe laste i vinuše se strjelovitom brzinom u plave vedrine nebeske, ptice zapjevale u slobodi, sjatile se i posavijale gnijezda. Iz domova su izmiljila djeca, da se veselo poigraju, izišli su i starci, kojima je nova, svježa krv zakolala staračkim žilama...

Uskrsnuće, preljeće, proljeće, novi život...

— — — — — — — — — — — —

A čovjek, to najsavršenije djelo ruku Višnjega Tvorca, pristupa u ove svečane dane, pročišćena srca i obnovljenih osjećaja u hramove Gospodnje, da svetkuje blagdan nad blagdanima, blagdan Ljubavi.

Jer su i krvavi Veliki Petak i slavni dan Uskrsnuća Gospodnjeg vrhunac ljubavi. Ljubavi Božje spram čovjeka.

Ljubav, to najsvetije čuvstvo, što ga je Bog, koji je sama Ljubav, usadio u srca sviju živih bića, bila je ona, koja je tu božansku tajnu, tajnu trpljenja i umiranja Boga-Čovjeka, stvorila...

Ljubav je ona, koja pokreće svijetom, suncem i mjesecem i ostalim zvijezdama i svakim životom svemira. I ništa se, pa ni najmanji znak života ne pokazuje u svemiru bez tog uzvišenog osjećaja...

— — — — — — — — — — — — — —

U svečane ove dane, pročistimo i mi dušu, obnovimo je i preporodimo, kako se obnavlja i preporadja sva vasiona...

Veličajno čuvstvo ljubavi neka prožme sve nas, neka obuzme dušu našu, neka prodre u svaku žilicu našu.

Ljubimo Onoga, koji je stvorio i nas i sve ljepote oko nas. Ljubimo Ga svim srcem svojim, svom dušom, svim osjećajima svojim, jer je i On nas ljubio toliko, da je zbog nas i sreće naše pošao na Kalvariju i u najstrašnijim mukama na njoj umro na križu...

Ljubimo Domovinu, dobru majku sviju nas i neka je svaki naš čin, svaka naša misao posvećena Njoj, Njenoj sreći i procvatu...

Ljubimo drage roditelje, koji su nas u muci rodili, teškim nas žuljevima u znoju othranili i odgojili. Neka nikada nijedno naše djelo, nijedna riječ naša ne bude takova, da bi im se dobro očinsko srce moralo rastužiti...

Ljubimo i učitelje svoje, koji najljepše časove svoje mladosti i svoga života posvećuju nama, da od nas stvore ljude, čestite i vrijedne članove ljudske zajednice.

Ljubimo se medjusobno, ljubimo svu braću, a naviastito onu, koja trpe i stradaju, jer su ona najpotrebnija naše ljubavi, naše topline i iskrenih osjećaja. Ne zaboravljajmo ih u nevolji, mislimo na njih, pomozimo im, kako god svojim skromnim silama možemo, ne tražeći zato nikakve naplate, nikakve hvale...

Pa ako nijesmo dosada takovima bili, ako srce naše nije bilo čisto i bez grijeha, uskrsnimo sada, kaošto uskrisuje sav svemir. Na nov život, s novim odlukama, s novim poletom. Na rad za one, koji trpe i nedužni stradaju.

Molimo Gospoda, neka bi i njima dao da dočekaju svoje Uskrsnuće, da bi im prestao crni i kobni Veliki Petak...

A Gospod, koji je dobar otac sviju nas, a napose onih, koji pravedni trpe, čut će nas i uslišati. O, hoće zaista! Svi mi u to živo i nepokolebivo vjerujemo. Jer znamo, da je On u svojoj vječnoj Premudrosti tako odredio, da uvijek iza crnoga i kobnog Velikog Petka svane svijetli i slavni dan Uskrsnuća....

Fra Kazimir B.

Francuska? Ovdje je Francuska!

Godine 1870. vladao je u Francuskoj car Napoleon III. nećak velikog Napoleona I. Bonaparte. Taj se je vladar zapleo u nesretan rat s Nijemcima. Njegova vojska bila je više puta potučena. Kad se više nije mogao braniti na otvorenom polju, zatvorio se sa 100.000 vojnika u grad Sedan, ali se je dne 2. rujna 1870. morao predati Nijemcima. Dva dana zatim proglašena je u Parizu republika, a Napoleon III. morade u Englesku, gdje je tri godine iza toga umro.

Međutim su Nijemci bili provalili u Francusku i opkolili Pariz, koji se je nakon višemjesečne opsade morao predati. Nato je sklopljen mir. Francuska je morala platiti Nijemcima 5 milijarda franaka ratne odštete. Ni po jada da su se Nijemci samo time zadovoljili. Francuzi su dobri rodoljubi, otkinut će oni sebi od ustiju, pa će platiti, samo da im neprijatelj što prije izađe iz njihove mile zemlje. Ali Nijemac je tražio mnogo više: tražio je, da mu Francuska mora dati i dvije svoje pokrajine, krasnu Alzaciju i bogatu Lorenu. Francuska je morala i na to pri-

stati. Kad se o tome pročulo, zaridala je cijela zemlja, a ljuto su zakukali i žitelji onih nesretnih dviju pokrajina.

U otrgnutim zemljama počeli su odmah Nijemci progoniti Francuze, posegli su u crkve i u škole i otuda tjerali lijepu francusku riječ a nametali svoj tvrdi govor. Ali plemeniti su Alzačani ostali vjerni svojoj staroj domovini Francuskoj. Crtica, koja to potvrđuje, a koju ćemo sada ispričati, nije izmišljena, istinita je, a dogodila se 4. rujna god. 1886. u malom alzačkom selu St. Louis, i donijele su je sve veće svjetske novine tih godina.

Toga dana došla su u selo tri čudna čovjeka. Prvi je imao na glavi šljem, a bio je u časničkom odijelu. Zvao se Müller. Drugi se zvao Schwab i imao je na glavi vojničku kapu, a na leđima dugačak ogrtač. Bio je ružan, sitan i po licu sudeć, kao da je neizrecivo gladan.

Treći se zvao Reiter. Nosio je široki šešir i plavi ogrtač. Ta tri čovjeka bili su Nijemci i došli su da pregledaju škole u Alzaciji, a toga dana banuše baš u selo St. Louis.

Oko njihovih kola sakupili se odmah znatiželjni ljudi, ali kad su upoznali u njima Nijemce, odmah su se prezirno udaljili, dok su se ova trojica došljaka uputila ravno u školu.

Namještajući koji ogrtač, koji kaput, uđoše u školu, u kojoj je šestero djece slušalo blagu riječ svoga mladog i ozbiljnog učitelja. On je tumačio zemljopis i malim štapićem pokazivao po velikoj šarenoj karti.

Kad Nijemci uđoše, učitelj im pođe u susret. On je bio Francuz, rodoljub, ali vlasti je susretao s uobičajenim poštovanjem.

Reiter opazi među učenicima jednog lijepog dječaka, kome je titrao vragoljasti posmijeh na ustima. To dijete bilo je sirotinjski odjeveno, ali je sve na njemu bilo čisto, a haljine su mu bile crne boje. Pri ulazu stranaca i taj je dječak ustao kao i svi ostali.

Reiter je odmah pristupio k njemu, a za njim i druga dva Nijemca, Schwab i Müller.

U školi je vladala tišina Schwab se približi dječaku i upita ga, zlobno ga gledajući:

— Kako se zoveš?

— Jean Hermerille.

— Koliko ti je godina?

— Dvanaest!

— Koje si vjere?

— Katoličke!

— Imaš li oca?

— Poginuo je za domovinu!

— Otkada nosiš crninu?

— Otkako nemam oca! Moj otac, djed i ujaci bili su u ratu vojnici i svi su poginuli za domovinu.

— To te ne pitam! Što znaš?

— Ono, što sam učio!

— Znaš li, na primjer, koji je najznamenitiji od sviju naroda u Evropi?

— Znam!

— Da čujemo!

Mali plavi Alzačanin odgovori:

— Prvi i najznamenitiji narod je francuski

— Francuski?! povikaše srdito u isti mah sva tri Nijemca, dok im se obrazi od srdžbe zarumenješe. Iza kratke šutnje dreknuše sva trojica:

— Prvi narod na svijetu, najljepši, najbogatiji, najplemenitiji, nepobjedivi i najslavniji je njemački narod!

Potresen, preneražen, siromašni je dječak uporno ponavljao:

— Francuski je... francuski... francuski...

— Što ti znaš što je to Francuska? — povika Müller pobjedonosno. To je upropašćena zemlja, opustjela, osvojena i pobijeđena. Gdje je Francuska, daleka. nikakva država...

Schwab nadoda dostojanstveno:

— Kakva Francuska, magarče jedan, ti ni ne znaš gdje je, ti si neznalica.

Reiter se zlobno nasmijao zbunjenosti maloga dječaka.

Ali tada se mali ispravi, mali Jean Hermerille, mladi Alzačanin plave kose, a svi drugi učenici upriješe u nj svoje poglede; divili su se njegovoj otpornosti.

Ožarena lica, drhćućih usnica, iskoči Jean naprijed, razdere svoj crni prsluk i snažno se udarajući po prsima, kao da bi htio ustaviti potreseno srce. viknu gromko, da se djetinji njegov glas razlegnuo po svoj sobi:

— Francuska? Ovdje je Francuska naša lijepa velika Francuska. Ovdje u ovom srcu malom, ali junačkom i nema te sile, koja bi je mogla odavle istrgnuti...

Danas je Alzacija opet francuska., Francuzi su u svjetskom ratu pobijedili Nijemce i opet dobili svoju Alzaciju. Mali Jean Hermerille, ako još živi jamačno je danas neizrecivo sretan.

Brat i seka

Velebit: Dobro jutro, Učko! Dobro jutro seko!
Srcu si mi blizu, al ruci daleko.

Učka: Ne mogu te grlit, kralju naših gora,
Pa ti pozdrav šaljom preko sinjeg mora.

Velebit: Kako tebi, seko? Da l' te štogod mori?

Učka: Neka brat stariji prvi progovori.

Velebit: Sele moja zlatna, sve po meni lupa:
Kiša, bura, magla, snijeg, strijele, krupa.
Razdrt i gô stojim na tronu visoku;
Smrznula mi studen i suzu u oku.

Učka: Jao tebi, brate, čemere i jade!

Velebit: Ne žali me seko; sve još ne propade.
Dok je glava živa tuga me ne hvata,
Banuti će sunce i na naša vrata!
Pastir sam ti postô — preko cijelog dana
Te otoke čuvam usred mora slana.

Učka: Mojim ovcam bijelim ti se dičiš rado...

Velebit: Kad smo jedne krvi, nek je jedno stado!
A kako je tamo na zapadnoj strani?
Jesu l' ljudi dobri kô naši Ličani?

Učka: Istrani su moji od oka ljudine,
U njih zdravo srce i ruke radine.

Velebit: A istarski ptići? A Istranke male?

Učka: Vaj, dvije suze su mi sad niz obraz pale.
Jadna djeca naša i tužni nam rode!
U tuđe ih škole za ručice vode.

Velebit: A kada izrastu?

Učka: Tad se majke srame,
Za tuđinskim sjajem ludo se pomame.
Na zlobu stranaca gledaju kroz prste
I Montemaggiore mene, Učku, krste...
Tko je junak takav, da se na me popne.
Sô na jezik metne, vodicom me škropne?
Uz riku grômovâ božja ruka jaka
Pokrsti me davno kišom iz oblaka.
Ja se Učkom zovem.

Velebit: Evala ti seko!
Ej. da nisam tako od tebe daleko...

Učka: Što bi onda, brate?

Velebit: Na grudi bi ove
Stisnuo te čvrsto za duge vjekove,
Vesele bi suze lio ti u krilo...

Učka: I nama bi dvama tako lijepo bilo!

Vladimir Nazor.

Lijepa naša Istra

»Ovdje baš ne će biti sirotinje« uskliknut ćete, kad vidite ovu sliku. Čitav niz kola, na njima bačve pune vina, a na bačvama sjede veseli momci i nazdravljaju čašama i flašama.

Pravo rekoste. Slika prikazuje jedan od najbogatijih krajeva Istre, a to je Poreština. Zemlja je tu bogata i rodna, polagano se spušta u širokim zaravancima do mora, a sva je zasadjena prostranim i lijepo obradjenim vinogradima, maslinicima i bujnim šumama. Smokava, lješnjaka i badema imade na pretek. Seljaci su uglavnom imućni ljudi. Ni jesu rijetke obitelji, koje imadu po desetak glava volova, po sto do dvjesta ovaca, a u podrumu od sto do pet sto, neke čak i do hiljadu hektolitara najboljega vina.

LIJEPA NAŠA ISTRA: *Selo na Porestini*

Ostali Istrani čitav taj kraj nazivaju Vlašijom, a narod u njoj Vlasima. Vlah je poseban tip istarskog Hrvata. Ćudi je dosta opore, šutljiv je i nije razgovorljiv kao što je na pr. Bezjak iz srednje ili Liburjanin iz istočne Istre. Počinjenu mu nepravdu teško oprašta i ako samo može oprat će je krvlju. Oružje silno voli, pa već ko malo dijete zatiče za pojas nož, a prvim novcem, što ga steče nabavit će kuburu. Vlah ne poznaje šale. Onome, tko ga je uvrijedio ili mu ma kakvo zlo učinio, bez oklijevanja će »rankunom« raskoliti glavu. Mnogi ga zato smatraju surovim i divljim, nu tome nije tako, jer je u njega zlatno srce, samo ga valja upoznati.

Prijatelja uvelike cijeni i za njega će dati, ako je potrebno i život. Dobrog znanca ili prijatelja ni ne nazivlje drukčije nego najdražim imenima kao »lipi brat moj!, »lipa krvi moja« i slično... Gostoljubiv je do skrajnosti. Kad mu dodje gost u kuću, načeti će najstariji pršut, natočiti najbolje vino. Sam će gladovati, ali će gosta podvoriti gospodski.

E, pa dao nam dobri Bog, pa da mu i mi jednom dodjemo u goste kao braća i prijatelji. Uvjereni smo, da bi nam taj naš dobri Vlah i krvi svoje dao.

Mali Ćić*

Na Učki' gori
Ko mali ptić
Živi mali Ćić
Ko ugalj je crn
Ubost ga neće trn,
ma da ide bos
ko u grmu kos.
— Na Učki po klancu
Ovcu tjera: Darku,
i Belku i Šarku.
Frula mu usput svira
dirum, dirum dira...
— Mali Ćić
ko ptić
ko kos
on je crn
i bos
— Na putu je trn,
oštar i crn
al ubost ga neće
drn, drn, drn.
— U grmu fućka kos.
fućka: fić. fić. fić.
gled'te druzi
ide mali Ćić
Fić, fić, fić,
Ko ja i on je crn,
drn, drn, drn.
Ko u grmu kos
i on je bos
fić, fić, fić...
Na putu je trn.
oštar i crn,
al' ubost ga neće.
drn, drn, drn...
— Dođi mali Ćić,
fić, fić, fić
dirun, fić.
dirun fić...
— Dođi mali Ćić,
crn i bos,
u grmu te čeka ptić
crni kos,
fić, fić, fić. fić.

Vladoje Rovinjski

---

* Stanovnici Ćićarije, gorskog predjela, koji se proteže od Rijeke do Trsta, nazivaju se Ćićima. Većinom su pastiri i ugljenari, zbog čega su redovito garavi i crni.

Majčica priča

Bio sam malen. Vrlo malen. Gledao sam kako u rano jutro iza visoke Učke izlazi sunce. Naše su ovce sa svojim svilenim, bijelim runom već pasle po livadama. Sunčane prve zrake dotakle bi se runa naših ovaca, a ono se zasjalo ko suho zlato. — Ovce bi tada prestale pasti, podigle bi glavu i okrenule se prema Učki.

Uveče, kada su ovce odlazile kući , nad najvišim vrhuncem Učke, zasjala bi zelenkastim svjetlom neka zvijezda. Titrao je njen sjaj. Ovce su polako išle puteljkom prema kući, tralalikala je moja frula, a moje su sve čežnje bile uprte k onome vrhuncu na kojemu je titrala ona zvijezda... Tako se je to ponavljalo svakoga jutra i svake večeri...

Došli su nekakovi ljudi. Crni. Maleni. Svoje gvozdene šešire okitili su kokošjim perjem. Odveli su moga oca daleko nekuda, u neku tuđu zemlju, gdje se govori nekakav tuđi jezik. Razbježalo se moje stado sa bijelim svilenim runom, a moje zvijezde, što je sjala lijepim zelenkastim sjajem navrh Učke, nijesam više vidio...

Jedne večeri kad se mjesečev sjaj razlio po bijelome kamenju u našemu dvorištu, majka me je uzela u svoje krilo, gledala je vrhunac

Učke i pjevala... Pjevala je tiho, kao da je prigušivala u sebi glas... Nikada do sada nijesam znao, da moja majka ima ovako nježan glas. Gladila me po kosi, a ja nijesam nikad do sada osjetio, da su majčine ruke tako mekane...

Majčice!

Što je dijete...?

Jesi li, majko, kadgod gledala onu zvijezdu na vrhu Učke?

Jesam, dijete...

Reci mi, majčice, kakova je ono zvijezda? A gdje je sada ta zvijezda, majko...?

To nije zvijezda, dijete moje... To ti je neka bijela vila... Istranka se zove. Njezin dom je gore navrh Učke. Tamo su gole hridi. Tvrde su kao kamen. Kada nečime kresneš po tim hridinama. one se neće raspasti, nego frcaju iskre iz njih...

Iz dalekih ravni donijela vila pred davno, davno vrijeme, malenu stabljiku. Maleni hrastić. Posadila ga gore na najtvrđu hrid, na kojoj nije ništa htjelo rasti. Pod njenim toplim dahom i pjesmama, kamenje je postajalo mekano, a mali je hrastić svojim tvrdim žilama probijao te užarene hridi i srastao se s njime. Hranio se onom čeličnom snagom užarenoga kamenja, a vila ga je noću natapala zelenkastim kapljama Mirne-rijeke. —

Kroz stotine godina rastao je hrast. Vila ga je napajala kapljama vode i pjesmom frule, koju joj je iz dolina nanašao topli večernji lahor. Bure su drmale Učkom, ali hrasta više nijesu mogle iščupati.

Došli su oni ljudi s kokošjim perjem na gvozdenim šeširima... Htjeli su s Učke strgnuti vilu Istranku, koja je onako lijepo čitavoj Istri sjajila zelenim sjajem... Zaplakala je mala vila, kada je vidjela te ljude s gvozdenim šeširom... Plakala je tiho, tiho, a suze su njene kapkale po kvrgastom korjenju staroga hrasta. Plakala je tako dugo dok se pretvorila u jecaj. uzdah, a snaga staroga hrasta primila ju je u se i postala je njegovom dušom... Odonda ne sjaji...

Kada odrasteš, dijete moje, pričaćeš drugoj djeci ovu priču. Reci im, da će jedne večeri s Učke zaćarlijati lahor i donijeti sa sobom dušu onoga staroga hrasta. Njen zelenkasti sjaj obasjaće sva dvorišta, crna ognjišta i runa naših ovaca...

A moja frula, majko...?

Iz škrinje ćeš izvaditi frulu i vili na njoj zatralalikati one pjesme, što ih je nekada slušala, kad se naše stado vraćalo s paše.

Vladoje Rovinjski.

»Hajde da se nadišemo svježega zraka i odmorimo« rekao je Jožić majmunu, nakon što se iskoprcao iz utrobe ogromnoga morskoga kita.

Gazeći po pijesku na žalu približe se velikom jednom kamenu glatkom kao jaje, koji je virio iz pijeska i sjedoše na njega.

Žalosno je izgledao Klok. Sav raskrvavljen, oguljen i iščupane dlake. A k tomu još i gladan. Stao je čeprkati po Jožićevim žepovima ne bi li našao nešto za pod zub. Našao je nekoliko komada tvrdih mornarskih »biškota«, kojima ih je opskrbio Bepo Crvić na brodu.

Sa slašću ih pojedoše, a onda se protegoše na glatkom kamenu da se osuše i otpočinu.

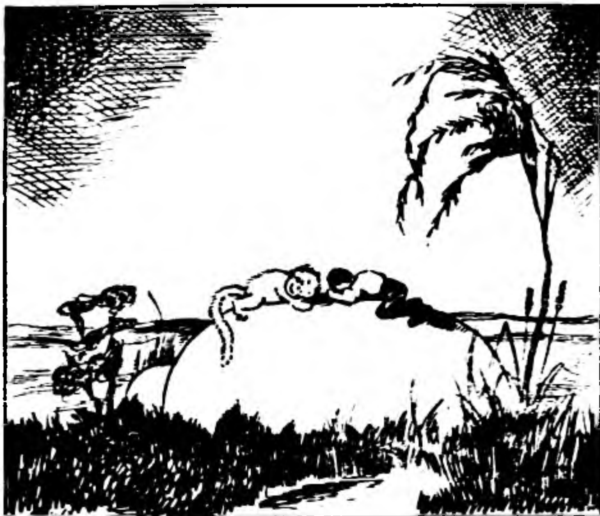
»Zaboga, što se to dešava?« krikne najednom Jožić iznenadjeno, a i Klok je djipnuo u vis, jer se nadjoše najednom medju morskim valovima. Ogromni glatki kamen, na kom su sjedili najednom je prohodao. ispružio ispod sebe četiri noge i priličnom se brzinom otkotrljao u more.

»Ta to ni nije kamen, nego ogromna morska kornjača« usklikne zadivljeno Jožić i skoči s kornjače, a Klok za njim. Bilo je već krajnje vrijeme, jer bi se umalo bili našli medju valovima...

»Čudna je zemlja ta Kina, zar ne Klok«? pitao je Jožić. »Bolje ti je kod nas, gdje si barem siguran, da kamen na kom sjediš ne će dobiti noge.«

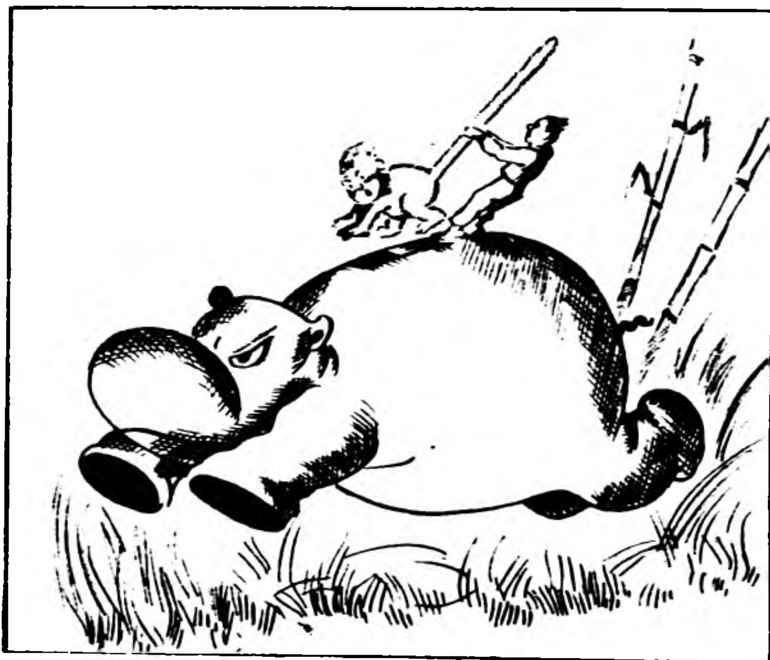
»A sada ćemo dalje. Valja da dodjemo do kakvog sela, da nas ne bi ovdje kakove čudne životinje još pojele«, rekoše i uputiše se prema unutrašnjosti.

Hodali su i hodali, ali nigdje u blizini ni žive duše. Što su dalje išli to su dublje propadali u zemlju, koja je bila sama jedna ogromna močvara, kroz koju je proticala i valjala se lijeno nekakva široka žuta rijeka, blatna i puna mulja.

Gladni i iznemogli hodali su tako cijeli dan do koljena u blatu. Pod večer klonuše na smrt umorni.

»Gdje ćemo da legnemo?« rekao je Jožić i stao se okretati ne bi li naišao na kakvo suho mjesto.« Legnemo li na ovo blato propast ćemo u njega do jutra i ugušiti se.«

I kao da im se sam Bog smilovao ugledaju u taj čas kako viri iz blata malo nadignuta prostrana čistina. Pohrle do nje i lijepo se na njoj protegnuše. Bio je to opet jedan ogromni skoro dvadeset metara široki kamen. Povališe se na nj i slatko usnuše.

Čim je zora zarudila Klok je već bio na nogama. Skočio je s ležaja i stao sabirati u šikarju granje i suhu travu, da zapale vatru i malko se ugriju. Dotle se probudio i Jožić nametao na kup triješća i izvadio iz žepa posljednju šibicu, koja mu je preostala u škatuljici s napisom »Čuvajmo naše more«, što ju je još iz Zagreba donio i potpali vatru.

Vatra je veselo planula i za čas se razgorila. Protezali su trudne udove grijući se kraj vatre.

Najednom užas i strava.

Čudnovato je to kinesko kamenje. Ogromna ploha na kojoj su sjedili digne se, zaurla strahovito, da su im skoro bubnjići popucali u ušima, stane se vrtiti gazeći i uništavajući sve oko sebe, da je blato prštilo na sve strane.

»Gotovi smo« krikne Jožić. »Zbogom Zagrebe, zbogom Istro i Mali Istrani.« Od straha je izgubio glavu.

Nije tako Klok. U majmunskoj njegovoj glavi brzo je sinulo. Ta tamo u Kongu, gdje se on rodio to su bile svakidanje pojave.

Ogromni vodeni konj ležao je zagnjuren u blatu, a kad tamo oni su mislili da je to neka tvrda suha kamena ploha. Kad su mu zapalili na koži vatru probudio se i strahovito riknuo.

A sada je pojurio kao sve strijele nebeske. Jožić i Klok grčevito se držahu za njegova ledja, da ne padnu u blato i uguše se, a sigurno bi ih bio i vodeni konj zgazio i razmrcvario, da ih je mogao dohvatiti. Nu na svojim ledjima nije ih se mogao nikako dočepati. Jurio je strahovitom brzinom po močvari, preplašen vatrom, koja mu je gorjela na ledjima i bježao, bježao.

Najednom se začuje tutnjava topova i puškaranje. Vodeni je konj bio zabasao baš medju bojne linije na kinesko-japanskoj fronti. Sve ga to nije preplašilo, jer ga je strašno palila vatra na ledjima pa je od muke bio pobjesnio.

Jožić i Klok ugledaju najednom pred sobom mnoštvo oboružanih vojnika, koji su pucali da je sve dimilo. Vodeni se konj zaletio medju njih, gazeći i uništavajući sve pred sobom.

»Čin-čan- naga-saki — i osaki-« kričali su japanski vojnici, jer to bijahu Japanci, i stadoše bježati glavom bez obzira ostavljajući puške, topove, odbacujući šljemove i torbe, samo da lakše bježe.

Za nekoliko minuta japanske vojske ne bijaše ni za lijek.

»Hiu-hiu- jan- se- kiangi-« začuju najednom Klok i Jožić iza svojih ledja vesele pobjedničke poklike. Bijahu to Kinezi, koji su s velikim začudjenjem promatrali tu čudnovatu borbu.

Najednom se vodeni konj sruši. Jedan ga hitac što ga bijaše odapeo jedan Japanac na bijegu pogodi ravno u oko i on se strovali.

Klok i Jožić sidju i nadju se okruženi Kinezima, koji su im veselo čestitali.

Imali su i zašto. Ta rastjerali su svu japansku vojsku, proti kojoj su se oni nekoliko dana borili uzalud.

Došao je sam kineski general Feng, pružio Jožiću ruku i junački mu je stresao. A i sam njihov veliki mandarin, koji se ovdje nalazio, zagrlio je majmuna.

»Dodjosmo vam u pomoć, da branimo Vašu slobodu« rekao je Jožić. »Mi smo borci za slobodu.«

Odmah dovedoše nekog tumača.

»Bepo Crviću daj da te zagrlim,« klikne Jožić ugledavši tumača. Zaista bio je to pravi pravcati Bepo Crvić onaj mali od foguna.

Prijatelji Malog Istranina

Kako je našim prijateljima mnogo stalo do toga, da bi se list održao, povećao i proširio najbolje dokazuju brojni dopisi, koji nam svakog dana stizavaju. A prilikom doznačivanja pretplate svaki od njih upotrebi zgodu, da nam kaže bar nekoliko toplih riječi i iskrenih želja. Mi im svima posebno ne možemo zahvaliti, ali neka znadu, da su ta bratska pisma i pozdravi naša najveća zadovoljština i mi im se od srca zahvaljujemo na pažnji, koju time iskazuju ne nama, nego našoj i njihovoj Istri.

Osim toga sjećaju se naši prijatelji svakom prilikom i fonda našeg lista, pa su tako u zadnje vrijeme darovali:

Po 3.— din: Zdenka Tončić, Karlovac; Ladislav Dorčić, Srdoči.

Po 4.— din: Ivan Samardžija, Sv. Juraj kod Senja; Prof. Frane Frankola, Krk; Savo J. Mikić, Gjenović; A. Marčac, Zagreb.

Po 8.— din: Dr. Fra. Izidor Kamalić, Korčula-Badija; Mate Milovčić, Vrbnik; Dr. Josip Avelini, Hvar; Albert Rubeša, Subotica; Marija Švaglinac, Zagreb; Dragutin Culja, Tivat; Josip Trapan, Tivat; Franjo Hafner, Ivanec; Antun Crnobori, Risan; Ignacije Mandić, Vršac; Ing. Adam Armanda, Tivat; Aleksandar Donat, Blatna; Bruno Lorini, Split; Jelka Flego, Maribor.

Po 12.— din: Josip Crljenica, Cervenka.

Po 14.— din: Edo Bolčić, Zagreb; Dir. Nakić-Vojnović, Krk; Josip Baselli, Tivat.

Po 16.— din: Prok. Ivo Fischl, Zagreb.

Po 18 din: Petar Prodan, B. Monoštor; Izidor Roth, Petrinja; Sime Križmanić, Vir. Konaci; Antun Flego, Zagreb.

Po 26.— din: Josip Sladić, Valpovo; Ing. Josip Aijinović, Zagreb.

Po 38.— din: Roman Banko, Kumbor.

Po 50.— din: Aleksandar Freudenreich, Zagreb; Ivo Štrk, Split; Rikard Katalinić-Jeretov, Split.

Među prijateljima »Malog Istranina« u Tivatu sabrao je g. Grgo Radošević 50.— din, koje su darovali: Josip Trapan 20.—; Marijan Barbalić 5.—; Grgo Radošević 5.—; Romelijo Berguljan 5.—; Anton Glavina 5.—; Viktorija Škoda 5.—; Blaž Đurović 5.—.

Gosp. Dr. Eugen Nežić iz Benkovca šaljući pretplatu za sebe doznačuje još 24.— din riječima: »— molim Vas da pretplatite na Vaš lijepi list još dva vrijedna učenika osn. škole —« Isto tako i gosp. Oskar Matašek iz Beograda.

Povodom smrti blagopokojnog prof. Ivana Mandića umjesto cvijeća na njegov grob sjetili su se našeg lista ovi naši zagrebački prijatelji:

Po 100.— Din: Josip Lučić; **Po 50. — Din:** Dinko Brumnić; Anton Slavec; Josip Milohanić; Zoran Škerl; Roman Marčelja; **Po 40.— Din:** Šime Slipčević: **Po 26.— Din:** Ivan Rimanić; **Po 25.— Din:** Emil Jeletić; **Po 20.— Din:** Andrija Košuta — Leban; Viktorija Sandalj; Antun Žmikić; Antun Varljen; Josip Bakarčić; Mate Leverić; Ljubica Puhalo; Viteslav Gansel; Milka ud. Vlah; Luka Kirac; Dr. N. N.; Dr. Ante Kraljić; **Po 15.— Din:** Ing. Jelušić; **Po 10.— Din:** Ambrož Aničić; Stanislav Ivančić; Vjekoslav Eleršić; Albin Marčelja; Franjo Slavić; Marko Depeder; Aleksandar Hafner; Ivan Lovrinić; Vjekoslav Trinajstić; Fani Birk.

Donoseći imena ovih naših požrtvovnih prijatelja i dobročinitelja ponovno podvlačimo, da nijedna para koja dođe »Malom Istraninu« ne smije biti upotrebljena u drugu koju svrhu nego za gajenje i proširenje kulta Istre. Nema tu ni honorara ni ličnih nagrada ni u kojem obliku. **Ovo je list koji vodi samo ljubav, samo idealizam.**

Tri hiljade siromašnih a vrijednih učenika dobiva list besplatno. Jedanaest hiljada komada razaslano je širom Jugoslavije. Nema danas sela u Jugoslaviji, pa ni u najzabitnijim bosanskim planinama, kamo »Mali Istranin« ne dolazi.
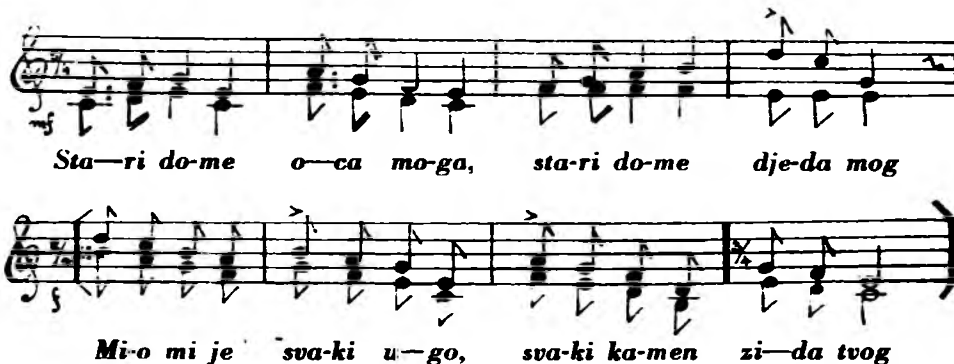
Plaćeni rad takove rezultate ne bi mogao dati. To može da postigne samo ljubav.

Poduprite nas, prijatelji, sjetite se svakom zgodom »Malog Istranina«.

Stari dome

Riječi: Vl. Nazora.

Uglazbio: Ivan Matetić

Mio mi je svaki prozor,
Mio mi je kućni prag,
I na krovu dimnjak crni
Srcu mom je uvijek drag.

U tebi me majka rodi,
U tvom krilu rastem ja,
Bosilje u loncu vonja,
Na ognjištu vatra sja.

Ja u tebi još ne vidjeh
Zlato, svilu, ni mramor,
Al si za me ipak ljepši,
Nego što je carski dvor.

Stari dome oca moga
Stari dome djeda mog,
Vazda bio čvrst kô kremen
I dobri te čuvo Bog!

Prevejanost staroga lisca

(Po tuđem izvoru.)

II. Medvjed kod lisca.

Šumić je mirno i zadovoljno sjedio u svojoj jazbini. Oko njega igrahu se njegova djeca: Brzić i Lukavić. Otac im je donio meda i njihovi želučići bijahu puni pa im nije stalo do ničega. Najednom začuju kucanje na vratima. Brzić i Lukavić se brzo sakriše u svoje sobice. Izvana čuo se glas: »Oj, junače i prijatelju, otvori! Tvoj prijatelj medvjed želi da s tobom govori o vrlo važnim stvarima. Šalje me naš premilostivi kralj, da odmah k njemu dođeš na opravdanje. Moraš odmah doći, jer te inače čeka velika kazna.«

Šumić pogleda kroz prozor, da se uvjeri je li to uistinu medvjed. Kad ga je opazio, reče sam u sebi: »Tebi ću pripremiti krasno iznenađenje«, otvori vrata i pozove medveda u svoj stan. Nazove mu dobrodošlicu i reče mu:

— Dragi prijane, sjedni i otpočini malko. Budi bez brige, ja ću s tobom otići, ali danas nemogu, jer osjećam strašne boli u želucu. Jeo sam previše meda pa mi je naškodio. Joj, joj, joj, kako me tiska u želucu...

— Šta si jeo? Zar meda? Daj mi nešto toga finog jela, pa ćemo moći i do sutra da počekamo na naš odlazak.

— Drage volje bi udovoljio tvojoj želji, ali, dragi moj čika, ja meda nažalost nemam kod kuće, — reče lisac. — Ako želiš možemo lako do njega doći; imade ga seljak koji stanuje dosta daleko od mog stana. Ja ću ići s tobom pa ćeš moći gospodski ručati.«

Medo bijaše time sporazuman. Dođu u seljačko dvorište Tu je ležalo deblo ogromnog hrasta što su ga seljaci naumili rasjeći. Zabili su u nj dva debela klina da se lakše raspukne po duljini. Lisac reče: »Eto, u ovom deblu imade meda koliko želiš. Gurni njušku duboko unutra, ali pazi, molim te, da odviše ne jedeš, jer bi mogao lako nastradati.«

Medo posluša lisca. Turi u raspuklinu debla prednje noge, a moj Šumić izvuče klinove, a drvo stisne sladokuscu noge. On poče od boli brundati, pa jaukati i urlikati da se sve orilo. Lisac je stajao nedaleko i reče pakosno: »Zar te već želudac boli? Evo ti nagrade za tvoju pandursku dužnost.«

Medo je sve jače urlikao i zapomagao. Seljak se probudi, uzme vile i potrči u dvorište. Kad ga je lisac opazio, podbrusi pete i odmagli kući. Seljak pozove u pomoć susjede. Oni dotrčaše raznim oruđem. Vidjevši Lijenivić da mu se ozbiljno radi o glavi. trgne se naglo i uspije da se spasi od očite smrti. ali komad kože njegove

lijeve noge ostane u deblu. Krvareći pobjegne. Jedva mu uspije da iznese živu glavu. U šumi nađe izvor, opere si rane i legne da otpočine. Kasno u noći jenjale su mu malko boli i zadrijema....

Drugog jutra krene hramajući kralju. Kad ga ovaj ugleda, upita ga: »Moj dobri medo, šta je to s tobom? Što se desilo? Gdje je lisac?

Medo mu sve ispripovijedi kako ga je lisac nasamario. Kad je lav sve razumio, stanu mu iz očiju frcati strijele od bijesa i ljutine i reče: »Taj će mi lisac tu bezobraznost grdno platiti«, i zamisli se duboko. Nakon dugog premišljanja pozove preda se mačka Predića i reče mu: »Ti ćeš ići po lisca, ali pazi da se ne osramotiš i da ne nastradaš. Budi oprezan sa tim prevejancem.« Predić se duboko pokloni i odvrati: »Veličanstvo, ne strahuj za mene. Dosta sam svijeta prošao i mnogo toga doživio; poznam lisičju lukavost, ali znam se i ja previjati i neiskren biti.« Pokloni se ponovno i ode.

Sušak (Drag. Lukež.)

(Nastavit će se.)

Nekad bilo sad se spominjalo

(Piše: Zvane Vuk iz Radmani)

Čudo nad čudesima: kočija bez konja.

Mnoge bih Vam dogodovštine iz djetinjstva proboravljena u onoj našoj pustoj Istri mogao ispričati. Nu, kamo bi nas to dovelo?! Da počnem onu o »grdelınima« (češljugarima). kadno mi je pokojni župnik Gorec isprašio suncobranom hlačice?

Bijaše to tako: Na kestenu ukraj kapele Majke Božje lurdske savili grdelini gnijezdo, a ja se popeo na vrh stabla, pobrao tri, četiri gološava ptića i strpao ih u njedra, pa da ću s njima u krletku.

Ne bijah još pravo stupio na zemlju, a ono stalo nešto mlatiti po meni da se sve prašilo. Bijaše to župnik, koji je iz kapelice promatrao moje akrobatsko vještine, dočekao me i isprašio, da je bila milina.

To su uostalom malenkosti i svakidanje stvari. Prva je prava senzacija bila za mene u malom istarskom selu: »k a r e t a p r i z k o n j i«. Možete li zamisliti malo seljačko dijete, negdje u zabiti nakraj Istre, koje nema pojma ni o benzinu ni o motoru, ni o elektriciteti ni o akumulatorima, pa čak ni o gumama i tad najednom ugleda pred sobom u oblaku dima i prašine, a u t o m o b i l, koji ugledav me na cesti strahovito zatrubi, uz paklenu buku projuri mimo mene i izgubi se kao začarana kola Ilije gromovnika u daljini...

Ne stidim se priznati, pa ma me svi ismijali, da sam od straha formalno pao na... hlačice usred ceste, kad sam to čudo nevidjeno prvi puta ugledao... Dim, buka, oblak prašine, trublja, gumeni kotači, koji se okreću silnom brzinom, a konja, magarca, vola, pa ni psa nigdje u blizini da ih poteže, a ipak kola jure, jure ko da ih sam pakao tjera.

Sav uzbudjen pohrlio sam kući da pričam o tom čudu nad čudesima.

»Mamo, mamo«, jedva sam izustio od uzbudjenja, »vidio sam k a r e t u p r i z k o n j i.«

Moje je uzbudjenje brzo splasnulo, kad sam opazio, da to za moju majku nije nikakva senzacija. Pogotovo me uvrijedilo skoro prezirno držanje starijega brata, koji je samo odmahnuo rukom: »šljutavac, to ti je bilo letriko!«

»Letriko?!« Kareta priz konji zove se dakle letriko.

Saznao sam veliku tajnu i smatrao sam se neobično pametnim. Karetu priz konji nijesam nikada više tako nazivao, nego sam je učeno zvao »letrikom«. I stoput sam na dan, čim bi kakva kola malo jače zarožila, jurnuo na cestu, sve čekajući, kad ću ga opet ugledati. Nijesam trebao dugo čekati. Stari poštin Blaž iz Pazina, koji je već nekoliko decenija vozio kroz naše selo i opet »cesarsku i kraljevsku« d e l e n c u (diližansu) pošao je u penziju. Njegov je poštanski rog utihnuo, a zamjenilo ga svojom trubljom »letriko«, koje je otada dvaput dnevno projurilo našim selom na putu iz Pazina u Poreč.

Kako se je osjećao medju našim Vlasima šofer, neki Bečlija, ne ću da pričam. Sigurno su mu ostale u živom spominjanju one »tombule«, po svim grabama, kuda su ga nekoliko puta prevrnuli Vlasi, ne mogući mu oprostiti, što im tjera i plaši blago, koje je znalo, čuvši buku automobila, jurnuti s ceste preko graba i polja u šikarje.

Jedamput bi mu navalili na cestu dva tri balvana, drugiput hrpu kamenja, a jednom su prilikom Tinjanci podigli na cesti kraj sela Jakovići, čak pola metra visoki zid, na kom je siromah Bečlija skoro vrat skrhao.

Medjutim se i blago i ljudi i na tu novotariju privikli, pa se je doskora moglo vidjeti, kako se »gospoda tinjanska« u »brnavekama« i »kamižolama« voze u »letriku« u Poreč »na ribu.«

Svakog čuda za tri dana.

(Ima toga još)

Hižica

Volin unu malu, staru, šuplju i prez krova hižu
ti pusti zid je nezrečeno drag,
Po cija dan mi oči do nje sižu,
sve gledan di njoj more tuče prag.

Stoji na drugoj strani, priko mora,
a uko nje je sami oštar skas.
Ma stari zidi trdi kako gora
vajk šviću na vitru, vajk daju svoj glas.

Oni me poznadu i još pamte da san proša
u mladih dani čuda puta tud.
Kadgod bin staroj hiži blizu z barkon doša,
skas javlja se: oj, zdravo sine, kud?

I kad bin tužan stiga s priko svita,
skas čeka me, pozdravlja zid i rt:
Pak, di si bija, kako pretelj pita,
i ča si, dite, tako suh i mrt?

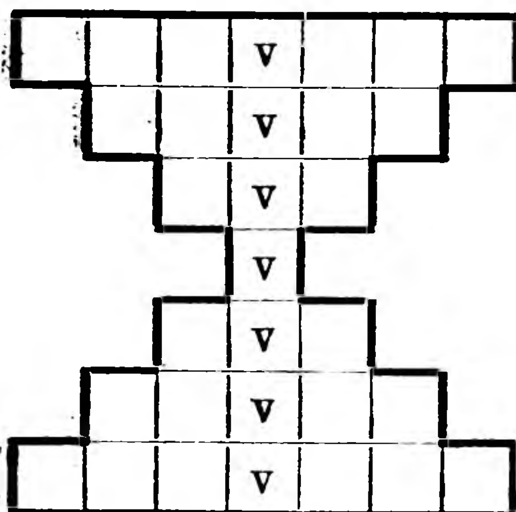
Hižico moja, pametna i stara,
da bog učuva tvoj razronjen zid.
Ter svi moj rod je s tobon razgovara,
i moj otac, i did, i još pridid.

Mate Balota

ZAGONETKE I ODGONETKE.

MAGIČNI LIK

Sastavio Franjo Mihelčić, Lokve

slavuj je ptica . . .

pristanište naše ratne mornarice

zamjenica (posvojna)

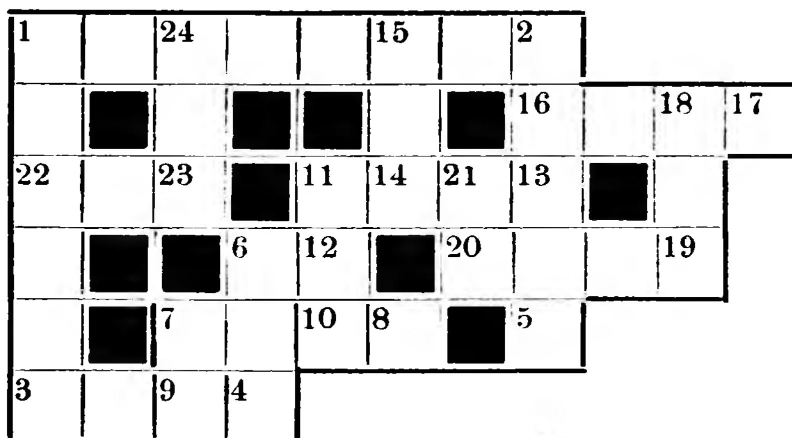
muško ime

vrst zatvora

naši pradjedovi

ISPUNJALKA.

Sastavio Franjo Mihelčić, Lokve

Vodoravno: On 1—2 grad u Jugoslaviji, od 3—4 ptica močvarica, od 7—8 orkan bez jednog slova, od 6—12 dva samoglas., od 11—13 proizvod vulkana, od 20—19 na moru je, od 16—17 slavenski narod, od 22—23 ima lijepi cvijet.

Okomito: Od 1—3 grad Kraj Tise, od 2—5 glagol, od 6—4 pokazuje nam vrijeme, od 7—9 prijedlog, od 11—10 slika ili . . . . od 15—14 naša pramajka, od 18—19 ima ga u voću, od 21—20 životinja, od 24—23 ide natraške.

ŠARADA

Sastavio Franjo Mihelčić, Lokve

Zemlja nam je svim poznata,
Koju ljubi svak' ko brata.

U Dalmaciji gradić stoji,
Malo duša broji.

Sve to skupa sad ti dade
Sina naše zemlje drage.

ISPUNJALKA

Sastavila: Vjeročka Kretić, uč. IV. razr. grad. škole, Delnice.

1	vrst ptice
2	naziv kod rodaka
3	muško ime
4	dio tijela
5	na glavi je
6	kukac
7	bez česa se ne može živjeti
8	živi u vodi
9	žensko ime
10	grčki bog

Početna slova od 1—10 daju ime najvećeg lirskog pjesnika u doba ilirskog pokreta.

ODGONETKE

Odgonetke zagonetki iz 6. broja.

1. Sunce, Istra, Guske, Tresu, Rebus.
2. Učka, Oči, Lokot, Drama.
3. Okomito: Ti, Da, Buda, Arapin, Ru, Ca, Čitati, Iz, Amen, Uk, Ar, Uh, — Vodoravno: Dar, Ibar, Raci, Ana, August, Panama, Oči, Izak, Tuna, Tih.
4. Ivan, Sova, Tava, Ruža, Adam.
5. Rado, Adam, Dama, Omar.

Ispravno su odgonetnuli: Dajina Gržinić, Slav. Brod (1, 2, 4, 5); Verica Linić, Podrvanj, p. Čavle (1, 2, 4, 5); Branko Savčević, Zagreb (sve); A. Bajer, Zagreb (1, 2, 4, 5); Juraj Krištof, Zagreb (sve): Berislavić Andjelko, Zagreb (sve); Vjekoslav Glogovšek, Zagreb (sve); Leo Loretić, Zagreb (sve); Drago Matečak, Zagreb (1, 2, 1, 5); Gjuro Križanić, Zagreb (sve); Stevo Herr, Zagreb (sve); Ivan Luketić, Zagreb (sve); Olenka Žuvić, Poljana-Preko (sve): Milka Jagodnik, Zamet (1, 2, 4, 5); Luka Grgurević, Zagreb (1, 2, 4, 5); Maik Šimović, Hamzići; Anka Kobasica, Bakar (1, 4, 5;) Grubišić Dražen, Drniš (1 4, 5); Milena Srdoč, Zamet (1, 2, 4, 5); Milan Princ, Zamet-Diračje (1, 2, 4, 5); Edi Deželjin, Zamet (sve); Albert Tićak, Grižane (1, 4); Vlado Andrašević, Zagreb (1, 5): Antun Čivić, Babinagreda (sve); Branko Bačić, Zagreb (sve).

Nagradjeni su jednom lijepom knjigom: Olenka Žuvić, Poljana-Preko, Branko Bačić, Zagreb, jer su njihova riješenja, osim što su ispravna, još i veoma uredna.

Molimo odgonetače, da na listove nalijepljuju marke, jer inače mi moramo plaćati globu. Pisma nek budu čista i uredna, a ne zamazana i zapackana.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 28. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 2a Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gundulićeva ulica 28a.

POSTARINA PLACENA U GOTOVOM. POJEDINI BROJ 1.— DIN

God. III. 1932 Br. 8.

SUZE ISTRE

u drugom izdanju

Dosljedni svom točno zacrtanom programu, da širimo kult Istre sirotice među ovdješnjim narodom, a naposе među mladim naraštajem, mi smo pod konac 1931. pokrenuli »Istarsku knjižnicu« s ciljem, da uz »Mali Istranin« rasturimo u ovaj narod i po koju dobru knjigu, koja radi o Istri. Kao prvi svezak »Istarske knjižnice« izdali smo »Suze Istre« krasnu zbirku pjesmica i priča za mladež od našeg uvaženog omladinskog pisca gosp. Josipa A. Kraljića.

Iako smo bili uvjereni, da će knjiga biti lijepo primljena nijesmo ipak očekivali toliki uspjeh. Knjiga je izašla nešto pred Božićem, a koncem siječnja nije više bilo niti jednoga komada. Prva je naklada od 3000 komada u tili čas razgrabljena.

Dosada nijesmo htjeli o knjizi pisati, da nam se ne bi kazalo, da hvalimo sami svoja izdanja. Ali su zato sve novine dale svoje sud: knjiga je izvanredna. »Obzor«, »Pučka Prosvjeta«, »Istra« ne mogu se dosta nahvaliti ove lijepe knjige, a da »Narodne novine« koje su joj posvetile čitavi jedan podlistak ni ne spominjemo. Jednom riječi: knjiga bez koje niti jedan prijatelj naše Istre ne bi smio biti, knjiga koju svaki roditelj mora da pruži svom djetetu kao najljepši dar. Puna je plemenitih čuvstava i osjećaja.

Da zadovoljimo sve, koji je opetovano traže i naručuju mi smo ovih dana doštampali drugo izdanje dakle daljnje 2000 kom. tako da je svaki onaj koji je dosad nije dobio može odmah naručiti.

Knjiga je krasno opremljena s lijepom naslovnom slikom, bogato ilustrirana, imade preko 100 stranica najbiranijeg sadržaja, a cijena joj je samo 6.— Dinara. Naručuje se kod Uprave »Malog Istranina«, Zagreb, Boškovićeva ul. 20.

MALI ISTRANIN

GOD. III. ZAGREB, TRAVANJ ŠKOL. GOD. 1931./32. BR. 8.

Istarska zemlja

Služili su u istom selu. Dragutin kao pastir kod seoskog glavara, a Ivan kao pomoćnik kod trgovca Dvoranića. Tu su već dva mjeseca pa ih cijelo selo znade kao marljive i valjane dječake. I ljube ih, susreću i tješe kao djecu poštenih i nesretnih roditelja, kojima je sve pošlo na bubanj za nekoliko stotina lira. Tako njima a tako i drugima. Seljani ne mogoše pregorjeti toliku nepravdu pa se opreše vlastima i dospješe u tamnicu, a djeca im se razbjegoše kud koji. Dragutin i Ivan uputiše zajedno. I kad je jedne noći pljuštila kiša, izmakoše sretno oku straže i predoše sretno granicu. Bosi i gotovo goli potucaše se od sela do sela moleći svuda da ih prime u službu. Mnogi ih protjeraše ne znajući ni ko su ni što su. Al kad su u trećem selu ispričali trgovcu Dvoraniću svoje jade i nevolje i kad proplakaše na njegovu pragu, onako bijedni i gladni, za svojim roditeljima, koje neće možda već nikada vidjeti, svi su seljani bili pripravni da ih prime pod svoj krov.

— Za bijedne Istrane mora da bude kora hljeba! — razlagao seoski glavar sakupljenim seljanima. — Tu mora da razgalimo naše duše i da pomognemo djeci naše nevoljne braće.

Ova ljubav seljana bila je djeci melem na ojadelu dušu. Bol za roditeljima i za rođenom grudom nije doduše iščezla, al se je bar na časove pritajivala u njihovim dušama, što se je stalo polako i odrazivati na njihovim ljepušastim licima. Ono upadno bljedilo, u kojemu su bile kod dolaska duboko uronjene njihove crne zaplakane oči, protkivalo je sada na mahove lako rumenilo u lakom titranju svježine i života. Ali kad bi pao prvi mrak, a sa zvonika zazvonila zvona, vraćala bi se i opet u njihove duše sva ona tjeskoba i sva ona bol za izgubljenim krajem, za roditeljima, za selom i morem, koje im je pripjevalo kad bi spokojno legnuli u svoje tople krevete, nad kojima bi se nadvijale njihove dobre majke. Glas zvona prodirao im u grudi i ulazio duboko u njihove mlade duše, koje su bile odnjihane pjesmom i zvonjavom njihovih dragih seoskih zvonova. U takvim časovima suze bi i opet navirale na oči i padale im na dršćuće ručice sklopljeno na molitvu za njihove mile i drage, za njihovu lijepu Istru. A kad bi zvona zamuknula, a seljani posjeli u razgovoru pred kućom ili pod lipom pokraj crkve, odlazili bi mali Istrani i podalje od sela i sjedali na obalu, otkud se je vidjela Učka, a pod njom rasvijetljeno Volosko, Opatija i Lovran. Skučeni u kutiću pod stijenom posmatrali bi dugo one guste redove svijeća nanizane uz tihe obale usnuta mora. Samo katkada pogledavali bi se tužno i duboko uzdisali, a onda i opet okretali oči na svoju Učku i na

sve ono, što se je pod njom prelijevalo. I sve što bi dalje gledali, bivalo im teže pri duši i neka neodoljiva želja morila ih, da pohite tamo, da kleknu na tlo svojih otaca i djedova i da se do sita naplaču.

Sve češći večernji boravci na žalu urodili su u srcima malih bjegunaca zavjetom, da će pošto poto još bar jedanput u svoju ljubljenu zemlju, da je vide iz bliza i da čuju svoja mila zvona. Tu svoju namisao krili su duboko u svojoj duši i samo čekali čas da je ostvare.

Jedne tihe zimske noći, kad se more poslije žestoke bure i opet smirilo, a u selu već sve spavalo, otšuljaše se dječaci iz svojih stanova i uputiše k obali. Na obali poskočiše u čamac i zaveslaše u široko more. Čamac je isprva rezao vodu ko da kliže po glatkom zrcalu, al kad se već odalečio nekoliko milja a prvi mu valovi stali zapljuskivati pramac, popustiše i nejake mišice malih mornara i brodica se jedva micala. A do istarskog kopna još nekoliko dugih milja! Dječaci se preplašiše. Što će biti od njih ako ih mišice izdadu. More će ih progutati ili ih ponijeti bogzna kuda, a oni će se smrznut na pučini, daleko od sela njihovih dobrotvora i svoje drage Istre.

— Ivane! — oglasi se odjednom Dragutin spustivši vesla i zagledavši se zabrinuto u svojega druga.

— Govori Dragutine! — izmuca Ivan hučuć u svoje ozeble ručice.
— Možeš li jošte?

— Počinimo časak, a onda ćemo nastaviti.

— Istra nije već daleko. Eno razabiru se već i kuće.

— Da, da...

— Ne smijemo sustati. Skupimo svu svoju snagu dok vjetar ne pojača.

— Da, vozimo, Dragutine, vozimo! — klikne dječak kao da se preporodio. I zasječe veslom duboko u nemirno more.

Čamac je i opet smjelije rezao valove i udaljivao se sve više i više dok ga konačno posvema nestane u gustoj tami ispod istarske obale.

— — — — — — — — — — — — —

Seoski glavar i Dvoranić uzalud su tražili male Istrane. Nigdje im ni traga ni glasa. Seljani se raziđoše na sve strane zavirujuć i propitkivajuć se svuda o njima, ali svo uzalud. Niko ih nije vidio niti što o njima znade. Progutala ih noć...

Istom kad je ribar Pere jednoga dana opazio, da mu je nestalo čamca, bilo je svima jasno, da su se djeca nekud odvezla i našla sigurnu smrt u hladnim dubinama Riječkoga Zatona.

Dani su prolazili. U selu bivalo sve tužnije. Niko već nije sumnjao da su djeca zauvijek izgubljena. Za ognjištem se vodili samo tužni razgovori i molile molitve za upokoj duša malih utopljenika.

Seoski glavar i trgovac Dvoranić bili su najtužniji, ko da su izgubili svoju rođenu djecu. I kad bi unoćilo, užigali bi žižak pred Bogorodičinim likom namijenjen dušama svojih dobrih štićenika.

Osvanuo svjetao dan Vodokršća. Sunce se diglo i već rano mamilo i okupljalo seljane na zaravanku pod starom seoskom lipom. Zvona zazvonjela prvi, drugi pa i treći put. Pred crkvom poređala se duga povorka. Na čelu joj svećenik a odmah do njega seoski glavar, Dvoranić i drugi viđeniji seljani. Kad naposljetku zaslaviše sva zvona, krene ophod kroz selo veličajuć blagdan molitvom i pjesmom. Nakraj sela zaokrene nizbrdo i uputi k obali. More bilo je tiho i glatko poput zrcala. Galebovi dolazili iz daleke pučine i sjedali na sure stijene ili veselo kružili nad stotinama seljana, koji su na žalu pobožno slušali molitve i dušom pratili blagoslov mora, što ga je ovaj puta izgovarao stari župnik nekud tišim i tronutijim glasom. Seoski si je glavar kradom otirao suze, dok je Dvoranić nijemo piljio u daljine ko da traži na pučini svoju izgubljenu sreću.

Kad je molitva svršila, poviče netko iz mnoštva: — Eno lađice! Moja je! Poznam je po bijelim veslima!

Svi se okrenuše prema onoj strani, gdje se je visoko na stijeni uspravio ribar Pere pokazujuć na pučinu otkud je dolazio čamac i približavao se obali.

— Oni su!... To je moj čamac! — kliktao dalje stari ribar smiješeći se zadovoljno i mašući rukama prema čamcu.

Ljudi se uskomešaše i potrčaše na poviša mjesta, da bolje vide.

— Jest, oni su! — oglasi se odjednom Dvoranić. — Moje me oko ne vara... Dvojica su u čamcu... Djeca su, vidi se posvema dobro.

I dok su seljani živo međusobno razgovarali i veselili se dolasku malih Istrana, približavao se čamac sve više i više dok nije naposljetku pristao uz obalu zavezavši smjelo pramcem u mulj i pijesak.

— Živjeli! — zaori na žalu iz stotine grla. — Živjeli maleni Istrani! Živjela Istra!

— Djeco! — zaplače seoski glavar, kad je ugledao u čamcu Dragutina i Ivana vedre i zdrave. — Kud vas je voda ponijela!...

— Bili smo u Istri! — oglase se veselo djeca... Sad nam je lakše... Vidjeli smo sve one naše drage staze i puteljke, crkvicu, zvonik sa crvenim vrškom, a onda lipu, staroga popa Marka i...

— I roditelje drage! — prekine ih Dvoranić.

Djeca zašutješe, a iz očnica im izviraše debele suze klizuć jedna za drugom niz probledela lica.

— Niste ih vidjeli? — nastavi trgovac približajuć se čamcu.

— Što nam to nosite? zapita načelnik začuđeno posmatrajući vrećice, što su ih djeca iznijela iz čamca.

— Ovo je zemlja.... zemlja iz naše drage Istre!... Donijeli smo je, da bude uvijek uz nas... Biće nam uz nju lakše! — odvrati dršćućim glasom Dragutin zagledavši se tužno u vrećice, što su ležale do njegovih i Ivanovih nogu.

Seljani zadrhtaše, a oči im se okupaše u suzama, koje su kapale na vrećice i kvasile suhu istarsku zemlju...

Stari župnik, koji je do tada stajao ko ukopan usred žala, približi se djeci, a onda poklekne do vrećica i pokropivši ih blagoslovljenom vodom, progovori kroz plač:

»Zemljo naša, zemljo sveta! Svevišnji nek Ti bude milostiv i blagoslov njegov neka siđe vrhu Tebe, da proklijeŝ zrnom i porineš klicom sreće i slobode, da procvateš cvijetom i urodiš plodom obasjalim i ožarenim suncem . . . Zemljo sveta, zemljo naša! Budi u selu našem biser, budi ukras i kruna srcu našem, budi zavjet sviju na, da ćemo na Tebe uvijek misliti i za Tebe uvijek raditi.

Seljani, koji do tada klecaše po cijelom žalu, poustajaše i prilazeć svećeniku kropiše blagoslovljenom vodom vrećice omaštene vrelom krvi iz izranjenih ručica malih Istrana....

— — — — — — — — — — — — — — —

Naveče usnuše Dragutin i Ivan spokojno pod krovovima svojih dobrotvora nagnuvši svoje lijepe glavice na punane vrećice — blagoslovljene istarske zemlje.....

Josip A. Kraljić.

Prognanici

Preko čitavoga dvorista bila je protegnuta dugačka žica. Po njoj je Šaro vukao svoj lanac za koji je bio privezan. Noću je čuvao našu kuću sazidanu iz teškoga sivoga kamenja. Lajao je na svakoga ko bi joj se noću približio... Danju je drijemao u svojoj maloj kućici iza naše kuće... Dobri naš Šaro... Kada smo se vraćali iz škole uzeli bi ga u svoju sredinu i gladili bi njegovu tvrdu dlaku...

Kraj kuće je osjetio nekoga tudinca. Zarežao je. Pokazao mu svoje oštre bijele zube...

Majka je naša odijelca vezala u svežanj. Bila je tužna. Vidio sam, kako su joj se dvije suze skotrljale na one krpe. Pala je na zemlju kraj njih. Urinula je u te naše opravice svoju sijedu kosu i zajecala... Otac je stajao kraj nje uspravan. Visok. Drhtale su mu usne.

Majko!... Reci, zašto plačeš, majčice...!

Primila je u naručaj moju malu sestricu. Poljubila je njenu zlaćanu kosu, a puna joj lišca nakvasila krupnim suzama...

Majko...! Majčice...!

Dijete moje, ova siva kuća nije više naša. Ovo dvorište nije više naše . . .

Oduzeše nam sve.

U marvinskom vagonu smo smjestili malu peć. Otac je poljubio teške kamene uglove naše kuće. Fijuknula je lokomotiva i trgnula nas smjesta. Majka je plakala u jednome uglu... I naš Šaro je bio uz nas. Sjedili smo kod vratiju vagona. Gledali smo za našom sivom kućom. Ona nam je polako nestajala iza obzorja. Još se je vidio samo vršak bijeloga, velikoga dimnjaka na njoj. Kada nam je i ona nestala s vidika, Šaro je zalajao: »vau, vau«. Pogledao je nas i opet zalajao: »vau, vau.... —«

»Vau, vau.... Kuda to idemo? Zašto ostavljamo našu rodnu grudu?«

— Šuti Šaro! Ti ne možeš to razumjeti.

»Vau, vau...! Tuđinci mogu da me ustrijele. Ta ja sam samo kuštravo pseto..., ali ja ću im još jedanputa pokazati svoje velike, bijele zube... Vau! »To je bio njegov »zbogom«...

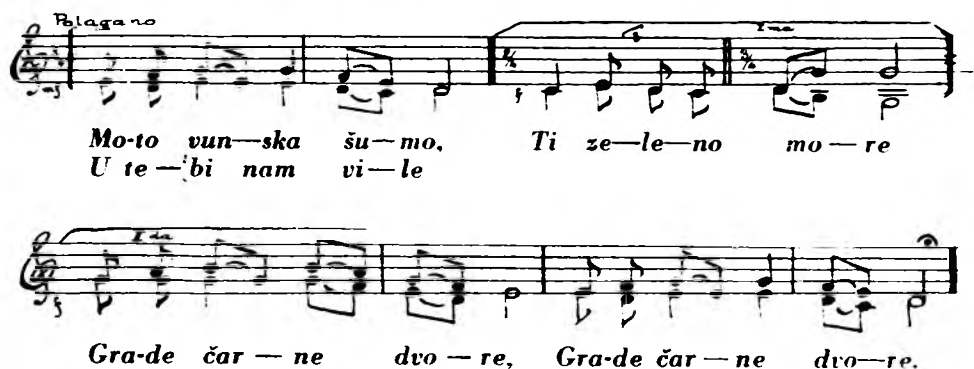
Iskočio je iz vagona. Skotrljao se u jarak kraj željeznice. Vlak je odjurio. Nijesmo mogli vidjeti je li ustao iz nje...

Naš dobri, dragi Šaro ostao je u Istri. —

Bednja. **Vladoje Rovinjski.**

Motovunska šumo

Vl. Nazor *Uglazbio: Ivan Matetić.*

2. Stupovi su debla
Visokih hrastova.
Po njim bršljan plazi
Do zelen krovova.

3. Mirna k moru teče
Hlađana i tija.
Bl'jeska. vijuga se
Ko srebrna zmija.

4. Na gromači ptica
Skladnu pjesmu slaže.
Po travici pčele
Pelud i sok traže.

5. Motovunska šumo.
Ti zeleno more,
Otvori mi mladom
Svoje čarne dvore.

6. Po njim ću u proljet
Ko po hramu stupat,
Kad ljeto ugrije.
U r'jeci se kupat.

7. Skakat ću po tebi
Ko po zelen raju.
L'jepa diko naša.
Motuvunski gaju. —

OPASKA! Nepregledna motovunska šuma. kojom protječe rijeka Mirna. besumnje je jedna od najčarobnijih ljepota naše Istre. To je postojbina diva-junaka Velog Jože, koji je u njoj krčio stoljetne hrastove.

Gledajući je i šećući njome veliki naš pjesnik Nazor nije mogao. a da joj ne ispjeva ovu lijepu pjesmu, koju je naš prijatelj g. Matetić za nas evo i uglazbio.

Sjeti se svakom prilikom

„MALOG ISTRANINA"

Daruj koliko možeš u fond!

Lijepa naša Istra

Kao brižna kvočka sitne piliće tako je visoka Učka gora zakrilila bijela sela i zaselke pod sobom, da ih čuva od zime, nevremena i svake nepogode. Zato i rastu u zatišju najljepše južne biljke, cvatu bademi zelene se paome, šušti granje lovorovo.

LIJEPA NAŠA ISTRA: Paomingaj u Opatiji

Pogledajte ovaj gaj paoma. U prvi ste mah jamačno pomislili, da je to negdje u Tunisu ili Alžiru, gdje vazda žarko sunce grije pješčanu zemlju. Ne, to je gaj podno Učke u Opatiji našoj. Zar nije lijepo ovdje? Nijeste li zaželjeli da se poigrate u sjeni ovih paoma? Jeste, znam!

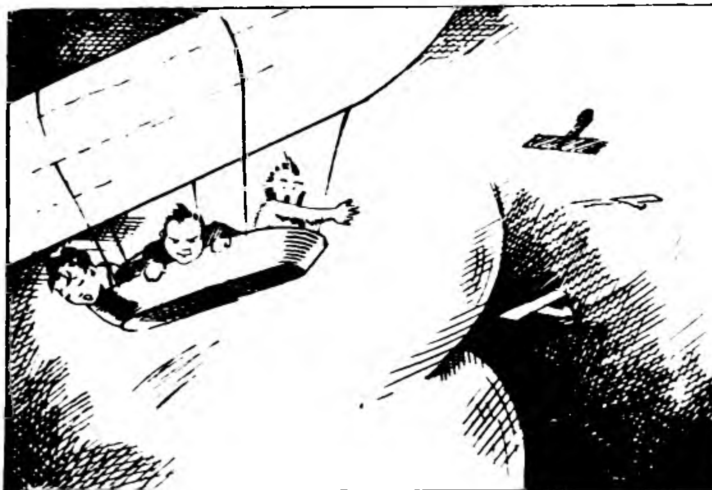
A tako, kao ovdje niže se sve jedan za drugim gaj za gajem, kao prekrasan zeleni vijenac svuda uz more oko cijele Istre.

Najveća je muka bila Kinezima ta, što nijesu imali dobrih zrakoplovaca. Japanci su imali mnogo zrakoplova, kojima su oblijetali kineske položaje i sipali iz njih bombe, a Kinezi, iako su imali dobrih aeroplana i izvidničkih balona, nijesu se mogli njima poslužiti jer nijesu imali izvježbanih pilota.

Bilo je zato dvostruko njihovo veselje, kad su im Jožić i Klok ispričali, kako su se ono nedavno odvezli zrakoplovom iz Zagreba u Istru i kako su se nekim profesorskim kišobranom poslužili kao padobranom.

»Takvih nam prijatelja treba« uskliknuo je veselo general Feng i odmah zamolio:

»Evo vam na raspolaganje jedan zrakoplov, dignite se u vis i pregledajte japanske položaje, što rade i na što se spremaju, da nas ne bi iznenadili.«

»Ja bih želio da podje s nama u zrak i naš tumač Bepo Crvić, da nam bude pri ruci. S njime ćemo se moći najbolje sporazumiti«, rekao je Jožić, a general odmah pristade. I tako se naša tri junaka, popeše u ladjicu zrakoplova, zakrenuše nekom polugom i u čas zaploviše nebu pod oblake.

Veličanstveno je bilo i prekrasno ploviti ovako u udobnoj ladjici izmedju neba i zemlje. I bili bi lijepo izvršili svoju zadaću, kad bi Japanci spavali. Ali japanski letači čim su vidjeli kako se diže kineski zrakoplov, digoše se aeroplanima u zrak pa udri na njih. Mašinske su puške stale sipati vatru, a taneta su zapjevala čudnu pjesmu zujeći oko ušiju naših junaka.

»Okreći kormilo!« krikne Bepo Crvić i dohvati kormilo a zrakoplov jurne u protivnom smjeru dolje nekud prema jugu, silnom brzinom.

»Padamo« zaviče uto Jožić.« »Taneta su nam pokosila nekoliko konopaca.«

Zaista ladjica se naherila, jer su je još samo dva konopca slabo držala.

Klok je to opazio i u tren se oka pope do trupine zrakoplova, do uvati potrgane konope i silnom ih brzinom poveza opet za ladjicu.

»A sada punom parom natrag« reče Jožić. »Svaka čast Kinezima i njihovoj borbi za slobodu, ali mi volimo u prvom redu Istru, pa čuvajmo za nju svoje ruse glave.«

Odloži dalekozor, prihvati kormilo u ruke i oni odjedriše. Japanski su aeroplani daleko zaostali, a uskoro im nestade s vidika i Kine i Kineza. Zaploviše nad širokim oceanom.

Letjeli su tako i letjeli cijelo popodne do noći. Sunce bijaše utonulo u more. Obavio ih sa svih strana mrak, jedino je mjesec nešto svijetio.

»U ime Božje, kud puklo da puklo, legnimo mi spavati a zrakoplov nek leti kud hoće«, reče Jožić, raširi nekakav pokrivač i protegne se na dnu ladjice. Za njim ne htjedoše zaostati ni Bepo Crvić ni majmun Klok, nego se i oni stisnuše pod pokrivačem i slatko usnuše. A dotle je zrakoplov plovio nebeskom pučinom...

Nekakav zvjezdoznanac nemajući drugog posla popeo se na zvjezdarnicu i stao kroz ogromni dalekozor istraživati zvijezde.

Kad li najednom ga neko čudo na nebu nemalo iznenadi. Potpuna pomrčina mjeseca. Što to ima da znači? Potraži stare knjige, ne bi li u njima našao nešto zapisana o toj pomrčini, no ne nadje ništa.

Prihvati opet durbin i pogleda bolje, a to ugleda ogroman jedan zrakoplov, koji mu je zakrilio vidik.

»O čekaj ti, nevaljanče,« rasrdi se, »pokazat ću ja tebi, kako se zavarava zvjezdoznance«. Pograbi pušku izleti na krov zvjezdarnice i opali nekoliko hitaca u zrakoplov... Pogodio ga!

Pssss... pssss... stao je pištati plin izlazeći svom snagom iz rupe na zrakoplovu.

Prvi se probudi Klok, jer to je bio kako ste mogli i sami znati, zrakoplov naših junaka. Odmah je uočio opasnost i prodrma Jožića.

»Na noge!« krikne Jožić, padamo silnom brzinom. Udarimo li o zemlju smrvit ćemo se u prah i pepeo.

Bepo Crvić skoči protrlja oči, ali nije vidio ništa. Noć. Osjećalo se samo kako zrakoplov strahovitom brzinom pada...

Pšššš... bums! začuje se najednom ko da je ispaljen top. Zrakoplov je tresnuo u nešto tvrda, ali nije udario o zemlju. Što li je to? Zakvačio se o nekakovo ogromno stablo, zapleo se medju granje i sav se razderao. Plin je prsnuo zviždajući kao stotinu sirena.

Bijahu spašeni. Pali su u nekakvu prašumu i ostali visjeti medju granjem...

Prijatelji Malog Istranina

S ponosom gledamo nepreglednu jednu vojsku za sobom. Požrtvovnu, oduševljenu punu zanosa. Na hiljade i hiljade sitnih plamičaka, koji stopljeni svi u jedno, tvore gorostasni plameni val. Plameni val ljubavi do roda i Domovine, a navlastito do naše drage Istre sirotice.

To je vojska naših malih prijatelja, **onih, koji će sutra ponijeti na svojim ramenima sudbinu i budućnost svega naroda našeg, pa i onoga u Istri.** Ta nam vojska mnogo obećaje, ona je danas, kad je sve staro zatajilo, jedina uzdanica naša sva naša vjera.

Čitajući ona nebrojena pisma, koja nam svakog dana stizavaju, vraćamo se duhom u ona vremena pred ratom, kad se u svakoj gostioni, u svakom domu za svake slave, spominjalo Istru i sabiralo za njezine škole. Kad su djeca u školama otkidala od ustiju novčić po novčić, uskraćujući sebi i onu jedinu žemlju za odmora, samo da je pošalju nama, za našu Istru.

Vraćaju se ta vremena. Bijahu i potrebna. Jer je Istra naša danas te ljubavi potrebnija nego li je ikada u svojoj povijesti bila.

Grudi nam se šire gledajući u duhu tu divnu malu vojsku. Ne čujete li njezine poklike? Ne dopiru li vam do ušiju kristalni zvuci tisuća i tisuća djetinjih grôca, koja pjevaju ko da biserje trune:

Sliku milu Istre naše
ja u srcu nosim svom...

Dodjite, prelistajte pisma, koja mi ljubomorno čuvamo kao najdragocijenije dokumente naših dana. A ima ih na tisuće... Evo:

O, Istrani mali,
Mila braćo naša
Mnogo na vas misle
Amo braća vaša...
Sve boli i patnje
Što vas tište mlade
Tu na rodnoj grudi
Svatko od nas znade...

Tako nam pjeva mala Jelka Ercegović, učenica osnovne škole u Trogiru. A ne manje ganutljivo pripjeva joj drugarica Jakica Bilić učenica III. razreda osnovne škole, dakle dijete od osam devet godina.

Ili što bi da pročitate pismo sina Bosne ponosne malog Hikmeta Pipića, koji kaže, da svaki broj našeg lista po nekoliko puta pročita i svaki mu puta oči zaplaču, a srce zakrvari nad sudbinom njegove male

istarske braće . . . Moli nek ih pozdravimo i zamolimo ih da budu strpljevi. I završava: »nijesam mogao srcu odoljeti, a da vam ovo ne pišem. Osjećao sam neiskazanu potrebu, da vam otkrijem svoje osjećaje, izlijem pred vas svoje srce . . . «

Braćo, to nijesu puste fraze, prazne riječi. Dijete od devet godina, kaošto je ovaj naš mali Hikmet ne može još poznati banalnih fraza. Iz njega govori srce...

I tisuće ovakvih. Ili slušajte ovaj list:

»Poslali smo danas u fond »MALOG ISTRANINA« Din. 66.—, koje smo sakupile medju učenicima i učenicama IV. razr. osnovne škole u Našicama. MALI nam je ISTRANIN neobično omilio i svi ga rado čitamo, pa ćemo nastojati još kadgod ponešto sakupiti, da bi se list održao, povećao i proširio... Darovali su:

Petrović Jelisava 6.—; Vais Dragica 6.—; Skokic Ivana 4.50; Stein Magda 6.—; Stanka Kašuba 3.—; Hendrih Josipa 6.—; Gjanić Antonija 2.—; Kruno Hadžija 31.—; Zoran Albini 1.—; Stanić Mirko 2.—; Penčik Marija 3.—; Pavlović Gjuro 1.50; Lukačić Ivan 1.—; Marinić Ivan 2.—; Salzberger Vlado 1.—; Čeme Katica 2.—; Arneri Slavko 2.—; Matijević Marijan 2.—; Maler Stjepan 1.—; Kezerle Marija 1.—.

Potpisane učenice IV. razreda: **Kašuba Stanka, Skokić Ivana, Petrović Jelisava.**

To su primjeri kako valja raditi.

Nadalje su darovali u fond našega lista:

Din. 200.— Vlado Vabić, učenik, Osijek;

Din. 100.— Ante Vatavuk, Zagreb;

Din. 60.— Emil Fegić, Zagreb;

Din. 48.— Zora Belopavlović, učenica, Beograd;

Din. 9.— Ljuba Matutinović, Zemun;

po Din. 8.— Ivan Kraljić, Černik; Ivica Kestranek, Koprivnica; Roko Lazarić, Ohrid; Milka Kopač, Zagreb;

Din. 6.— Petar Randić, Lepetane.

Svima od srca zahvaljujemo.

A kad svane . . .

Što si tako zaplakana
U toj krši — na timoru,
Dok si nekad rumenzoru
Otud pjesmom dozivala.

Tu je nekad duša Tvoja
Za slobodom uzdisala,
Tu je nekad pjesma moja
Tvojoj pjesmi pripjevala...

Čekali smo da osvane,
Da osvijetli sela bijela
I da plane zemlja cijela
U mirluhu mažurane....

Čekali smo, Majko moja,
Čekali smo žarko sunce —
I dršćuća ruka Tvoja
Upirala na vrhunce...

I vidjesmo gdje otvara
Zora suncu, da ogrije;
I slušasmo kako bije
Naše srce sred njedara.

Ogranulo cikom zore —
I dok trenom žarko sjaše,
Već je povrh Učke gore
Umiralo sunce naše...

A sad Tvoja lica venu,
A sad suze dah Ti duše
I kule se naše ruše
Na tu zemlju posvećenu.

Jos. A. Kraljić.

Kakva god si, zemljo, draga si mi

I.

Okolica Vodnjana. Svuda užareni bijeli kamen. Tek gdje gdje u kojoj kamenoj izdubini šaka crvene zemlje.

Od čega je crvena . . . ?

II.

Istarski seljak. U njega su tvrdo žuljave ruke. Željeznom šipkom odvaljuje teški kamen. Rukom zgrće ispod njega šaku crvene zemlje. Debele kaplje znoja padaju po kamenu. Zasjaju na žarkome suncu. — Pucaju mu dlanovi. Krv mu iz njih teče . . . Krvavom rukom zgrće šaku zemlje ispod kamenja . . .

Eto radi čega je crvena ta zemlja . . .

III.

Ostavi, seljače, tu nezahvalnu zemlju. Uzmi sa sobom tu gvozdenu šipku i pođi u — Ameriku. Zlato ćeš njome odvaljivati umjesto toga užarenoga kamenja. Šikarje je tamo biserjem nakićeno. Samo dohvatiš rukom i . . .

— Jesi li uopće čuo kad za Ameriku . . . ?

— Jesam li čuo . . . . ?

IV.

Vraćao se s polja. Izmoren. Slomljen. Odvaljivao je kamenje cio dan. Zasadiće maslinu u to kamenje. Kamenje će u se upijati žarke i zlatne sunčeve zrake. Maslina će ih svojim korijenjem usisati u se. Na granama će ljeti zasjati maleni plodovi. Mekani. Žuti. Zlatni . . . Ej, što će se divno sjajiti u žuljavim rukam seljaka . . .

Da, da, a kada budu najljepše sjajili, doći će tuđinac, njegov krvopija. Progutati će njegovo zlato . . .

Ostavi tu rasplakanu, tužnu zemlju . . . Pođi nekuda drugamo u svijet . . . Tamo je šikarje biserjem okićeno.

V.

Amerika . . . ? Tuđina . . . ? Biserje? . . .

Jesi li vidio ona dva čempresa, stara, pred ulazom u moj dvor? Znadeš li ko je zasadio ona dva čemperesa . . . ? — Moj djed ! . . .

Biserje veliš . . . . Je si li vidio kapi znoja što su s moga čela padala po onom užarenom kamenju? Nijesu li lijepo zasjale na onome bijelome kamenju, poput bisera ? . . .

VI.

Žeglo je sunce. Po kamenju su padale kapi znoja. Bliještale su. Kamen ih je upijao u se. Iz raspucanih seljakovih ruku padale su kapi krvi. Kamen ih je upijao u se. Na njemu je rasla maslina. Usisavala je iz kamena znoj i krv i donosila plod. Maleni. Žuti . . . .

VII.

Dolazio je seljak. Pred maslinom je skidao svoju istarsku kapicu. Srce mu titralo od radosti. Smiješilo se njegovo izbraždeno lice. Zagrlio bi glatku zelenu koru masline. Zaplakao kraj nje od radosti...: »Nas dvoje ipak neće nitko iščupati. — Kakvagod je ta zemlja — draga nam je. ipak...«

VIII.

Sa masline stare bere došljak zlatne plodove.. Mekane. Gnječi ih svojim masnim šakama. Ceri se pijano...

IX.

Kraj masline stare, seljak odvaljuje kamenje. Pjeva. Ne! To on ne pjeva. Plače. Plače pjevajući. To se lomi njegovo srce. Natapa svojom krvavom pjesmom onu šaku crvene zemlje što ju je krvavom rukom zgrnuo ispod odvaljenog kamenja... Ne napušta je...

X.

Znate li sada zašto je crvena ta zemlja?...
Jeste li osjetili zašto mi je draga ta crvena gruda?

Bednja. **Vladoje Rovinjski.**

Mlada lita

Spominjaš se naših mladih lita,
unih dani ča smo skupa bili,
noći ča smo skupa provodili.
srićni bili posrid svoga svita.

Spominjaš se mladic od grabljaka.
morske drage. kud si ti hodila.
meke trave pune cvića bila.
lipih teplih noći žetvenjaka.

Još se ziblje naše dobro more
milo. kako črno oko tvoje.
još se pozna u po strne gore

tvoje njive i stare ti dvore.
Još mi krv i mladost išću svoje.
doj ću, čekaj. moj zeleni bore.

Mate Balota

Svega pomalo iz Vlašije

Piše: **Zvane Vuk** iz **Radmani.**

Dugo sam kolebao ne znajući bih li iznio i ovaj dogadjaj iz svog djetinjstva provedenog u onoj našoj pustoj Vlašiji. ili bih ga prešutio. No čemu, da se pravim boljim nego što sam uistinu bio? Priznajem: moj grijeh. moj grijeh! i udaram se u prsa, ali tako je bilo na moju sramotu! U sedmoj sam godini života popio pola litre rakije, zadobivši tako prvu »balotu«. Znam, da će društvo trezvenosti, kad to začuje, baciti na mene anatemu i isključiti me iz redova civilizovanih ljudi. Nu što mogu, kad je tako bilo, pa ma sad umro od sramote. Tješim se, uostalom, da ne ću biti sam medju anatemiziranima, jer od Medulina na jugu, pa na istok do Raše, a odanle na zapad, u svoj Kanfanarštini, Žminjštini (Bezjaci su isključeni!), Rovinjštini, Poreštini i sve tamo do Kopra, nema jednoga Vlaha, koji bi bio apstinent.

Lako je ovdje govoriti o trezvenosti, gdje imade na svakom drugom koraku izvor žive vode. Turiš štap u zemlju, a ono ti štrene voda.

bistra i hladna ko led. Ali htio bih vidjeti ove trezvenjake, kako bi se držali, kad bi im najbliža lokva, (ne izvor!), bila od kuće udaljena dvadeset, trideset pa i šezdeset kilometara. Jer tako je u našoj Vlašiji, kada ljeti pritisne suša, pa u cisternama i barama ne ostane ni jedne kapi vode, pa narod nema čime ni palentu zakuhati. A dotle im u podrumima sto do dvjesta hektolitara najboljega vina, »terana«, »refoška«, »muškata« i »malvašije« i kako li se sve te dobrote ne zovu.

Rakija ubija, vino truje... A ipak naš ga Vlah pije cijeloga živeota i ne znam, kako bi bez njega.

Tako i mi. Ovaca nijesmo imali i prema tome bijahu rijetki petki kad je bilo mlijeka u kući. Kavu nijesmo poznavali. Rano ujutro popilo se čašicu rakije, griskajući uz nju komad kruha, oko devet sati nagruvali bi se palente s čvarcima a onda na posao: tko za blagom, tko na oranje, u glavnom pak svi u vinograd, gdje je bilo po vazdan posla. O podne bi domaćica donijela objed u vinograd. Kupusa s mrsom, fažola s lazanjama, tijesta, hljeb kruha i neizbježiva barila vina. To uostalom ne bi trebalo ni naglašavati, jer je samo po sebi razumljivo, da se i palenta ujutro i maneštra o podne zalijevala bukaletom rumenoga terana ili u najgorem slučaju prve »bevande«, koja je svakako mnogo bolja nego li najbolji zagorski kiseliš.

Voda je nezdrava ljeti pogotovo, i tko samo može nastoji da je što manje pije.

Poslije podne, oko četiri sata, civilizovani ljudi piju bijelu kavu. Mi mali Vlasi dobili bi šalicu crnoga vina, nadrobili u vino pola hljeba kruha pa udri! To se zvalo »supa«.

Iza toga otjerali bi volove na pašu. To je bilo veselje! Volovima bi sapeli noge od bekve spletenim »sponama« ili iz drva izdjelanim »pašturama«, ostavili ih nek pasu, a mi se razišli po šikarju i grmlju, da sabiremo »gavke« i »baraboške« (šiške i babure). Kad bi ih nakupili pune žepove i puna njedra stali bi se igrati na »babice«. Napravilo se nekoliko kupaca gavki i udri ciljati. Tko pogodi babicu i sruši je, njegove su gavke. A gavke su predstavljale izvjesnu vrijednost jer su se mogle unovčiti. Od vremena na vrijeme zabasao bi u naše selo neki trgovac, koji ih je kupovao na vreće. Kod toga bi, naravski, lavlji dio zarade pobrao trgovac, koji ih je prodavao u tvornice koža, dok smo mi izgubili dane i dane, podrapali nekoliko pari hlača, dok smo ih nakupili jedan »starić« za koji bi dobili u najboljem slučaju par »šoldi«.

Nijesmo li bili raspoloženi da sabiremo gavke, stali bi goniti »prasca«. Iskopali bi u zemlji oveću rupu, u koju je jedan od nas krupnom toljagom gurao okrugli kamen tzv. »prasca«, dok bi drugi isto takovim toljagama čuvali rupu, ne puštajući da »prasac« dodje ni blizu rupe, a kamo li da se u njoj smiri. Tu se lupalo, vriskalo, hihotalo i deralo, da je čitava šuma odzvanjala. Nerijetko je postradala i čija noga, jer toljaga nemajući očiju, znala bi mimoići »prasca« i maznuti koga po nogama, da bi se jaučući strovalio na zemlju. Ponekad bi toljaga znala zahvatiti »prasca« na »litu« (u zraku) pa bi tresnula njime kome o glavu, da mu je namah izrasla kvrga ko rog.

Jednom takvom prilikom dobio sam i ja spomenutu već »balotu«. Bio sam na paši s Ivom Došićem u Mašinariji. Nevaljalac odnio je krišom od kuće flašu rakije, da počasti mene svog prijatelja. Nagnuo sam iz flaše ko veliki.

»Ča samo toliko,« čudio se on. videći. da se zadovoljavam s par gutljaja. »Nisi muž!« naruga mi se.

A ja, da se pokažem mužem, nagnem još jedamput, pa drugi put i doskora je flaša bila prazna.

»Malo vrime biše potrajalo« kako bi rekao naš Kačić i ja se, »muž«, povalio na zemlju i zabijelio očima. Ive se na smrt prepao, stao dozivati ljude. Popova sluškinja Reska, — Bog joj dao zdravlje, gdje se god nalazila — pasla je u blizini krave. Dojurila je, pograbila me i odnijela kući. Ja u nesvjesti ukočenih zubi. Poslali po popa. Došao. otvorio mi žlicom na silu zube i nalio u grlo mlijeka. Moja je majka jadikovala, nu stari ju je župnik utješio:

»Muči, ženo. ne umire Vlah od rakije. nego od vode!«

I zaista nakon dvadeset i četiri sata nesvjestice dodjoh k sebi i zatražih: piti!

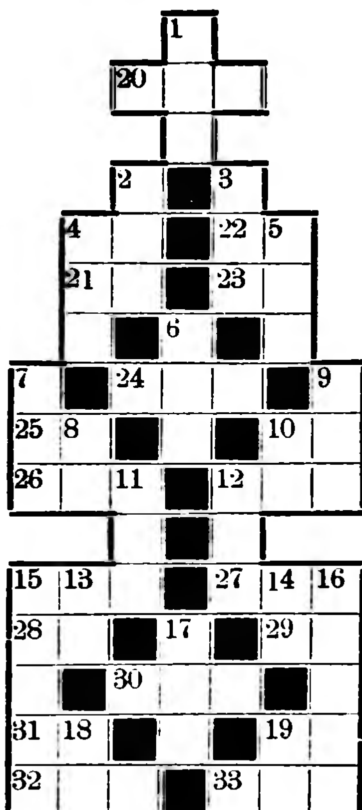
Licumjerac bi sve ovo prešutio, farizejski bi se prenavljao i pričao o nekakvom svom dobrom odgoju kako je on bio bistar dječak. bio čist i uredan i pozdravljao oko sebe sa: ljubim ruke!

Zvane Vuk toga ne može. Nisam bio uredan. Na mojim je hlačama bila otraga prst debela kora blata, jer sam se najvolio sklizati nizbrdicom na mokroj zemlji. Volio sam skočiti u tudji vinograd i obrati prvo groždje, stresti prve bademe i lješnjake. »Prasca« sam znao tjerati ko malo tko. Popeti se na najviše stablo. Izvrtao bih »barabošku« (baburu) turio u nju šuplju cijev od kozje krvi, natrpao je suhim lišćem i zapušio ko Turčin. A što da još pričam? Oprosti mi. Bože. bio sam Vlah!

—•—

ISPUNJALKA

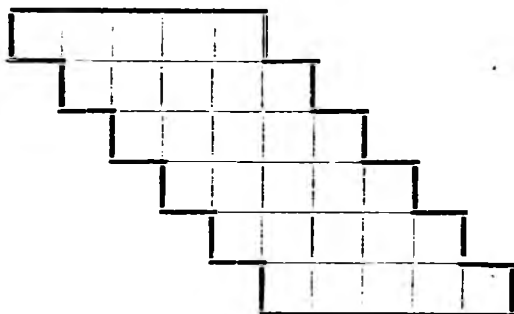
Sastavio: **Franjo Mihelčić, Lokve.**

Okomito: 1 otok u Jadran. moru, 2 sjeverna životinja, 3 skup pčela, 4 riba, 5 srdžba, 6 kralj životinja, 7 talas, 8 veznik, 9 sjedište pape, 10 domaća životinja, 11 opasno mjesto na rijeci, 12 proizvada vatra, 13 Sin bez jednog slova, 14 mir bez jednog slova, 15 islamsko sv. pismo, 16 stari grad kraj Boke Kotorske, 17 mjesto svetih, 18 lična zamjenica, 19 rijeka u gor. Italiji.

Vodoravno: 20 č̈li u, 4 potrebna u kućanstvu, 21 ruska rijeka. (u Sibiru) 22 odziv, 23 zamjenica, 24 naziv vladara, 25 karta, 26 kao 6 vodoravno, 10 zamjenica (mn.), 12 kuća, 15 Perzijski vladar, 28 jedan samogl. i jedan sugl. 27 tišina, 29 ris, bez jednog slova, 30 na čelu banovine, 31 jahaći konj, 32 Egipatska rijeka, 19 veznik, 33 vrijednosni papir.

IPUNJALKA

Sastavio: **Franjo Mihelčić, Lokve.**

Luka u Primorju
vrst posude
Drvo
Naša zemlja pod talijan. vlašću
Zanatlija
Dolina.

II

Od I—II ime djela pjesnika A. Šenoe.

ODGONETKE ZAGONETKI IZ 7 BROJA

MAGIČNI LIK

pjeVica
TiVat
oVa
V
IVo
kaVez
SlaVeni

Šarada: ISTRANIN

I. Ispunjalka

Vodoravno: Sarajevo-Roda-Orka-UI-lava-otok-Rusi-mak.

Okomito: Sombor-orati-ura-od-lik-Eva-sok-vo-rak.

II. Ispunjalka: STANKO VRAZ.

Ispravno su odgonetnuli: Marinko Dražin, K. Kambelovac; Stanko Blašković, Blaškovići—Grižane; Nada Brdar i Verica Linić, Grobnik—Čavle; Rudan Šikić, Sušak—Kostrena Sv. Lucija; Ivo Žic, Aleksandrovo; Dinko Radović, Tivat; Sofija Radmanović, Gospić; Vjera Diminić, Grobnik p. Čavle; Luka Grgurević, Zagreb; Vladislav Nikolić, Drniš; Ana Radjenović, Zagreb; Marica Kvasnička, Novoselec Križ; Tatjana Plećaš, Gospić; Vladimir Vukelić, Zagreb; Ranka Kolačević, Gospić; Ljubica Štefan, Otočac; Antun Sobotinčić, Sušak; Katja Budak, Karlobag; Franjo Varmuž, Koprivn. Bregi; Dragan Ferjanić, Gjurgjenovac; Antun Čivić, Babinagreda; Mirko Stanić, Našice; Anica Kapeš, Varaždin; Ivan Budiselić, Vrata—Delnice; Zlatko Žabarović, Otok; Slavko Arneri, Našice; Smiljana Kirac, Zagreb; Josip Abramović, Skrad; Milan Princ, Zamet; Dragica Vajs, Našice; Zdenka Gudac, Bakarac; Marin M. Jerkunica, K. Sućurac; Anka Kobasica, Bakar; Milenko Pezelj, Kostrena Sv. Barbara; Vladimir Petranović, Delnice; Hikmet Pipić, Bos. Brod; Radoslav Defar, Brod na Savi; Vlatko Pacelt, Fanika Cuculić, Mladenka Cuculić, Ivica Paravić, Zdenka Veić, Olga Mikuličić, Nada Rušnjak, Josip Kolega, Dragica Mladenić, Gabrijel Čandrlić, Gjorgje Šepić svi iz Kukuljanova; Petar Dorić, Zagreb; Stanko Depolo, Sušak; Stanislav Stipčić, Sušak; Željko Lauš, Bjelovar; Leo Cahun, Zlatar Bistrica; Ivo Čič, K. Sućurac; Svoboda Slavo, Tivat.

Nagradu su dobili: Josip Abramović, Skrad. Hikmet Pipić, Bos. Brod i Marica Kvasnička, Novoselec Križ.

Primjećujemo jednu veoma ugodnu pojavu: pisma, koja nam stizavaju sve su urednije pisana. Nekoja upravo kaligrafskom vještinom. Pri odredjivanju nagrada mi i na to pazimo. Moramo napose pohvaliti svoje male prijatelje iz Kukuljanova. Njihova su pisma veoma uredna i bez jedne pogreške, a k tome svi od reda lijepo pišu.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 28. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 28. Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gundulićeva ulica 29a.

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM. POJEDINI BROJ 1.— DIN

MALI ISTRANIN

God. III. 1932 Br. 9.

SUZE ISTRE
u drugom izdanju

Dosljedni svom točno zacrtanom programu, da širimo kult Istre sirotice među ovdješnjim narodom, a napose među mladim naraštajem, mi smo pod konac 1931. pokrenuli »Istarsku knjižnicu« s ciljem, da uz »Mali Istranin« rasturimo u ovaj narod i po koju dobru knjigu, koja radi o Istri. Kao prvi svezak »Istarske knjižnice« izdali smo »Suze Istre« krasnu zbirku pjesmica i priča za mladež od našeg uvaženog omladinskog pisca gosp. Josipa A. Kraljića.

Iako smo bili uvjereni, da će knjiga biti lijepo primljena nijesmo ipak očekivali toliki uspjeh. Knjiga je izašla nešto pred Božićem, a koncem siječnja nije više bilo niti jednoga komada. Prva je naklada od 3000 komada u tili čas razgrabljena.

Dosada nijesmo htjeli o knjizi pisati, da nam se ne bi kazalo, da hvalimo sami svoja izdanja. Ali su zato sve novine dale svoje sud: knjiga je izvanredna. »Obzor«, »Pučka Prosvjeta«, »Istra« ne mogu se dosta nahvaliti ove lijepe knjige, a da »Narodne novine« koje su joj posvetile čitavi jedan podlistak ni ne spominjemo. Jednom riječi: knjiga bez koje niti jedan prijatelj naše Istre ne bi smio biti, knjiga koju svaki roditelj mora da pruži svom djetetu kao najljepši dar. Puna je plemenitih čuvstava i osjećaja.

Da zadovoljimo sve, koji je opetovano traže i naručuju mi smo ovih dana doštampali drugo izdanje dakle daljnje 2000 kom. tako da je svaki onaj koji je dosad nije dobio može odmah naručiti.

Knjiga je krasno opremljena s lijepom naslovnom slikom, bogato ilustrirana, imade preko 100 stranica najbiranijeg sadržaja, a cijena joj je **samo 6.— Dinara.** Naručuje se kod Uprave »Malog Istranina«, Zagreb, Boškovićeva ul. 20.

MALI ISTRANIN

GOD. III. ZAGREB, SVIBANJ ŠKOL. GOD. 1931./32. BR. 9.

Priča o postanku mora

Paron Jakomo bio je jedan od onih pomoraca, koji su neiscrpivi u pripovijedanju svojih doživljaja i najčudesnijih priča. On je pače bio u tome na glasu, pa su ga punim pravom nazvali kraljem pripovjedača.

Jednoga jutra zatekoh ga na obali. Sjedio je na suroj stijeni, pušio svoju kratku englesku lulicu i zamišljeno gledao u mirnu morsku pučinu. Čim mu se približih, posjedne me na svoja koljena i ljupko me pogladi po kosi i po licu. Znao je on dobro, što od njega djeca traže, pa me nije ni pitao za moj dolazak, već je odmah započeo:

Evo vidiš, sva ova silna voda, koja se pred nama stere, pokriva tri četvrtine naše ogromne zemaljske kugle. Zovu je more. To ti je poznato, ali ne znam da li znadeš, da ga jednom nije bilo i kako je nastalo. To ću ti eto ispričati. Slušaj: Pred više hiljada godina sav ovaj nepregledni prostor kojega danas pokriva more, bio je nalik onome, što danas vidiš na našoj zemlji. Bile su to lijepe poljane, oranice, livade, krasni vrtovi, dubrave gajevi, drvoredi i šume sa bezbrojnim brežuljcima, brijegovima i visokim gorama. Po tim čarobnim ravninama, dolinama i uzvisinama bila su rasijana lijepa bijela sela, zaseoci, ljetnikovci, ubave varošice i veliki gradovi. Daleko odavle, gdje se je prostirala jedna od najvećih ravnina, a gdje je danas jedno od najvećih mora, bio je grad, kakvih danas više nema na našoj zemlji. Zvao se Okean, kristalni grad kralja Morea, jednoga od najmoćnijih vladara u onim davnim vremenima. Moreo bio je gorostas, kakvi se već ne rađaju. Pomisli, da su mu samu čizmu jedva mogla ponijeti tri dječarca, kakav si ti, i to odmarajuć se svako desetak koračaja. Imao je mnogo sinova, a kao najbistriji isticahu se: Ligur, Tiren, Jon, Jadran, Levant, Egej, Marmar, Baltik, Bijeli i Nijemko. Kraljica Atlanta, dobra i pobožna Moreova žena, ljubila je svoju djecu i ponosila se njima. Kralj je uživao u sreći svoje žene i ljepoti svoje djece. Ali to ne potraja dugo. Nesreća htjede, da mu se rodi sin, kojega poradi njegove crne puti nazvaše imenom Crno. Bila je to prava nakaza i to je kralja smutilo. Od toga dana postao je nemiran, goropadan i naposljetku opak i okrutan. Kraljica je samo plakala i uzdisala za sretnim danima, kad je na njenom dvoru sjalo sunce sreće i zadovoljstva. Moreo je slabo mario za kraljičine suze i uzdisanja, a takav je ostao i onda, kad mu se rodio posljednji sin Azov, vrlo lijepo i milo dijete. Uzalud ga je kraljica molila i zaklinjala da se smiluje nesretnom Crnu, kad ga je već Bog takvoga dao. Kralj ni da čuje. — Ovaj preokret svoga kralja osjetili su i mnogi građani na svojoj vlastitoj koži, pa stadoše napuštati Okean i seliti u druge strane. Kraljevi doglavnici Veliki i Tihi, kao i njegov najvjerniji dvoranik Indij iseliše daleko i podigoše u svojim novim naseljima velike

nove gradove, koje pozvaše, na ustuk okrutnom Moreu, istim imenom Okean.

Kada je kralj za to saznao, postao je još okrutniji i odlučio, da pošto poto odstrani Crna sa svoga dvora, pa da se onda izmiri sa svojim doglavnicima i dvorjanicima, koji su mu nanijeli toliku sramotu podignućem gradova ljepših od kristalnoga Okeana.

Atlanta, koja je ljubila Crna kao i ostalu svoju djecu, saznala je za ovu kraljevu namjeru, pa je nastojala da zaštiti i spasi svoje dijete od očeve srdžbe. Od toga dana pazila je na svaki njegov korak i sakrivala svojega nesretnoga Crna u očevu čizmu, gdje bi se bijedan sigrao sa pitomom lisicom i lijepom mladom vučicom. Kralj bi češće tražio maloga Crna i nikako da se dosjeti, da bi mogao biti u njegovoj ogromnoj čizmi. Ali kad je jednoga dana Atlanta pošla bratu Gibraltaru, koji je bio zaposlen kod iskopavanja prelaza u lijepu i plodnu dolinu Sredzemnu, da mu se potuži na Morea i da ga zamoli za pomoć, razgnjevi se kralj i odluči da ubije Crna. Ko van sebe trčao je i tražio po gradskim ulicama, dok se je mali Crno bezazleno sigrao po svom običaju u očevoj čizmi sa mladim bratom Azovom i sa svojim miljenicima lisicom i vučicom. Uvidjevši braća, da će Crno naposljetku zlo proći i bojeći se i za svoju glavu, odlučiše se na bijeg čim se malko smrači. Kad je kralj u pratnji vojnika pošao u udaljenije ulice grada, da traži Crna, uhvatiše Ligur, Tiren, Jon i Jadran ogromnu čizmu, zajedno sa Crnom, Azovom, lisicom i vučicom i poniješe je iz grada upraviv ravno onoj strani, kuda im je jutrom majka pošla u posjete stricu. Dugo su hodali umorni i iznemogli, dok nisu naposljetku stigli zorom na stričevo imanje. Ne našavši ni strica ni majke, i u strahu, da će ih otac dostići i kazniti, a bijednoga Crna ubiti, podoše dalje kroz iskopani jarak u Sredozemnu dolinu, pa sve dalje i dalje, dok naposljetku ne klonuše pod teretom spustiv čizmu i usnuv oko nje dubokim snom. Jedini Jadran ostao je budan, pa videći da ne može sam dalje ponijeti žizmu, pozove Crna i Azova da bježe, dok će on ostati i paziti na lisicu i vučicu. To dvoje ne smije ostaviti same, da ne uđu u tuđi kokošinjak i da ne podave jagnjad, što je mirno pasla na pokrajnoj livadi. Neka ostanu u čizmi dok braća spavaju! . . .

Crno i Azov podoše plačući dalje. Hodali su i hodali, sve dalje i dalje i podnoć došli u neki tamni kutić ispod visokih gora. Bijedni Crno, koji je više strepio za život svojega maloga brata Azova nego li za svoju vlastitu glavu, zamoli dobroga starca Krima, koji je krpio mreže na rubu kutića, da sakrije Azova iza pojate, dok je sam pošao hodži Carigradu i zaklinjao ga, da suzi prolaz u dolinu njegove crne sudbine. Hodži se smililo ubogo dijete i učini mu po volji.

Mramor, koji je od sve braće najviše ljubio Crna i Azova, trčao je i dalje za njima i zaustavio se naposljetku sav skršen i iznemogao kod majčina rodaka Dardanela zatrpav za sobom prolaz i ostavivši samo tijesan puteljak, da lakše odbrani sebe i svoju braću, ako ih bude otac proganjao.

Dan hoda iza Mramora zaostaše braća Egej i Levant. Pogriješili put, na putu se posvadili i naposljetku se razišli kao nebraća. Svatko je htio više znati o smjeru, kojim su pošli Crno i Azov. Egej, koji je tvrdio, da su

pošli lijevo, zašao je u neku gustu šumu visokog okamenjenog stabalja i ne mogavši dalje ostade u ukletoj dolini vrhovitih okamenina. Levant krene desno i doputuje jedne noći u neki daleki grad. Bili su to dvorovi veselog gavana Cipra. Cipar ga lijepo primio i pogostio, a onda opio slatkim vinom iz svojih čuvenih vinograda. Sjutradan stupi Levant u službu bogata gavana zaboravivši posvema na svoju braću.

Bijeli i Baltik, koji su posljednji izmakli srdžbi okrutna oca, ne našavši kod strica Gibraltara svoje majke i ne znajući kuda su Crno i ostala braća skrenuli, udariše drugim putem, dozivajući neprestano majku i braću, stigoše u neki daleki mrzli kraj. Nemalo se preplašiše, kad ugledaše pred sobom ogromnoga psa Skandinava, koji ih posmatraše svojim velikim zaplakanim očima od zime i leda. Braća se htjedoše vratiti, ali kad im je pas stao milo domahivati repom, skloni se Baltik pod njegov trbuh, a Bijeli pod široki kosmati rep, da se zaštite i ugriju od ljute zime, koja im je kočila dah i polako im ulazila u kosti. Pametna životinja kao da je znala za uzrok dolaska nesretne braće, okrenula se prema onoj strani, odakle je prijetila opasnost od Morea, i ostala budno na straži.

Bijedni Nijemko, koji se spotakao i ranio na putu, stupao je okrvavljene noge za svojom braćom, ali kako ga je zatekla noć i studen i preplašen od gorostasne žene Britanije, koja ga je posmatrala svojim velikim izbuljenim očima i piskutanjem kćeri joj Irske, koja se krila za leđima svoje majke i prijetila da naskoči na putnika, zanijemi nesretni Nijemko od straha i pritaji se u dolini Sjeverno čekajući zoru

Ostala braća rasprše se kud koji i tako je okrutni Moreo ostao bez ijednoga sina.

Kad je Atlanta došla kući i kad je saznala što se je zbilo, zaplače gorko. S njom zaplakaše i svi građani kristalnoga Okeana, koji su toliko ljubili svoju dobru kraljicu. I kako oni plaču već više tisuća godina, natopile su i prekrile njihove suze onu silnu uvalu, koju mi nazivljemo morem, po imenu okrutnog kralja Morea. Svi oni lijepi gradovi i sela, pa Atlanta, Moreo, njihova djeca i milijuni onih gorostasnih ljudi, sve je to ostalo pod vodom, koja danas pokriva najljepši dio naše zemlje krivnjom nesretnoga i okrutnoga kralja . . . I ako pogledaš zemljovidnu kartu završi svečano paron Jakomo, vidjet ćeš kud se raštrkaše i sakriše Atlantina djeca, Moreovi doglavnici i dvoranik Indij. Po njima su eto i prozvani pojedini dijelovi ovoga ogromnoga mora, kao: Crno More, Azovsko, Marmarsko, Egejsko, Levantsko, Jonsko, Jadransko, Tirensko, Ligursko, Njemačko ili Sjeverno, Baltičko, Bijelo More i t. d., pa Atlantski, Veliki ili Tihi i Indijski Okean. Nekoji vele, nadoda iza stanke važno, da su ribe duhovi tih prastarih morskih stanovnika, a morski pas pače duh samoga Morea, ali ja u to ne vjerujem.

Eto, tako ti je s našim morem, zaključi stari morski vuk i pogladivši me ponovno po licu, ustane i uputi laganim korakom prema selu.

Dugo sam razmišljao o ovoj čudnovatoj priči, pa sam vam je eto ispričao, a da li je uistinu bilo sve tako, to ćete sami prosuditi. Ne zaboravite međutim, da je stari kapetan bio kralj pripovjedača, pa je on znao mnogo toga i izmisliti, samo da pozabavi i prikupi oko sebe izvedljivu djecu, koju je on toliko volio. **Jos. A. Kraljić.**

Mi smo male Istrijanke

Gledajte nas, božji ljudi,
Vesele smo uvijek ćudi; —
U djetinjstvu slatkom raju,
Kao ptica u svom gaju,
Sprovađamo svoje danke:
Mi smo male Istrijanke! —

Uz riječice naše bistre,
Što se veru širom Istre,
Vodimo vam naško kolo
Lako, marno i oholo
Kao prave vragoljanke:
Mi smo male Istrijanke! —

Žarki plamen grud nam grije,
Slavensko nam srce bije,
I hrvatski jezik mili,
Širom nam se slađan krili,
Kao zvuci žice tanke:
Mi smo male Istrijanke! —

Od Rižane pa do Raše,
Širom, diljem zemlje naše
Tiho zuje pjesme zvonke,
Kad na večer na obronke
Uspnemo se i proplanke:
Mi smo male Istrijanke! —

Mila si nam nad sve ino
Lijepa našo domovino!
Za te kuca srce vrelo.
Kad skačemo uza selo,
Kad snivamo slatke sanke:
Mi smo male Istrijanke! —

Pa kad jednom mili dome,
Postanemo prave mome,
Kad pozdravi nas sloboda
Dika ćemo bit svog roda
Poput slavne Orleanke:
Mi smo male Istrijanke! —

Vrč i vaza

Blizanci su. Svjetlost svijeta ugledali su istog časa u jednoj kući: u lončarskoj radionici negdje daleko u varoši preko mora.

Lončar je iz jednog komada gline uobličio dvije posude; jednu višu, drugu nižu. I onu vitkiju nazva »vazom«, a onu zdepastiju »vrčem«. Nisu se razlikovale te dvije posude samo stasom da li i ruhom; vrč je bio premazan tamnim šarama, dok, naprotiv, vaza je bila napirlitana kričavim bojama.

A kad ih je lončar potpuno opremio, reče im: »poslaću vas u svijet, i jedno od vas služiće siromahu, a drugo gavanu«.

Posude blizanice se rastužiše, doznavši da će se morati rastajati. Ipak upitaše lončara, ko će od njih da služi siromahu, a ko gavanu. Ali lončar im ne htjede kazati.

Dospješe u neki veliki grad. I neki trgovac koji je imao radnju u jednoj najživljoj ulici postavi ih u blistavi izlog svoje trgovine.

Ljudi koji su prolazili tom ulicom počeše se zaustavljati od tog dana pred blistavim izlogom da vide novu prekomorsku robu. I vazu su kovali u zvijezde zbog njenog »plemenitog sjaja« i »bogate opreme«, dok naprotiv, na »neizgledni« i »bijedni« vrč niko pravo nije ni pogledao. A ako se na vrč neko i osvrnuo, podrugljivo bi se nasmiješio i s mjesta bi odvrnuo pogled od njega.

Vaza osjeti tek tada moć svoje veličine i raskoši. Dozna tek tada da je miljenica — otmjenog svijeta. I uzoholi se. I rastapala se od milja. I svakim danom bijaše više bahata. Obijest je dovede dotle da je i sama počela gledati s visoka na vrč. A jednoga dana počela je čak da se i stidi njega . . .

A prezreni vrč ne prokune svoju kob; čak se i ne osjeti potištenim već pomišljaše: kakve li razlike izmedju mene i vaze? Zar je ona od mene vrednija po tome što je napirlitanija od mene? Što je vitkija? A nismo li od zemlje obojica? Kako li je isprazno to njeno nadimanje, isprsavanje, isticanje. Kako li je smiješno to njeno povodjenje za sudom ljudi. Kako li je žalosno to njeno potcjenjivanje i preziranje mene, brata njenog. Ali kako da me i ovi ljudi preziru i potcjenjuju? Zbog čega sam ja u njihovim očima ništavan? — Da. da! Ljudi su već naučni da svog sučovjeka, brata po Bogu. sude po vanjštini. Pusta ih vanjština opsjenjuje.

Vaza nije dugo stajala u izlogu; kupio je jedan gospodin. Vrč se je ražalostio još više, ostavši sam. Koliko bi on bio još više tužan kad bi bio zenao da njegove sestre vaze već nema na životu. Jer još istog dana kad ju je gospodin. koji ju je kupio donio svojoj kući, djeca su je njegova razlupala; njene cjepotine baciše na bunište.

A skromni je vrč kupio nekakav siromašni radnik. I iz njega se mnogo puta okrijepio on i njegova porodica.

(Beograd) **Ljubidrag Garčina**

Rasplakana princesa

Pred nedugo vrijeme življaše kralj. Bijaše star, pognut i sijed. Imao je nekoliko kćeri: mladih i lijepih princesa. Najmlađa medu njima je bila najmilija kći staroga kralja. Na prstima joj bljeskao svijetli alem kamen, a oko vrata tri niza bisera. Oči joj bijahu nježne i modre poput vode gorskog jezera.

Priprosto je živjela mala princesa. Ribari nijesu osjećali kako ih po čelu peku teške i vrele kapi znoja, kada su izvlačili svoje mreže na obalu jer su slušali pjesme male princese. Kada su pastiri tjerali svoje ovce po širokim livadama, mala ih je princesa pratila i slušala zvukove njihovih frula. Pratila je ratare uz njihove drvene plugove . . . Ostavila je sjajne i blistave kraljevske palače i nastanila se u priprostim i čađavim kolibama Istrana . . . Radi te svoje skromnosti bila je najmilija starome i sijedome kralju.

Na granicama kraljevstva sijedoga Kralja jednoga dana riknuo je strašan zmaj. Iz njegovih tisuću ždrijela suknuo je plamen. Tisuću oštrih pandža je uperio na kraljevstvo sijedoga kralja i zatražio od njega da mu dade svoju najmlađu i najmiliju kćer. Ako li mu ne dade svoje najmilije kćeri, opustošiće mu svu zemlju . . .

Ražarile se oči staroga kralja, kada mu je strašni zmaj Rat spomenuo njegovu kćer . . . »Ne!« odlučio je kralj »sve ću žrtvovati, ali svoje najmlađe kćeri mu nikada neću prepustiti . . .«

Zatutnjilo je kraljevstvo sijedoga kralja. Grdni zmaj Rat sipao je svoje ognjene strijele i pustošio je šume. Razarao je sela i gradove. Sa svojih tisuću strašnih pandža gazio je ljude, koji su mu stajali na putu.

Rastužio se sijedi, stari kralj. Njegovi su se vojnici borili poput razdraženih tigrova. Nijesu htjeli zmaju prepustiti svoju najmiliju princesu Istru. Krvarilo je srce kraljevo, kada je vidio koliko života njegovih podanika pada sve za ljubav prema najmlađoj njegovoj kćeri . . .

Strašna je neman rigala vatru iz svojih tisuću ždrijela, pustošila je zemlju i niko joj nije mogao odrezati njenih tisuću ognjenih glava . . . Stari je kralj sjeo na seljačka kola. Vuklo ga je par umornih volova. Sa šakom preostale vojske verao se kroz neprohodne gudure i klance. — Probijao se kroz močvarne nizine . . . Zapadali su točkovi u blato. Upirali su se kraljevi vojnici da ih izvuku iz blata . . . Bio je sretan stari kralj. kada je oko sebe vidio toliku ljubav svojih podanika. Srce je njegovo krvarilo, kada je gledao njihova izmorena lica i kada je gledao kako izmoreni i gladni padaju po gudurama . . . Padali su volovi . . . Ugibali su . . . Vojnici su pritrčavali, ljubili su sijedu kosu staroga Kralja. a on bi se podbočio na kolac i išao dalje uz njih. ostavljajući svoju opustošenu zemlju . . .

Dodoše do mora. Ladom htjedoše prevesti kralja u neko tuđe kraljevstvo. Sa lađe je kralj suznim očima gledao opustošenu. orobljenu i zgaženu svoju zemlju . . . Iz mora je prema njemu pružala svoje mekane i bijele ruke njegova najmlađa kći. Nad nju je grdna neman nadvila svojih tisuću pandža. Nije joj mogao pomoći . . . Ostao je bez svoje najmilije kćeri . . Njegovo je srce bilo snažno, ko u staroga lava. ali toga svega ipak nije moglo podnijeti . . . Jauknuo je stari kralj od bola. ko ranjena zvijer. a srce mu puklo . . . Njegov najmlađi sin poljubio je čelo svoga mrtvoga oca i obećao da će spasiti svoje sestre . . .

Oslobođene su kćeri staroga kralja. Samo najmlađa njegova kći još je uvijek zarobljena. Na surim stijenama leži ugažena i rasplakana . . . Raščupane su njene kose . . . Po modroj pučini bludi njen pogled i traži svoga izbavitelja . . . Pričini joj se da nešto tutnji zemljom . . . Na časak prestaju teći njene suze. Prislanja uho o one sure stijene . . . Ne varaju li je njene uši? . . . Opet tutanj. S mora zaćarlija lahor . . . Ljubi njenu zlatnu kosu i rasplakane oči . . . Pita ga: »Ne čuješ li i Ti. lahore, da nešto tutnji zemljom . . . ?

Odgovara joj lahor: »Da. čujem. To nije tutanj . . . Preko mora s onih visokih planina doletjeh k Tebi. Usput sam stao i čuo za te ovu priču: »»Tamo na istoku u gradu spava junak Marko . . . . Njegova je snaga strašna. On spava sada . . . Šarac je privezan o koplje. Jede zob. Kada nestane zobi, Marko će se probuditi . . .« Taj tutanj što ga čuješ, hrzaj je Markova konja. To je sneni dah. Dah uspavanoga Marka. U Tvoga zmaja nestaje snage. Kada se Marko probudi. jednim će mu zamahom posjecati svih tisuću glava . . . Na pragu će Te dočekati brat Tvoj. I on je danas već sijed . . . Raširiti će ruke i poljubiti Te u čelo . . . Na Tvome prstu će opet zasjeti alem, a oko vrata biser . . .

Na surome kamenju sjedi najmlađa princesa Istra . . . Rasplakana. Raspletene kose . . . Prisluškuje tutanj što prolama zemljom i čeka da se Marko probudi . . .

Bednja. **Vladoje Rovinjski.**

Majmun Klok, mali Jožić i njihove vragolije

»Hura, doma sam!« tako je nekako kriknuo u svom majmunskom jeziku Klok, kad je svanula zora. I sav van sebe od radosti stade grliti Jožića i Crvića, koji su u sto briga visjeli na grani usred prašume.

I zaista: Klok je kriknuo nekakav majmunski zov i u tili ga čas okružiše majmuni, kojih je bilo veliko mnoštvo na svim stablima, medju granjem i povijušama.

Doskakutali su do Kloka, onjušili ga i radosno se kreveljili, da se upravo vidjelo, kako su oduševljeni njegovom prisutnošću. Ta kako i ne bi! Našega je Kloka sreća nanijela upravo u njegovo pleme, medju njegove rodjake, koje je prije mnogo i mnogo godina ostavio, kadno ga neki njemački trgovci uhvatiše na prevaru još kao malog majmunčića i odvedoše u Hamburg, a odanle, za dobre pare, u Zagreb u zoološki vrt. Sad ga se njegova majmunska braća ne mogoše dosta nagledati.

Klok je znao, što treba Jožiću i Crviću pa se požurio, da to dojavi majmunima. U tren oka pograbiše majmuni Jožića i Crvića i na rukama ih polagano spustiše na bujnu zelenu travu u džungli. Dok su ih jedni lijepo smještali i čuvali oko njih stražu, da im ne bi kakova otrovnica naudila, drugi su majmuni donosili najslasnije plodove i voće i nagomilali oko njih čitavo brdo kokosovih oraha.

A Klok se gospodski šepirio pred dječacima kao da im želi reći: »Eto vidite li, prijatelji moji, kako se majmun Klok znade odužiti svojim malim prijateljima! Ne bojte se, sada ste moji gosti u mom rodnom kraju medju mojom majmunskom braćom, koja će Vas paziti kao oči u glavi. Uputio sam ja čitavo majmunsko pleme u to, kakovi ste vi dobri drugovi.«

I zbilja Jožiću i Crviću nije a ma baš ništa manjkalo. I druge su ih životinje dolazile znatiželjno gledati. Došle tako mnogobrojne kreštave papige, spuštale se do njih i ljubopitno zirkale u njih, šuljali se i mladi slonovi, milovali ih svojim dugim rilima, a Klok je nešto tumačio u svom životinjskom jeziku, koji je svim četveronožnim stanovnicima prašume, vrlo dobro poznat.

Jožić se i Bepo Crvić dobro snašli u prašumi medju majmunima. Stali su pokazivati svoje majstorije, penjali se i oni, hodali po glavi a majmuni hihotali ko ludi od veselja. Baš im je lijepo bilo. I nijesu se mogli dovoljno nahvaliti Kloku, koji ih je tako sjajno počastio u svom rodnom mjestu. Ali ne mogu ljudi vječno živjeti medju majmunima i puzati po stablima, pa tako nijesu ni ova naša dva junaka htjela dulje ostati. Zaželjeli su da dodju opet medju ljude. Čim su to čuli majmuni, odmah su ih ispratili po neprohodnim putevima prašume do jedne ljudske naseobine.

Bijaše to neko crnačko selo u srcu Afrike, daleko od svake kulture. Rastanak izmedju majmuna i naših malih junaka bio je upravo dirljiv. Natovarili su im svakog blaga Božjega, nanizali im oko vrata čitave nizove najskupocjenijeg dragog kamenja koje su pokupili po koritima presušenih potoka, zakitili ih najraznobojnijim perjem rijetkih ptica, a Kloka su nosili kao da im je kralj. A i bijaše zapravo Klok potomak jedne kraljevske majmunske porodice zato su ga i poštovali toliko ostali majmuni i da je htio ostati mogao je bez daljnjega postati majmunskim kraljem u velikoj prašumi.

Ali on nije htio ostaviti svoje male prijatelje u nevolji, nego je radije napustio majmune i svoju domovinu i pošao s Jožićem i Bepom, da ih otprati natrag medju ljude.

Crnci su s velikim začudjenjem dočekali ovo neobično društvo majmuna i dvojice bijelih ljudi. Neki proždrljiviji polakomili se i već htjeli navaliti na njih da ih ispeku i pojedu. Ali u zao čas po sebe. Jožić izvadi iza pasa kuburu, koju je još iz Kine ponio, pa opali jedan hitac u zrak, tako gromko, da je sva prašuma zaječala. Svi se crnci

razbježaše glavom bez obzira, sve misleći da su to nekakova nadzemaljska bića. Malo kasnije povratiše se, puzajući po zemlji i padajući ničice pred Jožićem. Crnački poglavica zakićen skupocjenim nojevim perjem pružao je nekakove darove i pozivao ih u kolibu.

Podjoše. Povališe se na mekana krzna u glavarevoj kolibi i legoše spavati, dok je za svaku sigurnost Klok stražio, da ne bi možda prevejani Crnci napravili njegovim prijateljima kakovu psinu. Medjutim nije bilo potrebno. Crnci su bili preplašeni i nijesu se usudjivali ništa napraviti.

Kad su se probudili stadoše se gostiti, jer im je crnački poglavica priredio sjajnu gozbu u počast. Sjajno su se proveli. Crnci im zaigraše divlji ples. Sa svih su im strana donosili darove, tako da ih nijesu više imali kamo spremati.

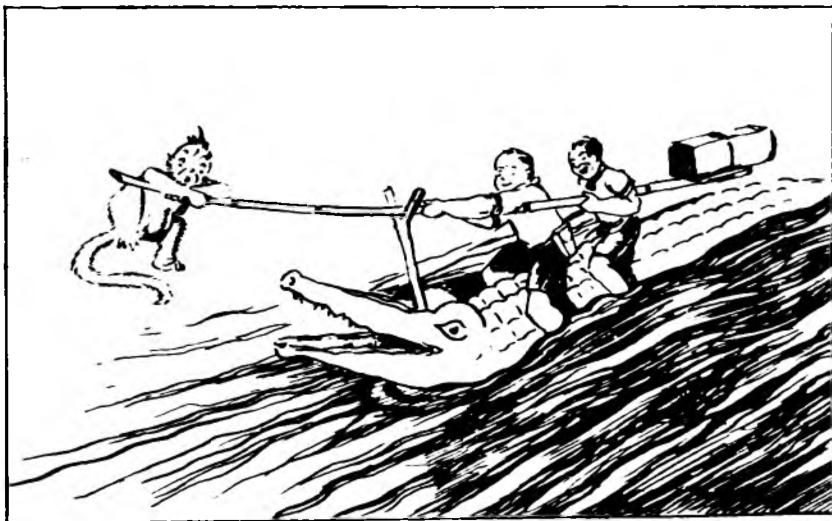
Bepo Crvić, koji je već po naravi kao pomorac bio neki skitalac nije htio niti kući poći. Bio bi najvolio ostati medju Crncima, pa da im postane kraljem i da živi spokojno kao bubreg u loju. Ali Jožić, koji već odavna nije bio kod kuće, htio je na svaki način otale, pa da se vrati kući.

I tako se konačno dadoše na put.

A ma da vam je bilo vidjeti kako se duhovito otisnuše. Rijeka, koja je proticala crnačkim selom bijaše puna krokodila. Jedan je od njih

uvijek vrebao na majmune, koji su mu bili najbolja poslastica. Pa kad bi god ugledao na obali Kloka, koji je dostojanstveno šetao na suncu, krokodil bi proždrljivo razvalio čeljusti sve se šuljajući k njemu. Ali nije ni naš Klok s duda spao, ne će njega krokodil tako lako ščepati.

I baš su tu proždrljivost krokodilovu naši junaci znali iskoristiti. Eto kako: Jednoga se dana zajedno sa svojom prtljagom baciše na široka ledja krokodilova, digoše mu pred nosom dugački trskov štap, na koji se popeo Klok. Da ste vidjeli krokodila, kako je jurnuo. da bi se dočepao Kloka.

Ali Jožić je dobro kormanio, i Klok je uvijek čučao na štapu u odredenoj udaljenosti, od krokodilovih ralja tako da ga se ovaj nikako nije mogao dočepati. Krokodil je jurio niz vodu ko pomaman. I tako se oni silnom brzinom spuštahu širokom rijekom ne znajući prema kojem kraju plove. A proždrljivi krokodil što je gladniji postajao to je brže plivao. Spuštali se tako preko brzica i preko virova, uvijek sigurni na širokim ledjima krokodilovim. Jednoga dana ugledaše uz obalu ogromne piramide.

»Hvala Bogu, već smo u Egiptu«, klikne veselo Jožić, koji je još u školi znao vrlo dobro zemljopis.

»Sada imamo prilike da pregledamo ove stare spomenike, doda Crvić i oni se lijepo naslonjeni na leđima nilskog krokodila, divljahu hramovima, sfingama i drugim orijaškim spomenicima starih Egipćana.

Dugo su tako plovili Nilom na opće začuđenje drugih putnika, koji su jurili mimo njih u ladicama i brodićima.

Jedne večeri stigoše u veliki sjajno osvjetljeni grad.

Bijaše to Kairo.

Lijepa naša Istra

Kad je ono prije trista godina kuga poharala najljepše krajeve zapadne Istre, Mlečani, koji bijahu tada u tom dijelu gospodari, dovedoše na napuštenu zemlju k preostalim istarskim Hrvatima, nove skupine našega naroda iz Dalmacije i Primorja.

I najedamput se zazelenila polja, pozlatila se žutim klasjem, zemlja se obnovila, krupno grozdje urodilo. Pod marnim rukama naših otaca Istra postade blagoslovljenim gajem, kutićem zemaljskoga raja . . .

Hladovina »pod pinjolima« na Poreštini.

U zahvalu što smo zemlju digli preporodili, obnovili i blagoslovili je svojim znojem, prozvaše nas divljacima, barbarima.

E pa neka im! Mi se time ponosimo. Neka smo divlji, nenalickani i bez glatkih ukrućenih košulja. Ali smo tvrdi i neslomivi. I držat ćemo zemlju onu, dok nas jednoga bude. Gdje su Mlečani, gdje Nijemci, duždi i kapetani? Gdje moćni gospodari naši? A mi smo još tamo!

Preporodili smo zemlju. Eto što smo od nje stvorili.

Prevejanost staroga lisca

(Po tuđem izvoru.)

III. Predić kod lisca.

Lisac je ležao ispred svoje kuće i sunčao se. Čim je opazio Predića, potrči mu ususret, nazove mu dobrodošlicu, pruži mu šapicu, a Predić mu reče: »Kralj te pozivlje posljednji put. Ako se danas njegovom pozivu ne odazoveš, čeka te sigurna smrt.«

Lisac ga mirno sasluša i reče sam u sebi: »I tebe ću nasamariti kao i medveda.«

— Dragi prijane, — reče mu lisac, od srca ti hvala, ali ja odmah ne mogu ići. Ti moraš malko otpočinuti.

— Ne, ne, nikako — odvrati Predić. Kraljev nalog valja odmah izvršiti.

— Ali, dragi druže, — nastavi lisac, kud ćemo sada. Nije daleko do noći, pa možemo putem

lako i nastradati. Ostani ti lijepo do sutra kod mene. Imadem gospodsku večeru, a iza večere ćemo se malko pozabaviti i poigrati. Sutra ujutro ranom zorom otići ćemo našem dobrom kralju.

Napokon mačak pristane i upita da li je večera gotova.

»Jest, imademo finoga meda«, odgovori Šumić.

»Hvala ti na medu, to je za sladokusce, a ja bi rado onako malko... znaš... mišjeg mesa«, odgovori Predić.

»E, toga baš nemam, ali možemo vrlo lako do njega doći. Tu u blizini imade seljak hambar u dvorištu koji je pun miševa najbolje vrsti.

Ako želiš možemo odmah tamo i eto ti gozbe i veselja.« —

Predić — razumije se — odmah pristane i pođu. Stignu do dvorišta.

Kroz zid je lisac prošle noći izvukao pijetla, a drugog dana mu je seljak Marko našao trag i podmetnuo kliješta. To je sada lukavi Šumić opazio i reče Prediću:

»Dragi druže, evo ovuda se provuci u dvorište, ali pazi: idi polagano da te nitko ne čuje. Ja ću ovdje na straži biti.«

Predić ga posluša i provuče najprije glavu a zatim prednje noge, ali u zao čas: žica ga stane daviti, on je jadnik u stupicu pao. Stane mijaukati i dozivati u pomoć: »Jao, druže, jao, ja sam propao. U pomoć!«

Lisac mu podrugljivo reče: »Kako ti se miševi sviđaju? Kad bi seljak znao da si mu došao miševe i štakore tamaniti, on bi ti bio kobasicu pripravio.«

Mijaukanje Predićevo probudi seljaka. On zadovoljno onako sanen sam u sebi reče:

»Lijo, lijasta, ipak si napokon dolijala.« Probudi ženu, slugu i djecu da vide lopova u zamci, ještima.

Dođu do mačka, pogledaju ga začuđeno, pa stanu po njemu, jadniku, udarati. Jednim udarcem izbije mu oko seljakov sin Jurić. U posljednji čas uspije Prediću da pregrize uže na zamci, otrgnuvši se i sretno umače.

Iznemogao, isprebijan i bez jednog oka potrči kralju. Kad ga kralj ugleda dosjeti se odmah jadu i zapovijedi jazavcu Kukuruzoviću urlikajući da se sva šuma tresla:

— Da mi odmah dovedeš Šumića. Ako se bez njega vratiš, znaj, da te čeka najstrožija kazna.

Jadni Kukuruzović se duboko pokloni i reče: »Razumijem, veličanstvo! i pođe.

IV. Kukuruzović kod lisca.

Šumić bijaše sa porodicom kod kuće. Njegova gospoda držala je na koljenima jedno dijete i pjevala mu uspavanku, a lisac je učio starijeg sina nekakvim čarolijama i majstorijama.

Jazavac pokuca na vratima rupe i uđe unutra. Lisac ga uljudno dočeka i pozdravi: »O, rođače, da si mi zdravo! Sjedni i otpočini.«

Kukuruzović mu odmah reče: »Ti odviše vučeš za nos našega kralja. Nemoj tako, ako ti je život mio i drag. Poslušaj kraljeve zapovijedi. Ja ti bratski i najiskrenije savjetujem, idi kralju i moli ga za oproštenje. On je velikodušan i blaga srca, pa će ti i blago suditi. On te zove posljednji put. Ne budi tako tvrdoglav! Slušaj savjet svog dobrog druga.«

Šumić se duboko zamisli... Napokon reče: »Pa dobro, idem. Moliću kralja za oproštenje i on će mi sigurno sniziti kaznu.«

Kad je ovu odluku čula njegova žena brizne u plač i naricanje. On je stane tješiti, izljubi i pozdravi nju i djecu, a Kukuruzović ga uzme ispod prednje desne noge i pođu.

U dragi

Kada pramaliće život nan razbudi,
a grmlje na moru sve se zazeleni,
kad se nebo večer jače zarumeni
i drage ožive od govora ljudi,

ontar sve se vrne, ča je nikad bilo,
prid dušu mi zajde jena svitla slika,
njeja slika i njeja prilika
i sve ča se milo u mladosti snilo.

More piva staru pismu svoju,
grmi šušte, mali tići poju
pramaliću, ča cviće utvara.

U dragi je naša barka stala,
ti na provi mlada si kantala
da na svitu ni takovog para.

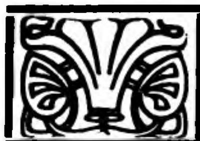
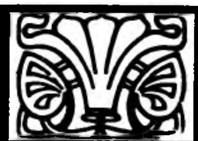
Mate Balota

Učka

Naša Učka stoji kao mrtva straža
I puna je naših bogova i vila,
I u njoj se naša živa pjesma skrila,
Da nam tako skrita bude još i draža.

Stoji Učka silna. Ne umiru vile . . .
I one će jednom opet da se krile,
Da probude srca, da potresu duše,
Da ih suncu vode iz ropstva i tmuše.

Rikard Katalinić Jeretov

 R A Z N O

Najveći gradovi svijeta su ovi: New-York glavni grad Sjedinjenih Država Sjev. Amerike. Broji 9,350.000 stanovnika. Iza njega dolazi London sa 7,600.000 stanovnika, pa Pariz sa 4,600.000. Na četvrtom je mjestu Berlin glavni grad Njemačke sa 4,126.000 stanovnika. — U Aziji je najveći grad Osaka u Japanu, koji broji 2,115.000 stanovnika, a u Australiji Sidney sa 1,050.000 ljudi.

Tjelovježba kod Čeha. Čini se da nijedan drugi narod na svijetu ne poklanja toliko pažnje tjelovježbi koliko braća Česi. Ukupni broj ljudi, koji se bave tjelovježbom iznosi 1,300.000 što znači da se svaki deseti čovjek u Češkoj bavi nekim športom. Českí sokoi broji oko 600.000 članova, Orao 130.000, radničko socijalističko tjelovj. udruženje 100.000, radničko komunističko tjelovježb. udruženje 100.000, njemački tjelovježbeni savez u Českoj 70.000. Osim toga postoji oko 2000 športskih društava sa preko 260.000 članova, te 40.000 skauta.

To su brojke, koje su nam poznate. A vjerojatno osim ovih imade još mnogo i mnogo tisuća drugih, koji vježbaju sami i koji nijesu članovi nikakvih udruženja. To znači, da je česki narod čil i zdrav, pa bi se i mi morali u nj ugledati.

Naravno gorivo. Na Islandiji na krajnjem sjeveru, gdje je sve puno vječnog snijega i leda, imade u izobilju izvora kipuće vode. Ta vrela upotrebiti će sada umjesto goriva i to na taj način, što će kipuću vodu, koja iz njih prska dugačkim cijevima uvesti u sve kuće glavnog mjesta Reykjavika. Svaka kuća imati će tako centralno grijanje kipućom vodom, a osim toga svaka će kuhinja imati na raspolaganje kolikogod bude htjela vrele vode. Već se grade cijevi, koje će iz 38 km udaljenih izvora dovoditi vodu u Reykjavik i koje će svake minute izbaciti šesnaest kubičnih metara vrele vode.

Takovih kipućih izvora zvanih gejziri imade na Islandu oko sedam stotina.

Najdeblje drvo na svijetu je čempres, koji se nalazi u Meksiku u selu Tula. Debljina mu je preko 47 metara, a kažu, da je star dvije hiljade godina.

Tamanimo miševe! Malo tko znade, koliku silnu štetu počinjaju svake godine te male životinjice. Izračunano je, da se od jednog jedinog para običnih poljskih miševa izleže u jednoj godini 360 mladih, koji pojedu ukupno 18 metričkih centi žita.

Još je gori kućni miš. Ako ga se ne tamani on će u jednoj godini izleći čitavu vojsku potomstva, ništa manje nego 480 miševa. Uzmemo li, da svaki miš pojede godišnje oko 2 kilograma slanine to će njegova tako brojna obitelj pojesti skoro 1000 kila slanine.

Tamanimo dakle ove male štetočine.

Do koje se najviše visine čovjek popeo? Najviše gorje naše zemlje je Himalaja u Aziji. Do danas još nije nikome uspjelo, da se na najviši vrh toga gorja popne. Svake godine čitamo o velikim ekspedicijama, no svaka se dosad morala vratiti neobavljena posla. Silni vjetrovi magle i mećave u silnim visinama priječe čovjeku, da se popne na njih. Najviša visina, do koje je čovjek dospio iznosi 7459 metara. Tolika je visina brda nazvanog Jongsong Peak u himalajskom gorju, na koje se popeo prof. Dr. Dyhrenfurth godine 1930. sa svojom ekspedicijom. On je na svom penjanju snimio ništa manje nego 6000 slika i donio 14.000 metara filma.

Najviši vrh je, kako je poznato, Mount Everest, 8882 m visok.

Koliko je stajalo Kolumbovo putovanje u Ameriku? Otkriće Amerike odnosno Kolumbova ekspedicija stajala je u našem novcu prilično malo. u svemu oko 112.000 dinara.

Nekuhano mlijeko uzročnik bolesti. Ne može se pobiti činjenica da je mlijeko najhranivije i najzdravije piće. Ali kuhano. Sirovo mlijeko može biti često uzročnikom najtežih bolesti, u prvom redu sušice ili tuberkuloze. Tuberkulozna krava, a tih imade veoma mnogo, izlučuje u mlijeku na milijune bakcila. Tko pije sirovo mlijeko takove krave veoma će lako oboljeti od sušice. Osim toga imade i drugih zaraznih bolesti, koje se mogu dobiti pijući sirovo kravlje mlijeko. Najbolje je stoga svako mlijeko odmah prokuhati, jer kod vrenja uginu svi bakcili.

Moja pìsma

Tuje nebo, mračno neveselo,
tuji ljudi, svoji samo svoji,
tuja zemlja. Moje rodno selo
daleko na žarkem suncu stoji.

Vajk san sam u tujen ljudskem moru,
prez dobre duše, brata i poznanca,
i vajk san gost u tujen razgovoru.
To zala bô je brižnog izagnanca.

Sam san sebi već se ražalija.
Tuja zemlja ima svoje jade,
tuje sunce samo svoje grija,
a ja samo gledan tuje grade.

Mati moja ča misli na mene,
i divojka ča se još prisića,
garofula ča na šterni vene,
to je nekad bila moja srića.

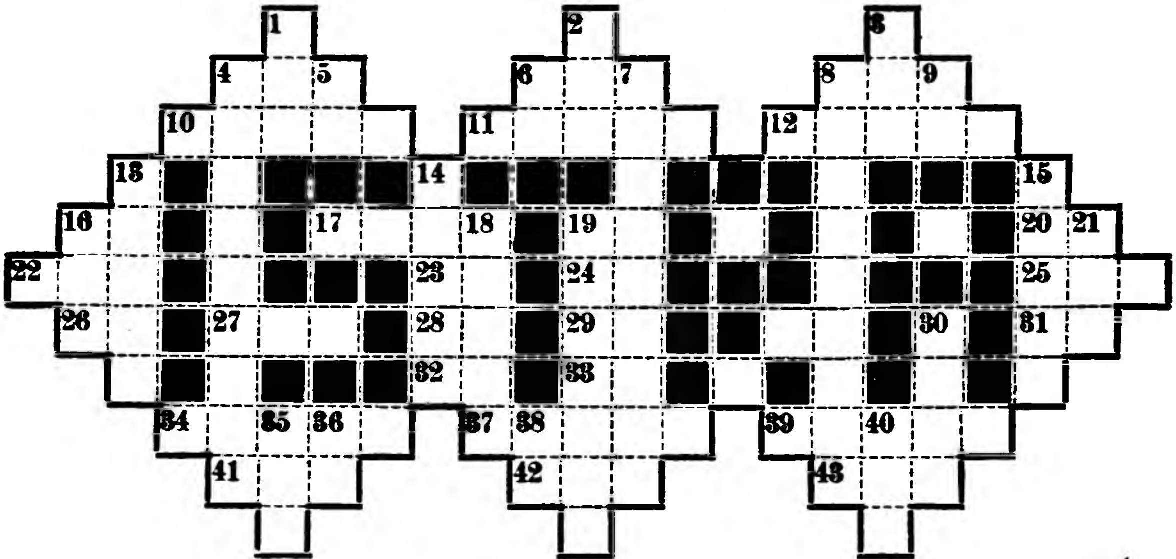
Zemljo moja, žuta i crljena,
gradi moji, od bilog kamenja,
ljudi moji, srca otvorena,
Istro moja, majko izgubljena.

Mate Balota.

ZAGONETKE

KRIŽALJKA.

Sastavio: Marinko Dražin, Kambelovac

Vodoravno: 4. turska kapa, 6. vrši saobraćaj, 8. šahovski pojam, 10. žitarica, 11. zanatlija, 12. glavni grad Francuske, 16. staro egipatsko božanstvo, 17. lađa, 19. rijeka u gor. Italiji, 20. zemlja se vrti oko nje, 22. isto što i 6 vod., 23. prilog, 24. dan bez jednog slova, 25 naš otok, 26. prijedlog, 27. naša rijeka, 28. zamjenica, 29. negacija, 31 mjera površine, 32. isto što i 16. vod., 33. kratica za »čuvar topova«, 34. lanci, 37. muško ime, 39. južno voće, 41. veznik, 42. prva žena, 43. noćna ptica.

Okomito: 1. muško ime, 2. sport, 3. dvojica, 4. država u Evropi, 5. dva ista suglasnika, 6. dom. životinja, 7. vrst razonode, 8. naš pjesnik, 9. zamjenica, 13. naš pjesnik, 14. pogon, 15. zanatlija, 16. pleme, 18. naša rijeka, 19. naš grad, 21. pravi se od mlijeka, 30. životinja koja plete mrežu, 35. stara mjera, 36. dom. životinja, 38. oblik glag. biti, 40 tišina.

REBUS

Sastavio: Zvon. Mastanjević, Osijek

1) **A a**

2) **AK AK**
AK
AK AK

ODGONETKE I ZAGONETKE

Odgonetke zagonetki iz 8. broja:

KRIŽALJKA:

Vodoravno: 20) sag, 4) so, 21) ob, 22) oj, 23) ja, 24) car, 25) ad, 26) lav, 10) vi, 12) dom, 15) kir, 28) o, n, 27) mir, 29) ri, 30) ban, 31) at, 32) Nil, 19) pa, 33) bon.

Okomito: 1) Rab, 2) Sob, 3) roj, 4) Som, 5) jaz, 6) lav, 7) val, 8) ? 9) Rim, 10) Vo, 11) Vir, 12) Dim, 13) in, 14) ir, 15) Koran, 16) Risan, 17) raj, 18) ti, 19) Po.

ISPUNJALKA:

Bakar, kalež, breza, Istra, kovač, uvala.

od I—II Šenoino djelo: Kletva.

—•—

Ispravno su odgonetnuli: Danica Briščik, Sušak; Mihovilić Adelina, Sušak; Zvonimir Mastanjević, Osijek; Vinko Janeš, Skrad; Slavko Arneri, Našice; Pajo Oreškovič, Rakovica; Marinko Dražin, K. Kambelovac; Željko Čepulić, Kostrena Sv. Barbara; Tatjana Plećaš, Gospić; Luka Grgurević, Zagreb; Sofija Radmanović, Gospić; Josip Abramović, Skrad; Miljenko Pezelj, Bakar (Kostrena Sv. Barbara); Stipčić Stanislav, Sušak; Ivo Novak, K. Sućurac; Dragan Ferjanić, Gjurgjenovac.

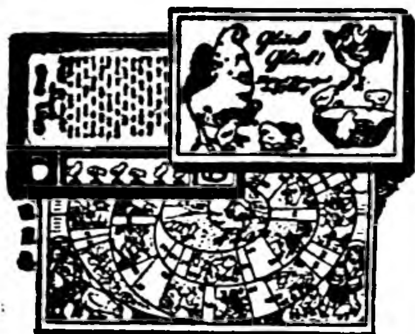
Nagradeni: Pajo Oreškovič, Rakovica; Zvonimir Mastanjević, Osijek.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 20. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26. Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gundulićeva ulica 28a.

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM. POJEDINI BROJ 1.— DIN

God. III. 1932 Br. 10.

Upozorenje!

Sve povjerenike molimo, da nam svakako prije svršetka školske godine doznače novac za raspačane primjerke M. ISTRANINA. Neprodane brojeve neka nam o našem trošku vrate.

Isto tako neka još prije svršetka šk. god. pošalju obračun vrhu prodanih primjeraka SUZE ISTRE.

One pak pretplatnike, koji još uvijek, ni nakon naše pismene opomene, nijesu platili zaostalu pretplatu, lijepo molimo, da bi nam je priloženom uplatnicom ODMAH doznačili.

Svim prijateljima našega lista, a napose svojim vrijednim i požrtvovnim povjerenicima, najusrdnije se zahvaljujemo na trudu, koji su tokom godine ulagali, da list raspačaju i prošire.

Molimo ih, da nam ostanu prijateljima i u narednoj školskoj godini, a medjutim ih bratski pozdravljamo u ime svoje i u ime naše napaćene Istre.

Odani

Urednici „Malog Istranina"

MALI ISTRANIN

GOD. III. ZAGREB, LIPANJ ŠKOL. GOD. 1931./32. BR. 10.

Na kraju treće godine . . .

Navršila je eto i treća godina izlaženja »Malog Istranina« . . .

Bacamo pogled unatrag i promatramo put, koji smo prevalili, zapreke, koje su nam stajale na putu, rezultate, koje smo postigli . . .

U duhu se vraćamo u one dane, kad smo s nekom zebnjom i nesigurnošću prije tri godine prvi puta izišli na javu. Hoćemo li uspjeti, hoće li nas čuti, hoće li nam se odazvati? Pošli smo i pokucali na vrata siromašnih istarskih prognanika, po svim dijelovima svijeta rasijanih. Pristupili smo djeci njihovoj, uprli prstom na zapad, gdje se sunce svake večeri gasi u moru našemu i upozorili ih na blagoslovljeni dijelak Domovine naše, na onu grudu svete zemlje, koja je nas rodila i koja sakriva posvećeni prah otaca naših, djedova njihovih.

Dirnuli smo srca i ostale male braće širom Jugoslavije . . . A djeca su stala i prisluškivala . . . I čula su prigušeno brujanje naše pjesme, umirući šapat našeg jezika, zov svoje braće, koja ostadoše dolje na mrtvoj straži . . . Čula i razumjela. Odazvala se puna ljubavi, puna dobrih i poletnih odluka . . . I u svojim se čistim i nepokvarenim mladim srcima zavjerila pred Bogom i pred Domovinom . . .

Danas više ne osjećamo nesigurnosti. Ne treba nam ni skromnosti. Neslomiva smo snaga. Nepregledne legije, požrtvovne, junačke i pune života . . . Sve sama neistrošena, neispucana mlada snaga, koja vrije i previre, vodjena jednom velikom misli, jednom velikom idejom . . .

Ne treba nam hiniti lažnu skromnost, nego s ponosom kažemo: stvorili smo nešto veliko, značajno i zamašito — po budućnost naše Istre.

Na čemu se bazira naš rad?

U velikoj je zabludi bio svaki onaj, tko je ma i na čas pomislio da je nas u jednom samo trenu vodio osjećaj neke slijepe nacijonalističke mržnje. O, ne! Mi smo Slaveni! I to najčišći, najsvjesniji, najnepatvoreniji. A najznačajnija je osebina Slavenstva snošljivost, umiljatost, širokogrudnost i LJUBAV . . . Nitko većma ne želi što tješnje i prijateljskije odnose naše Domovine s Njezinim susjedima nego li mi, koji svaku nesuglasicu svojom kožom krvavo plaćamo . . . Na razmedu dvaju svjetova, dviju civilizacija, Istoka i Zapada, držimo zato, da smo baš mi zvani, da postanemo kopčom, pomirnicom dvaju svjetova, dviju kultura.

I MI OD PRVOG ČASA TEŽIMO ZA TIM . . .

Težimo, jest! Ali ne dopuštamo nikome, pa ma kako se on velikim pravio, da nas rad nekih svojih megalomanskih imperijalističkih ciljeva satre, zgazi, uništi, smrvi i popljuva svu našu lijepu povijest, sve

tegobne i mukotrpne napore naših otaca i djedova, sve svijetle tradicije naše . . . . .

Nas je u svakom času vodilo samo jedno čuvstvo, veliko sveto i plemenito, čuvstvo, koje su svi narodi u historiji čovječanstva uzdizali kao vrhunac savršenstva i plemenitosti:

ČUVSTVO LJUBAVI PREMA MAJCI RODJENOJ.

A Majka naša nije samo ona pognuta, nježna i smežurana starica, koja nas je tetošila svojim naivnim uspavankama. Majka je naša i ona zemlja, u koju je legla i onaj prah u koji se pretvorila i onaj cvijet koji je nad njenim humkom izrasao. Dijelak je Majke naše i brat naš, koga je jednako kao i nas, ona, patnica, rodila i svojim ga mlijekom dojila. I svaka gruda zemlje, na koju je kap znoja Njenog kanula . . . I braća i rodbina naša, i ljudi i zemlja i kamen onaj, i sva, sva, ona lijepa nezaboravna Istra naša, sve je to Ona, sve je to zajedno Velika jedna patnica, draga Majka naša . . . Hiljadu nas sitnica veže s Njome, hiljadu uspomena, hiljadu dogodjaja, koji tvore lijepu prošlost, svijetlu povijest našu . . .

I nema te sile, koja bi nas mogla prisiliti, da se odreknemo svih onih sjajnih stranica naše povijesti, da se odreknemo te zemlje naše posve ćene, da je zaboravimo, kao da nas nikada ni rodila nije. Tko razuman može tražiti od nas, da Joj ne želimo dobro, da ne pričamo o Njoj i ne spominjemo je djeci svojoj . . . Da ne zaželimo čuti pjesmu Njenu, osmijeh radosti i sreće one naše drage ostavljene braće, umjesto jauka i plača? . . .

Gonjeni tom ljubavlju — naglasujemo: nikad mržnjom — mi smo ovim »Malim Istraninom« odagajali djecu svoju tim idejama. Uz djecu našu rođenu slušale su nas i silne tisuće ovdješnjih mališana, a možda budućih velikana, koji su gledajući nas, najbolje naučili kako valja ljubiti Majku Domovinu, jer su na nama vidjeli, kolika je bol, kad čovjek izgubi slobodu i bude prognan iz svoje rodjene domaje . . .

Ernest Radetić

Pod tuđom puškom

Zlatan Mudrić bio je jedan od najmudrijih dječaka u selu. Sve ga je znalo i govorilo o njemu sa nekim poštovanjem i ponosom. Ta on je znao toliko toga, što nije bilo ni odraslima poznato. Djeca se uvijek sakupljala okolo njega i slušala njegova razlaganja i njegove pouke. I otac mu bio takav: pravi seoski učitelj, savjetnik i sudac. Poginuo u svjetskom ratu na talijanskoj fronti. Zlatan ostao sam uz majku i vršio već onako malen i slabašan sve lakše poljske i kućne poslove. Ko će, kad nema drugoga. A majka ne može sve. Bio on već polako i ratar i pastir, pa kuhar, zidar, stolar i kovač, a u potrebi, kad je trebalo pisati u Ameriku seoskim iseljenicima, i seoski pisar. I baš ovaj potonji posao stao ga malone i glave.

Jednom je pisao, na sam Vidovdan, u Ameriku ovako:

»Ne, Istra nije izgubljena! Dajte i vi tamo, radite i mislite uvijek na zemlju, koja vas je rodila.«

I kad se je Zlatan jedne večeri uspeo na brežuljak nedaleko sela, da otud posmatra Velebit i lijepa seoca i gradiće, što se pod njim bijelili i odrazivali u lazurnom moru, dođe k njemu neki mrki stražar i zapovijedi mu da ga slijedi.

Zlatan se protivio. al kad ga je on ščepao nemilosrdno za uho i udario ga kundakom, uvidio je. da mu je svaki otpor uzaludan, pa je koraknuo pred stražarom ko malo nedužno janje ne mogavši dokučiti zašto ga traže i proganjaju. Istom kad je ušao u gradsku vijećnicu a zapovjednik ga zapitao dali on piše pisma u Ameriku.sinulo mu sve pred očima i već je znao što ga čeka.

Lijepa naša Istra: **Lovran.**

— Jesi li ti Zlatan Mudrić? — zapita ga zapovjednik oštro.

— Jesam.

— Sin pokojnog Marka i živuće Mare. rođene Sokolić.

— Njihov rođeni sin.

— Ti si dakle onaj. koji piše onakva ratoborna pisma u Ameriku.

— Ne znam. ja na koja pisma vi mislite i što je u njima tako ratoborna! — podignuo Zlatan malko glas i stupio bliže stolu, kao da je htio pokazati kako se nikoga ne boji.

— Ne znaš!

— Ne! — odlučno će mali.

— A znadeš li možda kako se zove zemlja u kojoj živiš?

— Znam . . . To je naša Istra!

— Naša?! . . . Kako to misliš?

— Naša po Bogu i srcu naroda. koji u njoj živi. Ta mi smo se tu rodili. Tu su se rodili naši roditelji. naši djedovi i pradjedovi, pa čija onda može da bude doli naša! — osmjeli se mali seoski junak gledajući neustrašivo u razrogačene oči nemirna zapovjednika.

— Vaša! . . . A ko sada u njoj gospodari? . . . Zar je i sada još vaša?

— Po narodu, koji u njoj živi naša, a po onomu, koji sada u njoj vlada i gospoduje, vaša! — osmjehne se zlurado Zlatan. — Znam ja to! Nije to meni novo! — nadoda zagledavši se kroz prozor u zalazeće sunce.

— Po narodu, koji u njoj živi, veliš. A čiji su oni uklesani lavovi na gradskim vratima, na zvoniku i na vijećnici?

— Mrtvi su oni, gospodine zapovjedniče! — smiješio se dalje dječak. — I kad bi znali govoriti, kazali bi vam koga su ovdje našli, kad su amo došli . . .

— Koga su našli! Kaži! — ražesti se zapovjednik dižući se sa stolice.

— Stare Hrvate, čiji smo mi potomci! — odvažno će dječak znajući da ne može izmaknuti kazni, koja mu je već unaprijed odmjerena.

— Lažeš nitkove! Lav sv. Marka nije zalazio među čobane.

— Nisam kazao čobane, već stare Hrvate, gospodine zapovjedniče.

Zapovjednik postajao sve nemirniji i ošinuvši ga još jednom svojim prezirnim pogledom, zapovjedi stražaru oštro, da ga odvede u osamicu, gdje su otsjeli i drugi prije progona na daleke otoke.

Zlatan se mirno naklonio i izašao sa stražarom iz sobe bez da je plakao i bez ijedne riječi isprike. Jedino kad je bio na pragu vijećnice, pogledao je prema onoj strani, gdje se je u tami gubilo njegovo drago selo i njegova uboga kućica i sjetivši se majke kanu mu niz obraze dvije debele suze.

Narednoga jutra primila je majka od vlasti pismo, koje ju je zaprepastilo. U pismu stajalo je ovo: »Vaš sin Zlatan pronađen je po našem liječniku duševno bolesnim, pa će za neko vrijeme biti odveden u jednu bolnicu u unutrašnjosti zemlje u svrhu liječenja«.

Majka zarida. Znala je dobro, što to znači i što sve čeka njeno bijedno dijete. I ne čekajući ni časka, pobrza u vijećnicu, da pokuša dokazati kako je Zlatan posvema zdrav i kako je prema tome suvišno svako liječenje.

Ne primiše je. Rekoše joj, da zapovjednika nema, a da bi pored toga i svaka molba bila uzaludna, jer se — naglasiše — zapovjednikova ne poriče.

Majka i dalje moljaše i zaklinjaše vojnike i stražare, da joj bar dozvole vidjeti i oprostiti se sa svojim djetetom.

— Nije nužno! — odreže kratko jedan. — On će se i tako brzo vratiti.

Kad je majka, tužna i satrvena, izišla iz vijećnice, stajao je već na ulici nekakav voz, nalik na velik i crn mrtvački sanduk. Na njemu samo po boku malen prozorčić sa željeznim rešetkama i teškim otvorenim vratima.

Žena protrne i ko da je znala što će se dogoditi, baci se na koljena pred vojnikom, koji je stajao do voza:

— Smilujte se! Pustite mi moje bijedno dijete! — zaplače hvatajuć ukočenu stražarevu ruku. — Ne ranite srce siromašne majke! . . . Smilujte se!

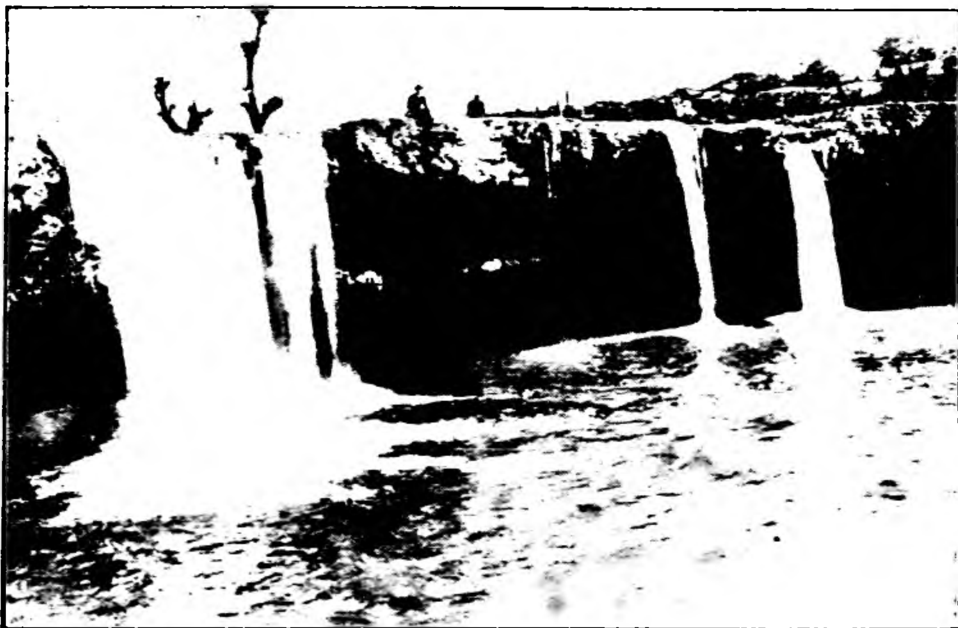
Vojnik se samo okrene, kao da skriva tajnu suzu, a onda korakne par korčaja i dade ženi znak da ustane i da se odstrani.

Uto se otvoriše vrata u prizemlju vijećnice, a iz tamne izbice izidoše tri mladića povezanih ruku. Nekoliko koračaja iza njih stupao je Zlatan sav razdrhtan od zime i neprospavane noći.

— Sine! Dijete moje! Zlatane, dušo! — zarida majka potrčavši sinu i pritisnuvši ga grčevito na svoje grudi . . . Zlatane, srce materino! . . . Zlatane! . . .

— Ne plači, majko, nisam sam! — uzdahne dječak. — Nedužan sam. Oni će to uvidjeti i pustiti me brzo kući.

— Nedužan si, . . . nedužan! . . . Smiluj se Bože! — plakala je dalje majka gušeći se u suzama. — Smilujte se! . . .

Lijepa naša Istra: **Vodopad Fojbe pod Pazinom.**

Kod tih riječi dotrča od nekud zapovjednik i rastavi silom majku od sina:

— Prestani, luda ženo! . . . U voz s tim deranom!

Dječak još jednom pogleda majku, koja se je previjala od boli i molila zapovjednika sklopljenih ruku da joj se smiluje, a onda se uspne i uđe u voz.

Vrata na vozu zalupnuše, kroz mali prozorčić pomoli se još jednom mala dječakova ručica mašući majci, a onda jedan otegnuti krik — majko! i voz odjuri ko crna neman kroz široku gradsku ulicu.

— Sine! Rano moja! — zapišti majka zdvojno spustivši se iznemoglo i izgubljeno na klupu pred vijećnicom.

Kad se voz zaustavio, bio je mali Zlatan već daleko u nekom velikom gradu. Vrata se na vozu otvoriše, a četiri oboružana vojnika pozvaše Zlatanove drugove da izidu i da pođu s njima.

Dječak protrne. Dosad je bar imao drugove u nesreći, koji ga tješiše i bodriše, a sada ostaje sam u onom crnom i tamnom mrtvačkom sanduku. Što će biti dalje? Kud namjeravaju s njime?

— Zbogom, budi junačan! — pozdravi ga jedan od trojice, kojega su stražari gurali kroz gužvu znatiželjnika.

— Zbogom! odvrati mali. — Zbogom!

Vrata se ponovo zatvoriše i voz odjuri dalje. Kad je stigao do neke guste šume, zaustavi se naglo.

Dječak pogleda kroz prozorčić i progovori u sebi:

— Gdje smo? Što će opet biti u toj gustoj šumi. — Možda će me tu ostaviti gladna i žedna, da poginem jadno . . . daleko od majke, daleko od moje drage Istre . . .

Siđi dječače! — zapovijedi mu vojnik, koji je opet otvarao vrata. Zlatan posluhne.

— A što si ti tako strašno sagriješio, da moraš na daleki otok? — zapita ga vojnik malko tronuto.

— Na otok! — zaprepasti se dječak gledajući vojnika razrogačenih očiju.

— Takova je zapovijed.

— Ništa! . . . Ništa nisam sagriješio . . . Kazao sam samo istinu . . . Rekao sam, da je Istra naša i da smo mi Hrvati . . . To sam rekao, a to svatko zna! — završi mali junak uspravivši se odlučno pred vojnikom.

— To si rekao?

— To sam rekao i to tvrdim! . . . I ne bojim se nikoga, jer je to božja istina . . . Nikoga! — završi dječak povišim glasom.

Vojnik zašuti a onda naglo izvadi rubac iz džepa i primakne ga očima.

Dječak se začudi. Pred njim plače tuđi vojnik i gladi ga milo rukom po glavi i po čelu.

— Ne čudi se, dijete moje! . . . Ne čudi se ovim suzama . . . Nisu prve! — promuca vojnik glasom, koji kao da mu je dolazio iz dna prekinute duše.

— Ko si? — zapita dječak čudeći se i dalje tom neobičnom govoru iz ustiju tuđeg vojnika.

— Tvoj brat! . . . Brat . . . u tuđoj vojsci!

— Brat!

— Brat po krvi i jeziku! — zajeca čovjek hvatajući se rukom za srce.

— Naš si! — klikne dječak.

— Oduvijek, dijete moje. . . . . oduvijek i srcem i dušom — naš!

Dječak zadrhta i umukne ne znajući što bi dalje.

I vojnik je dugo šutio i drhtao stojeći pred dječakom ko ukopan.

— A kud sada? — prekine dječak prvi tišinu.

— Ja ću natrag, a ti dalje! — šapne vojnik ogledavši se oko sebe kao da se nekoga boji.

— Dalje? — Kuda?

— Na granici smo velike i slobodne Jugoslavije. Uzeo sam drugi put, a ne onaj, koji nam je bio određen . . . Hoću da te spasim . . . Druge nisam mogao, jer sam ih morao ostaviti u onom velikom gradu. Tvoje je zatočenje bilo određeno na daleke otoke. Morao sam te povesti u Trst, odakle biš bio morao morem dalje. Danas polazi još nekoliko tvojih nesretnih drugova, pa ću urediti kao da si i ti otputovao. Znam ja kako ću . . . A ti ne sustaj, već idi dalje kroz ovu šumu, dok ne dođeš do male crkvice na rubu šume. Tu pričekaj noć, da te ne opazi straža, a onda skokom preko potočića . . . Bićeš spašen, . . . bićeš na grudi slobodne domovine naše.

Lijepa naša Istra: **Prva i posljednja hrvatska gimnazija u Pazinu.**

— Što! — zaplače dječak obuhvativši vojnika obim rukama oko pasa.

— Idi, . . . — i Bog neka ti bude u pomoći! . . . A kad dođeš tamo, legni i poljubi onu svetu grudu i u ime ovog bijednog vojnika, kojemu je suđeno da služi tuđincu na svojoj rođenoj grudi . . . Idi! . . . Kod tih riječi pritisne dječaka grčevito na svoje grudi, poljubi ga u blijeda i ledena lica, skoči u voz i odjuri gubeći se u daljini.

— Pozdravite mi majku! . . . Pozdravite mi moju milu Istru! — povikne dječak za njim mašući mu maramicom, a onda zaokrene i uđe u šumu noseći u duši tri teške rane: izgubljenu Istru, ostavljenu majku i nesretnog vojnika pod tuđom puškom . . .

Josip A. Kraljić

Ja sam Istran . . .

Ja sam Istran, bokče malo
Sputano i jadno,
Pa sad moram u prosjake
Otrcano, gladno.

Ne bojim se mrkog gleda
Nekakvih »sinjora«.
Ta ja imam braće ovdje
I tam' preko gora.

Svuda slatkim samo zborim
Jezikom djedova,
Ah, al perom ne sm'jem više
Napisat svog slova.

Ta ja nemam, što imadu
Sv'jetom djeca druga,
Nemam stana u slobodi
Ubija me tuga.

Stog na svaka kucam vrata
Sirotinjsko d'jete:
»Smilujte se, sjećajte se
Istre naše svete.

Ja sam Istran, bokče malo
Mukotrpnog roda,
Kom na st'jegu krvlju piše:
»Smrt ili sloboda«.

Lj. Raskrižar.

Tri majke

Draga dječice! Godine 1389 bio se na Kosovu krvavi boj. Silna je turska vojska bila prekrila Kosovo. Po izgazloj travi razliia se krv, koju su junaci žrtvovali na oltar slobode svoje drage domovine. I majka Jugovića poslala je na Kosovo svojih devet milih sinova Jugovića i desetoga staroga i sijedoga Jug-Bogdana. Poslala ih »jer ih ni rodila nije, da joj leže na meku dušeku, već da brane zemlju od dušmana . . .« Tužna je bila Majka Jugovića, što je na Kosovu ostalo njenih devet sinova. Srce joj htjelo od tuge pući, ali majka je htjela da bude jača . . . Nije dala svome velikome srcu majke da prosuzi . . . A kada je na krilu svome prevrtala ruku svoga najmilijega i najmladega sina Damjana, od boli je raspuklo srce velike majke Jugovića . . .

Znam još za jednu majku, dječice! I vi ste za nju čuli. To je bila Kristova Majka . . . I bol njenoga srca je bila tako velika, kada je na križu razapetoga gledala svoga Sina . . . Boljelo ju srce, kao da je u Njega bilo usadjeno sedam oštrih mačeva . . .

Moji mali golubići, i srca Vaših majki bi moralo zaboljeti kada bi vas ovako gledale . . .

Krist je uskrsnuo. Kosovo je osvećeno . . . Iz krvi Jugovića izrastoše rumeni božuri . . . Crvenim je slovima u naše kalendare ubilježen Vidovdan — 28 VI —Dan posvećen osvećenomu Kosovu. Hoćemo da zaboravimo na krvavo Kosovo . . . Da nad njime zapalimo veliku i svijetlu luč, koju zovemo »Sloboda i prosvjeta«. Da kraj te luči toga dana upalimo tamjan, kleknemo pred tu veliku luč i molimo pred njome: »Neka nam jače zasvijetle zrake Tvoje i obasjaju i najposljednju kolibu i našeg najjadnijeg siromaha , . .«

Ali htio bih, dječice, da vam pričam o još jednoj velikoj majci. O majci Istranki . . . Imala je sina. Mlad je bio ko kaplja rose jutarnje.

Ponos majčin. Njegova široka ledja sagnula se nad drvenim plugom. Plug je rezao crvene brazde. Ej, kako bi rado zapjevao kraj tih blistavih, vlažnih i crvenih brazdi, ali ne smije. Ne smije! Ne smije!!! Da usta otvori stvorilo bi se nad njegovom glavom nekoliko karabinijera kao jato crnih gavranova . . .

Majka promatra široka ledja svoga sina koja su sagnuta nad plugom. Sagnuta nad plugom koji hrani njih oboje. Nasmiješiti bi se od radosti htjela njena staračka usta . . . Ali smijeha nema. Suze su izlijev njene radosti . . .

I gle, što je to? Nekoliko pari gvozdenih ruku priklještilo je ramena njenoga sina. Teškim lancima sputaše njegove ruke . . . Zašto . . ? Zašto . . ? Zašto . . ?

— Zapalio je talijansku školu — odgovaraju neki grubi glasovi.

— On zapalio . . ? On moj sin . . ? On . . ? Ne . . ! Ne . . ! Nije! Onaj, koji se onako sagiba nad crvenim brazdama i ljubi ih onako kao njen sin, taj ne pali — škole . . ! Ne . . ! Ne pali škole . . ! Onaj ko bi htio da pjeva kraj svog drvenog pluga ne može da bude palikuća, ubojica, razbojnik . . . kako su ga oni nazvali . . . Onaj čije oči — a ne bič — tako nježno miluju svoje mršave volove kad oru, ne može biti palikuća . . . Ne može . . . !

Odgurnuli su majku . . . Odveli njenoga sina . . . I — o teško mi je da vam i to reknem — u ledja su mu sasuli tucet puščanih taneta . . .

Na ognjištu čuči majka . . . Raspletene su njene srebrne kose. Velike kapi suza spuštaju se niz njeno lice. Padaju u pepeo na ognjištu. Žuljavom rukom pritište posljednim snagama svoje krvavo srce . . . Al badava . . . Mrtva pada na ognjište . . .

Kada na Vidovdan pred onom velikom luči budete molili, upletite u vaše molitve još ovo: »Kriste! Sjeti se Tvojih muka na križu i daj da svjetlost te velike luči zasja i nad tužnom Istrom . . .

Bednja. **Vladoje Rovinjski.**

Istarska uspavanka

(Narodni tekst)

Polagano.

Na—ni, na—ni

na—ni, na—ni moj di-ti-ću ma—li,

na-ni, na-ni, Bog ti daj ti-hi san, a Ma-ri—ja Zdra-vlje

na-ni, na-ni———

Iv. Matetić

Crkvica mala kraj mora

Počiva crkvica mala kraj mora
pozdravlja je vjetar s gora.
Miris kadulje i ružmarina
i bijelog krina
ulazi tiho na vrata otvorena
i prima ga skromno mala crkva
posvećena
Mariji, majci, morskoj zvijezdi.
U njoj se gnijezdi
molitva prava
mornarskih žena i pjeva Bogu slava.
s parokom sijedim u drevnom slova,
Slava Gospodovu,
i moli za putnike i mornare
da se povrate u domove stare . . .
Danas u crkvicu malu
na žalu
ne ulazi više miris kadulja i ružma-
rina
i bijelog krina . . .
I nema starca — nema bogodana —
Parok iz tudjih strana
pred oltarom se svija,
i mješte Zdrave Marije i Bogu slava
pjeva: Gloria al Signor — Ave
Maria!

Rikard Katalinic Jeretov

Jurić i Franić love vrapca

(Soba s otvorenim prozorom. U sobi stol, stolac, škrinja, zidna ura, krletka)

Jurić (čita novine): Što kažeš na to, Juriću, što piše ovdje u novinama, da je neki Amerikanac svog psa naučio plesati.

Franić: Neka to pričaju svome ćaći, a ne meni. Kako bi pas mogao plesati?

Jurić: Zašto ne bi plesao? Ta današnji moderni plesovi i nijesu ništa drugo nego skakutanje s noge na nogu, a to može naučiti svako pa i jedan pas. Gledaj evo, kako se to pleše. (Počne plesati).

Franić (smije se): Hopsaš, kao da te noge zebu.

Jurić: Samo se ti smij! Nabavit ću kakvu zvjerčicu, naučit ću ju plesati i pokazivati ću je u cirkusu. Što će se ljudi diviti!

Franić: Znaš što? Nauči kozu svirati u harmoniku.

Jurić: S tobom se ne može pametno razgovarati.

Franić: Slušaj što ću ti kazati: Životinja ima da bježi, da skače, da riče, bleji, muče i uopće da radi ono, što joj je Bog odredio, a ne da ju čovjek muči, neka bi oponašala čovjeka. Zašto čovjek ne će da pase travu i da hoda četveronoške?

Jurić: Pa nisam ja tako mislio. Ja sam mislio da uhvatim jednoga kosa, vrabca, čavku ili takova što, pa da ih naučim lijepo pjevati.

Franić: Ha, ha, a znadeš li ti uopće, kako se ptice hvataju?

Jurić: Znam, kako ne bih znao? Otvori se krletka, stavi ju se na prozor i lijepo se zapjeva: leti ptico, leti ptico, la—la—la—la—la . . .

Franić (smije se): A tko ti je kazao, da se tako lovi ptice?

Jurić: Baš si bedast! Zar se ne kaže: tko hoće da uhvati pticu valja da joj lijepo zapjeva!?

Franić: Dakako, dakako! Valja da joj lijepo zapjeva, čuješ li: lijepo. A ti imaš glas ko razlupana pištaljka.

Jurić: Što ti ne govoriš? Čekaj da ti zapjevam (zapjeva: Ptiček leti, ptiček leti . . .) Je li lijepo? (Na prozoru se pokaže vrapčić.)

Jurić (slavodobitno): Evo ga već sam ga namamio svojim lijepim glasom.

Franić: No, taj je siromašni vrabac jamačno gluh ko top.

Jurić (tiho): Šuti, da ga ne poplašiš. Ja ću mu baciti nekoliko mrvica, a ti se došuljaj do prozora i žurno ga zatvori. (Ide k stolu i baca mrvice). Gledaj, gledaj, već skakuće.

Franić: Skoči po krletku, da ga namamimo u nju.

Jurić se odšulja po krletku i neprimjetno je postavi na stol. Vrabac medjutim zoblje mrvice.

Franić: A sad ga lovi. (Vrabac u to odleti i sjede na zidnu uru.)

Jurić: Previsoko je. Digni me na ramena, ja ću ga doseći. (Popne se Franiću na ramena i pruža ruku prema vrabcu. Franić se zanjiše, a oni obojica: bum! povališe se koliko su dugi i široki na zemlju.)

Franić i Jurić: To nam je još trebalo. (Vrabac preplašen lijeće po sobi, dok u jednom trenu ne sjede Juriću na glavu).

Jurić: Pomozi sad ćemo ga. (Franić se baci prema Juriću, spotakne se o njegovu nogu i oni se opet prevališe. Vrabac medjutim odleti na prozor, zapjeva: živ, živ! i odleti van.)

Franić i Jurić (razočarano): Tako, sad imamo svaki po jednu kvrgu na glavi, a vrabac nam se smije s krova.

Franić: Znadeš li, što Juriću? Uzmi jednu mrkvu, metni ju u krletku, pa nek ti ona pjeva. Ta ti barem ne će pobjeći.

(ZASTOR)

Prekomorskoj zmiji

Lijepa lica, bajna ruka
Smije vam se, ulagiva,
A puna je himbe, zlobe —
Zmija živa!

U hrvatska bijela sela
Nezvana se tiho vije,
Pa se smiješi, očijuka
Poput zmije.

Našu djecu nježnu vabi,
Zove ljupko, zove milo,
A na svoje trovne grudi,
Trovno krilo!

Pa ju mazi, pa ju ljubi
I silom je milo gladi,
A u mlado njeno srce
Otrov sadi!

Sadi otrov tudje glase,
Na hrvatstvo mržnju nj'eti
Da postanu naša čeda
Izrod kleti!

Gonite ju, otrovnicu,
Od nemila do nedraga,
Gonite ju, dok je hora
S našeg praga!

Rikard Katalinić Jeretov

Osamljena — ali ne napuštena

Jednoga dana u predvečerje namjera je namjerila dvojicu putnika na bespuću ukraj jedne gore Nazvaše Boga jedan drugomu, rukovaš i za junačko upitaše zdravlje. Prozreše obojica, da čovjek s čovjekom ima posla, pa se upustiše i u daljni razgovor.

»Iz daleka dolaziš?«

»Čak tamo iz kraja blizu šumnoga Vardara. A ti?«

»Iz kraja kojim protiče hučna Sava.«

Pa, ne pitajući jedan drugoga za ime, nazvaše se naizmjenice braćom.

»Da si mi zdravo, brate Srbislave.«

»Veseo mi bio, brate Hrvojko.«

I baciše se jedan drugomu u zagrljaj.

»Kamo ti«, upita Srbislav, i, ne čekajući odgovora, nadoda: »zacijelo onamo, kamo i ja?«

»Ja u pohode sestri Mirni.«

»E živ mi bio, brate, vidim da je Božje Providjenje htjelo da se na zajedničkoam putu i po istom poslu sastanemo i uputimo.«

Koračali su, poštapljujući se debelim drenovim štapovima, da je od siline udaraca sva gora odjekivala.

»A kaži mi, brate rodjeni, što te je, zapravo, naputilo da kreneš na ovaj put?«

»Moja neodoljiva želja da obidjem sestru. I majčine riječi . . .«

»Tamân i kod mene sve tako. Nego vidiš li ti onamo, ko to nama na sretanje ide?«

»Ne varaju li me oči, naš najmadi brat Slovenko. Da ga nisi zaboravio? Ali i ti mene . . .« Reče Hrvojko.

»Još se nismo na ovom putu sretali, pa nije čuda, što, u prvi čas, nismo povjerovali samima sebi, da smo braća, ma da nas je ista majka rodila. Dosad su nas čestokrat putevi vodili na protivne strane.«

»Sastajali se i u buduće na ovoj stazi, pa barem zarasla i trnjem. I tek ćemo tada osjetiti srodstvo naših duša, uvidjeti jednakost naših pobuda i istovjetnost naših ciljeva.«

»A budemo li prisiljeni da, rame uz rame, udarimo i na neprijatelja, koji bi nas iz zasjede zaskočio, napao, uvrijedio, ponizio, ili pokušao da sve to učini, — krv će naša pasti u odbranu naše časti i naših golih života. Pala bi naša krv, ali bi i čija sa ramena odletjela glava.«

». . . I zakukala majka.«

»A naša bi suzu radosnicu prolila, što se združismo u krvi . . .

». . . Krvavo Krštenje. I ja sam mislio . . .«

Tako oni u razgovoru, kad li im se približi putnik samotnik. On je bio zaista njihov najmladji brat Slovenko.

I čuda li golemoga. Poslije nego li su se izljubili i rukovali s njim, a i za junačko upitali ga zdravlje, doznadoše od njega, da je i on na putu ka zasužnjenoj i osamljenoj sestri Mirni. Dokučiše tada, da to već

nije slučaj, što se sva tri brata sastadoše na istom putu, po istom cilju. u jednom vremenu, već znak neke više sile, kojoj su se oni morali pokoriti.

»Jadna naša sestrica!«

»Sirotica — osamljena-«

»... Ali ne napuštena!«

Zadjoše u duboku šumu. Mrak. Gustina. Bespuće. A na jednom mjestu protegnuta bodljikava žica. To je bila granica izmedju dva kraljevstva. Zamisliše se malo kako bi prošli. Ali ono, žica se sama od sebe rastvorila. I Tri Brata nesmetano prodjoše — granicu. Stigoše na vrh visoke planine. I ugledaše more.

»Nije ovaj mrak kao što su drugi noćni mrakovi. Precrn je, tmast, leden, paklen . . .«

»... I u ovom mraku prebiva Ona . . .«

»... Sestrica naša Mirna.«

Sustali od napornoga puta, nasloniše se na svoje štapove i promjeriše okom okolinu. I ugledaju oganj u jednoj pećini. Primakoše se ognju, nazvaše »dobar večer« i upitaju ima li koga živa. A jedan umilan glas odgovori iz dubine pećine.

»Ko ste?« Šta tražite:«

»Braća.«

»Nebraća. Zatrlo vam se sjeme. Znam ja takvu braću.«

»Da li je kneginji ove pećine ime Mirna?«

»Tako se zovem.«

»Da li nam dozvoljavaš da sidjemo dolje u tvoje dvore?«

»Ulaz je otvoren. Sidjite. ako možete, pa koliko god vas bilo.«

Zakoračiše sva trojica. Ali u isti mah ustuknuše; na ulazu zatitra vazdušasta koprena. na kojoj je bilo ispisano crvenim pismenima: prokletstvo vas pratilo, nedostojnici.

Braća zaridaše da se je do Boga čulo.

»Uh, prokle nas sestra.«

»Sestra naša. I zaslužili smo. Zaboravili je bijasmo.«

»Čas, a to se ona vazdušasta koprena splasnu, nestade je u kovitljaju dima, a kroz ulaz izletje djetence s krilima. Andjelče malo. Uhvati ih za ruke i povede prema ulazu pećine. Slobodno prekoračiše prag. Braća se u čudu pogledaše. Ali ne mogoše izreći ni riječi. Kao da su zanijemjeli. Andjelče ih uvede u raskošnu dvoranu, zlatom i grimizom ukrašenu, uvrh koje, na zlatnom prijestolju, posutom draguljima, sjedjaše ljepota djevojka. Poniknuše pogledom. Sjaj njenih očiju, ljepota njenog lica, vitkoća njenog stasa zatravi ih. Padoše ničice i kao poklonici, i kao pokajnici, i kao nemoćnici.

To je bila njina sestra Mirna.

Potekoše joj suze niz rumeno lice, kad ugleda braću. Tiho je jecala. A braća se ne mogoše suspreći, već potekoše uza mermerne stube i obasuše sestricu poljupcima. Jedan joj ljubljaše bijele ruke, drugi rumeno lišce a treći svilenu kosu.

»Oprosti nam, sestrice, oprosti,« svi izrekoše u jedan glas.

»Ništa nemam da vam opraštam. Znala sam, osjećala sam, da me niste zaboravili, iako mi niste u pohode dolazili. Trnovita je cesta do mene. Oprostite vi meni, što ste se barem i za jedan časak osjetili tudjinima pred mojim vratima. Mislila sam da su o n i. Svakog dana me salijeću; postala sam nepovjerljiva, drugčija i ne mogu da budem. Da nisam takova, propala bih. Da, mislila sam da su o n i. Dok me jauk vaš nije uputio, e ste ono bili zaista vi. Hvala vam, hvala, što ste mi došli; blizina vaša ,vijesti vaše, riječ vaša, sve, sve što dolazi s vama, daće mi nove snage, okrjepe da srčanije snosim teret teške mi sudbe.«

»Sestrice naša, je li ti mnogo teško, što si odijeljena od nas? Što te je tama tako crna opkolila?«

»U dubini ovih mojih dvorova, kao i u dubini moje duše, vlada svjetlost. Tamu razgoni buktinja mojih nada, vjerovanja i postojanosti. Teško mi je, da, što pored sebe nemam i mojih sestrica, devet svojih sestrica vilâ, pa da, kao i nekad, kolo povedemo na tratini pred dvorima našim. Samoća me ubija, ali utjeha u bolju budućnost mek krijepi. Ali što mogu? Barem i do vijeka ostala osamljena, tješiću se time što sam svojom žrtvom doprinijela slobodu našoj majci, vama: braći svojoj, i sestrama našim, vilama mojim milima. Dosad nismo mogli, a valjda, još nećemo moći, dok zgradu slobode naše ne obavije gust bršljan. I u temeljima njenim, na mjesto tebe, uzidaćemo neprijatelje naše, našu prošlost, naše poroke. Jačamo se. Snalazimo se. Pribiremo snagu. Odahnjujemo od minulih jada.«

I na to braća razvezaše torbe, i izvadiše iz njih poklone, koje ponesoše sestrici. Jedan vadi jabuku od zlata, drugi perna buzdovana, a treći grudu zemlje crnice.

I prvi kaže: »na ti, sestro, ova jabuka od zlata, neka ti ona bude zaloga naše vječne ljubavi spram tebe.«

A drugi reče: »a ovaj buzdovan da ti bude znamenje naše snage.«

I treći: »a ova gruda zemlje, natopljena našim znojem i krvlju, nek ti bude znamen vjerovanja da živemo, da nas ima.«

»Braćo moja, braćo moja!«

»Uzdaj se! Nadaj se! Vjeruj!«

»I do sada nisu mogli ni svi vrazi da provale u nutrinu moje kule, moje duše, u kojoj je sačuvano sve naše preiskonsko blago . . . Vidjeli ste: prozirna magla su neprobojna vrata, a odsad, pored te jabuke od zlata, perna buzdovana i grude naše slobodne zemlje, ni na puškomet od mene niko mi prići neće moći. To su čini, koje kad su u rukama pravednika, oduzimaju snagu svim neprijateljima, moć rasudjivanja. Znala sam ja to, i čeznula sam da to budem imala.«

»Da ti iščupamo i naše srce, sestrice?«

»Dali ste mi ga. A sad gledajte . . .« — i uhvati pozadi sebe zlatnu vrpcu, povuče je, a ono poče da se razgrće grimizna zavjesa.

Braći se ote iz grudiju uzdah zadivljenja. Pred očima, iza odgrnute zavjese, puče pogled na sjajnu dvoranu, čiji zlatni zidovi bijahu posuti draguljima i biserjem. Nasred dvorane, prostrte debelim ćilimovima u

narodnim bojama i vezovima, stajala je velika sofra prekrita svilenim prostiračem. Uokolo dvorane sve sami minderluci puni mekanih šarenih jastuka i dušeka izvezenih u narodnom vezu. Po zidu povješani okviri sa slikama iz prošlosti cjelokupnog naroda. Matija Gubec, Bazovički Mučenici, Vila Ravijojla, Slijepac Gusar, Zrinjski i Frankopan, Kraljević Marko, Istarsko Roblje, Onamo o klin vise gusle javorove, zlatno vreteno, kudelja. Čitave hrpe narodnih odijela: svileni opanci i obojci, srmom izvezeni jeleci, krzneni kaporani, nabrane suknje. A čitavu dvoranu obasjavala je neka čarobna svjetlost.

»Vidite, sve je ovo zakopano u dubini ovih dvorova. I u dubini moje duše . . . I ne znaju o n i za ovo. I ne mogu znati. A ne mogu ni vjerovati . . .«

». . . Ne mogu. Ne mogu.«

»U ovim dubinama je kraljevstvo moje.«

»A sve ovo ti si sabrala? Izvezla? Stvorila?

». . . Naša majka otkrila je ove dvore po svom dolasku u ove krajeve, dok su ovdje vladale i gospodarile krvoločne zvijeri. Ovdje smo sve mi — nas deset sestara — ugledale svjetlost svijeta. Sve što vidite, stvorile smo u zajednici, — a ja nastavljam . . . Ovdje smo se rodile; ovdje su naše kolijevke . . .«

Braća se sagnuše i poljubiše zemlju.

»Braćo, vi ćete otići. Čekaju vas dužnosti. Čime da vas obdarim?«

»Obdarila si nas slikom, koju si nam ukazala . . .«

»Odaberite što god vam srce zaželi. Nosite . . . Vaše je!«

»Doći ćemo . . . Gledaćemo vječito . . .«

»Doći ćemo . . .«

»Ponijećemo svaki po grudicu zemlje po kojoj ti hodaš.«

»Ponijećemo po komad žice, koja bi imala da nas dijeli od tebe!«

»Braćo moja . . .« Zastala joj je riječ na ustima. Slušala je. »Ne čujete li?«

Napolju zahuji kao da bi od vihora. Mirna se blago nasmiješi i otidje s braćom pred pećinu. Vatra je još uvijek plamsala pred ulazom.

»Jeste li vidjeli? Crn, zli duh, napasnik, zavojevač ove šume! Boji se svjetlosti. Bježi u mrak. Bježi . . . Ne mogu ni ja na svjetlost sunca, ali mjesečina je meni sunčev sjaj . . .«

To reče, dade braći uputstva kako da se izveru iz šume i izljubi se sa svom trojicom. Suzama je nakvasila njihova lica.

»Zbogom, Hrvojko, Srbislave i Slovenko, braćo moja!«

»Zbogom, Mirno, sestrice naša! . . .« Rekoše sva trojica. Poljubiše još po jedamput sestricu i udaljiše se.

Braće je nestalo u mraku šume. A kad su došli do žice, koja je dijelila dva kraljevstva, žica se opet pred njima rastvori. I kroz noć začuše opet Mirnin glas:

»Pozdravite majku! Pozdrav'te mi sestre: Vardarku, Zetku, Primorku, Drinku, Vrpku, Dravku, Savku, Dunavku, Moravku-u-u . . .«

Beograd, na dan sv. Save 1932.

Ljubidrag Garčina.

Josip A. Kraljić:

Zvone zvona . . .

Zvone zvona, tamo negdje
U daljini tužno zvone
Kad za gorom dan se rađa
I kad sunce tone.

Zvone zvona, ko da negdje
S tuge mrije duša bona,
Onkraj Učke tužno zvone
Mila naša zvona.

I dok glas im krajem bruji,
Ko da ista narav plače,
Gora jeca, granje dršće
Sve jače i jače.

A u srcu val se budi,
da se propne i raspjeni,
Srce puca, a sa čela
Znoj probija zdeni.

Tamo, avaj, ostalo je
Našeg roda srca pola,
Pa sad zove, pa sad plače
S očaja i bola.

Ljubimo ga — neka do dna
Iskapi se gorka čaša!
Ljubimo ga . . . zvone zvona —
Plače Istra naša.

Prevejanost staroga lisca

(Po tuđem izvoru.)

V. Lisac kod kralja.

Sretno stignu kralju. Sve životinje stiskahu i gurahu se naprijed da vide tog zločinca, koji je kralju zadao tolikih briga. Šumić pristupi pred kralja fino, učtivo i lijasti se pokloni i reče: »Milostivi i dobri kralju! Priznajem da sam dosta zla počinio. Zaslužujem kaznu. Ali imade još ovdje tvojih podanika, koji se pričinjaju svecima, a oni su najveći griješnici. Ti ih dobro znaš, pa ih neću spominjati.«

— Šuti! zagrmi kralj. Da mi nisi više ni pisnuo! Vješala su nagrada za tebe. Nijesi dostojan da živiš među ovim poštenim svijetom, — i zapovijedi straži da ga sveže i odvede na stratište.

Stražari odmah izvršo nalog.

Sve životinje, a i sam kralj sa kraljicom, pođoše da vide kako će svršiti lisac.

Vuk Jagnjić uzme ljestve, nasloni ih na stablo, popne se gore, sveže uže i učini omču.

Kad je sve bilo pripravno da se osuda izvrši, okrene se lisac kralju i reče:

»Veličanstvo, molim vas, saslušajte me prije smrti! Želim da vam ispričam moja djela i da se za njih skrušeno pokajem.«

— Govori! — reče kralj, ali ukratko reci sve, jer ne želim da više čujem tvojih budalaština.

Šumić otpoče:

— U mojem životu bio sam često u velikoj opasnosti. Najveći su mi neprijatelji ljudi. Uvijek mi o glavi rade. Trpio nisam nikada gladi, jer sam si uvijek mogao priskrbiti što mi je srce poželjelo.

»Čime? — upita kralj.«

»Sa mojim blagom«, odgovori lisac.

— Gdje ti je to blago? — upita kralj. Reci brzo!

Lisac mu odvrati: »Veličanstvo, jest, šteta je za onoliko blago da propadne. Nalazi se sakriveno u dubokoj šumi, a zaključano je sa sedam ključeva.«

Kralj naloži, da Šumića odvežu da može ići pokazati to blago. Kao stražare koji će lisca pratiti i čuvati odredi ovna Blejića i zeca Dugouhića. Blejić sveže Šumića za prednje noge i pođu.

VI. I opet prevara...

Dođu do liščevog stana. On pođe unutra i poviče: »Dragi zečiću, dođi sa torbom unutra da u nju spremimo ključeve.«

Zečić jadan uniđe, ali u zao čas. — Šumić skoči na nj, a on stane vikati i zvati u pomoć.

Blejić izvana upita: »Šta je to unutra? Šta viče zečić?«

»Ništa, ništa«, odgovori lisac, »zečić se igra sa mojom djecom, a djeca ko djeca, pa viču i deru se.

Malo iza toga vrati se Šumić iz rupe, pruži Jagnjiću torbu i reče: »Ključevi su unutra. — Ja večeras nikako ne mogu s tobom, jer mi je supruga teško obolila. Mislim da će joj sutra bolje biti, pa ću ja sigurno doći. Zečić želi da ostane samnom, da mi čini društvo. Ja sam sve to napisao kralju. Pismo se nalazi također u torbi.«

Blejić ne posumnjavši ništa zla, otiđe. Dođe kralju i pruži mu torbu. On se u prvi čas obradova misleći da su u njoj uistinu ključevi. Otvori je i izvuče iz nje glavu siromašnog zečića.

Kad je to opazio, zaurla da se sva zemlja tresla. Pokaže glavu svojim podanicima i reče: tresući se od bijesa:

»Eto, i mene je nasamario i narugao mi se na najodurniji način. Sada je čaša prepuna. Svi moramo ići da ga potražimo. Ja ću vas voditi. On mora svršiti i nestati sa ovoga svijeta.«

VII. Navala.

Kralj je naprijed poslao ptice da istraže i promotre sve krajeve. Ostale životinje su se u krugu oprezno približavale postojbini Šumićevoj.

Stignu do rupe. Pas jazavčar morao se uvući unutra da vidi je li osuđenik kod kuće. Nađe u stanu samu suprugu i djecu. Njih odvede jazavčar kralju.

»Gdje je lisac?«, upita kralj lisicu.

»Nema ga, veličanstvo, kod kuće. Otišao je nekud u lov, ali ne znam na koju stranu i kada će se vratiti.«

»Dobro, dobro«, odgovori kralj. »Kad ne znaš za supruga, izgubićeš ti glavu mjesto njega«, i zapovijedi da se sveže lisicu.

Ona poče roniti suze i reče plačići: »Smiluj mi se, gospodaru! Kud će sada moja jadna djeca bez roditelja?«

— Reci gdje je Šumić! — zagrmi kralj, pa ću ti sve oprostiti i pokloniti život.

»Sve ću vam reći. On se nalazi jedan sat daleko odavle.«

Kralj reče: »Dobro, pokaži nam put koji vodi do tog njegovog skrovišta«.

Podu.

Kad stignu do jame, zavuče se jazavac unutra i istjera lisca napolje. Lisac htjede da pobjegne, ali bude opkoljen i uhvaćen. Zamoli kralja za pomilovanje, ali ovaj ne htjede čuti ni riječi o tome. Zapovijedi Jagnjiću, Lijeniviću, Čuvariću, Kukuruzoviću i Prediću da ga odvedu na stablo. Tu mu metnu omču oko vrata, objese ga na granu i nakon par časaka izdahnu svoju lisičju dušu.

Sada sve životinje krenu na gozbu kralju.

Majmun Klok, mali Jožić i njihove vragolije

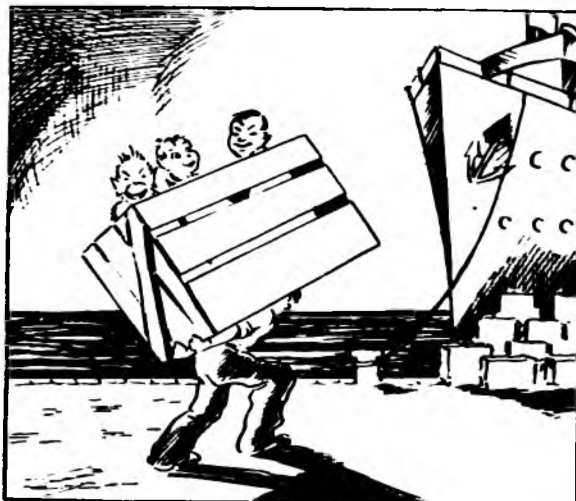

»Svagdje je dobro, ali je doma najbolje« povjerljivo će Jožić Bepu Crviću »i ja jedva čekam, da dodjem kući, pa da se nakon svih tih pustolovina smirim.«

»Imadeš pravo« potvrdi Bepo »i ja čeznem za domom, tek što nijesam toliko sretan kao ti, da bih se smio slobodno vratiti.«

Čeznja za domom velika je bolest. To su najbolje osjetili naši mali pustolovi, kad su jedne večeri ležali na klupi u gradskom vrtu u Kairu, gladni i iznemogli od lutanja.

»Krajnje je vrijeme, da se povratimo u Zagreb«, reći će Jožić. »Moji su roditelji sigurno u sto briga rad mene, a i uredništvo »Malog Istranina« mora da ima mnogo glavobolje zbog nas. Ja sam zato, da se što prije i što kraćim putem povratimo u Zagreb«.

»U zlato ti se okovala lijepa ova riječ« doda Bepo Crvić. »Vjeruj mi da jedva čekam, da se smirim negdje na sigurnom. A k tome veoma želim da jednom dodjem u Jugoslaviju, a osobito u Zagreb, gdje još nikad nijesam bio«.

Klok kao da je razumio razgovor dvaju dječaka pažljivo je naćulio uha i zadovoljno se češao po glavi. Zaista je i on zaželio da se povrati kući u Zagreb, gdje su ga toliko voljeli i u zoološkom vrtu i u uredništvu.

To su noći odlučili da se na svaki način povrate. Ali kako?

Sutradan su se sva trojica skitali obalom. Brodići su prolazili mimo, pristajali i odlazili, zviždeći i dimeći. Rado bi se bili ukrcali u koji od njih. Mudrovali su i mudrovali, a nikako da se dosjete.

»Ha, baš smo ludi« nenadano će Jožić. »Uvući ćemo se u jedan sanduk, pa nek nas ukrcaju kao tovar na brod«.

Rečeno učinjeno.

Jožić uzme komad ugljena i napiše na jednom sanduku naslov:

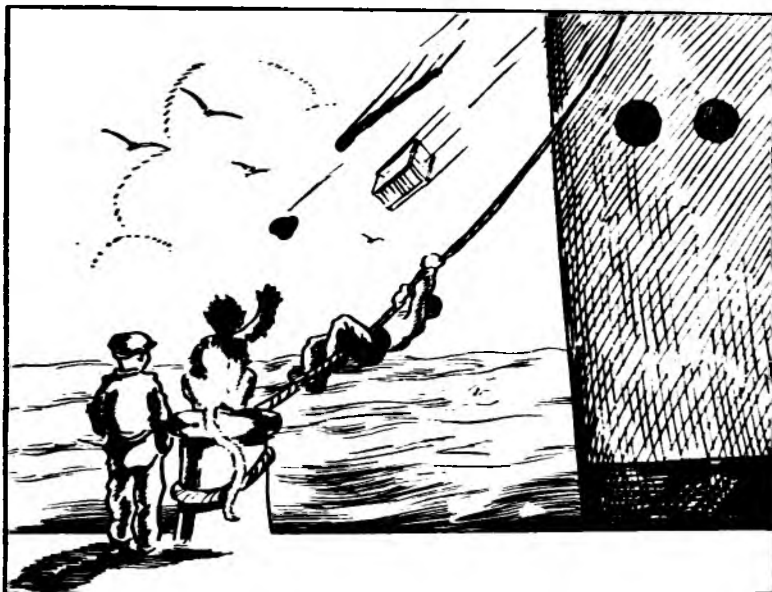
Redaction »Mali Istranin«, Zagreb, via Split, Yougoslavie.

Sanduk su noću umiješali medju ostalu robu u pristaništu, uvukli se krišom u nj i čekali. Ujutro su trhonoše navalili da krcaju robu u brod, a jedan se siromašni Arapin pošteno oznojio noseći tešku sandučinu u kojoj se bijahu skutrila sva tri naša junaka.

Ukrcaše ih i brod je krenuo. Najprije Nilom do Aleksandrije, a zatim je nakon kratkog boravka u Aleksandriji zaplovio na debelo more, pa prema Splitu.

»Puknut ću, Jožiću,« uzdisao je Bepo Crvić skvrčen u sanduku.

»Nije ni meni bolje«, tužio se vas izmučen Jožić, »a povrh toga ja sam i gladan, da mi se sve mrači pred očima«.

Klok nije govorio, ali se vidjelo da je i njemu teško. Kolika je bila njegova glad svjedočilo je neprestano krulenje u njegovom želucu, koje je muklo odzvanjalo u utrobi broda. da su se Jožić i Bepo već pobojali, da će ih mornari već po tom strašnom krulenju čuti i pronaći.

»Nema druge valja da dodjemo na bilo koji način do hrane«, reče jedne večeri Bepo Crvić.

»Sinulo mi je . . .« slavodobitno će Jožić.« Ja se sjećam kako smo ono u Istri bili preplašili Talijane. Pokušat ćemo nešto slična i ovdje na brodu, pa kud puklo da puklo.«

Digoše poklopac sanduka i izvukoše se u mraku na palubu. Odatle se spustiše u blagovaonu I. razreda, gdje su bolja gospoda sjedila upravo

pri večeri. Ogrnuše se nekakvim starim pokrivačem, Kloka umotaše i digoše ga ko nekakvo strašilo na metli, pa ravno medju goste. Prizor je bio da pukneš od smijeha. Putnici se razbježali i pozatvarali se u svoje kabine, a naši junaci: grabi! sve do čega su došli, meso, kruh, flaše vina, kolače, a ma sve što je bilo na stolu i bjež! opet u svoje skrovište u sanduk na dnu ladje.

Dok su se mornari snašli i sletili njih već nije bilo. Pritajili su se u sanduku i veselo oglodavali komade mesa, žvakali kruh i pijuckali vino, a zatim se nekako spretno složili kao srdelice i zaspali.

Na brodu je nastala uzbuna, koja je trajala cijelo vrijeme vožnje. Uzalud! Nigdje nije bilo moguće ništa sumnjiva pronaći.

I tako su naši putnici stigli u Split. Kad su čuli riječ: Split! bili su silno veseli. Jednog ranog jutra otvorili su sanduk i u općoj gužvi izmakli spustiv se po konopu na obalu . . . Bili su u Splitu.

Od Splita do Zagreba vozili su se gospodski. Bijaše to na same Duhove. Iz Zagreba došlo je u Split posebnim vlakom mnogo izletnika, a medju njima bijaše i mnogo Jožićevih i Klokovih znanaca. Ugledav naše putnike mnogo im se obradovaše i uzeše ih k sebi u vagon. Cijelim su ih putem gostili i pokazivali svim izletnicima:

»Gledajte ih evo, junake, to su Klok i Jožić od »Malog Istranina«, govorili su, a ljudi su dolazili i divili se. Jožić je morao neprestano pričati o svoji m pustolovinama.

U Zagrebu se je već znalo, tko dolazi. I kad je vlak ušao u stanicu peron je bio krcat ljudima, koji su ih čekali. Došli su Jožićevi roditelji došli mnogi prijatelj i znanci, a medju njima i neke vrlo ugledne ličnosti. Bilo je cvijeća na pretek, a čitatelji i prijatelji MALOG ISTRANINA iz Zagreba poslali su čitavo jedno izaslanstvo.

Sasvim pravo. Majmun Klok nije istom kakvo god majmunče, a nije bome ni Jožić tek nekakav derančić. Pravi su to svjetski putnici.

Sada su kod kuće. I misle ostati do početka nove školske godine. A kuda će poslije ne znadu danas ni sami reći.

To ćemo uostalom vidjeti na godinu.

I tako završavaju njihove ovogodišnje pustolovine.

Napisao: Ernest Radetić

ODGONETKE
zagonetke iz 9. broja

Vodoravno: 4) fes, 6) voz, 8) mat, 10) proso, 11) kovač, 12) Paris, 16) Ra, 17) brod, 19) Po, 20) Os, 22) Voz, 23) tu, 24) an, 25) Vis, 26) Do, 27) Una, 28) on, 29) ne, 31) ar, 32) Ra, 33) č. t., 34) Okovi, 37) Vjeko, 39) limun, 41) ako, 42) Eva, 43) ćuk.

Okomito: 1) Leo, 2) lov, 3) par, 4) Francuska, 5) ss, 6) vo, 7) zagonetka, 8) Mažuranić, 9) ti, 13) Nazor, 14) motor, 15) kovač, 16) rod, 18) Dunav, 19) Pančevo, 21) sir, 30) pauk, 35) oka, 36) vo, 37) je, 40) muk.

Rebus I.: Amalia. **Rebus II.** petak.

Ispravno su riješili: Slavko Jugović, Skrad; Luka Grgurević, Zagreb; Ivan Luketić, Zagreb; Stevo Herr, Zagreb; Milojko Mandić, Sušak; Josip Abramović, Skrad; Ivan Pribanić, Tusti Vrh p. Skrad; Srdjan Flego, Zagreb.

Nagradu dobio: Milojko Mandić, Sušak.

Sjeti se svakom prilikom

„MALOG ISTRANINA“

Daruj koliko možeš u fond!

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 20. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26. Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gundulićeva ulica 22a.

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM. POJEDINI BROJ 1.— DIN

God. IV. 1932 Br. 1.

Upozorenje pretplatnicima!

Pretplata za MALI ISTRANIN iznosi, kao i do sada, 12.— Din na godinu i plaća se unapred.

Prilažemo čekovne uplatnice i molimo naše prijatelje, da bi nam pretplatu o d m a h doznačili. Nama će time uvelike olakšati administraciju i prištedjeti nam kasnije nepotrebno i neugodno opominjanje, a sami će imati mira cijelu godinu.

Povjerenike pak molimo, da primljene primjerke točno obračunavaju i da ne odgadjaju s mjeseca na mjesec, jer time najlakše nastanu zabune i nesporazumci.

Oni, koji su zaostali s plaćanjem neka ovom prilikom urede i stare račune.

Čim savjesniji budu naši pretplatnici u vršenju svojih dužnosti prema listu, tim će list biti ljepši, bogatiji i obilatiji sadržajem i opremom.

MALI ISTRANIN

GOD. IV. ZAGREB, RUJAN ŠKOL. GOD. 1932./33. BR. 1.

Vama, mali Istrani u progonstvu,

neka je upravljena, na početku četvrte godine izlaženja našega lista u Jugoslaviji, prva naša riječ!

Ostavljeni zavičaj vaših otaca, Istra naša, upire oči u prvom redu u vas i toplom majčinskom ljubavlju motri vaš razvitak i rast na slobodnom tlu.

Puna nježnosti prati svaki korak vaših nesigurnih nogu, strepeći, da ne bi posrnuli na skliskom tlu ili skrenuli stramputicom, kojom ona ne bi nikako željela da podjete . . .

Teška je i nadasve odgovorna dužnost pred povješću i pred narodom pala upravo na vas . . .

Djedovi će vaši i oci, koji su Istru našu podigli, osvijestili je i probudili, uskoro pomrijeti, a tko će onda da vodi brigu o onoj našoj dragoj zemlji, o onom dobrom narodu našem dolje, koji proživljuje nastrašnije časove u svoj svojoj povijesti?

Vi ste oni, na kojima leži sudbina one naše divne zemlje, njezina sretnija i ljepša budućnost!

Ne zaboravite je i ne napuštajte je u nevolji njezinoj! Budite veza izmedju onih nebrojenih tisuća svoje istarske braće u sužanjstvu i milijuna ovdješnje braće u slobodi. Budite kao kvasac, koji daje pravi i tečni okus svemu kruhu. Vaša srca neka budu žarišta ljubavi, koja će raspaliti srca ostale braće.

Ne smetnite nikada s uma, da će se po djelima vašim suditi onu vrijednu i čestitu braću pod Učkom, koja trpe, stradaju, pa i ginu, na mrtvoj straži, za svetu materinsku riječ.

Budite dakle uzor rodoljublja, uzor poštenja, čestitosti, radinosti i bratske ljubavi, kako bi vas ovdješnja braća što većma cijenila, poštovala i ljubila, a po vama dostojnima, uzljubila još žešćom ljubavi i onu nesretnu braću našu u Istri.

Budite značajevi i poštenjaci, jer će samo po tom svijet znati, da ste pravi sinovi Istre. Tko nije poštenjak i čvrst značaj, neka se povuče i neka radije zataji, da mu je Istra ikad bila mati, da ne okalja njezino sveto ime. »Mali Istranin« bit će vam, u tim vašim lijepim nastojanjima, na pomoć. Dat će vam po koji očinski savjet i rukovoditi vas na putu, koji smo ovdje iznijeli i kojim imate da podjete.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

DRUGU RIJEČ upravljamo vama, svim ostalim malim prijateljima, koji nijeste Istrani.

Vas je daleko veći broj, čitava vas je vojska. I to je najveća radost srcu našemu. I oni mali Istrani, koji žive u sužanjstvu, i ovi medju vama u slobodi računaju s vama.

Koliko li će biti olakšana borba onima pod Učkom, kad budu znali, da nijesu osamljeni, da je za njima nepregledna vojska mladih slobodnih poletaraca, koji ih podupiru, misle na njih, vježbaju se i spremaju. Samo o vama ovisi, hoće li se pola milijuna naroda našega u Istri održati ili će ga potpuno nestati u tudjinskom moru.

Poduprete li je vi Istra će se naš održati, napustite li je vi — baš vi najmladji — Istra će naša biti za nas za vječna vremena izgubljena . . .

Okupljajte se stoga u čvrste redove oko ovog našeg »Malog Istranina« širite u svojoj okolini ljubav prema Istri napaćenoj, budite pravi apostoli kulta Istre sirotice, borci za njezinu sretniju i bolju budućnost! Budite joj prijatelji sada, dok ste mladi, da to uzmognete ostati i kasnije, kad poodrastete i zauzmete važne položaje u životu ove mlade države, na čelu ovog našeg hrabrog i junačkog naroda . . .

Da ste nam zdravo, mladi junaci! **ERNEST RADETIĆ**

Lavovi . . .

»Kraljica mora«, Venecija. odabrala je znamenje svoje snage — lava.

Kamenje izvajano u obliku lavova, postavljeno po gradovima zaposjednutih slavenskih krajeva uzduž našeg primorja, imalo je da govori svijetu, da se moć »kraljice mora« proteže i na te naše krajeve, da je vlast Venecije i na »drugoj« obali, da je ona tu, i da će ostati . . .

»Venecija je nasljednica Rima, koji je vladao i ovim krajevima«, udarali su u talambase mletački uljezi.

A roblje nezarobljeno ćutalo je i vjerovalo, da će i bahatu Veneciju stići udes osionog Rima, prvog i velikog zatornika kršćanstva.

I vjerovanje roblja nezarobljenog se je obistinilo . . .

Venecija je propala u vlastitom kalu.

Kao što je nestalo i živih lavova iz rimskih šuma. nestalo je, uglavnom, i mrtvih kamenih lavova sa srušenih bedema dalmatinskih gradova. A koji su ostali, podvrgnuti su uticaju zuba vremena: dere ih kiša, podgriza sunce i izjeda vjetar. Nestaje ih. I nestaće ih. Mogli bi već i da nestanu sasvim. Ali neka mrtva kamenja . . .

A nasljednici Venecije ne prestaju da udaraju u talambase:

»Na protivnoj obali stoje vidni znakovi vlasti naše prethodnice Venecije: leoni. Lavovi . . .

Da, da, na našoj obali žive i radjaju se lavovi. Slavenski lavovi.

Beograd **Ljubidrag Garčina**

Naš Pipi

Pipi, Pipi, Pipica!
Tako mene zovu,
Kad mi daju slaštica
Il igračku novu.

Pipi, Pipi, ružice! —
Majčica mi tepa:
Daj mi, daj mi ručice,
Moja dušo lijepa.

Daj mi. daj mi b u s i c u —
Milji mi se tata —
Griskajuć mi ručicu,
Ljubeć oko vrata.

Ko anđeo radostan
Smiju se i šale
Gledajuć mi povazdan
U očice male.

A u meni, voljena,
Srce poigrava
I na njina koljena
Naslanja se glava.

Pa pričaju slađano,
Rajeć dušu bistru,
Kako ćemo zajedno
U tatinu Istru.

Onda pjesma majčici
S grudiju se toči —
Dok se malom Pipici
Ne zaklope oči!

Jos. A. Kraljić.

Zlatna ptičica

Između latica divlje ruže neka mala, zlatna ptičica. iz svilenih je niti savila svoje gnijezdašce.

Iz samih cvjetića divlje ruže, splela je ovdje svoje dvore mala, bijela vila Ružana.

Mala je ptičica imala biserni kljunić, a vila harfu na kojoj su žice bile iz samih zlaćanih sunčanih zraka.

U jutro, kada bi prve Sunčeve zrake probudile divlji miris šipkovih cvjetića, budila se mala, zlatna ptičica i Sunčevom bi žaru zacvrkutala svoju pjesmu.

Za prvih sunčanih traka budila se mala vila u bjelini i svojim mekanim i bijelim prstićima prebirala po zlaćanim žicama svoje harfe. Uz zvukove harfe, ona je svojim sitnim glasom pjevala Sunčevom svijetlu.

Prve sunčane zrake budile su seljaka čija se kućica zgurila podno brežuljka. On bi u plug upregao svoje volove, parao bi plugom crne i masne brazde i fićukao uz plug svoju pjesmu. Pjesmu zlatnome suncu.

A Sunce je veselo slušalo biserne zvukove ptičjeg cvrkuta, zvukove viline harfe i vilinu sitnu pjesmicu. Slušalo je fićuk ratarev i raslo, raslo. Razdragano pjesmom uzdizalo se Sunce u nedohvatne nebeske modre visine. — A kada bi u večer Sunce tonulo iza modrih morskih dubina, mjesečina bi svojim srebrnim sjajem obasjala latice divljih šipkova i polja... Mala bi ptičica usnula u svome gnijezdašcu, a seljak u svojoj kolibi, koja se zgurila podno brijega...

Jedne noći, kada je mala ptičica usnula i snivala kako je prhnula u nebeske visine, kako se približila Suncu i kako ga je poljubila u njegova zlatna ustašca, do ružinog se grma došuljala neka dugačka, debela, crna i prugasta zmija... Razjapila je svoje široke ralje iz kojih su sinula dva dugačka, oštra i otrovna zuba. I progutala je malu ptičicu.

Mala je vila umrla od tuge za ptičicom...

Ratar je utihnuo. Sada psuje crnu i otrovnu zmiju.

Vladoje Rovinjski

Neustrašivi lovac

U Africi, pokraj Nila
Eno strašnog krokodila

Gladan vreba ukraj puta
Sad će lovca da proguta.

Kažnjena neposlušnost

Vidite li ga, kako je lijep i velik taj macan. Smotan u klupko spava i grije se na suncu. Divno je to mače! Veliko, debelo a duga mu dlaka ko u tigra glatka i sjajna. Slatko on tako spava i vjerojatno sanja o svojim svakidašnjim majstorlucima. o lovu na miševe, i jamačno ih u duhu vidi cijelu hrpu mrtvih pred sobom. a sanja valjda i o ribljim glavama, ukusnim jetrima i dobrom mlijeku. Tako spavajući naš macan uživa i prede a da i ne sluti koja ga nevolja čeka.

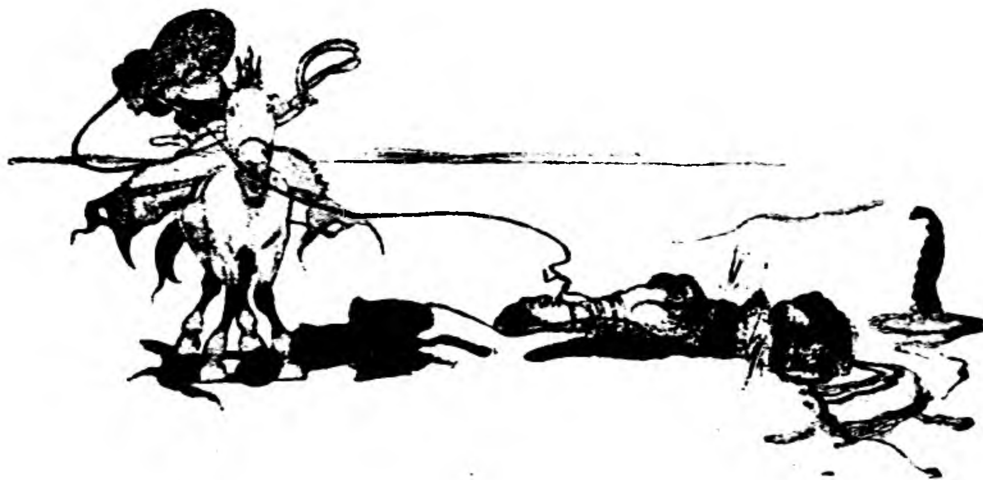
Mali Krešo, žmirkajući, željno gleda macana. Ne smije da ga dira, jer su mu rekli da grebe. Ne vjeruje to Krešo. Ta macan je tako sladak! Gladak! Tako bi rado pogladio njegovu sjajnu dlaku pomilovao ga, a — razumije se — i povukao ga za brk. Velika je to napast za našega Krešu. Ta macan spava. I Krešo se tiho. na prstima, primakne macanu, koji čvrsto spava i ne miče se. On je dobar. Reklo bi se da se smije, a svi ga optužuju da je zločest. Gle! Dugog li brka što mu strši kraj nosa. Ne, ne nije on zločest. S njime se može raditi što se hoće. No ipak treba biti oprezan. Što li mu je sjajna dlaka! Moram se dotaći bar jedne, da vidim kakova je. Krešo se približi macanu i junački mu zasuče brk...

Kako je to samo brzo išlo. Puše, grebe, skače macan i bježi. Jao!

Prestrašeno gleda Krešo svoju ručicu i na njoj crvene pruge...

Potekla je krv. Boli ga i peče. I on udri u plač. Dakako, svaka je neposlušnost kažnjiva.

Teta Vika

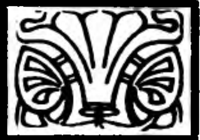

Neustrašiv lovac jaši
Krokodila se ne plaši

Sa lasom mu stisnu ralje
I odjaši mirno dalje.

ZABAVNI KUTIĆ

Račundžije pozor!

Zamislite broj s jednom znamenkom; pomnožite ga sa 5!
Jeste li? Taj umnožak pomnožite sa 2! Jeste li i to? Pribrojite 7!
Od broja, koji ste dobili, odbacite prvu znamenku!
Broju, koji nakon toga ostane, pribrojite 4! Nakon toga odbijte 3!
Pribrojite sada k tome 9!
Gotovo?
A sada ću vam ja kazati, koliko ste dobili.
Svaki je od vas dobio broj 17!
Ako je tko dobio drukčiji broj onda je krivo računao, pa neka pokuša još jednom!

Drugi primjer! Svaki od vas neka zamisli jedan jednoznamenkasti broj!
Zamišljeni broj pomnožite sa 3!
Rezultat još jedamput sa 3!
Pribrojite sada dobivenom broju onaj broj koji ste prvobitno zamislili!
Zatim pribrojite još 5!
Od zbroja, koji ste dobili brišite prvu znamenku!
Onom broju, koji vam je ostao pribrojite 7!
Odbijte 3!
Pribrojite 6!
Dobili ste 15!
Nijesam li pogodio?

Treći primjer: zamislite broj od jedne znamenke!
Podvostručite ga!
Taj broj podvostručite još jedamput Zatim još jedamput!
Pribrojite sada zamišljeni broj!
Pribrojite ga još jedamput!
A sada mu pribrojite 8!
Prvu znamenku brišite!
Od onoga što vam ostane odbijte 3!
Pribrojite 7!
Dobili ste 12!

Majmun Klok, mali Jožić i njihove vragolije

Ima li možda među vama netko, tko još ne pozna našega Kloka?

Nema?! Vrlo dobro! Tako i valja, jer onaj, tko ga ne bi poznao zaslužio bi iz prirodopisa trostruki, a iz zemljopisa barem dvostruki drugi red. Iz prirodopisa zato, što ne pozna najpametnijeg majmuna na svijetu, koji je k tome vrijedan suradnik »Malog Istranina«, a iz zemljopisa zato, što nije pratio njegova pustolovna putovanja po raznim zemljama. A iz tih opisa mogao je svatko iz zemljopisa štošta valjano naučiti.

Klok je povrh toga kako znamo i šaljivdžija, vazda spreman na svaku vragoliju. Nema dana, da nas ne bi iznenadio kakvom svojom novom majstorijom. I baš danas, kad smo htjeli da vam opišemo velike pripreme za daleki put, koji misle još u ovom mjesecu naša dva junaka, Klok i Jožić poduzeti, moramo da odustanemo od toga opisivanja, i da iznesemo jednu novu Klokovu nevaljalštinu, ako je se tako smije nazvati.

Ovaj se puta baš nemilo našalio sa svojim prijateljem Jožićem, koji danas kiše i kašlje, da se sve ori.

Bilo vam je to tako: Dok se siromašni Klok po toj vrućini znojio, spremajući se za daleki put, pakujući Jožiću kovčeg, pomažući nama u uredništvu, bježeći čas na poštu, čas u grad, čas opet po kojekakve poruke drugim majmunima u mak-

simirski zoološki vrt, Jožić je lijenčario, kao da ga se sve to ništa ne tiče.

»Dosta sam se namučio prošle školske godine lutajući po svijetu« govorio je Jožić »i sada hoću da se pošteno odmorim«. Uzeo udicu i odmaglio na Savu, da u sjeni pod vrbom lovi ribe.

»Eh, ne ćeš tako, mudrijašu jedan« mislio je Klok. »Ako si se ti trudio po svijetu, nijesam ni ja plandovao, dok sam ono s tobom išao, a ipak sada moram da radim. A povrh toga ti nijesi ni pohađao školu, nego si se lijepo vozikao po svim kontinentima, dok su tvoji drugovi morali hlače derati na školskim klupama i razbijati kojekakvim zadacima svoje male glavice. Čekaj, lijenčino, dat ću ja tebi lekciju i ako si mi dobar drug i prijatelj.«

I naš ti Klok ode jednoga dana,kad se Jožić otputio na Savu, ravno za njim.

Jožić sjeo pod vrbu u hlad, bacio udicu, lijeno se povalio i čekao da koja luda ribica zagrize.

Sunce je pripicalo, pa su neke pralje izvjesile rublje da se osuši.

Klok se šuljao za Jožićem i u izvjesnoj udaljenosti stao. Opazivši rublje, u jednom mu času sinu u majmunskoj glavici zgodna misao. Dohvati nekakvu haljinu ili košulju, što li je to već bila, uvuče se u nju, nečujno se približi Jožiću i hop! Uz strahoviti majmunski krik baci se na nj kao podivljao.

Moj ti Jožić ijos! u vodu, zaprepašćen i izvan sebe od straha. A Klok bježi što ga noge nose kući. Putem zbaci sa sebe haljinu i uvuče se u uredništvo, skutri se u jednom kutu i pričini se da drijema, kao da nije ništa ni bilo.

Malo za tim evo i Jožića — mokra i pokisla ko kokoš, — koji se jedva jedvice iskopreao iz vode i mulja.

Od tada kao da se opametio. Ne odlazi više na Savu, već sjedi uz nas, pregledava nekakve zemljopisne karte, bilježi, stvara planove, proučava vozni red željeznice i aeroplana, nabavio je čak i fotografski aparat, a ma kao da će čak na sje-

verni pol ili s profesorom Piccardom u stratosferu. — A prefriganac Klok, koji je oduševljeni putnik, pa jedva čeka da otputuju, samo se ispod brka smije, veseo, što mu je uspjelo opametiti Jožića. Do drugog puta znat ćemo već jesu li krenuli na put, kojim pravcem i na koji način.

Mutna rijeka

Zaprašen od duga puta, ožednio neki putnik sagnuo se nad talase rijeke i htio da ugasi žeđ. Ali talasi su mutni i gorki.

Pitao je putnik rijeku zašto je tako mutna i zašto je tako gorka njena voda. A nekada je bila bistra, a talasi su se njeni caklili na srebrnom mjesečevom sjaju. Zvijezde su se u njoj ogledale nekada... A danas je mutna i gorka... Mjesec ne će da se ogleda u njoj. Zvijezde više ne mogu u njoj ogledati svoga blistavoga lica...

A rijeka je pričala:

Moja je voda nekada bila bistra. Na obalama su cvali bijeli glogovi cvjetovi. Ovce su se provlačile kroz glogovo grmlje. Mala im zvonca ispod vrata zveckala su po čitav dan. Slavuj je između bijelih cvjetnih glogova biglisao svoju pjesmu. Ja sam ga slušala i razdragana skakala preko kamenja. Tako tekla dalje i upijala u se sve novije i ljepše zvukove pjesme. Onda si jednoga dana došao Ti, putniče. Žedan si se — kao danas — sagnuo nad mojom površinom i napio se bistre vode. Otišao si dalje i pjevao si i Ti...

Ali jednoga dana zaplakaše ovi dobri ljudi, čije su se kolibe danju ogledale u mojoj bistrini. Sagnuše se nad moju površinu, a ja sam upijala njihove mutne suze... I od tih sam suza gorka... Otpale su latice s glogovog grmlja. Slavuj je nekuda odletio...

Plakali su ti ljudi, čija su lica tvrda i opaljena suncem. A jednoga dana, kada su im presahle suze, počela su krvariti njihova mekana srca... Mutne kapi krvi njihove uzmutiše bistru moju površinu...

Umjesto sitnih zvukova zvončića ispod vratova njihovih ovaca, danas slušam zveket lanaca, kojima su sapeti ovi dobri ljudi...

A kako se Ti zoveš, tužna rijeko? Nekada Te nijesam pitao za Tvoje ime...

Zovem se — Mirna, dragi, zaprašeni putniče!

Vladoje Rovinjski

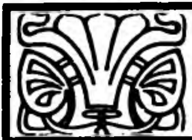
Vjera

Kućarice male, ponoštrice sitne,
Što gledate hridi, goli Kras i Kûke,
Pune naših suza, pune naše muke
Ja Vas uvijek sanjam, moje strane kitne.

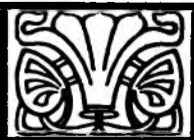
I vjerujem čvrsto: začut ću slavuje
U luzima našim poslije oluje;

I nadam se jošte pozdraviti laste
Na kućama našim poslije noći tmaste.

Rikard Katalinić Jeretov

RAZNO

Budi oprezan, kad govoriš s nepoznatim ljudima. Profesor Dr. Velenovsky, glasoviti češki učenjak i prirodopisac, običavao je za vrijeme odmora raditi u sveučilišnom botaničkom vrtu. Jednoga jutra okopavao je i redio ruže, kad li začuje preko plota, kako ga netko doziv!je:

— Hej, čiča, je li stari Velenovsky ovdje?

Profesor se obazre i reče:

— Tu je!

— A recite mi, molim Vas, kakav je čovjek taj starkelja, poznate li ga?

— Poznam, kako ga ne bih poznao?

— A je li danas dobre volje?

— Hm, mislim da je, samo neznam ne će li ga proći dobra volja, kad Vas ugleda.

— Samo da ne bude previše nasadjen. Evo Vam, čičo, jedna desetača za informaciju.

Student preskoči plot i podje na sveučilište, da se najavi profesoru, koji ga je tog dana imao ispitati.

A dotle je profesor skinuo pregaču, oprao ruke i pošao u svoju radnu sobu. Na to je naredio podvorniku nek uvede studenta, koji je na nj pred vratima čekao. Student udje, duboko se pokloni i pogleda u profesora. Problijedio je i promucao:

— Go-gospodine profesore, oprostite, ja, ja . . .

Profesor se nasmiješi:

— No dobro, dobro, imate sreću da je »stari« danas dobre volje. A Vašu Vam desetaču vraćam, jer je to ipak prevelik dar za jednu tako neznatnu informaciju. Nego sad da predjemo na ispitivanje. Kažite mi vi . . .

Kako je ispao taj ispit nije nam poznato.

Leteće žabe i zmije. Švedski istraživač Erich Mjeberg, koji se nedavno povratio iz Azije, gdje je na otoku Borneo punih osam godina živio u prašumi, da proučava bilinski i životinjski svijet u tom kraju svijeta, pripovijeda upravo čudesne stvari.

Čine nam se pravim bajkama njegove tvrdnje, da je vidio žabe što lete i zmije, što pjevaju. A ipak je to istina. Bornejska žaba, rhacophorus nigropalmatus, jedina je žaba na svijetu, koja leti po zraku. Ta žaba živi u gorovitom dijelu otoka u gustim prašumama, zvanim Dulit gorje.

Kad hoće da poleti otpuza na stablo, nadme se i skoči. Ne pada na zemlju jer si pomaže tankom opnom medu dugim prstima na rukama i nogama tako spretno da dulje vremena jedri zrakom — Mnogo joj pomaže i zrak kojim se nadme, pa je drži u zraku poput napuhnutog balona. Prednjim nogama pliva, a stražnjim kormani. Može se dizati i spuštati, letjeti napred ili natrag, već kako joj je potrebno.

Njezin je najveći neprijatelj zelena leteća zmija, koja se hrani tim žabama. Od grane do grane ih progoni leteći za njima strelovitom brzinom i rijetko joj koja žaba umakne.

Djeca, koju su odgojili vukovi. Mnogi je od vas sigurno već čitao knjigu glasovitog engleskog pisca Rudyarda Kiplinga o indijskoj džungli i pustolovinama malog dječaka Mowglia, koji je živio medju divljim šumskim životinjama. Čitajući tu nadasve zanimljivu knjigu jamačno ste pomislili, da je to plod bujne mašte piščeve. A nije tomu tako. Često se desilo da su razne divlje životinje uhvatile kakovo dijete odgojile ga i othranile. Jedan takav slučaj pripovijeda biskup H. Pakenham Walsh iz Kalkute.

Stanovnici sela Godamuri u Bengaliji opazili su jednoga dana u prašumi nešto što nije bilo nalik ni na životinju, ni na čovjeka. Bili su uvjereni, da su to vukodlaci. Ženske nijesu više uopće htjele prolaziti stazom koja je vodila mimo sela kroz šumu. Jednoga dana odvaži se četa od 60 muškaraca i podje u potjeru za tim strašilima. U šumi su naišli na vučji brlog. Stari vuk je pobjegao, dok se naprotiv vučica oprla i strahovito režeći čuvala ulaz u brlog. Ubili su je i provalili u skrovište. Unutra su našli dva mlada vučića i dvije djevojčice, koje su bile vrlo malo nalik na ljudska bića.

Vučiće su uhvatili, dočim su djevojčice četveronoške silnom brzinom pobjegle u šumu, gdje su ih u šikarju nakon dugog traženja ipak pronašli. Pri tom su se te čudne djevojčice ogorčeno branile i grizle svakoga, tko bi im se približio. Ruku uopće nijesu upotrebljavale. Konačno su ih ipak uhvatili. Kad je došao misijonar iz Mindaporskog sirotišta, da ih odvede našao ih je ukopane u suhom blatu, posvema gole. Ležale su jedna preko druge i tako se grijale. Starijoj je djevojčici moglo biti oko 8 a mladjoj oko 3 godine.

U sirotištu, kuda su ih spremili, nijesu ih nikako mogli priučiti na to, da stoje na dvije noge, poput ljudi, uvijek su hodale četveronoške. Haljina nijesu htjele nositi, nego bi ih zubima rastrgale odmah čim bi im ih obukli. Najradije su jele sirovo meso, a kosti su glodale poput pasa. Uopće su se ponašale kao divlje zvijeri. Vodu ili mlijeko su lokale iz tanjura na podu, a kad bi ogladnile tulile su. Njuh im je bio izvrsno razvijen, tako da su već iz daleka nanjušile meso.

Morali su ih zatvoriti u krletku, jer je prijetila opasnost, da ne bi navalile na ostalu djecu i zubima ih rastrgale.

Mladja djevojčica je uskoro umrla, dok starija, kojoj su kod krsta nadjeli ime Kelema, još i danas živi i stara je osamnaest godina. Naučila je hodati uspravno i upotrebljavati ruke, no ipak još dandanas voli sjediti na zemlji, nego li za stolom. Njeno lice je bez izražaja, nikada se ne smije, niti plače i uopće ne pokazuje nikakvih čovječjih osjećaja. Njeno je najveće veselje, kad se može stisnuti u kakav mračni kut i tamo drijemati.

Dokazano je da su te dvije djevojčice ugrabili vukovi i odgojili ih kao svoje mlade.

Jedna indijska majka radila je na polju i položila sinčića u travu. Najednom je opazila da joj je dijete bez traga izginulo. Godinu dana

kasnije opazili su seljani vučicu i s njom čudno napola čovječje biće. Uhvatili su vučicu i mlado. Spomenuta majka, kojoj je prije godinu dana na onako tajanstven način nestalo dijete prepoznala je u tom neobičnom biću svog sinčića i to po ožiljku, koji mu je otisnula na bedro još kao malom dječačiću. Ali dijete se bilo silno promijenilo, da ga bez tog ožiljka ne bi nikako bila mogla raspoznati. Iako mu je bilo istom osamnaest mjeseci dječak je bio veoma razvijen i bježao je četveronoške tako brzo da ga druga odrasla djeca nijesu mogla stići. Jedino mozak nije mu se mogao nikada razviti. Sedam je godina bio privezan na lancu kao pas, a da se nikako nije mogao priviknuti na ljude. Jednoga dana uspjelo mu je pobjeći u šumu i otada ga nikada više nijesu vidjeli.

Nije dakle samo proizvoljna tvrdnja, da vučice kradu djecu i odgajaju ih kao mlade vučiće.

Riba, koja strijelja. U vodama Siama živi jedna vrst ribe koja s punim pravom nosi naziv strijelca. To je mala 15 do 20 cm dugačka vitka ribica, koja se loveći kukce poslužuje kao nekom štrcaljkom. Kad opazi na biljci uz vodu mušicu ona tako vješto uštrcne na nju kaplju vode, da je omami i onesposobi za lijet. Na to strijelovitom brzinom poskoči iz vode proždre kukca i u trenu se izgubi opet u vodi.

Žuki kruh

Na galijam drevnim okovano roblje
Glodasmo baškote kao pelin grke,
Lomili smo kosti usred noći mrke
Ostadosmo živi, a Venecija groblje.

Postala je slave. Nas okupi orô,
Razbojem nas vukô i pogubi skoro . . .
Ostadosmo živi — — Sad nam Latin novi
Žuki hljebac baca . . . Mi smo sokolovi.

Rikard Katalinić Jeretov

JURIĆ I FRANIĆ

Jurić: Što bi ti bio, Franiću, kad bi sad turio ruku u moj džep i oteo mi sto dinara.

Franić: Što bih bio? Bio bih svakako lopov.

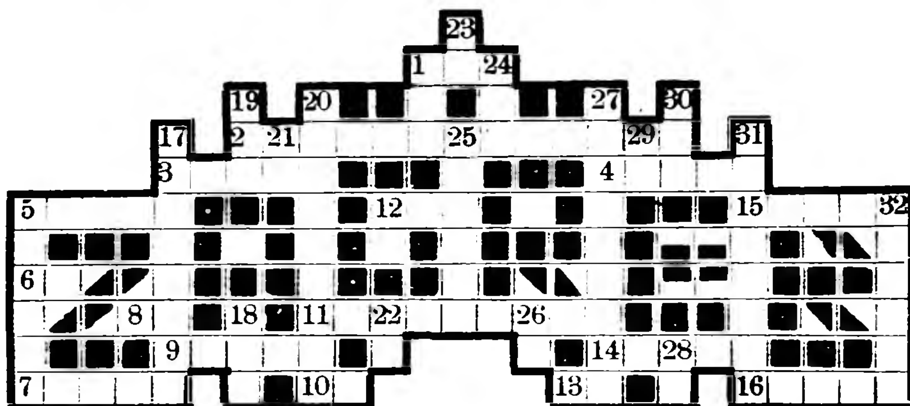
Jurić: Ne bi, nego čarobnjak.

Franić: Kako to?

Jurić: Tako, jer ja nemam u džepu ni dinara, a kamo li stotinjarku.

KRIŽALJKA

Sastavio: Franjo Mihelčić, Lokve

Vodoravno:

1 zov u pomoć na brodovima (tuđ.)
2 dio Sredozem. mora
3 šuplja je
4 amerikanski novac
5 turski sultan
6 jedinica franc. novca (fon.)
7 moderno prometno sretstvo
8 lična zamjenica
9 protivno od »iznad«
10 uzdah
11 grčki filozof
12 nije slab
13 odziv
14 muško ime
15 doba, dio stanovitog vremena
16 trg. putnik (tuđ.)

Okomito:

1 najbliži ocu
5 gl. grad Rusije
17 stanovnik Istre
19 guja bez glave
21 inicijali hrv. pjesnika
20 dvije pjesničke vrste
18 kup, gomila
12 zamjenica
22 prijedlog
23 upitna čestica
24 tekući je (sišu ga kukci)
26 ovdje (kraće)
25 grčki mudrac
27 dva kemijska elementa
29 grčko slovo
30 čitav, sav (ekav.)
31 poljska biljka
32 naglasak

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 20. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26. Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb. Gundulićeva ulica 22a.

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM

POJEDINI BROJ 1.— DIN

God. IV. **1932** **Br. 12.**

MALI ISTRANIN

GOD. IV. ZAGREB, LISTOPAD ŠKOL. GOD. 1932./33. BR. 2.

Na vik on živi, ki zgine pošteno

Sedamnaesti listopada 1929. prvih sati iza ponoći.

Jesenska je noć, tamna i mrka, maglovita i vlažna.

Vani sipi kiša, jednolična, smrtno dosadna, i u sitnim se kapljicama skoro nečujno spušta na blatni pločnik, na crne krovove i pogurena ledja kasnih prolaznika, prodirući im kroz odjeću do kože.

Nad propalim lučkim gradom — nekad našom živahnom i nasmijanom Pulom, žarištem hrvatske narodne misli, sjedištem velikoga oca Istre besmrtnoga Matka Laginje, kolijevkom prvih istarskih sokolova i domenom naših buntovnih mornara — danas je zavladao muk. Grobni, smrtni muk!

Tmasti oblaci, prezasićeni vlagom, kovitlaju se sporo i valjaju nad gradom, zapinjući o krovove, kao raširene gvozdene kreljuti aveti neke.

U tamnici, odijeljen od svijeta i svih onih, koji su mu dragi, sjedi na goloj daski mladić.

Blijed je, na smrt umoran, izmučen i izubijan patnjama posljednjih dana. Prošao je krvavi svoj križni put, bio vučen po tamnicama počevši od drevnog Pazina-grada do gordog Rima, pa po svim postajama od Rima do Trsta i Pule, šest mjeseci uzastopce uvijek u teškim okovima, raskrvavljelih ruku i nogu, mučen, šiban, iščupanih noktiju, ispitivan do besvjesti.

A jučer, da se čaša gorčine napuni do vrha, strpan bje još i u gvozdeni kavez, kao da nije stvorenje Božje, već zvijer kakva, i izveden je da čuje tešku riječ osude: smrt!

A živjet mu se htjelo, oh, kako je čeznuo za životom, mladošću, suncem i ljepotom, on, mlad, pun životne snage, poleta i ideala.

Umjesto toga odrediše mu smrt! Njemu, koji je vapio za životom, koji je svom strašću zanesene mladosti svoje želio da bi živio i on i sav njegov dragi narod, sva njegova draga Istra, da bi živjeli životom dostojnim slobodna čovjeka...

Izmučen je do kraja, ali nije satrven.

Na blijedom mu se licu, osvijetljenom tek slabim tračkom svijetla što dopire iz hodnika kroz rešetku na vratima, odrazuje odbljesak neponjatnog nekog duševnog mira i unutarnje sreće.

Oko beskrvnih usana titra mu smiješak, koji ga ne ostavlja za cijelo vrijeme tamnovanja, koji se nije ukočio ni u kavezu i koji se nije sledenio ni u času čitanja smrtne osude.

Smiješak, koji je dušmane oko njega dovodio do bjesnila.

Odakle taj mir, taj blagoslovljeni smiješak na izmučenom licu malog nepoznatog seljačkog mladića?

Odakle tolika nadčovječna snaga?

Osjećao je junak da nije sam. Da je uz njega, uprkos svim debelim zidovima i gvozdenim rešetkama, duh cijeloga naroda njegovog.

Znao je, da u tom času nijedno seljačko oko nije zatisnuto.

Uz vatru na ognjištima po svim bijelim kućicama, na proplancima i uz more, po svim kolibama u krši kamenoj, diljem Istre, sav je seljački narod bdio, govorio o njemu, spominjao ga kao junaka i molio...

Te strašne, crne noći, u kojoj nadvladaše bjesovi dobre duhove.

U svojoj je blizini osjećao junak i duh starice majke i sijedog oca, koje ne pustiše ni u zadnjem času do njega, da se oprosti s njima i primi njihov posljednji blagoslov.

Vladimir Gortan

Živo ih je gledao, kako daleko tamo u srcu Istre, Bermu proslavljenom, sjede starci i prebiru blagoslovljena zrnca Gospine krunice, nižući Očenaš za Očenašem, za njegovo spasenje.

Ti su ga uzdasi u ovoj strašnoj noći, žive molitve cijeloga jednoga mučeničkog naroda i vjera njegova puna ljubavi, držale jakim do zadnjega časa.....

Na starom su zvoniku muklo otkucala četiri udarca. Četiri sata ujutro.

Uskoro će da se rasvjetlucaju i posrebre dotad tmaste maglice, štono su obavijale drevne zidine vilinskoga Divić-grada.

Na tamničkim su vratima zaškripile dvostruke brave, zazvečili glomazni ključevi.

U ćeliju udjoše vojnici. Gvozdeni kundaci udariše o kameni pod. Pod glas se i skoro šaptom izdavale zapovijedi.

Mladić se digao. S ruku mu skinuše okove. Konačno, nakon šest mjeseci.

U dvorištu tamnice čekao je oklopljeni tamnički automobil. Stroj je radio i drmao kolima.

Do zubiju oboružana straža u tren je oka strpala momka u kola, koja se naglo trgnu i odjure silnom brzinom.

»Kuda ćemo?« upitao je konačno osudjenik.

»Idemo u Trst!« odvratiše mu, na što će on, vječno s onim svojim lakim osmijehom na beskrvnim usnama:

»Ovo je put na stratište!«

I ušuti ne pitajući više ni riječi.

Automobil je jurio u ranu zoru punom brzinom izvan grada.

Iza vojničkoga groblja, na nekadašnjem vježbalištu, Bersalju, prema Sakodžani, stadoše.

Odred fašističke milicije, postrojen u redovima u obliku četverokuta bez jedne stranice, čekao je.

Osam strijelaca, s puškama do nogu na sredini. Iza njih tri karabinjera u crnini. Do njih oficiri milicije.

Vojnici izvedoše, sve u tišini bez riječi, osudjenika.

Prilazi svećenik, Talijanac iz Rovinja, i pozva ga da se pomoli s njime Bogu.

»Želio bih, da izmolimo zajedno u mom materinjem jeziku pet Očenaša, pet Zdravomarija i pet Slava Ocu, jer takav bijaše oduvijek običaj u našoj kući«, zamoli mladić.

I oni započnu moliti Očenaš.

Iza prvog Očenaša pop stade.

»Bilo bi dosta,« reče pop. »Ostala četiri Očenaša izmolit ću ja sam za tebe.«

Milicijoneri priskočiše, povezaše mladiću ruke i noge i privežu ga za stolac ledjima okrenutim k strijelcima, a licem prema moru.

»Želio bih još samo čašu vode,« zamoli jadnik!

»Dat ćemo ti odmah i ručak«, nasmija se posprdno komandant legije, konzul De Turris.

Nekoliko nijemih kretnja, zapovjednik strijelaca, rovinjski načelnik Devescovi, se užurba, digne naglo sablju i bez riječi dade znak.

Prasnulo je dvadeset i osam hitaca u isti mah. Pogodilo ih dvadeset i pet.

Osudjenik se trže, nagne i stropošta, zajedno sa stolcem, na lijevu stranu.

Iz ogromne rupe na ledjima šiknuo je mlaz krvi.

Priskočio je liječnik i pamukom zatvorio otvor.

Mladi, dotad nepoznati seljački momak VLADIMIR GORTAN bio je mrtav.

Slava mučeniku! E. Radetić

Rikard Katalinić Jeretov:

Pjesma malih jadranskih bjegunaca

Protjerô nas tudi vihor
Sa rođenog našeg praga,
Al u nama jošte živi
Naša vjera, naša snaga!

Mi slušamo pjesmu mora,
Što nas zove iz daljine,
Za sunčanim našim žalom
Naša mlada duša gine.

Vjerujemo još u zoru
I u osvit svjetlog dana,
I u vaskrs zemlje naše
U spasenje rodnih strana!

Mi vidimo na Jadranu
Slavski barjak povrh kuća,
I čujemo pjesmu jaku,
Silnu pjesmu uskrsnuća!

Istarski guslar:

Istarska tužaljka

Ovam' ovamo preko planina
Dodjite, braćo, doneste spas:
Majke je Slave još djedovina
Dokud uz Soču spušta se Kras.

Ovam' ovamo na krvava brda
Gorica zove, junački rod,
Sloboda traži jarma iz tvrda:
Ovamo hitro upravte hod.

Ovam' ovamo gdje naših vila
Oko Postojne divan je hram:
Do sinjeg mora, gdje nam je sila
Put je sudbinom odredjen vam.

Od Opatije sve do Devina
Čuje se tužan očajan zov:
Dodjite spasit ispod tudjina
Život nam, blago, polje i krov.

Slavnik i Učka, Snježnik i Nanos
Našega tijela uda su to,
Mirna i Raša bude vam zanos
Da vam se vrati slavensko tlo.

Gorko li cvili Dragonja bane
Okove teške skinuti rad,
Veliki Jože ljute uz rane
Služiti mora latinski grad.

Ovamo, kralju, vodjo junaka,
Pazin te čeka, Draga i Lim;
Hrvatska Istra do Kamenjaka
Čezne za tobom srdašcem svim.

Divić da vidiš vilinske dvore,
Kraljević Marko gdje sniva san
Ovamo žurno na naše more
Suzama roblja kuda si zvan.

Zar da nam tudjin vječito vlada
Sužanjstvo naše vječito je zar?
Slobodna braća naša su nada
Ponijet slobodu njihov će mar.

Mali vojnici

Ni moje dvorište nije pusto; i u njem ima djece, pa ciče i viču po vas Božji dan.

Tu se vide dvokolice kako jure, a na njima se isprsio neustrašivi delija, pa uzvikuje što ga grlo nosi. Drugi tjera drvenog konja. Treći tura golemo bure. A tihe i skromne djevojčice sjele su po strani, pa svlače i oblače lutke, češljaju ih i glade ih. Neke im nešto šapću. Neke ih grle. One najmanje maze medvjediće i tetoše zeke.

Nije dugo potrajalo, i sileni delija sa dvokolica uzvikne:

»Rat. Dosta je bilo mira!«

»Da se poigramo rata!« prihvatiše ostali dječaci.

I zaškripe drvene puške, zazvekeću limene ćorde. A na kuli-buretu zavijori zastava, zapravo nekakva pohabana krpa. Čvrsta je kula, neprijatelj je osvojiti ne će.....

U mahnitom strahu razbježaše se sa krvavog razbojišta usplahirene djevojčice; ostadoše same, na ljutom megdanu, začudjene lutke i ravnodušni medvjedići. Prestrašene djevojčice virile su iza uglova.

Vodilo se ljuto mezevo izmedju dvije zaraćene strane: Jugoslavena i Italijana.

»Istra je naša!« padali su ratoborni poklici.

»Naša je!«

I nije se znalo ko je kome »neprijatelj«. Svi su jednako uzvikivali. Svi su se jednako medju sobom »krvili«. Svijetlo oružje je zveckalo. Ljuti boj se je vodio, vodio se do istrebljenja — neprijatelja.

Dok ujedanput ne upade na krvavu arenu jedna djevojčica.

»Sramota je što smo se povukle. Ja ću da vam vidam rane. Ja ću da budem vaša Kosovka djevojka.«

»Živjela!«

Svi joj dječaci pohrle u susret.

Od srca su se svi smijali. Jedino one djevojčice iza ćoška kuće briznuše u plač.....

Ali time je i »rat« bio svršen.

— — — — —

A ja sam još dugo ostao na mom prozoru izgledom na umirenu avliju. Moju dušu ovladalo je bilo neko ugodno tronuće. I zaželio sam, da bi uvijek sva naša djeca takva bila.

Ljubidrag Garčina

Marija Ružička Strozzi

najveća tragetkinja slavenskoga juga.

(Prigodom 65 godišnjice njenog prvog nastupa)

Prije dvadeset i četiri godine. Istra je naša kipjela i bujala snagom i mladenačkom svježinom osvješćena i probudjena naroda. Na izborima pobjeda za pobjedom, redom su padale u naše ruke općine, škola se otvarala za školom, čitaona za čitaonom, društva, gospodarska, prosvjetna i zabavna. Brijegom i dolom odzvanjale su zanosne budnice . . .

Borbe za narodne pravice bijahu na vrhuncu. Talijani, ugroženi u svom stoljetnom gospodstvu, držali se grčevito ugrabljenih položaja. Borba je njihova nalikovala na borbu očajnika. Nijesu birali sredstva. »Osar tutto« bijaše im geslom. Upotrebiti svako sredstvo, proliti dakle i krv . . .

U te sudbonosne dane odvažila se jedna žena, da dodje medju nas, osokoli nas svojom vatrenom riječi, uzbudi u nama zanos i rasplamti ga do vrhunca . . .

Neprijatelj je bijesnio. Prijetio smrću. Ali velika žena nije ustuknula. Svjesna je bila svoje snage, svoje veličine. Znala je, koliku čarobnu moć je imala njena riječ. Znala je, koliku će jakost dati nama u nadčovječnoj, divovskoj borbi našoj, jednom svojom gestom, jednom svojom božanskom riječi.

Bila je to bogodana umjetnica, kraljica hrvatske drame, najveća tragetkinja slavenskoga juga, Marija Ružička-Strozzi.

Došla je u Pazin iz Opatije, na samu Novu godinu.

Kao da je jučer bilo, sjećam se onih dana. Bio sam još mali djak, istom došao u grad iz malog zapadno-istarskoga sela.

Kazalište je tu. Iz Zagreba čak. Sama riječ Zagreb, kazalište, o kom smo toliko slušali, elektrizirala nas je. A istom vijest da dolazi najveća naša umjetnica. I da će medju nama proslaviti četrdesetu godišnjicu svog umjetničkog rada. Davali se Graničari. Mnogobrojno je djaštvo uzbudjeno govorilo samo o tom velikom dogadjaju.

Zagreb, veliki grad, nikad ne će moći razumjeti, što je za nas, za Pazin, srce Istre i odgojilište najboljih sinova istarskih, taj dogadjaj značio.

Bježao sam u Novakovu knjižaru, da nabavim tekst Graničara. Nijesam ga dobio, ali sam našao negdje kratak sadržaj. U sobici iza stolne

crkve okupismo se, nas desetak djaka. Čitali smo, da budemo upućeni. I grozničavo iščekivali Novu godinu, da prisustvujemo svečanoj predstavi. Sva smo lica znali i s neopisivom uzbudjenošću hrlili u Narodni Dom, da čujemo kako će djelo izvesti n a š i glumci. Hrvatsko narodno kazalište. I z Z a g r e b a, koji je bio i naš glavni grad. S kojim smo se dičili i ponosili.

Dvorana dupkom puna. Sve što je samo moglo da uhvati komadić mjesta natisnulo se u Narodni Dom.

Sokoli su bili spremni, da odbiju snagom svojih gvozdenih mišica svaki možebitni pokušaj napadaja sa strane Talijana.

Djaci, stisnusmo se na galeriji, nemirno se tresući od neke nutarnje uzrujanosti.

Digao se zastor. Zastao je dah. Govorili su glumci. Još mi i danas zuji u ušima glas, pun magične snage. Velika je umjetnica recitirala Carevu »U slavu pobjede«... Pa »Graničari«.

Kad bih danas pokušao iznijeti osjećaje, koji su prožimali u tim svečanim časovima mene mališa, četu djaka za mnom, te uzdanice hrvatskoga istarskoga naroda, profesore naše, sokole, narodne prvake, Trinajstića, Kurelića, Kalca i druge, koji su brisali oči, ne bih mogao, ma da je u mene zlatno pero. Znam samo da sam plakao, zanesen i ja i svi oko mene, ponosan našom narodnošću, našom krasnom materinjom riječi, našom umjetnošću.

Možda nitko nije nikada osjetio koliku veličajnu snagu može imati riječ izrečena s dasaka, koliku ulogu može da odigra u historiji jednoga naroda, riječ umjetnika, izrečena s pozornice, kako smo to osjetili one večeri mi.

Kad se spustio zastor, došli smo do daha. Što je tada bilo ne da se opisati. Vijenci, brda cvijeća, omamljivi miris bosiljka i mažurane; kroz suzama zamagljene oči vidio sam gdje joj prinose dar.

Pozdravio ju je načelnik, starina Kurelić. Ne znam što je govorio Znam samo da se umjetnica okrenula u stranu i stala brisati suze.

Siromaci dadosmo joj skromni srebrni dar. Ali nevidljivo dadosmo joj sebe same, svoja srca, svoju dušu...

Ne znam, da li ju je u ovih njenih 84 godina ikada netko dočekao s većom i toplijom ljubavlju, no što ju bijaše dočekala naša Istra.

. . . .

Minule su dvadeset i četiri godine

Kako su tužno završile naše epopeje, naš zanos naša borba i polet svi mi znamo.

2. listopada 1932. proslavljena je svečano u Zagrebu u Narodnom kazalištu šezdeset i peta godišnjica Njezinog prvog nastupa. Otkriveno joj je još živoj, brončano poprsje, u prisustvu izaslanika brojnih društava i poklonika...

Dodjoh, prognan iz one naše drage Istre, u kazalište, da Je vidim, ponovno nakon dvadeset i četiri godine, da Joj se nepoznat poklonim u duhu, u ime one naše zemlje mučenice, koja Ju još pamti i koja Ju ne će nikada zaboraviti, pa ma je svi drugi zaboravili.

Sijeda je starica nastupila. Veličanstveno poput kraljice. I govorila je i glumila. Osamdeset i četiri godišnja starica. Uvijek istim glasom, onim, koji još i danas živo zuji u ušima nebrojenim tisućama njezinih poklonika dolje u Istri našoj. Glasom, koji ne će nikada nikome uspjeti oponašati.

Sve Ju je pozdravljalo, čestitalo, pružalo lovor-vijence.

Istre moje nije bilo. Oh, da znaš, velika ženo, kako bi Te rado bila pozdravila. Ona Tvoja lijepa i pitoma Istra, zlatna srca, ruku otvorenih, bosiljkom i mažuranom drobnom namirisana, čije se ljepote i dobrote, jamačno i Ti često, prebirući po uspomenama, sjećaš.

Pa kada si zaželjela, da doživiš i svoju stotu godišnjicu, ja sam se u ime Istre naše živo pomolio, u duhu, Svevišnjemu, da bi Te uslišao i da bi Ti dao, da dočekaš još jedan veliki dan. Dan, kad ćemo Te opeta usred Pazina-grada, u triumfu ponijeti u naš Narodni Dom.

E. R.

Duga

— Majko — gledaj sjajne li duge. Da mi je uloviti ovu dugu.

— Duga se ne može uloviti, moje dijete.

— Kako ne, majčice? Nekidan sam šetao sa tatom, pokraj nas je prošao gospodin sa velikom kosom i nekim velikim šeširom.

— Pa onda, moje dijete?

— Onda sam pitao tatu, neka mi kaže: ko je taj gospodin? I tata mi je odgovorio: to ti je pjesnik... taj kida zvijezde i lovi duge po nebu.

R. K. J.

Razno. Poneki dnevni listovi, koji običavaju donositi prilog za djecu, često puta preštampavaju pojedine stvari iz našega lista. Jedan dječji listić, iz Zagreba, koji je međutim već prestao izlaziti, znao je nekad skoro sav biti ispunjen sastavcima, preštampanim iz našega lista. A i danas se još neki listovi znadu poslužiti našom mukom.

Nama ne samo da to nije krivo nego nam je čak i milo. Donekle nas ipak smeta to, što oni baš uvijek zaborave spomenuti, da su to uzeli iz našega lista.

Dan prije Male Gospojine, 7. rujan, ljeta Gospodnjega 1932., ostati će našim junacima, Jožiću i Kloku, živo u pameti za vječna vremena i ne će ga tako lako zaboraviti, pa ma još sto godina živjeli.

Toga su se dana otputili na dugo i naporno putovanje. Naumiše ravno u Kongo, u pohode Klokovoj rodbini u pustinje i prašume.

Opskrbiše se hranom i zairom što su bolje mogli. U kovčeg strpaše svih mogućih sitnica, potrebnih i nepotrebnih. Bilo je tu igračaka, lutaka, ogledalca, kave, šećera, kobasice, šunke i slanine i svakojakih drugih masnih i nemasnih stvari. Jožić je uzeo ogromnu neku kuburu, da mu se u nevolji pri ruci nadje, u torbu turio veliku zemljovidnu kartu, koju smo mu posudili u našem uredništvu, podučivši ga prije, kako će se na njoj snalaziti. Uz kartu priložili smo mu i povećalo, da pomoću njega na karti lakše pročita sitno tiskana imena raznih mjesta.

Siromašni je Klok duvao ko lokomotiva, natovaren teškom prtljagom, no ipak se veselio, što će opet na put, i k tome u svoj rodni kraj.

Dopratismo ih do kolodvora, gdje su odložili kovčege i zamotke, pa sjeli da čekaju dolazak vlaka.

»Klanjam se gospodo, klanjam se, kuda se to Vi otputiste?« začujemo za sobom nečiji glas.

»A Vi ste to velečasni gospodine,« odvratismo. »Otpremamo eto ove naše male suradnike na daleki put. A koja Vas sreća nosi u Zagreb?«

»Zar ne znate, da sutra priredjujem veličanstveni vatromet u korist crkve Svetoga Antuna? Takova što Zagreb još nije vidio,« reći će župnik Ivasović, jer je on to bio.

Zaista bijasmo čitali, da će uveče na Malu Gospojinu biti priredjen veličanstveni vatromet na nogometnom igralištu.

»Eh, baš mi je žao, što ne ostadosmo, ali sad je prekasno. Već smo nabavili putne karte, pa ne možemo više odgoditi putovanje« uz dahne Jožić

»Izvolite pogledati čega sve tu nema,« pozva nas velečasni gospodin župnik i pokaza niz sanduka u koje bijaše spremio do deset tisuća raketa, koje da će sutradan ispaliti u zrak na veselje Zagrepčana.

Vidite li ovaj dugački sanduk«, doda, »kraj njega samo oprezno. Tu Vam je senzacija nad senzacijama. To su najjače rakete, koje sam ikada napravio. Ostavit ću ih za konac vatrometa. Ima ih ravno stotinu, a upravo su nevjerojatno jake. Ni sam ne znam gdje će u nebeskim visinama završiti.«

Jožić izvadi povećalo i stade ogledavati sanduk. Baš mu je bilo žao. što ne će moći prisustvovati tom sjajnom vatrometu.

I Klok je htio da pogleda taj čarobni sanduk. Majmun ko majmun mora da radi sve što vidi da drugi rade, pa je i on uzeo povećalo i stao pregledavati sanduk.

Sunce je sijalo i na jednoć se na sanduku pokaza jedna svijetla točka.

Što se je u tom trenu dogodilo nemoguće je opisati.

Grom, ah kakav grom, stotinu tisuća gromova kao da je prasnulo. Potres, urnebes, vatra, dim.

U jednom trenu odletio je sanduk strahovitom brzinom u zrak, a na njem se grčevito držali jedan za drugoga naša dva putnika.

Što je to bilo?

Jedna sasvim razumljiva prirodna pojava. Zrake sunca, kad padaju na staklo povećala ili leće, lome se i ustredotočuju na jednoj točki. Ta točka zove se žarište. Taj skup zraka sunčanih znade proizvesti u žarištu takovu vrućinu, da onaj predmet na kojem se skupljaju počne goriti. Na taj se način vrlo lako može pomoću leće zapaliti cigaretu.

Tako je bilo i ovaj puta. Klok je uzeo povećalo, sunčane zrake su padale na staklo, lomile se i skupile se na sanduku u jednoj točci. Nevolja je htjela, da je baš na toj točci bila malena rupa. Kroz tu se je rupu zapalila jedna od onih strašnih raketa i lom je bio gotov. Raketa je prasnula užasnom snagom, digla u zrak cijeli sanduk, a s njime i Jožića i Kloka, koji su baš u tom času bili nad njime nagnuti.

A mi smo ostali otvorenih ustiju gledajući nebu pod oblake, kako se naša dva junaka voze poput nekog Ilije proroka na ognjenim kolima nekud prema sjeveru u nevidjene visine.

Strašno, strašno.

Petnaest smo dana živjeli u neizvjesnosti ne znajući, što li se je jadnicima dogodilo. Bijasmo uvjereni, da su izgorjeli i srušili se negdje u pustoši kao dvije žive baklje.

Kad tamo eto nam nakon petnaest dana dugačkog pisma.

Znate odakle? Zar iz vruće Afrike možda, iz Konga, kuda se bjehu otputili? Ne, nego čak iz Laplandije sa dalekog i hladnog sjevera.

Nego neka pričaju oni sami kako se provedoše. Evo njihovog pisma:

»Dragi uredniče!

Kako će dugo putovati ovo pismo ne znamo. Možda osam dana, možda mjesec dana, a možda ga uopće ne ćeš ni dobiti. Ovaj Laponac, komu ga predadosmo nije nimalo ljubazan. Tražio je od nas pola kile kave i isto toliko šećera. Krenuo je sa svojim sobovima na jug, a nije nas htio sa sobom povesti. Tek nakon dugog moljakanja i nakon što ga podmitismo kavom i šećerom, koju smo odnijeli sa sobom na put, pristao je da uzme barem pismo i odnese ga nekud do prve poštanske stanice. A mi ostadosmo ovdje u zabiti, gdje ne vidimo ni žive duše. Hoćemo li ostati živi tko bi znao.

A sada, dragi uredniče, da ti opišemo naše kratkotrajno, ali zato mukotrpno putovanje.

Ne znamo rastumačiti, kako se je dogodilo, da su rakete najednom eksplodirale. Strahovita je bila brzina, kojom nas je potjeralo u zrak. Umalo te se ne zadavismo, jer nas je pritisak zraka skoro udušio. A to nije bila samo jedna raketa. Redom su se palile u zraku. Kažemo vam, da smo za nepuna četiri sata preletjeli užasnom brzinom preko cijele Austrije i Njemačke i jurnuli nekud na sjever i najednoć stali padati silnom brzinom.

I kad smo već mislili, da ćemo pobirati razmrskane kosti, opazimo kako lebde u zraku nekakvi balončići. Što smo brže mogli bacimo se sa gorućeg sanduka i dohvatismo balončiće. Padali smo dosta brzo, ali opet ne tako, da bismo bili u opasnosti, da skrhamo vratove. Balončići su nas zadržavali u zraku.

A znate li, kakovi su to bili balončići? Jamačno ste čitali, kako razni poljski i ruski naučenjaci, koji proučavaju strujanje sjevernih vjetrova, puštaju u zrak balončiće, koje kasnije na drugim postajama hvataju. Po letenju tih balončića znadu, kojim smjerom duvaju vjetrovi i to na primjer avijatičarima vrlo dobro služi, jer znadu kojim smjerom smiju letjeti, gdje ima boljih, a gdje lošijih vjetrova i strujanja u zraku.

Eto svašta čovjek nauči u svijetu.

Naš pad na zemlju nije bio ništa manje pustolovan, nego li ostalo naše putovanje. Daleko od ljudi u posvema nenapučenom kraju, napali su u jednoj šumi vuci jednoga soba. Čitav čopor navalio je na njega. Branio se rogovima koliko je mogao, ali kud će sam naprama tolikim krvožednim vukovima. I već je smalaksao klonuo, kad li: Bum! Naši baloni pukoše i nas se dvojica, moj vjerni Klok i ja, srušismo zajedno s kovčegom u tu gužvu. Vukovi se preplašiše praska a još većma Kloka, koji je s kovčegom ljuto tresnuo nekoje od njih po glavi i odmagliše glavom bez obzira.

Ja sam izvukao onu staru kuburu, koju sam na sreću još iz Zagreba ponio, i opalih, a ona grunu ko kakav turopoljski top. Da ste vidjeli jurnjave vukova. Pridigosmo soba, koji nas je milo gledao svojim velikim dobrim očima. Bio je ženka. Pomuzosmo ga i napismo se mlijeka. Zatim krenusmo na sreću, ne znajući ni sami kuda. Naidjosmo na nekog čovjeka, ogrnjena kožuhom do ušiju, kako se voza na saonicama. Vuku mu ih sobovi.

Na sva naša pitanja odgovarao nam samo: »Lapo, Lapo, Lapo!« Po tom sudimo da je to nekakav Laponac, a mi da smo u Laplandiji.

Što će dalje biti s nama, sam Bog znade. Ako se spasimo pisat ćemo vam svakako. A medjutim nam lijepo pozdravite sve prijatelje i čitatelje MALOG ISTRANINA.

Vaši suradnici

KLOK I JOŽIĆ

Smiljkine suze

Na prostranoj livadi cvatu male potočnice. Boja njihovih latica je modra poput nježne modrine nebeske. Žubori potoka pomiješani titravim zvukovima frule. To pastir na obalama potoka na fruli prebire svojim srebrnorunim ovcama, koje se napajaju biser-kapima bistroga potoka.

Mala je Smiljka na prostranoj livadi ubrala kiticu plavih potočnica. Sluša titrave zvukove frule i plače... Njene su suze orosile modre cvjetiće potočnice...

Zašto plače mala, dobra Smiljka?

Zvukovi frule potsjećaju je na njenu dragu Istru. Potsjećaju je na vrletne kamene brežuljke iznad kojih se razliježe miris smilja. U daljini, iza tih kamenitih brežuljaka prostire se prostrani plavi Jadran po kojemu se bijele snježno-bijela jedra. Jedra, koja se po toj modroj pučini pomiču poput bijelih labudova.

Oj, ludice mala, zašto plačeš za svojom Domovinom Istrom?! Tvoja Domovina je pusta. Tamo su same gole hridi, a smilje nije tako lijepe boje kao ove nježne i modre potočnice... Tamo nema ovako lijepih prostranih livada i žubor potoka... Tamo...

Da, — odgovara kroz suze mala, dobra Smiljka — ali ono je moja draga Domovina.

Strani ljudi oteše gole hridi njene domovine preko kojih se razliježe miris smilja i, eto, zato plače mala, dobra Smiljka.

Vladoje Rovinjski

Vladimir Nazor:

Mali Ćić

Ja sam sinak zemlje Istre,
Pravi gorski ptić;
Čela vedra, zjene bistre,
Ja sam mali Ćić.

Kad snijeg pada, briga mene,
Ako sam i bos!
Nek s' obrazi zarumene,
Ne će otpast nos!

Kad me sunce žeže, bocka,
Neka teče znoj;
Ni od leda ni od voska
Nijesi trupe moj!

Sada pasem stado bijelo
Berem plod i cvijet;
Al kad budem momče velo,
Bit ću vrijedan kmet.

Pa ću našem u dočiću
Čupat kamen, trn,
Zatim ko i tata bit ću
Ugljar jak i crn.

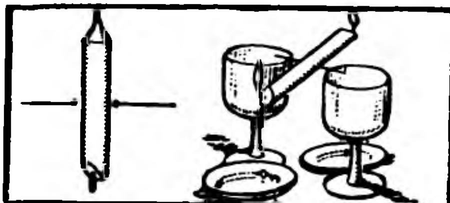
Kad naučim pisat, štiti
I zbrajati bar,
Ej, onda ću sretan biti
Ćićarije car!

ZABAVNI KUTIĆ

Nastupaju duge i dosadne zimske večeri, pa hajde da naučimo ne koliko igara, kojima ćemo zabaviti ukućane.

Njihalka od svijeće.

Uzmemo voštanu svijeću i probodemo je točno na sredini čačkalicom. Svaki kraj čačkalice položimo na rub jedne čaše tako da svijeća leži vodoravno izmedju tih dviju čaša, kako se to vidi na našoj slici.

Nakon toga zapalimo svijeću na obe strane

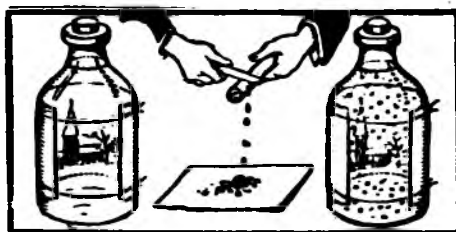
Što će se dogoditi? Svaki puta kada kapne kap rastopljenog voska ona će strana voštanice s koje je pala kap, postati za malenkost lakša i dignut će se u vis. Ali samo za trenutak, jer će odmah zatim i na drugoj strani kapnuti, pa će sada ona druga strana biti lakša. Sada će se ova prva strana voštanice spustiti, a dignut će se u vis ona druga. I tako će se svijeća neprestance njihati sve dok ne dogori.

Da slika bude ljepša može se napraviti od papira dvije posve male raznobojne lutkice, pa se jednu posjedne na jedan kraj svijeće, a drugu na drugi, tako da izgleda kao da se dva dječaka njišu na njihalci.

Uredna će djeca, dakako, sa svake strane svijeće metnuti na stol po jedan tanjurić ili barem komad čvrstoga papira na koji će kapati vosak, kako ne bi zamazali voskom stol.

Još jedna igra sa svijećom: umjetni snijeg.

Uzmite jednu flašu iz čistog bijelog stakla, najbolje ako imate oveću flašu u koju se sprema ukuhano voće. i napunite je do vrha vodom. Potražite jednu razglednicu, koja predstavlja kakav krajolik. Omotajte je oko flaše i privežite tankim koncem tako da možete s jedne strane gledati u nju kroz flašu, kako se to razabire i na našoj slici. Vidjet ćete, da slika, gledana kroz vodu imade mnogo više života i da je prilično povećana.

Zatim nastrugajte nožićem s jedne voštanice nešto sitnih komadića voska. Te komadiće bacite u vodu, koju možete malko protresti. Vidjet ćete kako vosak lagano pada i svjetluca kao da se pravi pravcati snijeg spustio na kraj, koji predstavlja slika.

Stvar dražesna i, ako se lijepo izvede, veoma čarobna.

SVATKO, TKO NARUČI NEŠTO OD MA KOJEG OGLAŠIVAČA U NAŠEM LISTU NEKA SE UVIJEK POZOVE NA NAŠ LIST JER ĆE IMATI POSEBAN POPUST NA NARUČENOJ ROBI.

UPOZORENJE.

Opažamo, da pretplatnici još uvijek dosta nemarno vrše svoju dužnost prema listu.

Pretplata se plaća unapred i molimo svakoga tko ju za ovu škol. godinu nije još doznačio, neka to odmah učini. Čekovnu uplatnicu dobio je svatko u prvom broju. Ako mu se slučajno zametnula može na svakoj pošti za 50 para dobiti drugu, pa neka njom doznači dužnu pretplatu na naš čekovni račun br. 36.855.

Osim toga neka svaki pretplatnik nađe barem jednoga pretplatnika. To izgleda možda sitnica, a ipak je veliko patriotsko djelo.

Povjerenike pak ponovno molimo, da točno obračunavaju primljene primjerke i da svakog mjeseca doznačuju ubrane iznose, da ne bi kasnije nastala nepotrebna objašnjavanja.

Trošak za doznaku novca kao i za marke kod dopisivanja mogu ustegnuti.

Na posao, dakle, za dobru, pravednu i plemenitu stvar!

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 20. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26. Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gundulićeva ulica 22a.

POSTARINA PLAĆENA U GOTOVOM POJEDINI BROJ 1.— DIN

MALI ISTRANIN

God. IV. 1932 Br. 3.

MALI ISTRANIN

GOD. IV. ZAGREB, STUDENI ŠKOL. GOD. 1932./33. BR. 3.

Dragi svetački likovi...

1

Škola u mome istarskome selu bila je malena i niska poput svih ostalih seljačkih kuća u selu. Moji su je seljani sami sazidali. Starci, koji su bili već tako iznemogli od starosti da bez štaka nijesu nikuda mogli, nosili su kamenje za gradnju škole. I djeca su nosila kamenje. I žene. Uz teški posao su pjevali od radosti što će i njihovo selo imati svoju školu. Radili su tako neumorno iz dana u dan, dok škola nije bila pod krovom. Neki stari, sijedi klesar pred školom je postavio veliki kamen, a u nj je svojim oštrim dlijetom uklesao lik dvaju svetaca. Nad likovima svetaca je uklesao natpis: Pučka škola sv. Cirila i Metoda.

Moj mali školski drug Mirko je uvijek želio da tim svecima na kamenu obojadiše oči nekom nježnom modrom bojom.

U jutro, prije nego bi naš učitelj došao, znali smo stati pred likovima tih svetaca i dugo, dugo promatrati njihovu dugu bradu, njihove duboke oči i veliku knjigu ispisanu staroslavenskim slovima i visoko uzdignuti prst svetački. Sijedi starci sa svojim štakama prolazili su kraj nas, od radosti bi im u očima zacaklile biserne suze. Toga kamena sa svetačkim likovima nebi bili dali nikada, nikome i ni za kakovo blago ovoga svijeta.

Iz grada su jednoga dana došla dva mala Talijančića. Jedan je pokazao na likove naših svetaca, nešto podrugljivo rekao na talijanskom jeziku i nasmijao se. Drugi se je narugao našoj maloj školi. Rekao nam je da je to neka mala pasja kućica, a oni da u gradu imaju veliku lijepu palaču, na kojoj zlatnim slovima piše: Scuola della lega nazionale. I pripravio se da pljune u likove naših dragih svetaca.

Mali Mirko umalo što nije zaplakao. Stao je malome Tončiću na ramena i počeo ljubiti duboke oči svetaca, njihovu dugu bradu, debelu knjigu i njihov uzdignuti svetački prst.

A kada je naš snažni drug Ivan počeo sukati rukave na svojoj košulji, pobjegla su ta dva mala Talijančića.

2

Našemu dobrome učitelju ispripovijedili smo taj događaj. On je svakog od nas pogladio po kosi, poljubio naša lica, a mi smo zatim primili njegovu ruku i otišli u našu školu.

Toga dana nam je učitelj ispripovijedio dvije duge i lijepe priče.

U školi je toga dana bila tišina, kada nam je učitelj pripovijedao te dvije priče. Čuli smo u toj tišini, kako je neka muha s prozora sletjela na Franjinu klupu, gdje se je utopila u njegovoj tintarnici. Izgledalo je kao da i ne dišemo. Tako nas je zaokupila priča o Velome Joži i o Kraljeviću Marku, koji spava u Divičinu gradu.

Kad je učitelj svršio priču, mali Mirko, koji je bio uvijek znatiželjan zapitao je učitelja: »A gdje je danas taj naš dobri i jaki Veli Jože?«

»Debelim i čeličnim lancima sapet«, odgovorio je učitelj. »Njegova je snaga sada još preslaba da ih raskine, ali njegova snaga raste. Raste svakoga dana. Jednoga dana će njegova snaga narasti toliko, da će te debele lance pokidati kao paučinu.«

»A Marko? Zašto se Marko ne probudi?«

Ej, Marko sniva. Šarac je privezan o koplje i zoblje zob. Kada Šarac pojede svu zob i Marko će se probuditi....«

Noću iza toga dana je mali Mirko snivao kako Veli Jože i Marko idu zagrljeni cestom prema njihovome selu. Plug Veloga Jože vuku dva snažna vola, Marku visi o pojasu sablja, a desnom rukom vodi svoga Šarca. I nasmijao se je u snu mali Mirko. Znate li zašto? Ona dva Talijančića, koji su htjeli pljunuti na njihove svetačke likove, ispred Jože i Marka sakriše se iza nekoga velikoga grma.

3

Nekoliko godina zatim došli su u naše selo Talijani i otjerali su našega dobroga učitelja. Naši roditelji su rekli, da su ga internirali negdje u Siciliji. Našim su selom zavladali Talijani, a on nije htio svoju malu i dobru djecu učiti talijanski. — Kada su ga karabinijeri odvodili skupilo se oko mladoga učitelja puno sijedih staraca sa štakama i puno djece. On je počeo grliti blijeda lica svojih učenika, ali ga je neki karabinijer gurnuo u leđa, a nekoga su starca odgurnuli tako grubo da je pao na zemlju, a štaka mu se pri tom slomila...

Likove svetaca su premazali nekom gustom crnom bojom, a u školu postavivše neku staru učiteljicu, kojoj su ispod nosa rasli dugački crni brci. Djeca u školi ne razumiju ni jedne riječi njenoga jezika, jer ona govori talijanski. — Sobom je donijela nekakvoga velikoga, crnog mačka, koji po čitav dan skače preko školskih klupa, a djeca bježe ispred njega da ih ne ogrebe.

4.

Moj drug Mirko je danas već jaki mladić. On je današnjoj djeci ispripovijedio onaj san, kako je vidio da Marko i Veli Jože idu zagrljeni cestom.

Mali Stjepko kadgod mora bježati ispred toga strašnoga mačka uvijek se sakrije iza velike gvozdene peći. Tada se uvijek sjeti i Mirkovog sna. Stišće pesti i šapće svojim drugovima:

»Čekajte, drugovi! Tom će mačku narasti krila kada naš Veli Jože raskine lance i kada se naš Marko probudi.« —

Vladoje Rovinjski.

Dojedrila lada . . .

Dojedrila lada
Svijena barjaka...
Iz zemlje je ropstva.
Iz istarskog mraka.

Donijela je pozdrav
Sa istarskih strana
I poruku braće
Naših sirotana.

»Ispod Učke gore,
Kraj Mirne i Raše
Jošte svugdje živi
Slavsko pleme naše.

Tamnica, stradanje
Skršit nas ne može,
Jer u nama bije
Krvca Velog Jože.

Mi snosimo patnje
Bez suze na oku
Čekajuć da sine
Sunce na istoku«.

Dojedrila lada
Svijena barjaka...
Iz zemlje je ropstva
Iz istarskog mraka.

Gabrijel Cvitan.

Lisica i vuk

Lisica je bila gladna. Već tri dana nije jela. Bokovi joj bili upali. Smotala se u klupko u svojemu brlogu no nikako da zaspi od gladi.

Čim se smračilo izvukla se iz jame. Vani je brijao oštar sjevernjak i nosio sitan snijeg s jednog mjesta na drugo. Dovukla se do ruba šume. Tamo je stajao vuk. Digao je glavu prema mjesecu i tužno zavijao.

»Dobar veče, striko!« reče mu. »Pjevaš li mjesecu?«

»To moj gladan želudac pjeva, tetice!« odgovori vuk.

»Vidiš, striko, kako si glup! Zar misliš da će ti neko donijeti jelo pod nos? Podimo da zajedno potražimo hranu!«

Spuste se prema selu i uđu u neko dvorište.

Lija nanjuši živad u drvenom kokošinjcu pa će vuku:

»Ti, striko, stani nasred dvorišta i zavijaj. Ljudi će se bojati da izadu a ja ću dotle nešto ukrasti. Plijen dijelimo na pola!«

Vuk posluša. Stao je nasred dvorišta i strašno zavijao.

Dotle se lija uvukla u kokošinjac. Za čas se vratila a u gubici je nosila tustu gusku. Prođe mimo vuka i skrene u polje.

»Čekaj, tetice, da podijelimo!« dovikne joj vuk.

»Zavijaj ti samo dalje, striko! Kad spremim tu gusku na sigurno, vratiću se još po koju, pa ćemo onda sve podijeliti.«

Lija ode a vuk ostade zavijajući.

Uto se skupili susjedi s toljagama i opkolili vuka. Vuku su bile noge promrzle od duga stajanja na zimi. Nije mogao uteći, te ga ubiju.

Radoslav Kovač

Majci

Malo Istranče na Dušni dan na grobu svoje majke

Mutno je danas, majko, moje sunčano-modro nebo... Oblaci tmasti plove po njemu i sakriše sunčani sjaj.

Ali što mi je modrina nebeska naprama modrini Tvojih očiju, majko? Što mi je sunčani žar kraj Tvoje mekane ruke i toplih cjelova Tvojih, kojima si obasipala rumena lišca moja...?

Latice divljih ruža na Tvome grobnome humku zamjenile su mi biserni majčin smijeh i pjesmu o vilama s Učke što si mi ju nad kolijevkom pjevala u tople zvjezdane večeri...

Drage su mi te mirisne latice divljih ruža, koje uzrastoše na rubu humka Tvoga groba. Drage su mi, jer me sjećaju na Tvoje mirisne grudi na koje si me stiskala, kada si mi pjevala pjesmu o uveloj ruži..... A kada je puhnuo prvi hladni jesenji vjetar, i njih mi je, majko, odnio sa sobom... N grančicama divljih ruža je ostalo golo trnje, kao da ga, majko, i onako nije bilo dosta u Tvome životu...

O majko, kada bi opet mogla doći, sretan bih bio i od sreće bih cjelivao uvelo Tvoje lice i srebrne uvojke kose Tvoje... Ali znam, da Ti nećeš doći nikada više... Da si daleko, daleko od mene u cvjetnim poljanama, koje si u svojim pričama što si ih meni pričala zvala poljanama »Ljubavi i Mira«...

Dogorjeva svijeća nad grobom Tvojim. Treperi njen plamen. Ledeni talasi vjetra hoće da ga ugase... Zaklanjam ga dlanovima svoje promrzle ruke.....

Pričinja mi se, majko, da je i moj život isto tako slab kao i plamen svijeće na grobu Tvome... Ali kada tuga hoće da se takne moga srca, sjetim se posljednjeg cjelova, kojim si se opraštala sa mnom. I pri pomisli na Tvoje majčinske savjete, srce se moje napunja toplinom, toplijom od sunčanoga sjaja.

Vladoje Rovinjski.

Vjeverica nadmudrila liju

Šumskom cestom išla je seljakinja i na glavi nosila punu košaru grožđa, da ga u gradu proda. U šušnju do ceste pružila se lisica. Kad je seljakinja prošla kraj nje zamirisalo joj grožđe. Smišljala je kako da prevari seljakinju i dođe do grožđa.

Najednom se sjeti. Pojuri šumom do neke kaljuže i u njoj se dobro povalja tako te joj je dlaka izgledala kao u vuka. Onda krene cestom prema seljakinji zavijajući kao vuk. Žena se uplaši; baci košaru sa grožđem i odbježi. Lisica odvuče košaru u šumu pod neku staru bukvu i tamo se sladila. Ovaj puta joj nije bilo grožđe kiselo. Kad se do volje nazobala glasno je razmišljala ovako:

»Kuda ću s preostalim grožđem? Zakopam li ga istrunuće. Ostavim li ga ovdje poješće ga neko.«

To je slušala vjeverica s bukve pa joj dovikne:

»Hej. tetice! Zar ti neznaš kako vinogradari uščuvaju grožđe?

Povješaju ga na kolce u podrumu. Tako može dugo stajati. Ti meni dodavaj grozd po grozd a ja ću ga povješati po granama. Kad se zaželiš dođi ovamo a ja ću ti dati koliko ćeš htjeti!«

Prevari se lija i pristade.

Sjutradan je došla pod bukvu po grožđe a gore cijeli svatovi: Vjeverice i ptice se goste njezinim grožđem.

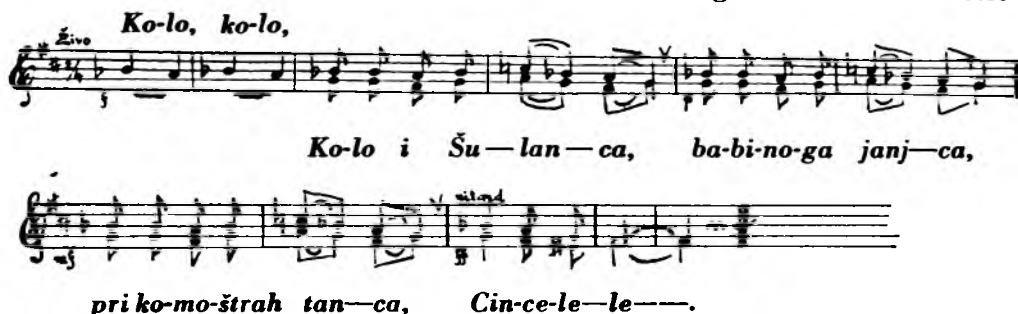
»Zar tako?« upita vjeverica. »Gdje ti je obraz dijeliti tuđe grožđe?« prekori vjevericu, a ova joj odgovori:

»Ne ljuti se, tetice! Kako došlo, tako prošlo!«

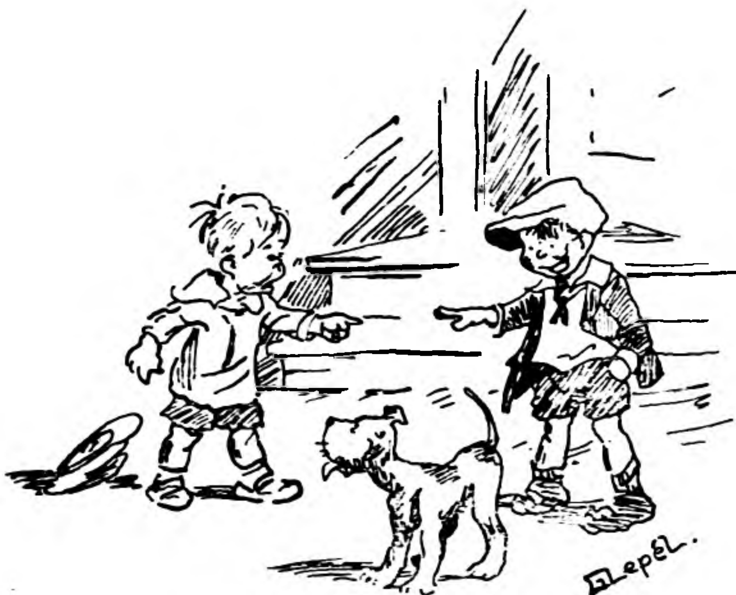
Radoslav Kovač

Kolo

Uglazbio: Ivan Matetić

IVO I TONČIĆ.

Ivo: Koliko je godina tvome malome bratu?

Tončić: Sad mu je jedna godina.

Ivo: Čudnovato! Pa i ovaj moj pas ima jednu godinu a bježi stoput bolje od tvog brata.

Tončić: Baš si pametnjaković! Ta zar ne vidiš da tvoj pas ima dvaput više nogu nego li moj mali brat!

Mali Juraj Dobrila

Bilo je u kasnoj jeseni godine 1822.

Dan sumoran i studen. Kiša lijeva, a vjetar trese kao da će sve polomiti. Na vratima niske, sirotne potleušice u selu Ježenju stoji dječak s knjižicom ispod pazuha. Stoji dječak i tužna srca gleda u tmurne oblačine, u grane stabala, što ih vjetar savija. Gleda i misli: — Kako ću ja po ovome vremenu u Tinjan?

Gradić je dosta daleko, a što je gore, put do njega vodi preko duboke uvale ili drage. — Ali ja moram u Tinjan. Što bi gospodin, da me danas ne vidi?

Naš je dječak dnevice polazio u gradić kapelanu Radetiću, koji ga je učio čitati i pisati. Ne ode li danas, dobri će se kapelan ražalostiti, a kuma će mu Marica, u koje je često u Tinjanu na objedu, kazati: — Juriću! od tebe ne će biti ništa!

Kako? Od njega da ne će biti ništa! A eto, njegova je želja da postane svećenik. Pa i postat će, hoće, uz pomoć Božju! — Mamo, ja idem u grad! — ojunači se mališ. Dobra mu mati dade komadić crna kruha, poljubi ga i otpravi s Božjim blagoslovom.

Voda je u potoku muklo šumila i vjetar je nekako bolno zavijao. Što dalje, to je našega dječaka obuzimao sve veći strah. Kad li ujedared odjekne iz dna uvale topot konjski. Mališ se lecne, podigne prestrašene oči i ugleda pred sobom lijepa, crna konja, a na njemu nekakva gospodina u dugoj kabanici. — Dijete, tko si i kamo ideš po ovom vremenu? — zapita stranac dječaka, koji je sav mokar stajao sad uz konja.

— Ja sam Juraj, sin Ivana Dobrile. Idem svaki dan u Tinjan gospodinu kapelanu Radetiću, da me nauči čitati — odgovori dječak.

— Evala ti! Ali danas, uz takvu kišu i vjetar, mogao si ostati kod kuće. Skoči do mene na konja, pa ću te povesti doma. Hodi! Daj amo tu knjigu! — nukao ga stranac.

Mali Juraj pogleda oko sebe i pomisli, kako će ga srsi prolaziti, kad se bude večeras ovuda vraćao. Već je htio da se odazove ljubaznom pozivu onoga stranca, ali se u čas svlada i reče: — Hvala Vam gospodine! Prevalio sam po puta, pa ću ako Bog da, i drugu polovicu. Kada sam već tu, šteta bi bilo, da i danas štogod ne naučim.

Stranac je jošte nastojao da nagovori dječaka. Ali je mali Juraj držao čvrsto u ruci knjigu i gledao otvoreno strancu u oči: — Hvala, gospodine! Bilo bi šteta! — A ti onda idi! Ti si mali junak, pa će od tebe i da bude nešto, — reče stranac. Gospodin pozdravi dječaka i odjaši dalje.

Onaj se stranac nije prevario. Juraj je Dobrila postao svećenik, a kasnije biskup u Poreču i Trstu. Učinio je mnogo dobra svome narodu i njegovo je ime blagosloveno.

Vladimir Nazor.

Na žlijebu

Prvi vrabac: Kako ide, brate?

Drugi vrabac: Govoriš li što?

Prvi vrabac: Vjetar ovdje strašno duva.

Drugi vrabac: Dodji amo! Ovdje je ugodno.

Prvi vrabac: Ne mogu doći! Što radiš?

Drugi vrabac: Ide mi sasma dobro! A tebi?

Prvi vrabac: Vrijeme je strašno, a skrb me ubija i muči, kako ću se prehraniti. O, kad bih bogatašem postao?

Drugi vrabac: Pa što bi od toga imao?

Prvi vrabac: Imao bih uistinu mnogo. Sjedio bih u toploj sobi bez brige i skrbi. Dobro bih jeo i pio, a vrijeme bih prošao u zabavi plesu i pjevanju. Svaki dan bih imao punu kuću prijatelja i znanaca. Sve one koji su sada u bijedi i nevolji, tješio bih i darivao.

Drugi vrabac: Idi, molim te! Pogledaj, obazri se naokolo, pa ćeš uvidjeti što je bogatstvo od ljudi učinilo. Nekoji su postali škrtice; ove moramo sažaljivati, jer varaju i uništavaju sami sebe. Drugi su postali oholi i ponosni; ove moramo ismjehavati, jer su najgluplji. Nekoji istinu uživaju te raskošno živu; jest, uživaju, ali ne dugo vrijeme, jer prije vremena počnu ginuti, venuti i opadati kao lišće na usahloj grani. Dogadja se i to, da se ovakvi i istroše, pa ponovno osiromaše, te im je život iza toga dvostruko bijedniji i neugodniji, jer su zaboravili na rad u kojem se nalazi spas sviju ljudi.

Prvi vrabac: Imade ipak razumnika i medju bogatašima.

Drugi vrabac: Vrlo malo, brate moj, a osobito ih imade malo medju onima koji bijahu prije siromašni. **L.**

Domaća zadaća

Majka bijaše zaposlena kod šivaćeg stroja. Mali Ivo, njezin sinčić, sjedjaše kraj stola, a pred njim bijaše zadaćnica. Ivo držaše u ruci pero, te zlovoljno buljio nekud okolo.

Ivo: Strašna pisanko! Ja ću te rastrgati.

Majka: Što ti je, zaboga, pisanka skrivila?

Ivo: Zadaće nijesam jošte izradio; ako bez nje u školu dodjem, vikat će gospodin učitelj, a možda ću bit i kažnjen.

Majka: Ta to i zaslužuješ. Šta ćeš pak postići, ako pisanku rastrgaš?

Ivo: Znaš li što, majko? Ja ću reći gospodinu učitelju, da mi ju je Šarko rastrgao.

Majka: Zar te ne bi bilo stid da svojem učitelju ovako mrsku laž izustiš?

Ivo: Što mi je dakle početi?

Majka: Zadaću izraditi. Vremena imadeš dosta.

Ivo: To je nemoguće, jer je preteška.

Majka: Kako to? Ta gosp. učitelj vam ju je sigurno u školi protumačio.

Ivo: Jest, ali ja ju nijesam razumio.

Majka: E onda, Ivo moj, ti si se sigurno igrao i brbljao, a nisi bio miran i pažljiv.

Ivo: Mamice, učini mi ti zadaću!

Majka: Što ti na um pada? To bi bila prevara najniže vrsti. Lati se sam posla. Ako uistinu ne možeš sam zadaću izraditi, pitaj me što ne znaš, a ja ću ti pomoći. Ali ni to ne će trebati, ako se ti ozbiljno posla latiš. Niti tvojim drugovima nitko ne pomaže. Zar si ti, Bože mi oprosti najgluplji?

»Ne, takav glupan nijesam nit ja«, reče Ivo sam u sebi i počne raditi. Dva tri puta zapeo, te htio majku u pomoć zvati, ali opet pomisli: Moram pokazati, da nijesam glup. Uloži sve svoje sile, te sretno svrši taj tobože tako težak posao.

Ivo: Majko, ja sam gotov sa zadaćom.

Majka: Hvala Bogu! Eto, Ivo, da nije zadaća bila tako teška. Manjkala je željezna volja i veliki mar. Pokaži zadaću! Zaista krasno napisana i bez pogriješke. Tako valja! Vrijeme je da se spremiš u školu. L.

VESELI KUTIĆ

1. Čudna udica.

U trećem razredu je mali Branko najbolje poznavao zemljopisnu kartu. Jednoga dana je u razred donio kartu Istre. Svi su se učenici okupili oko Branka i razgledavali su tu kartu.

Kod mjesta Trst, Pula i Rijeka bilo je naslikano sidro, kao znak da je tu velika pomorska luka i da tu pristaju velike pomorske lađe.

Jednom Brankovom drugu je upalo u oči to sidro, pa je Branka zapitao: »A zašto je ovdje narisana ta udica?«

Branko mu je odgovorio: »To ti je zato..... No, to ti je znak, da je u tim mjestima jako razvijen ribolov.«

2. Ograda u raju.

Mali Tončić, učenik prvoga razreda je kod kuće svom mlađem braci, koji još nije išao u školu, pripovijedao, kako im je gospodin kateheta u školi tumačio o raju nebeskom.

»A što je to raj?« pita mlađi brat.

»To ti je ogromni, lijepi vrt« tumači Tončić.

»A, je li ograđen taj vrt?« pita opet mlađi brat.

»Pa, sigurno da je ograđen!«
»A tko ga je dao ograditi?«
»Ludo! Pa, valjda, općinski načelnik!«

3. **Mrlja i zarez.**

Jednoga dana za vrijeme pisanja diktata u školi, rasplakao se mali Ivica. Kada ga je učitelj zapitao zašto plače, Ivica je kroz suze odgovorio: »Molim, gospodine učitelju, napravio sam veliku krmaču u svojoj bilježnici.

Učitelj ga je poučio da se to ne zove »krmača«, nego »mrlja«.

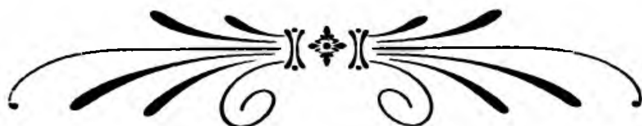
Nakon nekoga vremena Ivica se opet rasplakao. Sada je rekao da je u trećoj rečenici ispred riječi »ali« zaboravio napisati onaj rep.

Učitelj ga je poučio da se to ne zove »rep«, nego »zarez«.

Drugoga dana Ivice nije bilo u školi. Kada ga je učitelj nekoliko dana zatim upitao zašto nije bio u školi, Ivica je odgovorio: »Molim, gospodine učitelju, otac je kod kuće klao mrlju, a ja sam ju držao za zarez«.

Najmladji putnik na moru. Prije mjesec dana otputio se iz Evrope u Ameriku, sam samcat, najmladi putnik na svijetu. To je mali Erih Hibner, kome su sada tri godine, jer je rodjen 1929. u mjestu St. Ulrich u Austriji. Njegov otac i majka, otišli su u Ameriku nekoliko mjeseci nakon njegova rodjenja, da potraže u novom svijetu sreću, koja ih u starom kraju baš nije pratila. Pa kako nijesu znali, kako će u Americi proći i ne će li, osobito ispočetka, stradati i trpjeti glad i oskudicu, ostavili su svoga sinčića kod kuće kod bake i djeda. Kako je njegov otac soboslikar to je u Minnipegu, gdje se je nastanio, ubrzo dobio zaposlenje i lijepo je zaradjivao. Kad mu je počelo dobro ići pisao je kući neka mu u Ameriku, sam samcat, najmladji putnik na svijetu. To je mali Erih šana u Kremsmünster, gdje ga je parobrodarsko društvo sjeverno-njemačkog Lloyda preuzelo i bilo veselo, što je dobilo tako malog putnika, koji putuje sam bez pratnje odraslih. Na parobrodu se s malim Erihom postupalo s mnogo pažnje a putnici su mu dali toliko darova, da ga putovanje nije ništa stajalo i njegovi roditelji, koji su ga s velikim veseljem u Americi dočekali nijesu trebali platiti niti pare za njega nego im je mali još i donio lijepu svotu novaca. Parobrodarsko društvo je mališana prevezlo besplatno.

I tako su vam naša dva pustolova lutala i lutala po dalekom sjeveru... Jadni je Klok promrzao do kosti. Poznato je, da su majmuni veoma osjetljivi i ne mogu podnijeti malo oštrije podneblje. Oni su djeca toplog juga, žarke Afrike, gdje vlada silna vrućina, a evo kuda je nesreća zanijela siromašnoga Kloka: čak na krajnji sjever, gdje vlada snijeg i led, u Finsku i k tome u najzapušteniji njezin kraj, Laplandiju.

Jožić ko pravi drug skinuo je sa sebe kaput i navukao ga Kloku da mu ne ugine. Smiješno je izgledao Klok u dugačkom kaputu Jožićevu, ko kakav stari poljski Židov u dugačkom kaftanu. Putovali su tako dane i dane vukući za sobom teški kovčeg. Jožić bi od vremena do vremena pucao na koju pticu i to im je bila sva hrana.

Čudna je zemlja Laplandija. Nigdje žive duše, nigdje sela. Svud pusto, šuma kržljava, tiha bez života. Ne čuje se cvrkuta ptica, ni't ikakvog živog bića, čak ni vjetrovi ne šume; mrtva priroda da te jeza hvata. I po toj strašnoj pustoši lutali su naši junaci nekoliko dana.

»Dragi moj Klok, oprosti mi, što sam te zaveo«, govorio je Jožić majmunu, »ali ja nijesam kriv. One rakete nesretne poremetile nam plan«.

A Klok kao da je razumio privio se uz Jožića i mahao repom — pod Jožićevim kaputom.

Jednoga se dana namjerili na dugačku povorku Laponaca.

»Hvala Bogu« reče Jožić, »to nam je valjda spas«. Približiše se Laponcima, koji su im dolazili u susret poput cigana s beskrajnim nizom saonica, koje su vukli sobovi. Slika je bila lijepa i upravo čarobna. Skoro jedan kilometar bila je duga povorka. Na saonama hrpa krzna, u krznu omotana djeca i žene, a sob upregnut znatiželjno njuška oko sebe, promatrajući čudne došljake: maloga bijelca Jožića i čudnu zvjerku majmuna Kloka, koji je jamačno bio prvi majmun, koji je u te krajeve zalutao.

Laponci su veoma neprijazni ljudi. Na sve molbe Jožićeve, neka ih uzmu sa sobom, nijesu se ni obazirali. Veoma su sebični i ne bi ti dali koru sira (ne kruha, jer kruh uopće ne poznaju) ni da vide da umireš od gladi.

Istom kad je Jožić otvorio kovčeg i stao dijeliti djeci šećera, a ženama kave, koju Laponke vrlo vole, udobrovoljiše se ti čudaci i uzeše ih k sebi na saone, koje su odmah proslijedile dalje na jug. Laponci naime sele svake zime u silnim povorkama sa sjevera na jug, sa svim svojim sobovima ženama i djecom. U proljeće se opet vraćaju na sjever, čak tamo do sjevernog ledenog mora, opet u beskonačnim povorkama.

To im nije ni tako teško ta i onako se sva njihova imovina sastoji od jednoga šatora para saonica i stada sobova, koji je njihovo najveće bogatstvo i zbog kojega zapravo i sele da mu traže pašu. Sob im daje sve: mlijeko, sir, krzno, dok je živ, a meso i kosti kad ugine. Od njegovih kostiju prave oružje i sude...

Kad su se dakle Klok i Jožić uspjeli pridružiti laponskoj karavani jedva su odahnuli. Klok se uvukao pod krzna na saonama i skutrio se da se ogrije, dok je Jožić upotrebio sve svoje znanje svih mogućih jezika, što ih je gdje u svijetu čuo da se s njima sporazumi. To mu je pošlo konačno za rukom i uskoro je lomio među zubima nekakvu strašnu mješavinu hrvatsko-finsko-norveško-njemačkoga jezika, da je bila milina. Vama bi se, čitatelji dragi, želudac preokrenuo od muke, da ste slušali tu strašnu nakazu jezika, ali što ćete, sila kola lomi.

Dugo su tako putovali bez zapreka. Kad li jedne večeri jao i pomagaj!

Nanjušili gladni medvjedi sobove i čitava ih hrpa navalila na karavanu. Rastrgali im nekoliko sobova izranili i neke siromašne Laponce, koji su iskočili iz saonica da svojim toljagama obrane karavanu.

I tu se je našem Kloku i Jožiću pružila prilika, da se iskažu, kakvi su junaci. Čim se začulo strašno urlanje medvjeda iskočio je Jožić iz saonica i isprašio iz svoje kubure nekoliko hitaca u medvjede. Nekoje je ranio i oni se razbježali, ali sve to nije pomoglo, jer su oni koji su preostali još žešće navaljivali, a jedan je čak navalio i na samog Jožića.

»U pomoć Klok!« krikne Jožić ne mogav se dulje braniti, jer mu je kubura već bila prazna, a ostali se naboji nalazili u kovčegu.

Klok videći svog druga u opasnosti dipne sve onako bolestan iz svog ležaja kao podivljao. U ruci mu nekakva dugačka motka, koju je u tren oka izvukao iz kovčega. Pripali je šibicom i baci među medvjede. »Pim — pum — pata — pum! Bum!« zagrmilo je ko sto gromova. Iskre su frcale, plamen je liznuo, a praskanje zaori da se sva krajina tresla. Medvjedi se razbježali ko da ih je vjetar otpuhnuo, ričući u silnom strahu, a bome su i Laponci stali bježati kud koji, jer im se i sobovi poplašiše. Na bojištu ostadoše sama naša dva junaka Klok i Jožić, slavodobitno mašući.

Što je bilo? Klok, koji je bistro majmunče, da mu treba para tražiti, spremio je u kovčeg čim su pali na zemlju, nekoliko od onih strašnih raketa, koje ne bijahu izgorjele, pa je sada jednu vrlo dobro upotrebio u pravi čas. Zapalio ju je i bacio među medvjede. Raketa je prsnula strahovitom žestinom i rastjerala medvjede.

Konačno su se Laponci stali oporavljati od pretrpljenog straha i pomalo se vraćali. Sam njihov knez došao je do Kloka pružio mu ruku izgrlio ga i izljubio. Ta junački je majmun spasio cijelu karavanu. U znak poštovanja poklonio mu prekrasno krzno i veliku šubaru. A Klok ne budi lijen odmah je navukao na sebe krznenu kabanicu, natukao šubaru, čvrsto se zakopčao i sjeo u saone kao da je najmanje kakav boljševički komesar. Sad mu je bilo dobro. Bunda ga je grijala, šubara mu pokrila uši i veselo je puhao. I Jožić je kraj njega dobro prošao. Knez mu je poklonio jedne saone i jednog soba, a ostali ga Laponci nadarili svim mogućim darovima.

Još su neko vrijeme tako putovali, kad li najednoć opet stanu. Što je zaboga, što se je dogodilo? Rastumačiše im da je vrhovni njihov knez teško obolio. Sav drhće, osjeća strahovitu glavobolju i svaki čas čeka da izdahne. Svi se okupili oko njega i plakali. Neki su stali zaklinjati Jožića neka bi pomogao, ali što će Jožić đače — nedouče, kad nije još ni pučku školu svršio, a kamo li da bi se u medicinu razumio.

Nije zato Klok izgubio glavu. Ta koliko je puta on u žarkoj Africi liječio bolesne životinje. Kažu da je jednoć čak i nekom lavu izliječio bolesnu nogu. Čim je dakle začuo da se nešto Laponskom knezu dogodilo odmah je pošao k njemu u šator, koji su brže bolje razapeli i temeljito ga pregledao.

»Jao glava, glava moja!« jadikovao je Laponac i hvatao se rukama za glavu. »Ovdje kao da mi netko svrdlom vrta u mozgu« vikao je i čupao kosu.

Klok dođe primi Lapončevu glavu i držeći je među svojim šapama stane pažljivo slušati. Majmun ko majmun razumije životinjski govor i ubrzo začuje kroz uho bolesnikovo neke čudne razgovore.

»Ha baš nam je ugodno ovdje« šuštalo je nešto u uhu Lapončevom. »Glava je masna, hrane u njoj za nas ima, a zima nas ne grize kao ono pod vratom sobovim«.

Klok je ubrzo shvatio, koji je uzrok kneževoj boljetici: dva su se krpelja, sitne životinjice, koje se inače običavaju prilijepiti na goveda i sobove pa im sisati krv i tim se hraniti, ušuljala Laponcu, dok je spavao. u uho i vrtali mu po glavi, štipajući i grizući ga, da je mislio svisnuti od muke. I bio bi umro, jer to su vam vraške životinjice. Grizu i štiplju, svrdlajući u glavi dok ne dođu do mozga. a kad dirnu jednom mozak čovjek je gotov.

Klok je odmah znao što mu treba činiti.

»Čaja, vrućeg čaja!« zapovijedao je, dakako kretnjama, jer on kako znamo ne zna govoriti.

Polegoše kneza na hrpu krzna i stadoše ga napajati kipućim čajem, da se sav kupao u znoju od vrućine. »Toplo ga pokrijte«, nastavljao je Klok znakovima. »Još još krzna, još čaja« — A Laponci ga pokrili či-

tavim brdom toplih krzna i napojili ga vrućim čajem, da je znoj s njega curkom curio.

A Klok se svakog časa nadvijao nada nj i osluškivao.

»Bježimo, iskuhat ćemo se u toj usijanoj glavi«, začuje Klok neko šuštanje.

»Aha, imam vas već«, zlobno se smiješio Klok i zapovijedao: »Još čaja, još krzna, pa ma izgorio od vrućine«. Pažljivo je promatrao uha bolesnikova. I zaista nenadano se nešto zacrni, a iz njih ispadoše dva krpelja i uvukoše se brže bolje među dlake krzna.

»Je li dobro?« kimao je glavom Klok bolesniku kao da ga pita.

»Ah, hvala Bogu, prestade mi glavobolja«, uzdisao je knez. A tada stade Klok polako skidati s njega krzna jedno za drugim.

Drugoga jutra Laponac je bio zdrav ko riba. Da ste vidjeli veselja. Čitava je povorka Laponaca izljubila i izgrlila majmuna i otada su svi gledali u nj kao u kakovo božanstvo. A on se lijepo uvalio u svoju bundu i ležao na hrpi krzna, griskajući šećer, sir i sve što su mu siromašni ovi nomadi davali.

Nakon osamdnevnog putovanja, Laponci se stadoše opraštati s njima.

»Mi krećemo na pašnjake na lijevo, k jezerima«, rekoše im, »i vrlo nam je žao što vas ne možemo dalje pratiti. Ali dat ćemo vam najljepše saone i najboljeg soba, koji će vas dovesti ravno do mora. A tamo ćete naići lako na lađu, koja će vas prebaciti kuda god želite. Novaca nemamo da vas njime nadarimo, jer mi smo siromašni nomadi, koji novaca ne poznajemo. Ali dajemo vam što možemo: hrpu krzna, koje ćete tamo dolje

moći prodati za lijepe pare. A sada idite u imenu Božjem. Mi ćemo blagoslivljati čas, u koji vas upoznasmo. Pa ako vam ikada ustreba naša pomoć, a mi budemo u vašoj blizini, znajte da ćemo sve učiniti da vam pomognemo«.

Tako im rekoše Laponci i lijepo se s njima oprostiše. A oni se uvališe u saone, pucnuše sobu bičem i odjuriše poput strijele po sniježnoj ravnini.

Letjeli su tako cijeli dan do noći, koja je naglo pala nad krajinu. Spremiše se da raspregnu soba i dignu šator na kraju jedne šume.

»Stoj!« zagrmi jedan glas. Bio je nekakav razbojnik do zubiju oboružan. I dok se još ne bijahu pravo ni snašli, već ih opkoli čudna neka četa, razoruža ih i sveza. Bijahu dopali šaka strašnim sjevernim razbojnicima, kojih po ledenim pustinjama ima veoma mnogo. Kako su se kod njih proveli čut ćemo drugi put.

A sada malo igre brojevima.

Napišite ma koji troznamenkasti broj. Na pr. 347

Preokrenite ga, dakle 743

Sada odbijte manji broj od većega. Dobili ste u ovom slučaju 396. Preokrenite i ovaj broj, pa ste dobili 693.

Ova dva posljednja broja zbrojiti, dakle 396+693, i dobili ste broj 1089.

Taj ćete broj uvijek dobiti, ma koji si god troznamenkasti broj isprva zamislili, tek ne smiju biti sva tri broja jednaka na pr. 111, 333 ili slično, jer se onda ne može veći od manjega odbijati.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 20. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26. Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb Gundulićeva ulica 22a.

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM POJEDINI BROJ 1.— DIN

God. IV. 1932 Br. 4.

Daleko tamo na istoku čamio je narod jedan mali, narod Izrailjev, u ropstvu bahatoga Rimljanina. Razni prefekti, namjesnici rimski, tiskali ga i tlačili, oskvrnjivali hramove Gospodnje, gazili svetinje njegove.

Ali narod, iako slab i upokoren, nije nikada malaksao, nikada prestao vjerovati. Čekao je Boga svoga i Gospodina, Mesiju otkupitelja, da se rodi i izbavi ga svih patnja i poniženja, osveti sve nepravde i zla, štono mu ih silnik i gospodar rimski zadavao.

Vjerovao je čvrsto, živo, nepokolebivo.

U nijednoga naroda, što ga povijest pamti, ne bijaše veće vjere u otkupljenje i oslobođenje, no što bijaše vjera u sinova Izrailjevih.

I ta ga je vjera spasila.

Rodio se Mesija. Jedne noći, prije ravnih tisuću devet stotina i trideset i dvije godine. Na tamnom je nebu bljesnula sjajna zvijezda. Zabrujili su anđeoski zborovi Njemu novorođenom, u slavu. Mudraci sa dalekih strana pohrlili su, da Mu se poklone i daruju Ga.

A On ne bijaše silan i moćan kralj. U štalici, na slami oštroj i u jaslama ga prviput povila Majka.

A ipak snaga Njegova bijaše tolika, da je sama vjera u Njega potresla temelje silnoga Rima, rastočila mu svu snagu i svemoćno se rimsko gospodstvo raspalo, trulo, u prah oboreno. Sa svim svojim cezarima i silnim legijama.

Smrvio ga Veliki sin toga maloga, preziranoga i gaženoga naroda, malo ono dijete, koje se u jaslama rodilo, a kasnije bilo od tog gordog Rimljanina sramotno i na križ pribijeno.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Povijest se obnavlja... Pamtimo to... I ne prestanimo nikada vjerovati.

Mi vjerujemo. I danas, u dane općega bezglavlja, beznađa i smućenosti, kad je vjera mnogih skoro sasvim malaksala, mi vjerujemo još življe još čvršće.

Vjerujemo u spasenje i otkupljenje Istre naše, vjerujemo u bolju i ljepšu budućnost cjelokupnog naroda našeg . . .

Mi još vjerujemo u Boga Vječne Pravde.

Još vjerujemo u ničim okaljane Zastave slave, koje će krenuti samo naprijed i nikada natrag.

Živo vjerujemo da će biti sretna sva, sva ova Lijepa naša domovina.

I u toj vjeri, koja će nas jedina moći održati, jedina spasiti i nas i one naše drage mučenike dolje, mi želimo svoj braći ovdje i tamo, svoj djeci ovdje i tamo, uzdanici našoj ugodan i

SRETAN BOŽIĆ!

Ernest Radetić

Božićni san male Zdravke

»Pripazićeš, Zdravko, na kuću dok se ja vratim« rekla je majka svojoj kćerkici. »Pazi da u peći vatra ne utrne. Metni kuhati grah za večeru. Nešto ću se kasnije vratiti, jer je Badnjak pa imade više posla«. Mati ode trgovcu gdje je posluživala i tako prehranjivala sebe i dijete.

Zdravka je ostala sama u maloj slamnjari, kojoj se od starosti naherio krov, a ona se nagnula napred kao da je posrnula pa će pasti.

Vani je padao gusti snijeg. Kao da su veliki komadi pamuka lepršali po zraku, lovili se i slagali na zemlju. Zemlja je poprimila svečani božićni izgled. Zdravka sjedne na stočić kraj tople peći. Cijele je godine skupljala odbačeni srebrni i zlatni papir u kojem su bili zamotani fini bonboni. Od toga je papira sada izrezivala zvjezdice i lančiće i kitila jelovu grančicu zataknutu za Bogorodičinu sliku. Kad je grana bila okićena i Zdravka je iz podaljega promatrala kako se sjaji, učini joj se da se Bogorodica milo smješila.

Spustio se mrak. Po kućama se palile svjetiljke. Anđeo Svjetlonoša letio je od zvjezdice do zvjezdice i u svakoj pripalio svjetlo. Nebeski je svod planuo u sjaju. Majka se kasno vratila s posla. Donesla je Zdravki kolača od trgovčeve gospođe.

»Ajde, Zdravko, da i mi sve priredimo za sjutrašnji dan« reče majka. Spremile su i očistile izbicu, a onda su večerale. Poslije večere reče majka: »Već je kasno, dušo, legni a ja ću da ti operem i zakrpam tu haljinicu za sjutra.« Zdravka legne a mati je sjela do njezina uzglavlja i krpala.

»Da znadeš, Zdravko, kako je Božić donesao lijepih igračaka trgovčevoj Miri i Branku. Mira je dobila veliku bebu, koja može spavati i zavti »Mama« a Branko drvenoga konjica, sablju i bubanj«, pričala je majka.

Zdravka tužno uzdahne: »Oh, da je meni takova beba! Ućuta časak pa nastavi: »A zašto smo mi, majko, tako siromašne? Zar nas je dragi Bog zaboravio? Zašto on jednima i suviše daje a drugi se dave u oskudici?« Krupne joj se suze kotrljale niz lice.

»Spavaj, dušo, spavaj!« brisala joj majka suze »neće Bog zaboraviti niti nas sirote« mirila je a sama je kradomice otirala suze.

Od nježnog dodira majčine ruke osjeti Zdravka slatki umor. Bijela koprena ovijala joj se oko glave, navlačila na oči a one se zatvarale. Par puta pokuša da ih silom otvori, ali uzlud. Bile su teške kao olovo. Usne.

Kroz zatvorene vjeđe osjeti jaku svetlost koja joj bode oči i probudi se. Njezina je sobica bila sva rasvjetljena kao izlozi velikih dućana sada pred Božić. Do uzglavlja joj stajo je bijeli anđeo zlatnih krila. Milo joj se smješka i reče: »Ja sam tvoj anđeo čuvar. Poslala me Bogorodica po tebe da u raju proslaviš Božić!« Glas mu je bio sladak kao pjesma a ruke kao baršun meke. Polete. Plovili su »kumovskom slamom« koja se obasjana svjetlošću zvijezda sjajila kao zlatna maglica. Prošli su kraj mjeseca koji je Zdravki prijazno kimnuo glavom i letjeli između sjajnih zvjezdica. Zdravka je vidjela i druge anđele koji su nosili u naručaju

djecu. Čim su se više uzdizali svjetlost je bila jača. Iz daljine se čula divna glazba. »Tu smo« reče anđeo. Spuste se na jednu zvjezdicu. Zdravka si je zamišljala zvjezdice kao malene plamićke što na nebu sjaju, pa se sad začudila da je ta zvjezda upravo kao i naša zemlja kada se kupa u nježnom mjesečevom sjaju.

Zvjezda je bila obraštena zelenom travom mekanom kao svila. Pred njima se pružila široka, ravna cesta s obje strane zasađena drvećem osutim jarkim cvjetovima. Ti su cvjetovi lagano treperili i širili divne zvukove koji su se slijevali u prekrasnu pjesmu Svevišnjemu. Pođu tim putem i dođu do velike palače od prozirnog plavog kamena u kojem se prelijevao zvjezdani sjaj. Uspnu se širokim stepenicama i dođu u veliku dvoranu. Dvorana je bila puna malih anđelčića i djece uboge kao i Zdravka. Kod svakog djeteta stajao je anđeo čuvar. Sredinom dvorane pruži se dugačak stol krcat raznim voćem, najfinijim bonbonima, kolačima i drugim biranim jelom. U jednome kutu stajala je velika jela okićena biserjem.

»To biserje« reče Zdravki anđeo »to su sirotinjske suze prolivene ove svete noći. Vidiš li onu veliku, sjajnu suzu na vrhu? Ono je tvoja suza koju si prolila večeras u krevetu, kada ti je majka pričala o velikoj Mirinoj bebi«. Tek što je to anđeo izgovorio zapjevaše svi anđeli: »Bogorodici u čast«.

Među njih je došla Bogorodica. Blago joj se lice smiješi: »Ne bojte se, dječice! Ja sam Majka tužnih i nevoljnih. Hoću da vam u teškom vašem životu priredim barem jedan radostan časak. Uzmite i jedite. To je za vas priređeno!«

»Ah, kako je to divno!« uzdahne Zdravka »tako lijepo može biti samo u raju!«

Djeca se brzo udomaćila. Razmiljila se po cijeloj dvorani; biraju jela sa stola i veselo čavrljaju. Natrpali si i džepove i pregačice a sto jednako pun. Kad se dječica najela reče im Bogorodica: »A sada, moja dječice, pod jelom su darovi za vas. Vaš anđeo pokazaće vam čije je koje«. Anđeli povedoše djecu k jeli.

»Hodi« reče Zdravki njezin anđeo i povede je.

»Ovo je tvoje!« pokaže joj veliku lutku. »Uzmi je!«

Zdravka je uzme. Ruke su joj drhtale od uzbuđenja.

»Je li to zbilja moje?« nije vjerovala Zdravka, a kada joj anđeo potvrdi glavom, pritisne lutku na svoje grudi a ona zaviče »Mama!«

»Idem je pokazati svojoj majčici!« reče Zdravka a onda se sjeti: »A gdje je moja majčica? Molim te, dragi anđele, odvedi me natrag mojoj majčici!« Udari u plač: »Majčice! Majčice!« »Tu sam, dijete moje, ne boj se!« čula je tako poznati glas svoje majčice.

Probudila se. Kod njezina uzglavlja sjedila je majčica i krpala haljinicu. Zdravka joj ovije ruke oko vrata: »Kako sam lijepo sanjala, majčice! Samo da si još i Ti bila tamo!«

»Dok tebe majčice imam nisam sirotica!«

Radoslav Kovač

Kada legnem

Kada legnem, baka sjedne
Meni podno mojih nogu,
I uči me: »Hajde hrano
Pomoli se dragom Bogu!«

Tada počne pričat priče
Pričajući uspava me,
I znak križa u spavanju
Meće moja baka na me.

Poljubi me žarko, toplo,
— Tko će bolje bake znati!?
Kroz prozorčić tad mi mjesec
Počne čelo milovati . . .

Našice **Blaž J. Krunić**

Markov dinar

U selu je bilo proštenje. Pred crkvom su se nanizali licitarski šatori. Pod šatorima lijepe urice, bebice i konjići. Svega je bilo pod tim šatorima.

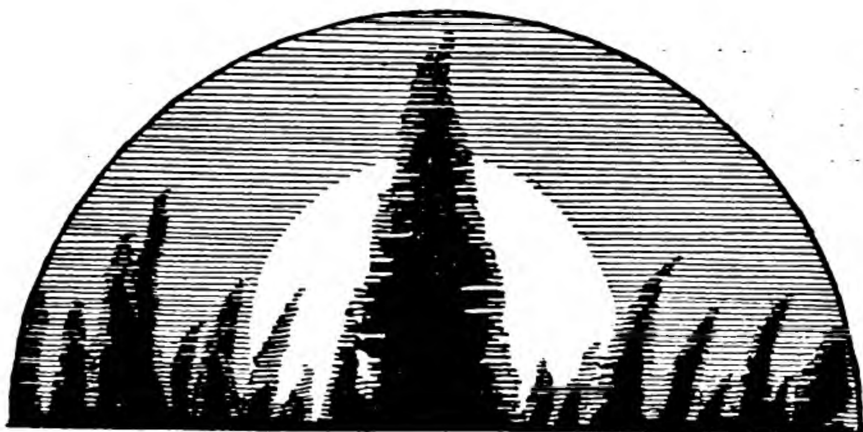
Majka je svome sinu Marku dala posljednji dinar, dozvolila mu da ode u selo i da si za taj dinar kod licitara kupi maloga konjića.

U grabi kraj ceste pred crkvom sjedio je prosjak bez obih nogu. Pred njim je bio poderan šešir. Prosjak je pjevajući prosjačku pjesmu molio milostinju. U pjesmi je spominjao svoju daleku zarobljenu zemlju i svoje modro more. Suze su mu navirale na oči kada je spominjao svoje more.

Ljudi su prolazili kraj prosjaka. Slušali su časak njegovu pjesmu, a onda krenuli dalje na proštenje. U šešir mu nijesu bacili ništa.

Mali se Marko ražalio nad prosjakom kada je slušao njegove pjesme. Iz džepa je izvadio dinar i spustio ga u poderani šešir prosjakov. Mali Marko nije otišao u selo na proštenje, nego se je bez licitarskog konjića vratio kući.

Andrija Sraka, učenik osnovne škole u Bednji.

Bez svoga ognjišta

(Božićnja priča »Malog Istranina«)

Padale su velike pahulje snijega. Zaustavljale se na širokim igličastim granama visokih jela. Padale su po bregovima, dolinama, krovovima . . . Padale su tiho i i nečujno, kao da su se bojale da nebi probudile nekoga iz lakoga sna . . .

Pas se je zavukao u svoju kućicu. Zgurio se da mu bude toplije i zaspao je na toplom slamnatom ležaju. Krava u staji mirno je preživala i katkada jezikom pogladila svoje tele . . . Ptičica je čučala u svom toplom gnijezdu na posteljici iz mekanih pahuljica svoga perja . . . Svako je imao svoj topli dom. Svaka životinjica svoj topli ležaj . . . I zemlja je usnula pod svojim snježnobijelim plaštem . . .

Badnjak je. Ponoć. Probudila se crkvena zvona. Zvone. — Pred nama maleni istarski gradić. Kroz prozore prosuli se široki pramenovi svjetla. Ljudi hrle u crkvu. Među njima je dijete. Boso je. Odrpano je i gladno. Ono je došlo iz svoga malenog seoceta. U njegovom seocetu su nekada na današnji dan kroz male prozorke žmirkala svijetla malenih uljanica obješenih iznad gonjišta. Na ognjištu je praskala vatra nekako svečanije nego u ostale dane. Ali danas nema ni te uljanice iznad ognjišta, a ognjišta su ugasla . . . Selo kao da je usnulo, kao da je mrtvo . . . Ali ne! Selo ipak nije usnulo. Kraj ugašenih ognjišta u mraku sjedi baka. Skupila je unučad oko sebe i šaptom im priča o djetetu, koga je Djevica rodila u Betlehemskoj štalici. Umotala ga u svoje haljine i položila u jasle pune sijena. A zvijezda neka sjajna obasjala je Dijete, a anđeli su nad njegovim uzglavljem raširili svoja krila i pjevali neke sitne pjesmice. I Dijete se je smiješkalo razdragano svijetlom zvijezde i sitnom pjesmom anđela. A ljudi: seljaci i pastiri su dolazili i gledali Dijete, I smješak malenog Djeteta, svijetlo modrikaste zvjezdice i sitna čudna pjesma anđela napunjala je njihove oči, uha, srca . . .

Boso dijete ne razumije jezika tih ljudi, koji prolaze kraj njega. To su neki stranci. Došljaci, koji su napunili taj gradić. Talijani su.

Boso dijete proviruje kroz sjajno rasvjetljene prozore. Na jelovim grančicama unutra kraj prozora bliješte stakleni nakiti. Iz ugrijane peći katkada zaiskri tisuću iskara. Boso dijete zaboravlja na studeni snijeg i na drhtaje, kojima katkada zadrhta od zime. Pred tolikim blještavilom mora katkada zaklopiti oči. Omamljuje ga. Djeca, koju vidi unutra u sobi, vesela su. Nestašna su. Smiju se. Govore nekim tuđinskim jezikom.

Zvona zvone sve jače. Majka njihova oblači im tople vunene kapute, kape, rukavice . . . Izlaze na ulicu. Ne osjećaju studeni. Vesele se snijegu . . .

A i u crkvi je bosome djetetu ove noći sve strano. Nema više onoga staroga sijedoga svećenika, koji je nekim toplim i zvonkim glasom pjevao molitve na njegovom materinjem jeziku. Nema više ni bake, koja je svakog Badnjaka u ponoć na ovom istom mjestu u crkvi klečala kraj svojega unučeta, privijala ga k sebi i slušala pjesmu o Rođenju Djeteta .Pjesmu, koju su pratili mekani i sitni glasovi orgulja i djece. I ta mu se je pjesma pričinjala uvijek još ljepšom i od one pjesme koju su anđeli pjevali nad Djetetovim uzglavljem, o kojoj mu je baka kraj ognjišta pričala svakoga Badnjaka . . . Da, ovo više nije Badnjak njegov i njegove bake. To je badnjak njihov. Za njih. Za ove strane ljude, koji su u sebi gledali samo svoju radost, opojenost, a nijesu gledali bosoga djeteta, koje je pomodrilo od zime i drhtalo kraj crkvenih vrati.

O, zašto to malo, boso dijete ne može večeras zaboraviti svoje bake? Zašto? Ono se sjeća, kako je vatra na ognjištu u njegovoj kući na današnju noć nešto jače plamsala. Plamsala veselije nego inače. A noćas nema bake. Nema ognjišta. Ni bake ni ognjišta nema već dugo. A i u drugim kućama u svome selu nije vidjelo svjetla. O, zašto nije ipak ostalo u svome uspavanome selu. O, zašto se nije rađe zavuklo u čiju staju i zgurilo u slamu kraj izmršavjelih tuđih krava. Zašto su ga ova velika svjetla, koja su se vidjela čak u njegovo selo izmamila i dovela ovamo u grad? Zašto nije ostalo? Možda bi se ipak i u selu i za njega bilo našlo ognjišta kojega susjeda i čija tuđa baka, koja bi pričala priču o nasmijanom betlehemskom Djetetu nad čijim uzglavljem svijetli modrikasta zvijezda.

Zeble su noge. Zeble uši i ruke. Zima je prodirala sve do kostiju bosoga djeteta. Nijesu se mogle ogrijati prnjama, koje su bile oko njih omotane. A teška vrata svih kuća u gradu bila su čvrsto zaključana. Pogašena su svjetla, koja su ga namamila ovamo. Ponoć je već davno prošla, a zora je još daleko . . . Djeca spavaju u krevetima u ugrijanim sobama, a oko usana im lebdi posmjeh.

U snijeg pred nekim visokim kućnim vratima sjelo je izmoreno boso dijete. Uzdahnulo je za svojom bakom i razorenim ognjištem. Iz očiju mu se spustile suze, koje su se odmah i smrzle na licu.

Razvedrilo se nebo, na kom je zasjalo tisuću sitnih zvjezdica. —

Božićno jutro. Na jutarnjem suncu cakle se snježni vrhunci planina. Škripi snijeg pod nogama prolaznika.

Cijelu je kuću toga božićnjeg jutra uzbunilo ono dijete, koje je majka noćas oblačila u toplo vuneno odijelo. Utrčalo je u kuću to dijete i zavikalo: »Majko, pred našom se kućom smrznuo nekakav mali odrpanac«.

Vladoje Rovinjski

Blago svakom onom . . .

Zimska noć se bani,
Vjetar cvili, plače,
Šiba golo drvlje,
Vije snijeg sve jače.
Noć je. San mi ne će
Na oči da pane,
Mislim, samo brže
Da hoće da svane.
Poslušaću ono
Što mi reče mama,
Da me pusti na snijeg
Sklizat saonama.
Letjeću ko strijela
Bez ikakve mete
Pitaće se majka:
»Kako moje dijete?«

U taj čas ću i ja
U kuću doskakut.
Ako bude zima
Mogu i zaplakat.
Majka će mi vidjet
Prozeblost po nosu,
Vikat će, da trljam
Ruke si u kosu.
I da neidem k peći,
Jer će zima tada
Pod nokte mi zaći,
Pa će biti jada.
Tako čuva majka
Dijete kad je zima;
Blago svakom čedu,
Koje majku ima.

Našice

Blaž J. Krunić

Pred trinaest godina

Istranka sam mlada
Tamo s Pazin-grada
Tužno će da priča
Moja duša mlada«.

Da bilo je pred trinaest godina, kad sam posljednji put vidjela milu rodnu grudu — moju Istru. Bila sam dijete od pet godina, no događaji onih dana duboko su se usjekli u moju dušu. Bilo je to u vrijeme, kad su Talijani slali naš narod u progonstvo po Siciliji i Kalabriji. Sretnim slučajem izbjegao je moj tata internaciji. Videći opasnost, koja je prijetila njemu i drugima, pobježe jedne tamne noći sa još jednim drugom preko — u slobodnu Jugoslaviju. Nijesam tada razumjela tatin bijeg od nas, koje toliko voli.

Tek nakon nekoliko mjeseci svoga odlaska uspjelo je mome tati, da nam javi svoje boravište i da nas pozove k sebi. Sad je počelo spremanje stvari potrebnih nam za život. Vozili su sve te stvari na kolodvor i tu ih redali u vagon. Prazno i pusto je bilo u našem stanu. Naši koraci odjekivali su i odbijali se o zidove i gubili se kroz vrata i prozore. I konačno svanu dan našeg odlaska. S mamom sam pohađala poznate obitelji, da se s njima oprostimo u nadi da to neće trajati dugo vremena. A kad tamo. — prošlo je već punih trinaest godina, koje sa

sobom donose sve veće patnje i boli dragom narodu. Stojeći kraj majke vidjela sam, kako joj se od časa do časa spuštaju niz lice svijetle suze iz očiju. I ako nijesam razumjela veliku bol moje mame zbog rastanka sa njenom majkom, rodnom kućom i sa ostalim poznatima, osjećala sam s njome i bilo je teško mome malome srcu misleći na nepoznati kraj, u koji nas je sudbina gonila. Kako mi je tekar bilo teško da se rastanem sa mojom milom »nonicom«, koja me je nadasve voljela i od milja me zvala »moja mala ženica«. Mnogo li sam lijepih dana proživljela sa mojom nonicom, koja je samnom rado šetala po Pazinu i njegovoj okolici. Ali moje mile nonice nema više među živima. Umrla je daleko od nas, koje je toliko ljubila, ali je umrla u svojoj kući, što si je uvijek vruće željela.

U pratnji rodbine i znanaca pošle smo na kolodvor, gdje je već čekao vlak na odlazak. Ušle smo u vagon sa našim pokućstvom. Još smo se jednom izljubile sa milom nonicom i ostalom rodbinom i pozdravile smo sve prisutne znance. Vlak zazviždi i krene. Mahanje rupčića pratilo nas je do prvoga zavoja, gdje smo i naš dragi Pazin izgubile iz vidika.

Osjećaj, da idemo našem tati i u toliko željkovanu slobodnu Jugoslaviju, nadjačao je bol za ostavljenom rodnom kućom i strepnju pred neizvjesnosti koja nas je čekala putem; osokolile smo se i nismo više bile žalosne. Lijepi svibanjski dan još nam je više veselja ulijevao u grudi; moja draga majka je, makar proti volje, samo da mene razveseli, katkad i zapjevala.

Žalibože naše dobro razpoloženje nije dugo trajalo. Došli smo do stanice Divača, gdje smo morali čekati cijelu noć na vlak, koji će nas dalje odvesti. Tu smo doživjele strašne stvari, koje je teško riječima opisati i od kojih mi i danas srce strepi, kad pomislim na onu noć. Moja mila mama je mene više puta te noći stisnula na svoje grudi i zvala »u pomoć«, jer su Talijani — vojnici i željezničari — nekoliko puta pokušali da provale u naš vagon. Pretrpjele smo neopisiv strah i proživjele strašnu noć. Samo dvojici naših ljudi, koji su bili te noći isto tamo u službi, moramo da zahvalimo što smo ostale žive i da nam nisu stvari bile pokradene. Bila su to dva naša željezničara koji su na prvi zov moje mame »u pomoć« pripravno pritrčali i rastjerali divlju rulju Talijana napadača. Ti dobri ljudi odveli su mene na sigurno, a oko vagona, gdje je bila moja mama stražarili su koliko im je samo služba dopuštala. Više su puta te noći spriječili provalu u naš vagon. Ujutro su mene vratili mami, jer su ostavili službu i pošli na počinak. Oko deset sati krenule smo dalje umorne, neispavane i prestrašene. Na stanici Sv. Petar na Krasu čekale smo do poslije podne i strepile smo pred drugom noći među Talijanima. Ali na sreću i tu je bilo naših ljudi u službi; na molbu moje mame prikopčali su naš vagon na vlak, koji je vozio francuske vojnike, s kojima smo hvala Bogu prevalile put do Ljubljane bez osobitih teškoća. Slijedećeg dana bile smo na cilju.

U zagrljaju milog nam tate zaboravile smo trenutno sve patnje i nanesene nam uvrede. Tad smo lutali po slovenačkim selima, misleći, da smo došli među naše ljude, koji će nam rado pomoći. »Tudinci, iz-

beglice«. čuli smo, kuda smo prolazili. Bili smo kao Preradovićev »Putnik«.

»Za tudinca ništa nemaš
Tuda majko . . . .«

A nijesmo prosjačili i nijesmo tražili, da nam nešto poklone, nego smo novcem u ruci molili, da nam prodadu mlijeka, a dobili smo odgovor: »Rajši ga dam prašičem kakor beguncem«. Da, tako je bilo u onim danima. Trpjeli bi još više, samo da sine našoj sirotici Istri dan slobode. Ona mila naša zemlja primila bi u svoje krilo i pogostila i tudinca.

Otada pa do danas prošlo je punih trinaest godina. Čekali smo, nadali se i vjerovali, da će svanuti i za Istru dan slobode, ali ni toga do danas nema. Mi nijesmo prestali čekati, nadati se i vjerovati, dapače i ja u svojim molitvama dodajem jednu molbu i to, da naš narod ustraje u borbi, da ne podlegne, jer doći će dan spasa, sinuće i njemu dan slobode.

Ormož Dušica

Vjerni Uskok

Zemlja Istra imala je jednom dva gospodara. U krajevima okolo Pazina, u takozvanoj pazinskoj grofoviji, te u Kastvu, Mošćenicama i Veprincu vladahu od godine 1374 nadvojvode kuće Habsburške kao nasljednici grofa Alberta, posljednjega vladara goričkoga. Ostala Istra pripadaše duždu mletačkome.

Radi Istre i Jadranskoga mora vodili se često ratovi izmedju dužda i nadvojvoda. Najžešća borba bjesnila je od godine 1614 do 1617. Tu borbu prozvaše gradiškim ratom. Nazivlju ga i uskočkim ratom, jer se u njoj isticahu kao hrabri borci mrki Uskoci, bjegunci iz Hrvatske, Bosne i Dalmacije, neprijatelji Mlečića i Turaka.

U ovome ratu nisu se u Istri sukobile velike vojske, borahu se manje čete harajući gradiće, sela i dvore po tužnoj zemlji. Takav je okrutan običaj vladao u ono doba ratovanja.

Pokraj sadašnje željezničke stanice Lupoglava, izmedju Roča i Pazina, dizao se onda, na strmome brežuljku kaštel Lupoglav s tvrdom kulom i zidinama. Gospodarem mu bijaše hrvatski plemić Ivan Sinković pristaša nadvojvoda.

Bernardin Tiepolo, mletački poglavar u Rasporu i Buzetu, slao je često svoje vojnike protiv kule Ivana Sinkovića, ali je Lupoglav bio pre tvrda kost za mletačke zube. Uskoci ih svaki put odbiše od tvrdjave, a Mlečići zapališe jednom iz osvete lijepu palaču Ivana Sinkovića u seocu Semiću, te opljačkaše neka sela i mnoge seljačke kuće nedaleko Lupoglava.

Jednoga dana pade u šake mletačkoga vodje Verzo Verzi neki ranjeni Sinkovićev Uskok.

Iste večeri, dok se mletačka četa odmaraše u nekoj šumici pijući opljačkano vino i pekući otete ovnove, zapovjedi Verzi, da dovedu pred njega zarobljenog Uskoka.

Vojnici ga odmah poslušaše.

Uskok, mlad i krupan čovjek, stajao je pred vojvodom oborene glave.

— Što si se pokunjio, junače? — reče mu prijazno Verzi.

— Sramim se, što si me uhvatio živa — odgovori Uskok. Časnije je izgubiti glavu.

— Kako se zoveš? Od kuda si?

— Ime mi je Vujo Vučić, a rodom sam iz Dalmacije.

— Tko te povede u Istru? Zašto služiš Ivana Sinkovića?

— Turčin nahrupio u naša sela; ubija ljude, pali stanove i otimlje stoku, a ja bježi u Senj, da ne budem Turčinu rob. U Senju upoznah Ivana Sinkovića, pa udjoh u njegovu službu, jer je poštenjak i ljudina od oka.

— Čuj, Vujo! Služi mene, pa će ti biti dobro.

— Ne ću, Mlečiću, da me obaspeš žutim dukatima!

— Kaži mi onda, kako bih mogao kradom ući u taj prokleti Lupoglav, pa ću te povesti u Labin; ukrcat ću te u ladju punu svakog dara i zapovjediti mornarima, da te zdrava i bogata prevezu u tvoju domovinu. Daj, Vujo, ne budi lud.

Mlečiću, uzalud me napastuješ. Nisam u rodu Vuku Brankoviću.

— Kad ne ide milom, neka bude silom! — klikne ljutito Verzi i namigne svojim vojnicima.

I Mlečići postaviše Uskoka na grdne muke. Šibali ga, čupali mu nokte, kidali kliještima meso, ranjavali ga usijanim gvoždjem i sakatili mu noge.

— Vujo, hoćeš li? Bit ćeš slobodan i bogat — govorio mu Verzi.

Uskok je šutio i podnašao junački svaku muku. Najednom mu se smrkne ispred očiju i glava mu klone na prsa.

— Bacite tu mrcinu u kakvu jamu! — zapovijedi Verzi.

Mletački vojnici ne iskopaše Uskoku grob, nego ga baciše u bližnje šikarje.

Vujo ne bijaše mrtav. Dodje opet k sebi i dugo je u grmu slušao, kako Sinkovićev sluga Marko uči mletačkoga vodju, na koji bi način sjutra obnoć Verzi mogao lako izdajom ući u lupoglavski grad. Marko će mu iz grada dati znak: crveno svijetlo na oknu kule.

Mletački tabor uroni u tvrd san. Vujo se teškom mukom izvuče iz šikare puzeći kao ranjena zvijer i udari šumicom prema Lupoglavu. Gmizao je po kamenju u tami i kiši vukući svoje prelomljene noge.

Sjutradan na večer vidješe lupoglavski vojnici, gdje se neka jadna prilika jedva vuče uz strmac ispod grada.

Potrčaše k njoj, te je ponieše k Ivanu Sinkoviću.

— Vujo, što je s tobom? — kliknu plemić, kada vidje svoga Uskoka onako krvava i osakaćena.

— Gospodaru — odgovori Uskok — nemam vremena da ti sve pričam . . . znaj samo, da je sluga Marko izdajica; . . . Noćas: crveno svi . . . jetlo na o—knu ku—le . . .

Još je htio da nešto kaže; usnice mu zadrhtaše, ali ne progovoriše. Vjerni Uskok umrije u naručju svoga gospodara.

Vladimir Nazor

Majmun Klok, mali Jožić i njihove vragolije

Crne su se misli rojile našim junacima po glavi. Studen da se smrzneš, snijeg do pojasa a i više, a oni bez saonica klipšu okovani, tjerani da ni sami ne znaju kuda. Razbojnici iza njih s naperenim puškama.

»Stanite!« krikne im najednom vođa razbojnika, kad su došli do nekakve kolibe. »Tu ćemo se odmoriti.«

Stadoše i već htjedoše da će u kolibu, da se ogriju, ali jok! ne puštaju ih lopovi.

»Što još ne? Gospoda bi htjela da se griju pod krovom«, smijao se zlobno razbojnik koji ih je čuvao. »Samo naš vođa i njegovi drugovi smiju ući u kućicu, a vi ćete lijepo da skačete s noge na nogu ovdje pred kućom, pod mojom budnom paskom.«

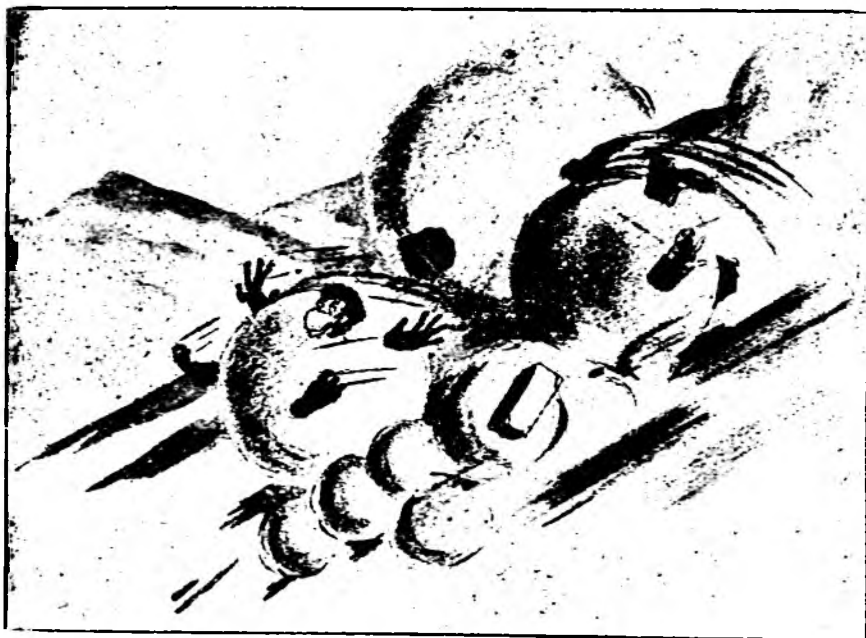
Pred kolibom bio je izvor vode. Razbojnik sjede na panj, kroz koji je voda curila, nasloni se na pušku i stade se podsmijavati Jožiću, koji je svezan, klonuo na klupu i cvokotao zubima od studeni i gladi.

Klok se međutim šuljao oko izvora, snujući u svojoj pametnoj majmunskoj glavici novu majstoriju, koja bi ih izbavila iz neugodnog i strašnog položaja. Ogrnut u laponsku bundu capkao je po snijegu tražeći kakav klin.

Razbojnik nije podavao mnogo pažnje Klokovu kretanju, ta gdje bi on bio ni pomislio, da jedno sasvim obično majmunče misli na kojekakove psine. Nije još poznavao mudru glavicu majstora Kloka.

A Klok? Našao klip i spretno ga turio u rupu izvora i začepio ga. Pri tom je zlobno namignuo Jožiću, koji se pretvarao kao da ništa ne vidi.

Kratko vrijeme zatim: praš! Voda se nakupila i svom snagom izbije klip i odbaci u zrak panj i razbojnika koji je na panju sjedio. Uostalom pogledajte sliku, i divite se majstoriji Klokovoj.

Razbojnik se neko vrijeme koprcao u zraku, a zatim ljosnuo i strovalio se u snijeg, koliko je dug i širok pa se otkoturao poput bureta u provaliju.

A Klok i Jožić? Da vam ih je bilo vidjeti. Časka ne časeći odvezao je Klok Jožiću remenje, kojim ga lopovi bijehu svezali, pograbio ga žurno za ruku i bjež! niz strminu na drugoj strani. To je bila jurnjava. Snijeg je prštio pod njihovim nogama, rušio se, gomilao i koturao, lijepio se uz njih, dok na koncu nijesu i oni sami postali dvije ogromne snježne lopte, iz kojih su im virile samo glave, ruke i noge, a Kloku i rep.

Silnom brzinom valjale su se te kugle niz kosinu. Na svu sreću nije bilo nigdje zapreka, ni drvlja ni kamenja, jer kad bi još toga bilo, naši se junaci ne bi bili baš najbolje proveli i na glavama bi im bila izrasla više nego jedna kvrga.

I sve bi bilo lijepo prošlo, kad bi brijeg bio završavao u kakvoj ravnoj dolini. Ali, na njihov jad i pokoru, u podnožje je brijega udaralo more.

Najednom dakle: pljus! pljus! Dvije se ogromne snježne lopte skotrljaše u more.

»U pomoć!« krikne Jožić — »Udavit ću se, spasavaj me, Klok, ako Boga znadeš!« I već stade grcati slanu morsku vodu.

A Klok, kome je Bog na svu sreću stvorio rep, zakormani nekoliko puta repom, što mu je virio iz snježne lopte i njegova je ravnoteža bila uspostavljena. — Ali — Jožić siromah umalo što ne postrada. Njegova se lopta okrenula naopako tako da mu je glava uronila u vodu, a noge mu virile u zrak, pa je jadnik gutao vodu sve u šesnaest.

Opazivši to Klok zavesla repom i u tili se čas nađe uz Jožića, preokrene ga i stade skidati s njega ledenu snježnu koru.

Neki finski ribari, koji su u taj čas onuda plovili opaze naše junake i čuvši njihove krikove pohrle im u pomoć. Dobace im uže, za koje se oni uhvatiše i za tren ih povukoše u čamac.

Klokovi su zubi cvokotali od silne studeni ko mašinska puška, a bome se i Jožiću koža dobrano naježila.

Zahvalivši svojim spasiteljima, šćućurili se u jednom kutu ladice i drhturili, prozebli do kosti. Bijahu se ozbiljno prehladili i ako im se Bog ne smiluje mogli bi zaista stradati. Ribari izvezoše ih na obalu i spremiše u jednu ribarsku kućicu u dolini.

ZABAVNI KUTIĆ

Iz čvrste ljepenke (kartona) ili tankog drva napravi brodić kaošto ga vidiš na ovoj slici, a otraga mu svakako pričvrsti kormilo, koje mora biti okrenuto u stranu. Brodić položi u oveći škaf vode.

Uzmi svježe jaje, izbuši mu iglom na jednoj strani veoma malu rupicu, i isiši kroz nju sadržinu jajeta. To ćeš najlakše učiniti, ako malo usišeš, zatim okreneš jaje da udje kroz rupu nešto zraka, pa opet malo usiši, zatim ga ponovno okreni i tako redom dok ne bude sav bjelanjak i žutanjak vani. Radi vrlo oprezno da se rupa odviše ne raširi.

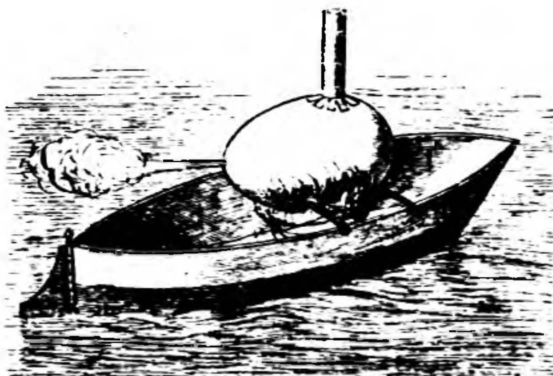
Kad je jaje prazno ulij u nj do polovice vode.

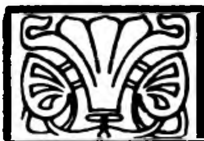
Na dvije tanke žice, koje si malo savinuo i pričvrstio ih preko lađice, položi ovo jaje u koje si ulio nešto vode.

Zatim uzmi lupinu od pola drugog razbijenog jajeta. U tu lupinu metni malo pamuka, koji si prije toga namočio u gorivu žestu (špiritus). Ovu lupinu s pamukom i žestom metni na dno brodića pod ono jaje koje si prije izisao i ulio u nj nešto vode. Pazi na to, da rupica jajeta mora biti okrenuta na onu stranu gdje se nalazi kormilo.

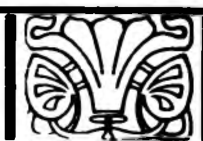
Kad si sve tako udesio kako vidiš na našoj slici, zapali šibicom žestu. Voda u jajetu ugrijat će se i brzo zakipjeti. Para će početi sukljati kroz rupicu na jajetu i svojim pritiskom tjerat će brodić naprijed, sve brže i brže, a kako je kormilo broda okrenuto prema unutarnjoj strani, plovit će neprestano uokrug tako dugo dok je žeste u lupinci odnosno vode u jajetu.

Za male novce eto ti pravog pravcatog parobroda.

RAZNO

MOLBA SVIM ČITATELJIMA »MALOG ISTRANINA«

Ovom broju prilažemo čekovne uplatnice, pa neka svaki, koji dosad nije platio pretplatu, pošalje novac, kako ne bi ušao u novu godinu s nekim dugom na duši.

Tko je pak već poslao pretplatu, neka se ne ljuti, što i opet dobiva ček. To ne znači da tražimo od njega da je plati još jednom. Ali ako ima i malo osjećaja rodoljublja i ljubavi prema našoj dragoj Istri i mučeničkoj braći svojoj tamo, on ne će ček baciti. O Božiću, kad svaki po nekod dariva, sjetit će se i on »Malog Istranina« pa će mu poslati makar najneznatniji darak u fond. A još će ljepše i plemenitije djelo učiniti, pretplati li na naš list kakvog svog siromašnog malog znanca.

Poduprite nas, prijatelji, koliko tko može, izvršite svoju svetu rodoljubnu dužnost.

VILINSKO KOLO

Alegorijska slika u jednom činu.

Ovaj lijepi dječji igrokaz, osobito podesan da ga izvode školska djeca ili sokolski naraštaj, ovih će dana u štampu. Stvar je sasvim istarska. Nastupaju istarske vile: Učka, Mirna, Raša, Dragonja, Limka i Jadranka a uz njih zbor istarskih potočića. U borbi s crnom aveti priskaču im u pomoć vile sa istoka: Savka, Dravka, Drinka, Vrpka i dr.

Tekst ovog lijepog igrokaza napisao je g. Ernest Radetić, glazbeni dio (pjevanje i dječja kola) složio je g. Ivan Matetić, dočim je tehničku stranu igrokaza usavršio jedan vrlo uvaženi umjetnik glumac.

Molimo gospodu učitelje i sokolska društva, da nam jave bi li bili voljni stvar s djecom izvježbati i prikazivati, te na koliko primjeraka reflektiraju.

Javi li se dovoljan broj naručitelja štampali bi igrokaz kao posebnu knjižicu. Cijena bi joj bila najviše 3.— do 4.— d i n a r a po komadu.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 20. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26. Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb Gundulićeva ulica 22a.